

ama o başka

Ethem Güneren

Kitabın Adı: ama o başka

Yazar: Ethem Güneren

Kapak görseli: Aylin Gürmen

Kapak tasarımı: Birgül Coşkun

İç Sayfa Tasarım: Erbil Kargı (e-mail: ekargi@gmail.com)

ISBN: 978-625-00-0555-2

Yayınlandığı tarih: 12.02.2022

Editör: Aylin Gürmen

Son Okuma: Nuriye Güripek Güneren

ZİNDE YAYINCILIK

Fevzipaşa Cad. Aktar Kerim Sokak No: 13 Edirnekapı, Fatih/İstanbul

İletişim: 0530 132 01 34

www.zindekitap.com

Yayıncı Sertifika Numarası: 48132

Baskı: MC MATBAACILIK LTD. ŞTİ.

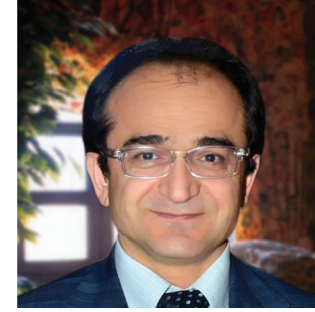
Güven İş Merkezi No: 220 / C Blok Topkapı / İstanbul

Sertifika No: 43257

Önemli Açıklama:

Bu kitabın her türlü yayın hakkı, hukuki sorumluluğu ve kitapta yer alan görsellerin telifi yazara aittir. Eserden, yazarından izin almadan kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz, radyo veya televizyona uyarlanamaz, film yapılamaz, oyun, CD, e-kitap, PDF ya da manyetik bant haline getirilemez, herhangi bir yöntemle başka dillere çevrilerek görsel ya da yazılı olarak çoğaltılamaz.

Ethem Güneren

Orta halli bir memur ailesinin, maarif kolejinde devlet parasız yatılı okumak için, 11 yaşında evden ayrılan çocuğu olarak, hayatımı kazanmak için okumaktan başka seçeneğim yoktu. Okudum, doktor oldum. Uzmanlık alanımda bugüne kadar ürettiğim 269 bildiri ve 121 makaleme, 469 adet atıf aldım. Ulusal kongrelerde 4 birincilik ve 2 ikincilik ödülü aldım. Kök hücre çalışmaları ile ilgili 2 adet San-Tez projesi tamamladım. American Plastic Surgery Journal’de yayınlanan, bireyin kendi yağ dokusundan elde edilen kök hücreler kullanılarak deri dokusu geliştirilmesine dair yazım, ABD’de 2016 yılının en iyi deneysel makalesi seçildi.

A’dan (Azerbaycan) Y’ye (Yemen) kadar, çoğu Afrika’da olmak üzere birçok ülkede, “Yeryüzü Doktorları Derneği-Gülümseyen Çocuklar” projelerinde, binlerce imkânsız sabinin cerrahi tedavisinde, gönül doktor olarak görev aldım.

Şiirlerim; *Uslu Kentli*, gönüllü / zorunlu doktorluk anılarım; *Anemin Emarı Geldi*, uzmanlık alanımla ilgili deneyimlerim; *Estetik Cerrahi Kılavuzu*, zamanımın hikâyeleri; *Şimdi Sonsuzdur*, aydınlanma adına yazdığım simgesel bir aşk manifestosu; *Ali Ayşe’yi Seviyor ve dezavantajlı bireylere ithaf ettiğim bir fabl*; *Tek Kanat* adları ile yayımlandı.

Prof. Dr. Ethem Güneren

GSM : 0 532 341 98 48

E-posta : eguneren@gmail.com

Web : www.ethemguneren.com

İçindekiler

Editörden	7
Sunuş	10
Kuşaklar	13
Ekmek	24
Kaldı 29 gün	25
Hayat	27
Cumhuriyet	29
Boş kovan	32
Kapı	33
Korku	34
Büyük sıfırlama	36
Saadet zinciri	41
Trol	46
Sevgi	46
Kader mi? Model mi?	47
Ama o başka	52
Uygun	53
Mış gibi	55
Kuzeyli kızlar	56
Gelecek	58
Etik	62
İki ders	63
Ne yapmalı	66
Nasıl yapmalı	71
Keşke	75
Daimî ayna	76
Kibir	77
Tek kanat	78
Sosyal medya	79
Küçük adam	84
Endişeli yalnızlık	85
Elde kalanlar	86

Rüya	88
Ben olmak istiyorum	89
Türk Dil Bayramı	91
Zekâ	93
Eskiden	94
Eğitim	97
İyi beslenme	98
Hürmet	100
Performans	101
Kum torbası	106
Eşek gülüşü	107
Şarap	107
Köle	108
Simurg	110
Beter böcekler	113
Küçük kırmızı araba	121
Tekke	128
Sancı çubuğu	131
Hikâye	133
Primat	135
Keder	136
Kendini gerçekleştirmek	137
Yardım	138
Fedakârlık	140
İtibar	142
Çağ	143
İlerici	144
Köfte	145
Gerinerji	146
İnsan	147
Eski semer	149
Aptallık	151
Soru neydi?	152
Antikırılğanlık	153

Ailanthus Altissima	154
Fark	155
Kutuda	157
Sabah.....	171
Propaganda	174
Alışveriş.....	175
En	177
Mem	179
Atom reaktörü	226
Battaniye evler	227
Karaoğlan	228
Kap	231
Şeker çuvaları	238
Gladyatör.....	240
Ayrılık	243
Bayram	249
Anneler günü.....	250
Babalar günü.....	251
Son	252
Yayınlanmış kitaplarım	255

Editörden

Benim adım; Aylin Gürmen. Prof. Dr. Ethem Güneren son kitabının editörlüğünü teklif ettiğinde tereddütsüz kabul ettim. Aslında bizim hikâyemiz 33 yıl önce; yazlık evimizin kapısının önünde, kapı ile kaldırımın arasında sıkışıp kalmış, gözleri bile açılmamış bir yavru kedi bulduğum gün başlamıştı. Kediciği kucağıma aldığım gibi içeri götürmüştüm.

“Anneciğim bak kapıda ne buldum?” Fakat kediciğim hastaydı. Acilen bir veterinere götürmeliydik. Yazlık yerinde veterinerler! Annemin aklına sağlık ocağındaki Dr. Ethem geldi.

“O vicdanlı bir doktor, bakmayı kabul edebilir.” Biz kucağımızda tüyleri henüz çıkmaya başlamış, yaşaması neredeyse imkânsız bir kedi yavrusu ile soluğu sağlık ocağında aldık. Muayene odasının kapısından içeri girdiğimiz an onunla göz göze geldik. Tıp fakültesini bitiriverip mesaiye gelmiş gibiydi. Gencecikti. Bakışlarından zekâ fışkırıyordu. Gerçekten de annemin söylediği gibi birine benziyordu. Bizi görünce şaşkınlığını gizleyemedi. Bir bize baktı, bir de elimizdeki kedi yavrusuna, cahillikten değil çaresizlikten geldiğimizi sanırım anladı.

“O da ne! Sanki hastamız bir kedi!” Uzun soluklu bir sessizliğin devamında,

“Lütfen, başka çaremiz yoktu! Onun sizden başka şansı yok!” dedim.

Dr. Ethem, kedinin ıstırapıyla bütünleşen üzüntümüzü kavramıştı. Kediciği himayesine alıyormuş gibi tek kelime etmeden, tereddütsüzce kucağımdan aldı. Sanki aynı duy-

guları yaşıyorduk. Yavruyu gazlı bezlerle sildi temizledi, sardı sarmaladı. Bunları yaparken kediyle konuşuyordu. Derken bir anda kediciğin gözleri açıldı. Dinleme aleti ile kediciğin ciğerlerini dinledi.

“Şimdi yarım doz antibiyotik iğnesi yapacağım.” İğneyi yaptıktan sonra içinde yarım ilaç bulunan enjektörü bana uzattı.

“Kalan yarısının da yarın yapılması gerekir. Getirirseniz yaparım.” İçimiz bir anda serpilen sularla serinlemişti. Kediciğin emin ellerdeydi ve iyileşecekti. İçimdeki ben, sevinçten şaşkına dönmüştü. Havalara zıplıyordu. Yaşasın!

Biz; sevgili Dr. Güneren ile böyle tanıştık. Gel zaman git zaman arkadaş olduk. Sohbet ettik, şiir okuduk, satranç oynadık. Kalıcı ve güzel bir dostluğun temeli, işte o yıllarda atıldı. O zamanlar ailem yayıncıydı. Annem, Dr. Ethem’in şiirlerinin kitaplaşmasına vesile oldu. “Uslu Kentli Şiirler 1991” adlı ilk kitabının o dostluğun ürünü olduğunu söylerler.

Araya on yıllara varan boşluklar girmesine rağmen, her telefonlaştığımızda, en son dün görüşmüşüz gibi iletişimimiz devam etti. Öyle ki; sanki kahvaltı masasında kapı ziline çalması üzerine kapıya bakmaya gitmiş de bardaklarımızdaki yarım kalan çaylarımız soğumadan geri gelmişçesine...

Sonuç olarak bir de baktık ki ayrı mecralarda da olsa, bazı konularda paralel gitmiş, ikimiz de yazarçizer olmuşuz. O, yayımladığı diğer kitaplarını gönderdiğinde, ben de şiir kitabımı yayınlamıştım ve köşe yazarlığı yapıyordum. Yine yıllar sonra; yine bir telefonla merhaba sürprizinde benden son kitabının editörü olup olamayacağımı sorduğunda;

“Tamam,” dedim, “vakit tamam.” Yıllar önce, ölmek üzere olan bir kedi yavrusunu, hiç düşünmeden tereddütsüz -bu

yazının ilk cümlesindeki tereddütsüz kelimesi, yıllar önceki tereddütsüz davranışa atfen kullanılmıştır- tedavi eden bu dünya iyisi insana, o zaman karşılıksız yaptığı doktorluğun, karşılığını verme imkânı buldum dedim kendi kendime. (Bu paragraftaki cümleler kesinlikle bana ait değil. Ethem’in zoruyla yazdım. Borç ödemek falan... Hayır; bu benim düşünce tarzım değil. Geçmişte yaptığı insanlık; yerine başka bir şeyin konulacağı bir durum olamaz.)

Bu arada, o kedinin -Bızdık- birkaç albüm dolusu fotoğrafını hala saklıyorum.

Dr. Ethem, kocaman yüreği, tertemiz kalbiyle ‘yeryüzü doktorları’ grubuna gönüllü olarak katıldığında biz; hem arkadaşı hem de Türk olarak onur duyduk. Şaşırmadık çünkü Ethem Güneren, yüzlerce imkânsız insanın, dünyaya gülümseyerek bakabilmesine vesile olan bir doktor olarak, herkesin hayatında var olmasını isteyeceği o özel insanlardan.

Kitaba gelince; “ama o başka!”, bambaşka bir eser. İçinde onun sevgi dolu mesajlarını, tıpkı diğer kitaplarında olduğu gibi, dünya görüşlerini, bilgeliğini ve fikirlerindeki insanıcılığı bulacaksınız. Adındaki ironi, içeriğindeki aykırı hikâyelerle birleştirildiğinde, okuyucuyu alıp götürüyor bildik dünyalardan başka dünyalara. Bu kitabı beğeneceğinizden eminim. İyi okumalar dilerim.

Aylin Gürmen

- Editör, şair, köşe yazarı, akıl ve zekâ oyunları eğitici eğitmeni, siyah kuşak KERATACI (babamın deyiimiyle), sporcu, falan, filan...

Sunuş

Gençliğim uzakta kaldı. O büyüğü yılları zor hatırlıyorum. Dünyanın keşfedilmesi gereken bir yer olduğunu, o zamanlar fark etmemiştim. Hayatın gençlik evresi, alınacak pek çok tadın olduğu çok güzel ve çok kısa bir rüya imiş, uyanınca anladım. Çok konuşurdum. Keşke daha az konuşsaymışım da daha çok dinleseymişim. Çok okurdum. Keşke daha çok okusaymışım da daha az uyusaymışım. Gezmeyi severdim. Keşke daha çok gezseymişim. Nedensiz sevmeyi de öğrenemediğime pişmanım. Keşke daha az taksaymışım kafama el âlemi. Neyse, bilirsiniz keşkeler bitmez. Sadece gecelelim. Zamanım ve enerjim bitmez tükenmez sanıyordum, yanılmışım. Yaşadıklarımın dersler çıkarmaya çalışmak bir geyikmiş, bilemedim. Yaşamak varken olmak uğruna tükenince anladım anı yaşamının önemini. Bu dünyada, içine varını yoğunluğunu sığdırdığı çantasını sırtlayıp, her an gitmeye hazır bir turist gibi seyyar olduğumun ve sadece bir yıldızın göz kırpması kadar sürem olduğunun farkına, çok sonra vardım.

Günümüzde sosyal medya namı diğer yeni sokak, popülerlik kisvesi altında yapılandırılmış etik olmayan tuzaklarıyla, güzelim kültürel değerlerimizi değişime zorladı. Kadim aşk yalan oldu. Okuryazarlık ayıplandı. Bunların üstüne, ekonomik ve siyasal sorunlar da eklenince, gelecekte beklenenler, maalesef, sadece hayatta kalmaya indirildi. Su kirlendi, tuz koktu, can üzüldü, ümit tükendi, en kötüsü de insan umursamaz oldu.

Nesnel gerçekler karşısında, öznel doğrularımı savun-

mak için “ama o başka” demeden, hayatıma dokunan insanlara olan vefa borcumdan, geçer akçe ile olmak kaydıyla, bir taksit daha ödemek için, yazdım. Taksit derken, bunu para ile ilişkilendirmeyin. Para kazanmak için değil; çünkü para kazanmanın yazar olmaktan daha başka binlerce değişik yolu var, anlatacak bir hikâyem olduğu için, hayallerimin dünyayı değiştireceğine inandığım için, yazdım.

Hikâyelerim, yaşamak zorunda kaldığımız çok bilinmeyenli hayat denkleminde, bir yanlıştın tüm doğruları yok edebilme gücüne karşın, tam zamanında yapılan bir doğrunun, insani değerler adına, tüm yanlışları iyileştirebilme kapasitesi ile ilgilidir. Bu kitap, kendine karşı dürüst olanlar için ideal bir kaynaktır. Hikâyelerde gerçeklerle benzeşmeler varsa eğer, tesadüf eserdir. Yazdıklarım, okuyanlara aydınlanma adına kayda değer bir farkındalık kazandırabilirse, ne mutlu bana!

Ethem Güneren

Kuşaklar

Bir gün bir yerde, hiç tanımadığı birine, tarif edilemeyecek bir şey yapıldığında, sadece elinden geldiği için, hayatı pahasına da olsa, bir şey yapabilenlere...

Ethem Güneren

İstanbul 2022

Basmakalıp düşüncelerin değişmezliğine bağlı olarak, kuşaklar boyunca yarım yamalak hayatlar yaşanıyor. Bunun sebepleri arasında pek çok sorun ve aksaklıktan öne çıkanlardan sadece biri olan cinsellikle ilgili, doğru bilenen yanlışlar karşısında ise ne yapılırsa yapılsın, çaresiz kalınıyor.

Batı toplumlarında, kızlarla oğlanların beraber geçirdiği vakitler o kadar kısadır ki, değil birbirlerini tanımak, değil konular ve olaylar hakkında ben diyeyim geyik yapmak, siz deyin ciddi konular tartışmak veya doğru düzgün sevgi sözcükleri içeren ön hazırlık konuşmaları, sarılma ve hatta kollaşma olmaksızın doğrudan korunmalı sekse girerler. Mutlu olup olmadıkları bizim konumuz değil. Elbette ki bazıları, bazı ilişkilerinde, bazen mutlu oluyorlardır. Geri kalan ekseri çoğunluk, ruh ikizini ararken, sanki güreşir gibi sevişmelerde aynı anda orgazm olmayı becerdikleri için, “onu” “o” sanan ve ertesi gün pişman olan mutsuz insanlar kumpanyasında yerlerini alırlar.

Doğu toplumlarında ise, batılı akranlarından farklı olarak, kızlar, oğlanların uzun rica süreçlerinden sonra evet derler. İşlemler bittiğinde ve yalnız kaldıklarında da ilk kavgalarını yaparlar. Bu genellikle kızların, ilk hayal kırıklığıyla tanışmaları demektir. Bazen erkeklerin de üzüldüğü olur, ama çok az sayıda örneği olduğu için ya da erkekler bunun farkına varmadıkları için, istisnalar kaideyi bozmaz, diyoruz ve bunu öne çıkarmıyoruz. Doğu toplumlarında birbirlerinden özenle uzakta tutularak büyütülmüş gençlerin, birlik-telikten beklentileri, sadece yüksek olmakla kalmayıp, aynı

zamanda hayal ile gerçek kadar, siyah ile beyaz kadar veya artı ile eksi kadar birbirinden farklıdır. Birbirlerini, birbirlerine ait olduklarına dair ikna etmek için, aylar boyunca o kadar fazla gazlamışlardır ki, tam kendilerini prens-prenses gibi hissedecekken; en ufak bir ter kokusu, en küçük bir nezaketsizlik, en basitinden bir düğme kopması ya da istemsiz bir gaz çıkarma, bu hayallerinin yıkılmasına neden olur. Ardından ten temasının başlamasına sıra gelir. Bu temasın başarılı olup olmadığı hakkında hiç kimsenin fikri yoktur. Çünkü bu temasın, bireyleri bulutların üzerine mi çıkardığı veya hüsrarla mı sonuçlandığı hakkındaki değerlendirmeler, kol kırılır yen içinde kalır misali, asla ifşa edilmez ki bu etik bir tutumdur. Ancak ömür boyu sürecek bir etkinliğin de en azından iyi olması gerekir. Biz burada sadece heyecandan ikisinin de eli ayağı birbirine dolanır diyerek kısa geçelim. Bedensel coşkuyu da bir şekilde tarumar ederler ve sonunda batılı yaşlıları gibi mutsuz insanlar kumpanyasında yerlerini alırlar. Bu grubun üye sayısı hakkında muhtelif rivayetler olmakla beraber batılı derttaşlarından daha az olmadıkları kesindir.

Batıda evlilik iki insan arasında olur. Doğuda aileler nişanlanır sülaleler evlenir (*Üstün Dökmen*). Doğru söze ne denir?

Batıda, gençlerin tango misali dans bilip bilmediklerine göre, yani birbirlerinin, mecazen değil gerçekten ayaklarına basıp basmadıklarına göre, evliliklerini sonsuza dek sürdürürler ya da sürdüremezler. Bu onların sorunu.

Doğuda, halay misali oynayanların el ve ayaklarının birbirine karıştığı, artık adına evlilik demek için zorlandığımız bu etkinlikte, gençlere de sohbetin posası kalır. Mübarek sanki Babil’de hayvan panayırında durmadan tepişen hırçın atların ve boğazının borusunu patlatırcasına bağırarak ma-

lını öven cazgırların arasında misali, pür telaş ve her daim kazıklanma korkusu içinde geçen bir hayat. Ama ne hayat. Huzursuzluk diz boyu. Mutsuzluk ömür boyu.

Anlaşamadığımız konusunda anlaştık.

Böylelikle insanlar mutsuzluktan nasiplerini bir şekilde aldıktan sonra, ilerleyen zaman içinde yaşadıkları ekonominin ve elbette buna doğrudan bağlı olarak kültürlerinin özelliklerine göre, ruhlarının selameti için çıkış arayışına girerler. Sorun doğru tanımlanmadığı için, bulunan çözümlerin de hiçbirisi gerçekten derman olamaz. Bir süre sonra da umursamaz olur insan. Ardından kendini kandırmakla başlayan ve giderek yalan üzere yaşama şekline dönüşen ve sonunda alışkanlık kesbeden sahte tepkilerle, asla kendi olamayan insan tipine dönüşür. Hayatın bundan sonra geride kalan sayılı günleri, artık kanıksanmış yalanlarla ve zaten de çok kere dağlandığı için kanamayan yaralarla kaplı bedenlerle, yaşanan da demeye dilimiz varmaz ama öyle, geçen günlerden ve tüketilen ömürden ibarettir. Günümüz insanı dar bir yaşam alanının içine hapsedildi. Küçük bedenlerimize büyük gelen hayatlar yaşıyoruz. Harala gürele ve sankilerle geçiyor günlerimiz. “Mış gibi”ler, gerçeğin yerini aldı. Müebbetlik olduğumuzu biliyoruz; ama bilmezden geliyoruz. Yoksa sayılı günlerin hızla tükendiğini fark edersek, baş dönmesi, mide bulantısı gibi bilumum rahatsızlıklara kapılmamız an meselesidir.

Sonra neden hasta olduk? Sahi neden hasta insanlık?

Genel Bakış

*1901-1924 arası doğanlara **kayıp kuşak** denir. Onlar kendi hikâyelerini kimseden yardım almadan kendi elleriyle yazdılar. Bugünlerde mezar taşlarının yazıları bile solmaya yüz tuttu.

*1925-1944 arası doğanlara **geleneksel** veya **sessiz kuşak** denir. Onlardan halen yaşamakta olan saygıdeğer temsilcilerine selam olsun.

*1945-1964 arası doğanlara **eski kuşak** veya **özgür kuşak** denir (bakınız ben). Çok çocuk sahibi olmanın öne çıktığı, bebek patlamasının (baby boomer) yaşandığı yıllardır. Kendi yıllarında kendilerine özgür kuşak dediler, şimdilerde ise eski kuşak olarak anılıyorlar. Tüm hayallerin gerçek olduğu bu kuşakta doğanlar günümüze yön verenlerdir. Şu anda oynanan oyunun kurallarını bunlar koydular. Bu insanların özellikleri arasında; delinen pantolonlarına ve patlayan futbol topuna yama vurmaları, yıpranan giysilerini onarmaları, sökülen ayakkabılarını dikmeleri ve bozulan radyoyu tamir ettirmeleri vardı. Bunlar sadece yoksulluktan veya tutumluluktan da değildi. Onlar bunları yapmakla, kendinden sonraki nesillere çok önemli bir mesaj veriyorlardı. Onlara; eşleriyle araları açıldığında, alternatiflere yönelmeden aralarını düzeltmelerinin mümkün olduğuna, çocuklarıyla aralarına kara kediler girdiğinde bu durumun vakit geçirmeden telafi edilmesinin gerekliliğine, arkadaşlarıyla, komşularıyla, dostlarıyla bağları koptuğunda; yenilerini aramak yerine, aralarındaki bağları onarmanın imkân dahilinde olması için,

onların da böyle bir yetenek geliştirmeleri için onlara prototip olmaya çalışıyorlardı. Yani yeni neslin onarıcı, telafi edici, tamir edici özellik kazanmasına önayak oluyorlardı. Bu kuşağın erkencileri nam-ı diğer 68 kuşağının temsilcileri oldular. Çiçek çocukları; hani hepimizin bildiği, bir daha asla geri gelmemek üzere giden, kimilerine göre isyankâr asiller, kimilerine göre özgürler yani hippiler işte bunlardı.

*1965-1979 arası doğanlara **X kuşağı** denir. Darbelerin ve ekonomik sıkıntıların kuşağıdır. Ne özgürlüğün tadını çıkarabildiler ne de zenginlikten yeterince pay aldılar. Arada kaldılar. Bu kuşağın en iyi bildiği ve en çok yaptığı şey çalışmak oldu. Çalışarak ürettiler ve keşfettiler ve geleceğe yön verdiler. Özgür kuşakla tüketici kuşak arasındaki bu kuşak, analog çağdan dijital çağa geçiş evrimi için gerekli basamak oldular.

*1980-1999 arasında doğanlara **Y** veya **tüketim** veya **tüketici** veya **bilgisayar** veya **Microsoft Windows** veya **3 C kuşağı** (computer-click-consuming) denir. Bu kuşak “daha sendromu”na yakalanmıştır. Bu nedenle ana babalarının çabalarının çaresizlikten, yokluktan, fakirlikten ve belki cimrilikten ileri geldiğini düşündüler. Bu hata, onları mutsuz etmeye yetti; çünkü “daha sendromu”nun tedavisi yoktur.

*2000-2014 arası doğanlara **Z** veya **internet** veya **milenyum kuşağı** denir. Bu kuşak hakkında yazacak kadar kesin geri bildirimler birikmedi. Ancak eldeki bilgilere göre bu kuşağın formatlandığını ya da nasıl denir; programlandığını söylemek mümkün. Elinde akıllı telefon olmadan nefes dahi alamayan bu kuşak; günde yüzlerce kez akıllı telefonunun ekranını açar. Facebook, Whatsapp, Instagram, Twitter vs, namı diğer sosyal medya uygulamalarını kontrol eder. Birbirlerine son görülme sürelerinin sıklığı ile üstünlük sağ-

ladıkları gibi akla ziyan bir cep telefonu tutsaklığı **gösterir**ler. Bu tutsaklık benmerkezci bir kişilikle desteklendiğinde, programlanmış insan deyimi ile tam olarak ne söylemek istediğimiz anlaşılır.

Bu nesil daha da ileri giderek, kendilerinden öncekilerin atıcı, değiştirici, vazgeçmeye hazır, çabuk sıkılma özelliklerinin bir özeti olarak hayata girdiler. Bu nedenle onlardan daha alıngan, aşırı özgürlükçü, kendisinin ne kadar verdiğini değil de ne kadar aldığını önemseyen, sevgilisiyle bozduğunda, arkadaşıyla atıştığında, komşusuyla kavga ettiğinde, ortamı yumuşatmayı, aralarını düzeltmeyi, barışabilmeyi beceremediğinden değil; bunu seçenek olarak dahi düşünmeden, onları değiştirmeyi seçmek gibi stratejik bir hatanın içine düşerek “Bana arkadaş mı yok? Başka komşu mu yok sanki? Hiç dert değil! Elimi sallasam ellisi! Küserse küssün!” gibisinden efelikler taslayarak, insani duygulardan uzaklaştılar. Bunlar mütemadiyen sosyal medyada pek azı kendi üretimleri olan ve nerdeyse tamamı kendilerine, kimin tarafından servis edildiğini bilmedikleri ve büyük bir yanılğı eseri olarak arkadaşlarından geldiği için, masum veya yararlı kategorisine alarak içselleştirdikleri görsellerin paylaşırlar. Arkadaş ve/veya takipçileri tarafından beğeni (like) ve paylaşma sayılarına indirgedikleri, niteliksel olarak hiçbir anlamı olmayan bu niceliksel büyüklüklerin aldatıcı tatmin edici etkisi çok fazladır.

Buna başlangıçta yabancılaşıma dense de aslında sosyal medya tarafından yönetilen “insanlığın yeniden programlanması”dır. Bu aslında kötü bir şeydir. Ancak otorite tarafından desteklendiği için sorun olarak algılanması engellenir. Bu durum gelecek için çok büyük bir tehlikedir. Buna post-modern (modernliğin önemsizleştirilmesi, inkârı) ya-

şam (tutum-ahlak) denir. Bugünlerde idrak sınırları aşılarak daha da ileri gidildi ve adına benim burada tam olarak “yalan dünya” diyeceğim, post-truth; gerçeğin inkârı ya da önemsizleştirilmesi, alakasızlaştırılması ya da yalanın meşrulaştırılması diye de açıkça itiraf edilen, daha vahim bir sürecin içine girildi. Bu süreçte yalan ne kadar büyüksü ve ne kadar çok tekrar ediliyorsa kitlelerin inandırılması da o kadar kolay olur.

*2015’ten sonra doğanlara **alpha (alfa)** veya **yapay zekâ** veya **nesnelerin interneti** veya **insanlık 2,0** veya **bilişim teknolojileri** veya **biyo-teknoloji** veya **robot çağı kuşağı** denir. Bu çocuklar el parmaklarını kullanmaya başlamadan ayak parmakları ile akıllı telefon ekranında görüntü kaydırmaya başladılar. Bunlar geleceğin insanları olacaklar. Bu bakımdan gelecek nasıl olsa gelecek, geleceği kim satın alırsa gelecek onun olacak, geleceğe yatırım yapan bu nesile de sahip olacak.

Dünyanın hızla artan genç nüfusunu yönlendirilmiş veya programlanmış veya yapılandırılmış tüketici konumunda tutmak gerekir. Egemenlerin bu yeni stratejisini değil engellemek, saptamak ve ifade etmek dahi kişinin başının derde girmesi için yeterli bir sebeptir. Bu etkileşim onların kendilerinden önceki kuşakların ruhu duymadan gerçekleşti. Ebeveynleri dahi onlar için “nereden türedi bu nesil?” diyerek hayretini ifade eder oldu.

Y ve sonraki kuşaklarda odaklanma sorunu vardır. Karar verme becerileri gelişmeden kendi kararlarını kendilerinin vermeleri istenmiştir. Bebekliklerinden itibaren taşıyamayacakları kadar bilgi yüklendi. Oysa onlar da aslında kendilerinden öncekiler kadar ve hatta daha fazla yaratıcıydılar. Tek ihtiyaçları doğru değerlerin aşılması ve anlamlı ya-

şam felsefesi edinmelerine yardımcı olunmasıydı. Olmadı. Olmuyor. Olmayacak.

M.Ö. 3500 yıllarına tarihlenen Sümer tabletlerinde, bir öğretmen ders verdiği bir öğrencisi hakkında günlüğüne şöyle yazmış; “Şimdiki gençlik de sonradan çok bozuldu, eskisi gibi ne büyüğe ne öğretmene saygı var.” *Muazzez İlmiye Çığ*

Değerlendirme

İnsanlık 1,0: Biyolojik evrimini tamamlamış fiziksel insan.

İnsanlık 2,0: Teknolojik gelişimini tamamlamış kültürel insan.

İnsanlık 3,0: Büyük veri temelli, yapay zekâ destekli, makine öğrenmesi üzerinden nesnelerin internetinin yönettiği dijital insan.

Biyolojik insanın, sanayi devrimi ile başlattığı ve sonsuza dek sürecek olan aydınlanma çağında “akıl” öne çıkar.

Kanıtı dayalı tıp ve biyo-teknoloji temelli doku ve organ üretimlerini de hesaba kattığımızda, insanlık 1.0’ın sürümünün miadı doldu ve yerini bugünün insanlık 2.0’ına (teknolojik insan) bıraktı.

Kuşaklar arasında farklılıklar ve çatışma her zaman olmuştur. Ancak bilginin artış hızındaki ivme ve buna paralel teknolojik gelişmeler; mikro ve nano sistemler, haberleşme uyduları ve akıllı telefonlar, yıldızlara seyahat, insan genom haritası, büyük veri destekli yapay zekâ ve nesnelerin interneti, hiçbir zaman Z kuşağı ve sonrası yıllarındaki kadar hızlı, çeşitli ve etkili ve sonuç odaklı olmamıştı.

Son kuşak, yani insanlık 2,0, bir başka deyişle yapay zekâ ve nesnelerin interneti geleceği belirleyecektir. Çünkü yapay zekânın eylemleri kanıtı dayalıdır. Şimdi soru şudur: Yapay zekâ insanlık 2,0’ın elinde; sürdürülebilir birlikte yaşamak için, canlı cansız tüm varlıklara hürmetli davranmayı sağlayacak çok güçlü bir gereç mi olacaktır; yoksa insan, yapay zekânın ve dolayısıyla nesnelerin internetinin kuantum bilgisayarlar yoluyla Google insanını -insanlık 3,0- yaratmasına yardımcı olan bakıcısı (servis sağlayıcısı) mı olacaktır? Bunu gelecekte yaşayanlar görecekler.

Yenidünya düzeninde insanlık kendine din olarak, büyük veri ve yapay zekâ merkezli biyo-teknoloji ile inşa edilen yeni bir din seçiyor. Bir adı ‘İyilik Dini’ olan bu dinin diğer adı “Bilim Dini”dir. Yeni bir din adı olarak başka öneriler de var. Duyduklarım arasında en gelecek vaat edeni “Yeni eARTh Dini”dir. Bu şekilde evrim geçiren dinler, gelecekte bugünkü anlamda olmasalar da var olacaklar. İyi olan kazansın diyeceğim, ancak bu alanda eşitsiz güçler savaşı yaşanıyor. Gençler arasında “sosyal medya dini” revaçta iken erişkinler arasında “televizyon dini” en yaygındır. Bunların tarikatları da öyle. Sosyal medya için instagram, facebook, twitter, vs üyelerine mürid muamelesi yaparken, televizyonda bu iş kanalların elindedir. Egemenin yönetiminde olan ana akım medyanın kanallarında 7-24 yapılandırılmış haberler dinleyen birinin başka türlü düşünmesi ve davranması mümkün değildir. Mecazen bunun dinden farkı yoktur.

Yapılandırılmış haberler derken gerçeğin önemsizleştirilmesinden söz ediyoruz. Bunu yapanlar yakalandıklarında ne var yani bunda gerçeği biraz değiştirdik, hem bu haliyle daha güzel oldu. Aslında böyle olmuş olsaydı daha iyi olurdu demek istedik, ne o öyle çırılçıplak gerçeğe insan bak-

maya bile ürküyor, biz biraz şekline şemailine çeki düzen verdik, üstüne başına uygun kılık kıyafet giydirdik derler.

Bunların toplum mühendisliği ile ilgisi yok. Geleceği, silikon vadisindeki dijital dünyanın kahramanları belirleyecek. Dünyadaki yeni krallar bunlardır. Bunlar dünyadaki maddi zenginliğin yeni sahipleridir. Bunlar çok da fazla emek harcamadan beğeni sayısı, kullanıcı sayısı, takipçi sayısı gibi sanal gerçekliklerin arkasına sığınıp, tüm insanlığı egemenlikleri altına aldılar. Bunlar insanlığın geleceğini belirliyorlar ya da bir bakıma insanlığın kaderini yeniden yazıyorlar. Bunlara eskiden çok uluslu şirketler denirdi. Bugün bunlara en basit deyişle sosyal medya deniyor. Bunlar beyin okuyan büyük veri ve makine öğrenmesi temelli yapay zekâ algoritmaları sayesinde insanların özgür iradeleri ile verecekleri kararları önceden belirleyebiliyorlar.

Bu, kaderi yazmaktan başka nedir ki? Bu, Tanrı'nın elidir.

Tanrı'yı oynayanlar, eskiden krallardı. Bugün bu şirketlerin CEO'larıdır. Üst sınırı olmayan, ancak tamamı kontrol edilebilir kapasitesi nedeniyle, yeni kural koyucunun adı da belki internettir.

Bir tek gruba üye olmak yeterlidir, bunların takip ve kayıt programlarına girmek, tabiri caizse teslim olmak için.

Bu sistemlerin kapasiteleri o kadar büyüktür ki, mesela bedava sınırsız e-posta hizmeti sunan, konuşturan, görsel paylaşımlar yaptıran, bilgilerimizi depolayan bu sistemler dünyadaki tüm insanları takip edebilir.

Alışkanlıklarımızı, satın aldıklarımızı, ilaçlarımızı, film zevklerimizi, kitap tercihlerimizi, arabamızı, evimizi, her şeyimizi kaydederler. Bu muhteşem bilgi, doğal olarak ticari firmaların ilgisini çeker. Aslında bedava servis sağlayan

bir ortamın pazarladığı ürün, üyeleridir. Kullanıcı üye sayısı burada şirketin değerini belirler.

Tüm bu olanların nedeni, bedava diye bize sunulan uygulamalar, bir şey olmaz diye internete bıraktığımız ve orada-burada paylaştığımız bilgiler. Ve tüm bu olanlardan şikâyet etmeye de hakkımız yok; çünkü daha en başta sayfanın en altında "hükümleri ve koşulları okudum, kabul ediyorum" dedik. Bizler, sanal dünya için kullanıcı değil, ürünün kendisiyiz. Ve bize dair bu verileri kullanmak isteyenler, sadece reklam firmaları değil; kötü niyetli kişiler, hackerler ya da organizasyonlar da olabilir. Bu nedenle, şunu hiçbir zaman unutmamalıyız; hayattaki en pahalı şeyler bedava olanlardır.

Ben gençliğin ne demek olduğunu biliyorum ama gençler yaşlılığın ne demek olduğunu bilmiyorlar. Kuşak çatışması! Kocaman bir afyon! Evladım benden ilerici olmalı, olmadıysa bu işte bir yanlışlık var demektir! İkimiz de egemenin büyük oyununa yenik düşmüşüz demekten başka elimden gelen bir şey yok. Gençliğimin geçtiği yıllar ve yerler çok uzaklarda kaldı elbette. Zar zor hatırlıyorum. Ben oralara veya o yıllara büyüdü diyarlar veya yıllar diyerek kısa geçmek istiyorum. Aslında o zamanlar biz bütün dünyaya umut vaat ediyormuşuz da ben fark etmemişim. Alınacak ne çok dersin olduğu güzel bir rüya gibiymiş hayat, uyanınca anladım. Geçmişe bakıyorum da keşke hiç söz dinlemeseymişim, keşke daha az uyusaymışım, keşke daha çok içseymişim, keşke daha çok gezseymişim, keşke daha çok âşık olsaymışım, keşke daha çok okusaymışım, keşke daha çok anlayabilseymişim hayatı. Aslında sıklıkla öğrendiklerinden veya yaşadıklarından ders çıkaramazsın, ta ki burnun sürtünceye kadar derler ya, iste aynen öyle! Keşke benim de

bunu anlamak için burnumun sürtünmesi gerekmeseydi! Sonunda eğer anlayabildiysem veya popülist jargonla söylemek gerekirse büyük resmi gördüysem, o da bir şeydir benim için, yaşarken uyanmak adına en azından. Bu konunun sonuna aşağıdaki anekdot iyi gider.

Dedem tarlaya gidebilmek için her gün 10 km yürürdü. Babam işe gidebilmek için her gün 5 km yürürdü. Ben işe aracım ile gidiyorum. Oğlum işini evden yapıyor. Torunum ise hiç iş yapmayacak. Torunumun oğlu yeniden yürümeye başlayacak. Anlamadım demeyin! Bunda anlamayacak bir şey yok. Çünkü zor zamanlar güçlü insanlar yetiştirir, güçlü insanlar rahat zamanlar oluşturur, rahat zamanlar zayıf insanlar yetiştirir, zayıf insanlar zor zamanlar oluşturur. Bu bir kısır döngüdür, hayatlar boyu sürer gider.

Ekmek

Siz beyefendilerin tertemiz bembeyaz örtülü masalarda yedikleri önünde yemedikleri çöpte idi. Ne güzel günlerdi onlar dimi ama! Sizlerin hizmetinizdeki biz garsonlar ne sigorta, ne asgari ücret ne yemek parası, ne yol parası ne hafta sonu ne de yaz tatili görmedik. Sizin tatiliniz hiç bitmedi bizim de işimiz. Sabahlara kadar koşturmaktan ayaklarımın altı su toplardı da çoraplarım ıpslak olurdu. Ayaklarım da ondan zaar çok üşürdü. Ne diyelim hepsi geldi geçti işte. Yani o misal yel gibi esti geçti yıllar, döküldü saçlarım,

kırla doldu saçaklarım, sel gibi aktı gözümünden yaşlar, önüne kattı sürükledi götürdü gençliğimi. Şimdi işsiz güçsüz, kara kuru, bir deri bir kemik kaldım. İşler açılrsa bile kimse bana iş vermez artık bana. Sonuçta elde var sıfır. O neyse de bir çalışırken kıymetini bilmediğim sağlığıma yanıyordum, bir de avuçlarımdaki nasırlara bakıyor ve gülüyordum kendi kendime, “Oğlum beyefendi yabancı değildir serviste kusur etmeyesin.” derdik arkadaşlarla birbirimize, biraz birbirimizi gaza getirmek için, biraz da bol bahşış umuduyla, göz kırpardık birbirimize. Sizlerin ısırdıkları pirzolalar sanki benim mideme inerdi. Siz içtikçe sanki benim susuzluğum giderdi. İşte öylesine empati yapardım siz tıkınırken. Vallahi de billahi de hiç kıskanmazdım, sizin ağzını şapırdatışınızı; çünkü siz yedikçe benim işim var demekti. Sonra dünyanın bir anda bu kadar kapanacağını kimse bilemezdi ki. Ben de bilmedim. Şimdi dımdızlak kaldım ortada, işsiz güçsüz anlamında yani. Bunun sonu ne olacak demeye bile takatim kalmadı. Sahi siz bunları zaten biliyorsunuz. Ya evet hadi size afiyet olsun. Herkesin derdi başka elbette bu dünyada, kiminin ekmeği bayat kiminin pırlantası ufak.

Kaldı 29 gün

Bankamatikler hayatımızı o kadar çok kolaylaştırdılar ki artık vazgeçilmez oldular. Ancak bu durum onlardan nefret etme özgürlüğümü engelleyemez! Bankamatiğe kartını sokarak maaşını alan ilk insandan bugüne kadar geçen

sürede, neredeyse tüm insanlığı etki altına alarak, özsaygıyı tüketen bir uygulamadan söz ediyorum. Çünkü alınan maaşın üretilen ile doğrudan miktar ilişkisi yoktur. İşe gidip gelinen gün sayısı ile de ilgisi yoktur. Tutar bir bakıma sabittir. İşte bu bireyin farkına varmadığı aşığılanmanın dibidir.

Kişinin bedenini bankamatığın neredeyse içine sokarak işlem yapmasını, aynı devekuşlarının kafalarını kuma gömerek kendilerini gizlediklerini sanmalarına benzetiyorum. O derece saçmalık yani! Bütün dünyaya arkasını dönmüş ve belini hafifçe bükmüş bir halde tüm ağırlığını tek kalçasının üzerine vermiş olarak, gerçekten sahip olduğunu sandığı tek sayfalık ekrandaki paralarını seyretmenin zevkine kaptırmış bir insanın, aslında bundan dolayı utanç içinde o an ölmesi gerekirken, paralarını cebine yerleştirirken önce kalçasını sonra bedenini hafifçe kabinden dışarı doğru çıkararak, etrafta kendisini görme ihtimali olan insanlara dönerek; “bakın beni görün bunlar benim paralarım” dercesine cüzdanına yerleştirmesinin utancından, ben ölüyorum.

Ayrıca bankamatikten maaş alan bir insanın, coşkuya doğru kulaç atmaya çalışırken, bankamatığın ekranında durmadan yanıp sönen kıpkırmızı ‘çekmek istediğiniz tutar için bakiyeniz yetersizdir’ yazısının gözünün önüne geldiğini düşünün. Nokta.

Bedensel mutluluk mu? Kim kaybetmiş ki bulasın!

Bu arada dikkat edin aybaşına değil maaşların yatmasına diyoruz. Çünkü aybaşı demek bizim hak ettiğimizi alacağımız anlamında aktif bir imge taşır. Ancak aynı şekilde maaşların başkaları tarafından yatırılmasını ifade eden maaşlar yattı mı imgesi ise edilgendir.

Demem o ki zorluk, ilk insanı bankamatikten ilk maaşını almaya ikna edene kadardı. Ondan sonra o insandan bi cacık olmaz ya da o insana ne istersen yaptırabilirsin. Bunu bir kez keşfeden köle sahipleri vazgeçerler mi? Asla!

Hayat

Hayat sigortası ikilemi dünyanın en çetin çelişkisidir. Yakında öleceğini düşünen biri (ki bu kötü bir şeydir), eğer geride kalanları düşünecek olursa (ki bu iyi bir şeydir), yüksek meblağlı polise yapmak zorundadır (ki bu kötü bir şeydir), ama uzun yaşamayı ister (ki bu iyi bir şeydir), bu durumda da çok fazla prim ödemek zorundadır (ki bu kötü bir şeydir)!

Üzerinde hiç çizik olmayan düz beyaz bir kâğıda baktığımızda ne görürüz? Hiç! Hayatın ölümle sınırlandırılması da o misaldir. Etrafı çizilmiş daire-kare-üçgen şekilli yaşamlar oluşturulmadığında, sonsuzluk, anlamsızdır. Hayatın anlamlandırılması, karbon temelli yaşam biçimleri içinde gelişen insan aklının, kendine karşı en cesur ve muhteşem meydan okumasıdır.

Hayat, yeterince uzaktan bakınca çok küçük hatta yok cesametinde önemsiz görünmesine rağmen, içine girince muazzam kıymetlidir. Hayattaki hiçbir şeyin mükemmel olmaması gerçekten mükemmeldir. Ölüm işte bu nedenle bir felakettir. Bu bilinçle varoluşun hakkını verebilmek iyidir. Bu da ancak hayatın amacını doğru kavramakla mümkündür.

Hayatın amacı; “amacı olan bir hayat yaşamaktır”. Tek isteğim bu ölümlü hayatı yaşamaktır. Hayat yolculuğu, beşikten mezara kadar yürüme mesafesindedir. Hayat; bugün, burada, şu an içinde yaşadığımız an içinde, sonsuz kere tekrar eden şimdilerde oluşan olaylardan ibarettir.

Geçmişte kalmak yaşlılık ve depresyon göstergesidir. Geleceği merak etmek gençliğin işidir ve kaygı nedenidir. Barış, şimdii yaşamaktır ve bunu en iyi çocuklar yapar.

Buraya iyi gider;

<https://www.youtube.com/watch?v=x2Rd6bI9tKc>

Hayal et. Cennetin olmadığını hayal et. Eğer denersen bu kolay, altımızda cehennem yok, üstümüzdeyse sadece gökyüzü var. Hayal et. Bütün insanların bugün için yaşadığını. Hiç ülke olmadığını hayal et. Bunu yapmak zor değil.

Öldürecek ve uğruna ölecek bir şey yok. Hayal et. Bütün insanların hayatı barış içinde yaşadığını, mülkiyetin olmadığını hayal et. Yapabilir misin merak ediyorum. Hırs ve açgözlülüğe gerek yok. İnsanların kardeşliği var sadece. Hayal et. Bütün insanların, tüm dünyayı paylaştığını. Benim bir hayalci olduğumu söyleyebilirsin, ama tek ben değilim. Umarım bir gün sen de bize katılırsın ve dünya yekvücut olarak yaşar.

John Lennon 1971

Cumhuriyet

Bu hikâye bilmem kaç yıl önce, Cumhuriyet gazetesinde yayınlandı. Unutmamışım. Bugünlerde bir vesile ile hatırladım. Sizlere de iletebilmek için kendi kelimelerimle yeniden yazdım.

Hikâye, 70’li yıllarda, yurdumun küçük bir ilçesinde geçer. Dedim ya 70’ler, yani boyanın, basını iğfal etmeye yeni başladığı yıllar. Şimdi bu hikâyede adları lazım değil, biri hariç neredeyse bütün gazeteler; kapak sayfası güzeli, iç sayfa tecavüz hikâyesi ve gol pozu ve fotoroman falan derken, sayfaları ilgili-ilgisiz bilumum görsellerle dopdolu olarak, rengârenk çıkardı. Hele kupon dağıtma işi bir alem di; adamlar neredeyse cennetin anahtarını promosyon verecekler, o misal ortalık savaş alanıydı. Ve bu minvalde onlarca gazetesinin arasında bazılarının satış rakamları milyona yaklaşmıştı. Şimdinin sosyal medyası misali, piyasayı almış götürmüşler, silmiş süpürmüşlerdi.

Cumhuriyet gazetesi ise, bugün olduğu gibi o günlerde de kahraman bakkal süpermarkete karşı filminin başrol oyuncusu misali, kurtlar sofrasında ayakta kalmaya çalışıyordu. Her zaman olduğu gibi, o yıllarda da Cumhuriyet gazetesini okuyanlar aydın kesimden insanlardı. Dolayısıyla o zamanlarda da şimdilerde de Cumhuriyet gazetesini öyle herkes okuyamazdı. Tirajın düşüklüğü de bunun kanıtıydı. Çünkü Cumhuriyet gazetesinin içinde sadece haber yazıları vardır. Belki kapakta bir siyah beyaz fotoğraf ancak bulunur. Sayfalarca sadece yazı var, yani alınca illaki okumak gerek, yoksa başka işe yaramaz.

O zamanlar, dağıtım işi de bir hayli zorluklarla yürüyordu. Şimdiki gibi tekel değildi, ama olmak üzereydi. Büyük

bayilere bile boyalı basının temsilcilerinden onar yirmişer adet bırakılırken, Cumhuriyet gazetesinden 2-3 adet ancak bırakılırdı. Bu nedenle bayiler, gözlerinin tutmadığı adama Cumhuriyet gazetesi satmazlardı. Ama hakikaten öyleydi, paranla bile Cumhuriyet gazetesi satın alamazdın. Cumhuriyet gazetesi okuru olmak o misal prestijli bir durumdu.

Gazete işini bilenler bilir. Satılmayan gazetelerin bir de iade konusu vardır. Bir gün önce satılmayan gazeteler için iade listesi düzenlenir. Belki her gün, belki haftada bir. Bu o kadar da önemli bir ayrıntı değil. İade paketi düzenlemek de bir sanattır. Tek tek günü gününe satılmayanlar yazılır; adedi, eki, ilavesi, reklamı, kuponu yani gazete ile ilgili her şeyi tek tek özenle yazılarak istiflenir. Bu arada belirtilmesi gereken şey; gazetenin katı dahi açılmamış olmalıdır, yani okunmamış olmalıdır. Ancak o zaman iade kabul edilir. Ondan sonra para hak ediş hesabından düşülür.

O zamanlar, gençler okudukları Cumhuriyet gazetesini uzunlamasına katlayarak kot pantolonlarının sol arka ceplerine sıkıştırarak taşısalar da yetişkinler Cumhuriyet'i bağırlarına basarlardı. Öyle ya da böyle gazete bu haliyle kot pantolonun sol arka cebinde bir bayrak gibi dalgalansa da kalbi ile sol kolunun arasında, ciğerin içine sokulmuş gibi taşınırsa da bir ucu mutlaka dışarda kalırdı. Dışarda kalan kısım mutlaka kapak sayfası olup, adı ve logosunun bulunduğu köşe tam önde olurdu. Gazetenin ne gazetesi olduğu da o kadcılık görünen kısmından yani uzaktan dahi olsa anlaşılırdı. O misal yani etiket gibi bir şeydi işte ya da nasıl denir, insan, gazetesinden tanınırdı.

Neyse lafı uzatmayayım. Hikâyemiz işte o yıllarda, bizim o küçük ilçemizde satılan Cumhuriyet gazeteleriyle ilgiliydi. Ben diyeyim 10, siz deyin 20 yıldır o müstesna ilçemizden

hiçbir gün bir tek bile Cumhuriyet gazetesi iadesi yapılmamış. Üstelik iade gelmediği için de yıldan yıla bu ilçeye, nasıl olsa tümü satılıyor diye, gönderilen Cumhuriyet gazetesi sayısında da tedrici bir artış yapıldığı halde, ısrarla hiç iade gelmiyormuş. Bu durum dağıtım şirketinin umurunda değil elbette, ama Cumhuriyet gazetesi satış pazarlama ekibinin dikkatini çekmiş. Bir gün kalkmışlar İstanbul'dan, gitmişler o ilçedeki bayiye, baskın ziyaret yapmışlar. Demişler; şu kadar yıldır, şu kadar gazete bayimiz var, şu kadar iade yapılır, senden neden hiç Cumhuriyet gazetesi iadesi gelmiyor?

Adamda cevap hazır; "Çünkü tümü satılıyor." Bizim okumuş yazmış İstanbullular yer mi bunu! İnanmamışlar elbette. Adamı sıkıştırmışlar. Adam sonunda itiraf etmiş. Tamam demiş, anlatayım;

"Ben bir Cumhuriyet gazetesi okuruyum. Gazeteme bağlılığımı nasıl anlatsam? Kara sevda gibi bir şey işte. Bu nedenle, satılmayan Cumhuriyet gazetelerini iade etmeye utandığım, ya da nasıl desem, gönlüm razı gelmediği için, onları satılmış gösteriyordum. Parasını ben ödüyordum. Zararı da sineye çekiyordum."

İstanbullular sormuşlar; "Peki öyleyse satılmayan Cumhuriyet gazetelerini ne yaptın? "Gelin." demiş adam. Dükânın arkasındaki depoya götürmüş misafirlerini ve göstermiş balya balya üstü üste duran Cumhuriyet gazetelerinin satılmamış nüshalarını. Ben diyeyim 10 yıl, siz deyin 20 yıldır, satılmayan Cumhuriyet gazeteleri, tarihlerine göre sıralanmış olmak kaydıyla, hiç dokunulmamış bir halde, pırıl pırıl tertemiz duruyor.

Bu hikâyenin yaşandığı zamanların üzerinden çok uzun yıllar geçti. İlçenin de bayinin de adını unuttum. Madem öyle neden anlattın diye soracak olursanız;

Bir ilkeye, bir ülküye, bir sevdaya nasıl sahip çıkılır? Bu nasıl bir ahde vefadır babından bir küçük hikâye olarak unutulmasına gönlüm razı gelmedi, siz de bilin istedim. Çünkü bu hikâyeyi evde kendisine anlattığım zaman küçük oğlum dedi ki; “Ben çevremde, gazetesine âşık ya da gazetesini kutsal gören hiç kimse görmedim.” Sosyal medya kuşağının temsilcisi işte, cep telefonundan mürekkep kokusu gelmediği için olsa gerek; ne bilsin, bir insanın devamlı okuduğu gazetesine tutku ile bağlanmasının bir tür sevda demek olduğunu? Ne bilsin sevdanın kutsal olduğunu? İşte o misal bizim bir zamanlar ekmeğimiz, suyumuz, taşımız, toprağımız gibi ömrümüze katık ettiğimiz cumhuriyet sevdamız vardı.

Boş Kovan

Bu bir boş kovan hikâyesidir. Siz hiçbirinin boynunda madalyon gibi asılı bir boş kovan gördünüz mü? Ben gördüm. Size onun hikâyesini anlatacağım. Sayısız boş kovan hikâyeleri arasından bana göre ‘en’ olanı budur.

Bu kovanın ağzında, mermi çekirdeği yerinde hayaller ve emeller yani gelecek vardı. Dibinde barut yerine emekler ve zaman kısacası ömür vardı. Bir serseri el geldi kabzayı kavradı, ince uzun bir parmak demir borunun altındaki tetiği çekti. Bu hikâyede demir boru bedeni, tetik kalbi, kabza aklı temsilen kullanıldı. Gez göz arpacıktan nişanlanan mermi önce akkor ateşe kesti sonra, az gitti uz gitti, dere tepe

düz gitti, döndü dolaştı geri geldi, tetiği çeken ele can veren bedendeki kalbe, yani hedefine ulaştı. Çekirdek, kendini ateşleyen gözü vurduğunu, yaptığı hatayı, iş işten geçtikten sonra anladı. O günden sonra, atanı vuran her mermiden geride kalan boş kovayı, ibreti alem için, bir madalyon gibi boyunda taşımak, adet oldu.

Kapı

Kapı yeri duvarın içine gömülü olarak kullanıldığında mekânın genişlediğini hepimiz biliriz. Bana göre, içeri açılan kapılar -kötü oranlar ile- iç mekâna saldırırlar. Kapı, açıldığı odaya bir hançer gibi saplanırken aynı zamanda taşralı bir hava da katar. Girişte oluşan çöküntü ve açıldıktan sonra arkasındaki duvarla arasındaki ölü boşluktan hiç söz etmeyeyim. Hele açık bir kapı beni cidden gerer. Sürgülü kapı bütün bu olumsuzlukları ortadan kaldırarak mekânların bütünlüğüne katkı sağlar. Sürgülü kapının açılması veya kapanması, iki mekân arasında birbirine zarar vermeyen bir ilişki geliştirir. Plastik cerrahi muayenehanesi için naif bir yaklaşım olarak tarihteki yerini alsın diye yazdım bu fikrimi. Kim bilir belki bir gün ‘dinamik mimari’ kavramı gelişir ve buna da dikkat edilir.

Korku

Korku tehlike ve yasak temellidir. Tehlikeyi anlarım, tedbir alırım. Yasaklar öyle mi? Başlangıçta sadece eylemler yasaklanır. Sonra sözler. Sonra fikirler. En son düşünmek yasaklanır. Düşüncenin suç sayıldığı ve cezalandırıldığı durumlarda veya ülkelerde, insanlar önce yasak şeyler düşünmekten korkarlar; bir süre sonra da düşünmekten tümünden vazgeçerler. Bu durum bir nesil boyu, yaklaşık 20 yıl sürdü-rüldüğünde, yeni nesil düşünme zahmetinden kurtulmuş olarak sahnedeki yerini alır. Arada sırada ufaklıklardan biri, büyüklerine; “Eskiden insanlar düşünürlermiş, nasıl bir şey-di o?” diye soracak olursa. Büyükler; “O bir şarkıydı, dinle-dik, geçti bitti, çok şükür kurtulduk ondan ve onun getirdiği yükten, neydi o öyle, yumurta kabuklarının üzerinde yürü-mekten helak olurduk, oysa şimdi rahatça karıncaları vs. eze eze yürüyebiliyoruz,” derler.

Ben de önceleri konuşmaktan korkuyordum, sonra yaz-maktan korkar oldum, sonunda düşünmekten de korktuğu-mu fark ettim. O günden sonra düşünmekten bile korkarak yaşamaktan vazgeçtim ve yazmaya karar verdim.

Hatıraları olanların hikâyelerini yazmaları, o hatıralarda rol alan isimsiz kahramanların sonsuza dek yaşayabilmeleri için yapılması gereken kutsal bir görevdir. Ben yazmasam sen yazmasan biz yazmasak nasıl çıkar karanlıklar aydınlığa (şaka şaka o kadar da mühim değil yazdıklarım).

Korkudan söz etmişken, buraya Hz. Muhammed (SAV)’in amcası Ebu Talip’in son sözleri iyi gider; “Dinlemekten kork-tunuz!” Ebu Talip, bu iki kelimeyi egemenden korkuları nede-niyle, değil bir insanın savunmasını, bir itirazı, bir şikâyeti, bir imkânsızın feryadını ve bir mazlumun ahını dahi dinlemek-

ten korkan, o zamanki Mekke ahalisi için söylemiştir. Biz de bunu naçar durumlardakilerin çılgınlığına kulaklarını tıkayan, gözlerini kapayan, ellerini uzatmayan ve ayaklarını geri çeken kısacası görünen veya görünmeyen ama bilinen tüm kötülük-ler karşısında susan, sabit fikirli, dar kafalı, yeniliklere kapalı olan ve kendi bireysel menfaatleri uğruna toplumsal yararları feda eden şimdiki insanlık için tekrarlayalım. Aynı zamanda hatırlatalım. Hz. Muhammed (SAV)’in deyiimiyle; “Haksızlık karşısında susan dilsiz şeytandır.” Veya Dante’nin deyiimiyle; Buhran zamanlarında susanlara cehennem’in en karanlık yeri ayrılmıştır.” O misal korku başa bela bir duygudur. Bireye her türlü kötülüğü yaptırır.

Kitaplarım sobada yanarken, flütüm kılıfında ağırlarken, inceden bir ter şakaklarımdan ve birkaç damla gözyaşı yanaklarımdan inerken, sigaramı yakabilmek için kaç kibrit çaktığımı saymadım, çünkü hiçbir yanmadı ellerimin titremesinden.

Bir şiir geldi bile;

<https://www.youtube.com/watch?v=qDymWVDA74s>

Akrep gibisin kardeşim, korkak bir karanlık içindesin akrep gibi. Serçe gibisin kardeşim, serçenin telaşı içindesin. Mid-ye gibisin kardeşim, midye gibi kapalı, rahat. Ve sönmüş bir yanardağ ağzı gibi korkunçsun, kardeşim. Bir değil, beş değil, yüz milyonlarlasın maalesef. Koyun gibisin karde-şim, gocuklu celep kaldırıncı sopasını sürüye katıliverirsin hemen ve âdeta mağrur, koşarsın salhaneye. Dünyanın en

tuhaf mahlûkusun yani, hani şu derya içre olup deryayı bil-meyen balıktan da tuhaf. Ve bu dünyada, bu zulüm senin sayende. Ve açsak, yorgunsak, alkan içindeyse eğer ve hâlâ şarabımızı vermek için üzüm gibi eziliyorsak kabahat senin, — demeğe de dilim varmıyor ama — kabahatin çoğu senin, canım kardeşim!”

Nazım Hikmet RAN

Büyük sıfırlama

Öyle bir kelime var ki neredeyse tüm haksızlıkları açıklıyor. İngilizcesi entitlement, Türkçesi zengin desem değil, yetkili de tam uymuyor, kendine hak görmek veya sahip daha yakın ama hiçbir kelimedeki itici anlamı vermiyor. Sonuçta dilimizde tam karşılığı yok. Ben mesela onlar gibi davranmaktan utanırım. Bu nedenle başlangıç için çocuklarımın da öyle olmasını istemem. Çocuklarım onlar gibi -kötü- olmasınlar. Ne maddi ne de manevi unsurları hoyratça tüketim haklarının olmadığını iyi bilsinler. Daha sonra mesela, “En iyi çevreci kimdir?” sorusuna, “Çevreyi kirletmeyen değil ki zaten bu bir insanlık vasfıdır, en iyi çevreci, başkasının kirlettiğini de temizleyendir” diyebilsinler. Bu kadarı adam olmaları için yeterli gelir zaten.

Zengin, zengin gibi davranır; bankada tanınır, borsada bilinir, kulübü vardır ve mesela onların sesleri hiç titremez (air of entitlement). Fakirin sesi titrer. Ben en çok, sınıfından

utanan ve olmadığı halde zenginmiş gibi davranan özentilere üzülüyorum. Bilmezler ki yaptıkları asla başarılamayacak bir eksik hacet dileğidir. Çünkü insan sınıfları arasındaki mesafe, basamakları arasında eşitsiz derinlik ve yükseklikler olan bir merdiven gibidir. Tırmanmak zordur. Medya da bu arada, sanki gerçekten herkesin eşit başarıma şansı varmış gibi, haberler yapar. Doğru değil. Sahipler dışında kimsenin başarıma şansı yok. Siyasetçiler de sanki seçim yapma özgürlüğü varmış gibi politika yaparak yanlış fikirler yayarlar. Doğru değil. Kimsenin seçim hakkı filan yok. Çünkü insan yığınlarının sahipleri -entitlement ifadesi buraya tam denk geldi- vardır. Onlara genel olarak “plütonamya” * denir.

Plütonamya, kendilerinden başkalarını (politikacılar dâhil) malları gibi görürler. Evet, her şeyin sahibi onlardır. Toprağın sahibi onlardır, şirketlerin sahibi

onlardır. Partilerin, meclislerin ve bilumum dernek ve teşkilatların da sahibi onlardır. Hukuku kış ceplerinde taşırlar. Büyük medya şirketleri de onlarındır. Böylelikle haberleri kontrol ederler.

Halkın hangi konularda ve nasıl bilgilendirilmesi gerektiğine de onlar karar verirler. Hepimizi billurlarımızdan yakalamış durumdalar. Onlar, kendileri dışındaki -sıradan- insanların, sevinç ve acı gibi insani duyguları daha az yoğunlukta yaşadıklarını düşünürler. Onlar için fark edilmek esastır. Kendileri başkalarını değil önemsemek, fark bile etmezlerken; yanlarından geçtikleri ağaçların dallarının onlar için eğilmesini beklerler.

* Ülkenin her şeyine sahip olan, toplam nüfusun yüzde 1’ini dahi kapsamayan en zengin sınıftır. Var olan tek rutini; tamamen kaosa dayalı finans sektöründeki para akışını manipülasyonlarla yönlendirerek hem kişisel servetine servet katar hem de ekonomiyi kendisine bağımlı hale getirmektir. Bu süreç plütonomi denir. Bir yönetim biçimi olan plütokrazi ile kökteştir.

İnsan türünün efendilerinin –entitlement- düsturu her şey onlar için, diğer insanlara hiçbir şeydir. Ancak diğer insanlar ekmeklerini kendi elleri ile vermeliler. Sistemin sürdürülebilir olması için insanların kandırıldıklarının farkında olmamaları gerekir, çünkü büyük sömürülerin zorbalıkla uzun süre sürdürülmeleri imkânsızdır, ya da çok zahmetli, kanlı ve pahalıdır. Siyaset biliminde bunun adına ikna mühendisliği denir. Bu alan eşitsiz güç kullanımının en önemli alanıdır. Ana akım medyanın televizyon ekranlarından pompaladığı düzmece haberlerle ve ele geçirilmiş sosyal medyadan sürekli servis edilen propaganda mesajları ile gözleri boyanarak bir tür hipnotize edilen geniş halk yığınları sonunda pes eder ve celladına aşık misali tutum sergiler. Direnmeye çalışan yurdumun milliyetçileri de milliyetçilik tu kaka ilan edildiği için seçenezsizlik kısılcacında hapsedilmişlerdir. Solcuları zaten saymıyoruz, onların saygıdeğer nesilleri tükenmiştir, onların yerine geçen avatarlarının da kumandası egemen gücün elinde olduğu için, bu tarz bir sistemik soygunda muhalefet ediyormuş gibi görünürler ancak gerçek anlamda dik duruşlu bir tarzda muhalefet etmezler. Hasbelkader veya tesadüfen aydınlanmaya bir mum katkı sağlamaya çalışan herhangi bir çatlak ses olursa da ışığının titrek alevleri emperyalist güçlerin şiddetli rüzgârları ile söndürülür.

Bu, gerçekten az sayıda üyesi olan ancak çok büyük bir kulüptür ve siz bu notları okuyorsanız orada değilsiniz demektir. Evet, dostlarım siz ve ben, o büyük kulüpte değiliz. Ne mutlu bize.

Onlar, büyük sıfırlama (great reset) adıyla başlatılan sürecin sonunda yenedünya düzenini kurmaya başladılar. Besbelli korona morana tesadüfen olmaz. Bihanesi midir yoksa

başarılı bir komplo mudur bilemem elbette bildiğim ya da bildiğimi sandığım şey adamlar buna azmü cezmü kastetmişler. Büyük sıfırlama dedikleri şey, aslında ulus devletlerin kökünü kazıyarak devlet yerine şirket, millet yerine kullanıcı ya da müşteri, para yerine de hani şu gündemde olan çip ya da çipleme modeline geçilmesidir.

Bunu planlayan adamlar dediysem, en tepede iki aile, onun altında 12 aile, onun altında 20 ülkenin yöneticileri, onun altında 50 şirketin toplam 2000'den az adamının sekiz milyar insanın iligini kemiğini sömürmeye doymamasından söz ediyorum. Evet, dünyayı yöneten bu adamlar yeniden yapılanmayı şirin göstermek için bir de güzel kelime bulmuşlar. Yeşil devrim demişler buna. Bunu da çocuklara anlatır gibi anlatıyorlar utanmadan; yatacaz-kalkacaz daha çok fakirleşeceksiniz diyorlar; demiyorlar elbette, ama sonuç öyle oluyor. Yatacaz-kalkacaz iyice köleleşeceksiniz diyorlar; demiyorlar elbette, ama sonuç öyle oluyor. Yatacaz-kalkacaz sizin her hareketinizi kontrol edeceğiz diyorlar; demiyorlar elbette, ama sonuç öyle oluyor. Yatacaz-kalkacaz sizin özgür iradenizle hangi kararları alacağınızı biz belirleyeceğiz diyorlar; demiyorlar elbette, ama sonuç öyle oluyor.

Devamında, küresel iklim değişikliklerinin önlenmesi dünyayı kurtarmak için yapılması gereken en öncelikli iş olarak gündeme alınacakmış. Ulan, küresel iklim değişikliğine sebep olan yüksek karbon emisyonunun sebebi ben miyim? Yoksa sizin nükleer vs. devasa sanayileriniz mi? Benim iki koyun bir keçiden oluşan varlığımın yanında, bir kilo biftek üretimi için sizin harcadığınız temiz su miktarının 800 litre olması mı? Kendi yazdırdıkları Oxfam 2020 raporuna göre bile, ekonomik eşitsizlikler kontrolden çıkmış durum-

da. 2019 yılında sadece 2.153 kişi olan dünya milyarderleri dünyanın geri kalanının toplam varlığından daha fazla servete sahip. Mısır'daki piramitlerin inşa edildiği zamandan bu yana, günde 10.000 dolar biriktirseydiniz bile, bugün en zengin beş milyarderin toplam servetinin sadece beşte birine sahip olabilirdiniz. Dünyanın en zengin yüzde biri, kalan yüzde doksandokuzunun toplam varlığının iki katından daha fazla servete sahipken ve bu aşırı servet, aşırı yoksullukla yan yana duruyorken, büyük sıfırlama ile daha ne kadar zenginleşebileceklerini hayal bile edemiyorum. Ama kendi sınıfımın daha ne kadar fakirleşebileceğini tahmin edebiliyorum. Büyük sıfırlamaymış; pabucumun kenarı kadar önemi yok benim için!

Benim için önemli olan; el emeğinin ağır sorumluluğunun karşılık bulması, eşitsiz bölüşümün, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve ekonomik eşitsizliklerin azaltılmasıdır.

Bunun gerçekleşebilmesi için dünyanın dört bir yanında hükümetler sonsuz kâr ve zenginlik arayışını körüklemek yerine, hümanist ve toplumun geneli için, gerçekten önemli olan şeylere değer veren, insan merkezli bir ekonomi kurmak için harekete geçmelidir. Şimdiye kadar doğru dürüst vergi ödemeyenleri de mutlaka kapsaması için, her türlü mal varlığının yeniden vergilendirilmesini de içeren ilerici bir vergileme modelini hayata geçirmeleri gerekir. Büyük sıfırlamanın önüne ancak ciddi bir birlik beraberlik ve ortak davranış modelleri ile geçilebilir.

Saadet zinciri

En baştan söyleyeyim; BİTCOİN ve benzeri sanal paralar üzerinden uygulanmaya ve kanıksatılmaya çalışılan sistemler, gerçekte günümüz dijital dünyasının yeni saadet zinciridir.

Vikipedi'de yazdığına göre; saadet zinciri, ilk kez 1844'de Charles Dickens ve 1857'de de Martin Chuzzlewit'in hikâyelerinde yer almıştır. Benzerlerinin 1869-1872 yılları arasında Adele Spitzeder tarafından Almanya'da ve 1880'de Bayanlar Mevduatı adıyla ABD'de uygulandığı ve kurucusu Sarah Howe'un tespit edilmesinden veya yakalandıktan diyelim sonra 3 yıl hapis yattığını öğrendim. 1920'de matematiksel olarak ilk sistematize eden İtalyan Charles Ponzi'nin adına atfen Ponzi Şeması da denir.

Neticede piramit sistemi, piramit şeması veya halk arasındaki ismiyle saadet zinciri, sisteme katılan bir üyenin başka bir üyeyi sisteme dâhil ederek para kazanması şekline dayalı bir iş modelidir. Klasik çok katlı pazarlama sisteminin, ortada bir ürün veya hizmet bulunmayan, devşirilmiş bir modelidir. Sisteme alınacak sonsuz sayıda insan olmaması, sisteme önceden katılanların hep daha çok kazanması ve sisteme sonradan katılanların mutlaka mağdur olmaları sebebiyle; piramit sistemi dünyada birçok ülkede yasal olmasına rağmen; ülkemizde ve Almanya, Amerika, Arnavutluk, Avustralya, Avusturya, Brezilya, Çin, Danimarka, Dominik Cumhuriyeti, Estonya, Filipinler, Fransa, Güney Afrika, Hindistan, Hollanda, Hong Kong, İngiltere, İspanya, İsveç, İsviçre, İzlanda, İran, İtalya, Japonya, Kanada, Kolombiya, Macaristan, Malezya, Meksika, Nepal, Norveç, Polonya, Portekiz, Romanya, Rusya, Sri Lanka, Tayvan, Tayland ve Yeni Zelanda'da yasaktır.

Sistem, sisteme üye birinin elinde içinde giriş kartları bulunan zarfları ikram ederek, sisteme katılmaya ikna edeceği en az 3 yeni üye bulması esasına dayanır. Üyeler ilk girişte ödeyecekleri ücretten başka ücret ödemezler. Dolayısıyla bir üye 3 yeni üye bulduğunda önündeki herkesi piramidin bir basamak üstüne iter. Bulunan yeni üyelere birincisinin yatıracağı para, onu sisteme katana gider. Buna ben ikna edene veya kandırana diyeyim siz ne anlarsanız anlayın. Üye olan birinin yeni 3 üye bulduğu anda öncelikli olarak kendi ödediği parayı geri alması, sistemin güvenilirliğini kanıtlaması daha doğrusu sistemin göz boyaması açısından çok önemlidir. Bulunan ikinci kurbanın yatıracağı paradan da onu sisteme katan çok cüz-i bir pay alır. Bu para sistemden anında elde edilen ilk kar olarak, az ya da çok olduğuna bakılmaksızın inanılmaz değerli olup, sisteme iman edilmesi için fazlasıyla yeterlidir. İkincinin ödediği paranın kalanı; bir önceki, ondan önceki ve daha önceki sırasıyla ve ona göre değişen oranlarla olmak üzere sistemin başındakilere gider. Bu ödeme ile piramidin üstündekilere bağlılık kanıtlanır. Üçüncünün yatıracağı paranın tamamı sisteme gider. Üyeler bu şekilde sisteme olan borcunu öder veya ödediğini zanneder.

Aslında ikincilerin ödedikleri ücretinde hatırı sayılır kısmı ile üçüncülerin ödedikleri paraların tümü sisteme kalır. Çünkü sistem çok sayıda başlangıç yaparak oluşturulmuştur. Buna göre sistemin ne başı tespit edilebilir ne de sonu takip edilebilir. Sisteme geometrik olarak 3 ve 3'ün katları şeklinde üye girişi devam ettiği sürece, akış sorunsuz ve kusursuzdur. Gerçekleşme ihtimali olmasa da teorik olarak sistem sonsuzdur ve her üye mutlaka kazanır. Ancak üyelerin kazandıkları sistemin kazandığının en fazla üçte biridir.

Sistem, nasıl denir üyelerin hür iradeleri ile katıldığı bir dolandırıcılık sistemidir.

Yüzelli yıl önce sivri akıllı birinin bulduğu bu yasal hırsızlık sistemi, ülkemizde de bir zamanlar kullanılmıştır. Önceleri 'postel' ve 'dostel' gibi sempatik isimlerle sunulan sistem, sonraları banker kastelli faciasıyla biraz görünür olsa da daha sonra 'titan' 'mitan' gibi abuk kelimelerle göz boyamaya devam etti ve yakınlarda çiftlik bank gibi bana göre, aslında anlaşılmaz kılınarak, yüceltilmiştir. Eskiden mektupla üye olunurdu. Üye olacak kişiye, içinde paraları gönderceği kişilerin isimleri ve hesap numaraları yazılı havale kuponları olan, bir zarf elden verilirdi. Paraları yatırmak üye olmak için yeterliydi. Üye olduktan sonra size gelen zarfın içinden çıkan üç adet zarfı sizin de elden dağıtmanız yeterli idi. Sistemin elden ele dilden dile yayılan ve posta yoluyla para havalesi yapılan şeklinin, günümüz bilgi ve teknoloji ve akıl seviyesinin eriştiği noktada geldiği seviye, dijital paradır. Dijital paranın tutması için üyelerin günlük hayatlarında kullanmaları yetmez, sonsuz sayıda yeni üye girişi şarttır.

Sisteme sonsuz sayıda yeni üye girdiği sürece, arada üyeler de kazansa da asıl KASA KAZANIR.

Bu nedenle artık susmayacağım. Bu kez ayrıntı denizinin yalan fırtınaları ve demogoji gelgitlerinin dev dalgalarıyla boğuşmaktan gücü tükendiğinde gözlerini kapatıp sessizce yasalara uygun suların derinliklerine doğru kendini bırakan bir uslu kentli olmayacağım. İçimdeki insan sevgisi ve sorumluluklarımdan kaynaklanan çılgınlığımın, bir madenci kanaryası etkisi yapma ihtimali uğruna, yazdım bunları.

Her üyenin kazanacağı yalan balonunun mutlaka patlayacağı gerçeğinden hareketle, sadece perde arkasındakilerin kazandığı bu sistemin, BENCE günümüzdeki bir başka

versiyonu; borsada işlem gören hisse senetleridir, bir başka versiyonu döviz ve altının yatırım aracı olarak kullanılmasıdır, bir başka versiyonu da konut ve arsa spekülasyonlarıdır. Şimdi bu saydıklarımın günümüz ticaret ve ekonomi ve sanat ve bilcümle sanayi kollarının finansmanının yani haksız zenginleşmek için ihtiyaç duyulan para kaynağının temel unsurları olduklarından bana ne! Bunların tümü BEN-CE sanal gerçekliktir. Bunlar karşılığı olmayan ya da nasıl denir ödenen para kadar ağırlığı olmayan değerlerdir. Bir alyanstan, onunda gümüşü pek moda, başka altına ihtiyacı olmayan minimalist bir insanın, hadi diyelim iki küpe bir de kolye olmadan olmaz, tamam onu da alalım, parlaklığı ve dayanıklılığından başka hiçbir özelliği olmayan bu yumuşak metale sahip olmak için kimse sırada beklemese, hisse senedi gibi kâğıt parçalarına, bir gecede çöp olma ihtimalini bile bile, sarılarak uyumasa insanlar, yani sözün özü yaşam-sal olarak gereksinim duymadığı şeyleri satın almak için birbirlerini ezmeseler insanlar, saadet zincirlerinden, buradaki zincir, esaret zinciri anlamında kullanıldı, bir çırpıda kurtulur insanlık, neyse lafı uzatmanın âlemi yok, siz anladınız beni. Ama serde laf ebeliği var, konuyu derinleştirmekten keyif alırım. İnsanların bu nasıl desem karşılığı olmayan zenginleşme hırslarının ilk örneği belki de 1634-1637 yılları arasında Hollanda'da yaşanan ve adına 'tulipmania' kibarca lale çılgınlığı denen ve bir lale soğanının kaba bir hesapla bugünkü parayla 750,000 USD'ye kadar çıktığı olaydan da söz etmek gerekir. Bugünkü anlamı ile bu büyük spekülatif işlemden sonra büyük bir çöküş yaşandı. İnsanlar lale soğanları almak için bankalardan krediler çekmişlerdi. Balon patladıktan sonra krediler ödenmedi ve büyük iflaslar yaşandı. Ben aslında açığa işlem yapılarak gerçekleştirilen tüm

para hareketlerini de saadet zinciri kapsamında ele almak istiyorum. Bunun teknik bakımdan doğru olup olmadığı umurumda değil, bu benim duygusal tercihim. Şöyle ki; elinizde olmadığı halde döviz veya altın sattığınızı düşünün, buna satmak değil de satmayı taahhüt etmek diyelim; alıcı vadesi geldiğinde satın aldığı her ne ise onu istediğinde, elinizde somut karşılığı olmadığı için, taahhüdünüzü karşılayabilmek adına, yeniden ve daha yüksek fiyatla veya faizle daha büyük meblağ içeren işlem yaparsınız. Alın size yeni bir saadet zinciri modeli. Sisteme alıcı veya satıcı olup olmadığı fark etmez, yeni üye girmeye devam ettiği sürece, sabun köpüğünden duvarları olan kalenizin burçlarından, bir gemi aslanı heybetiyle, ovada birbirini yemekle meşgul ettiğiniz düşmanlarınızı, ne derece kırılğan durumda olduğunuzu umursamadan, seyrederseniz.

Üretime yönelik veya sadece bireyin anlık ve gelecekteki ihtiyaçlarının giderilmesine binaen gerçekleştirilmesi gereken yatırım araçlarının yeterince güvenilir olmamalarından daha ziyade, bireyin etik olup olmamasını umursamadan; emeksiz, kolay yoldan daha çok kazanma isteğiyle kamçılanmış açgözlülüğü nedeniyle, aslında kesinlikle onurlandırıldığı kadar maddi altı yapısı olmayan, her türlü spekülasyona açık ya da hassas desem kibar olacak, doğrusu izin veren yatırım araçları, yani daha güvensiz olmalarına rağmen; bireylerin sistem araçları ile çok yoğun ve kesin biçimde ikna edilmeleri nedeniyle, sonsuz sayıda yeni üye kaydetmeye devam ederler.

Trol

Troller, para karşılığı işlerini yapan, kiralık katillerdir. Patrona hizmette kusur etmemek üzere eğitilmişlerdir. Trol saldırılarını elden ele yayarak, masumların üzerine yönlendiren, onun kötü amaçlı yalan bir trol olduğunu anlamamış olabilir ama öğrendiğinde özür dileyerek paylaşımını geri çekerse, affedilir. Bunların kötü amaçlı olduğunu biliyor ama umursamıyor olanlar ki bu grup büyük çoğunluktur, işte onlardan sakınırım. Onlar, şimdiki hallerinden memnundurlar ve bu durumun sonsuza dek sürmesinden başka hayalleri yoktur. Onlar, güneşli güzel günlerin geleceğine inananların karşılarında, demir duvar gibi yükselen aymazlardır. Üçüncü ve en tehlikeli grup ise, trolleri anlıyor, biliyor ve onaylıyor olanlardır. Bunların sadakatleri yağmadan bir kırıntı kapana kadar sürer. Yaptıklarından da gizli gizli utandıkları için veya bir bakıma kendi bencil ruhlarının selameti için dünyayı yakabilirler, ancak sıkıştıkları anda da ama o başka derler. Troller, aymazlar ve şakşakçılar toplum için tehlikeli olup kelimenin tam anlamıyla geleceğin düşmanındırlar.

Sevgi

Yazlıkçıların yaz tatilinin başında çocuklarını eğlendirmek için satın aldıkları petler ile çocukları yeterince oynadıktan (zevklerini aldıktan) sonra, yaz sonunda kışlık evlerine dönerken, yol kenarlarına orman içlerine bırakarak

azıtmalarının yani kelimenin tam anlamıyla terketmelerinin, kendi çocuklarındaki sevgiyi değersizleştireceğine dair kitaplar yazılabilir. Aynı çocukların, buldukları ilk fırsatta aynı baştan atmaları kendi anne ve babalarına yapacakları kesindir. Bu yazının, iş bu gerçekle yüzleşmesi gereken sözüm ona hayvan sevgisi olan bilinçli anne babalarına etki etmesini beklemiyorum, ama içimdeki insan sevgisinin kesafeti nedeniyle daha fazla susmam mümkün olmadı.

Kader mi? Model mi?

Kader, bu yazıda bir takside geçen bir olayda resmedildi. Yazdıklarımız, kaderi bindiği taksideki oturduğu koltuğa bağlı olarak değişenlerin iş bu hikâyesinde olduğu gibi, kimilerine ne yarar sağlar, bilemeyiz. Bir sıfırdan büyüktür. Ümidimiz daha büyüktür.

Beş kişi bir taksiye nasıl yerleşir; biri şoför ikisi öne, üçü de arkaya oturur.

Arka ortada oturan bir numaralı adamımdır; onun hakkındaki övgülerimi sona bırakacağım.

Arka sağda veya solda oturanlar; yolu tek gözleriyle görenlerdir. Biz bu hikâyede onlara hayatı tek yönlü görenler diyeceğiz. Oturdukları tarafa bağlı olarak hayata karşı tek yönlü izleyicilerdir. Daha iyi açıklamak gerekirse, onlar dışarıyı yani aslında hayatı sadece dış taraf hangi taraf ise o taraftaki gözleriyle görürler. Hani bilirsiniz, tek gözle gören-

lerde derinlik hissi de olmaz, işte bu ikisi de o misal, kendilerince bilinçli bir şekilde taraf tuttıklarını zannederler.

Oysa oturdukları taraftan o taraftaki gözleriyle gördükleri bir anlık sahne, kuzeyden güneye mi veya doğudan batıya mı, gittiklerine mi geldiklerine mi, günün hangi saatinde olduklarına ve dünyanın neresinde olduklarına bağlı olarak değişen ve evrenin 13,8 milyarlık yaşı gibi uzuuuun bir zaman diliminde bir an mesabesinde bile olmayan kısa sürede görebildikleri ile hayatı, varoluşu ve hatta anlamı falan sorgulamaya veya değerlendirmeye veya yorumlamaya, gördükleri anlık manzaranın gerçeğin trilyonlarda birinden daha küçük ve kısa olduğunu bilmeden, çalışırlar. Zaten araca bindikleri tarafı da birbirinden bağımsız binlerce faktörün aslında kelimenin tam anlamıyla tesadüfen denk gelmesiyle seçmişlerdir. Öyle ya düşünün kim bineceği araca hangi kapıdan bineceğine, hangi koltuğa oturacağına daha aracı dahi görmeden ve gideceği yeri dahi bilmeden karar verir. Bunlar her zaman anlık -doğal- seçimlerdir. Tercih ettikleri taraf sadece bilmem hangi vesile ile oturdukları taraftır. Bilinçli bir tercih değildir. Ancak bunu onlar asla bilemezler ve hatta bu cehaletleri o derecedir ki dünyanın en güzel tarafının kendi tarafları olduğunu iddia ederler ve taraflarına imanları da o kadar güçlüdür ki, diğer insanları da kendi taraflarına oturmaya önceleri nezaketle davet ederler. Sonra biraz zor kullandıkları ve hatta bazı durumlarda ... burada dilim varmıyor söylemeye. Siz anladınız. Gene de ben onları en çok seviyorum, çünkü ben insan sevgisini iyi olmanın bir unsuru olarak görüyorum ve iyi bir insan olmam için benim hiçbir öğretiye ihtiyacım yok. İyi olmak benim doğamın bir gereğidir.

Şoföre gelelim. Şoförün duruşu aynen eski Yunan mito-

lojilerinde adı geçen kahramanlar gibidir. Burada şoför, kendisinden söz ettiğimi duymasın, fakat aslında kendi kararlarını kendisi verdiğini zanneden bir asansörden farksızdır. Her insan kendisini elbette çok önemser, bu belki bir bakıma da doğrudur. Ancak şoförü, kendisinden başka hiç kimse önemsemez. Çünkü şoförün görevi sadece başkalarının koyduğu kurallara uygun davranmaktır. Siz, ne demek istediğimizi anladınız!

Şoförün yanında oturan kişi kral naibi seçilmiş edasındadır. Elindeki akıllı telefon ile sürekli navigasyon yaparak, şoföre müdahalede bulunurken bir yandan da sürekli olarak şoföre, “Senin dikkatin dağılmasın ben telefonla yaparım bu işi” der. Trafik sıkıştığında ise suçu önce telefona atar, sonra da şoföre, “Bana ne kardeşim sen kendi yolundan gitseydin” küstahlığını yaparak ortamı gerer.

Arka ortadaki adama dönecek olursak o grubun küçük yaramaz ortacısıdır. Ne, kim, hani, nerede ne zaman ne oldu sorularını soran ve bu sorularla yolculuğu eğlenceli hale getirdiğini zanneden odur. Başını dört yöne çok hızlı çevirebilmesiyle meşhurdur. Bir de zayıftır. Fiziksel olarak zayıf olduğu için ortaya oturduğunu zanneder. Aslında kişilik olarak da zayıftır. Ayrıca genelde arka ortacılar kısa boylulardan seçilir, çünkü şoförün onun başının üzerinden arkayı görmesi gerekir ve bunu kendisinin bir üstünlüğü olarak görür. Aracın içindeki herkesin kendisini dinleyebilme konumunda olduğundan dolayı herkesin kendisini dinlediğini zanneder. Bu onu pek mutlu eder.

İşte böyle sevgili okuyucu kader yolculuğumuz şoförün yanında oturanın elindeki cep telefonundan yayılan hedef sağınızda mesajı ile sona erdiğinde hangi koltukta oturduğumuzla ilgili bu hikâye de biter. Hani nerde kaldı oturdu-

ğumuz tarafa bağlı üstünlüklerimiz? Hani nerde kaldı tek gözle sahiplendiklerimiz? Hani nerde kaldı aracı “Ben kullandılarımızı!” Sahi gerçekten şimdiye kadar yaşadıklarınızdan neler kaldı aklınızda? Hiç hatırlıyor musunuz yaptığınız onca yolculuklarda aracı kim kullandı? Kim hangi koltuğa oturdu? O misal işte son soru; en son ne zaman mutlu olduğunu hatırlayanınız var mı?

Kader, beş unsurun birleşmesiyle oluşur.

Coğrafya kaderdir. Bu aslında tam olarak doğduğumuz coğrafyadan başlayarak; doyduğumuz evin, ana babamızın, çevremizin ve mensubu olduğumuz milliyetimizin bize zorunlu tuttuğu öğretilerin etkisiyle, kendi öz irade ve tercihimizle seçmediğimiz ama yaşamaya mecbur bırakıldığımız şeyler bütünüdür. Çünkü gelenek ve görenekler hayatımızın yazılı olmayan ama kesin hükümleri bulunan kanunlarıdır.

Aile kaderdir. Aileler çocuklarını, başka türlü olmalarına izin vermeyecek şekilde ‘ellerindeki tek sayfalık katalogdaki tek örnek olan’ kendilerini model alarak yetiştirirler. Kendilerinin ayna görüntüsü olmayan çocuklarına tahammül edemezler. Bu meyanda özgürlük ne kelime. Bu emrivaki durum kader kılıfı ile de kaplandığında, mutsuzluk kesin garantilidir.

Gen kaderdir. Gen derken; istisnai yararlı veya zararlı mutasyonlar dışında, genetik çeşitliliğin kaynağı bellidir. Nerden bakarsanız bakın olasılık sayısının iki ile sınırlanmış olduğunu bilirsiniz.

Mem kaderdir. Mem; insanların yerleşik hayata geçişlerinden sonra başlayan, zihinsel ve buna koşut olarak gelişen kültürel evrim süreciyle orantılı değişim ve gelişim gösteren ve erişilebilen somut imgelerden, erişilemez soyut imgelere yapılan atıflara dönüşen, dayanağını söylencelerden

alan, nesnel kanıt içermeyen, kavimden kavime, coğrafyadan coğrafyaya zaman içinde farklılıklar gösteren, kurallara uyanlara ödül vaat eden, uymayanları ceza ile tehdit eden, ahit, sözleşme veya mittir. Mem kültüredir. Ya da siz nasıl adlandırırsanız o dur. Mem’in kaderin en büyük bileşeni olduğunu iddia edenler var, ama ben bunu geçiyorum.

Zaman kaderdir. Bunu açıklamaya gerek olmadığını düşünüyorum. İş bu notları buraya kadar okuyabilmiş birinin, zaman demekle kastedilen sürecin herkes için kendi yaşadığı yılları kapsadığını anladığını varsayıyorum.

Kaderi belirleyen bu beş özelliğin az ya da çok, iyi ya da kötü ve doğru ya da eğri katkılarının değişik derecelerinin sonuca katkısının olasılık hesabına baktığımızda, sonsuz sayıda seçenek oluşur. Buna model diyenler de var. Çünkü model; insanın genetik kişilik özellikleriyle var olan potansiyelinin, aile ve çevre tarafından sahip olunan maddi imkânlar ölçüsünde, zamanın şartlarına göre sergilenen tutumlarla ilmek ilmek işlenerek biçimlenerek, şekillendiği yani örnek aldığı davranışlar ve tutumlardır.

Hikâyemiz, PTT’nin ‘Cumhuriyet’in 100. Yılına Mektup’ kampanyası afişlerini gördüğümde başladı. 2002 yılının son aylarındaydık. 2023’te yani 21 yıl sonra açılmak üzere mektup yazma fikri, adeta beni içine çekmişti. Büyük oğlum 7 yaşındaydı, küçük ise henüz birkaç aylıktı. Büyükle arkadaş gibi konuşabiliyordum. Küçükle ise sadece bakışıyorduk. Olay belliydi; oğullarıma yazacaktım.

Neden yazacaktım? Onların geleceklerini öngörmeye çalışacaktım. Neler yazabilirdim? Onları sevdiğimi söylesem yeterdi. Zarfın içine fotoğraf da koyabilirim derken, sanki bir şiir geldi, yüreğime oturdu. Çok heyecanlanmıştım. Sayfalarca yazdım. Neler yazdığımı elbette şimdi açıklayamam.

O bir sır. Adres olarak da kalıcı olma ihtimali en yüksek olan babama ait işyeri adresini belirledim. Zarfları dilimle ıslatarak yapıştırdım. Hastane PTT'sine teslim ettim. Unuttum. Bu olaydan 20 yıl sonra bugün 2022 yılında bu satırları yazarken aklıma geldi. Hikâyeyi tamamlamaya az kaldı. Çocuklar büyüdü. Mektuplarda onlar hakkında yazdıklarımı hatırladım. Mektuplarda yazdıklarımın neredeyse eksiksiz gerçekleşmekte olduğunu ve 20 yıldır emek verdiğim çocuklarımın, 1 yıl sonra açılacak mektuplardaki öngördüğüm geleceği, tamam belki yüzde yüz değil ama tasarladıklarına çok benzer şeklide yaşamakta olduklarını gördüm. Bunda şaşacak ne var! Onları yıllar içindeilmek işlemişsindir diyebilirsiniz, haksız olduğunuzu söyleyemem. Buna mutlu oldum. Sizinle paylaşmak istedim.

Bunun kader mi, model mi olduğuna siz karar verin! Ya da bekleyin, 2023'te zarflar açıldığında oluşacak yeni hikâyede buluşalım. Kitabın adı bu kez önceden belirlendi bile! Aykırı içeriğin kelimeleri, şimdiden gözümün önünde uçmaya başladı.

Ama O Başka

Bazı insanlar minimalist yaşamının erdemine ilişkin en önemli söylemlerin savunucusuyken, tam kendilerine bunu sergilemek fırsatı geldiğinde “ama o başka!” derler. İşte bu ‘hipokrazi’ dir. Sıra kendisine geldiğinde “ama o başka!” demek ilkelere ihanet etmenin acıtmayan şeklidir. Oysa

ilkelerine bir kez ihanet eden biri, hayata karşı bir daha lekesiz bakamaz. “Eğer birey, sadece kendi siyasi görüşünden olduğu için şereften, onurdan, ahlaktan yoksun bir davranışı veya hırsızlığı yapan birini görmezden geliyorsa, “ama o başka” diyebiliyorsa, erdemini yitirmiştir, bugün erdemini yitiren, yarın her şeyini yitirir (Niccolo Machiavelli).” Virgülden sonra ama ile devam eden cümleler nasıl ki bir önce söylediklerimizi anlamsız bırakıyorsa, bence ile başlayan tüm ifadeler de aynı şekilde öznel anlamlar taşıdıkları için nesnel yararları göz ardı eder. Öznel çıkarlar uğruna nesnel zararlara yol açan bu durum da asla hoş görülemez. Öte yandan taraf tutmak bireyin en doğal hakkıdır. Birey kendini düşündüğü için suçlanamaz. İnsanın gönlü akmaya görsün sevdiği karga gözüne kuzgun görünür. Bu iki bilinmeyenli bir denklemdir. Bir insanın, somut, objektif, hakkaniyetli ve adil bir şekilde taraf tutmadan hüküm vermesi, her ne kadar mümkün olmasa da gereklidir. Kriterimiz, iğne ve çuvaldızı hikâyesinde anlatılmıştır.

Uygun

Egemenin kış cebinde taşıdığı bir hukuk sisteminde, suç, Adamına göredir. Suçlu baştan bellidir. Akılcı savunma tezlerindeki imla hataları tartışılırken, pişmiş kelle gibi sırtanlara yüksek oranlarda iyi hal indirimi uygulanır. Yargılama usulendir. Bu süreçte kamu vicdanı dahi körleşir. İşte o zaman klasik öğretiler devreye girerek, kişiye kafasını kuma gömmesinin mubah olduğunu, yaşanan acılarda mesuliyeti-

nin bulunmadığını telkin eder. Bu atalet, sadece uyuşturan bir afyon değil, aynı zamanda geleceği de karartan bir zehir etkisi yapar. Çünkü o zaman toplumsal yükselme ihtimali, bireysel menfaatler uğruna feda edilmiş olur. Zenginler her daim korunur.

Alın başınıza çalın elmaslarınızı ya da çaldığınız ümitlerim kadar büyük pırlantalar düşün gökten başınıza diyeceğim, ama kahrolsun içimdeki insan sevgisi, izin vermiyor! Son nefesime kadar kendi kendime üzölmeye devam edeceğim.

Yapılan her işin özellikle büyük alavere dalaverelerin yasal olması kesinlikle gereklidir. Küçük uyanıklıklar asla yasalara uygun olamazlar ve derhal ve şiddetle cezalandırılır. Burada büyük bir yanlışlık var gibi görünse de bu böyledir. Çünkü adalet mülkün temelidir. Mülk kelimesi de öyle üç beş metrekafe için kullanılmaz. Mal mülk denince akla gelenler arasında hamalın urganı, memurun 80 m² dairesi, emeklinin arabası sıralamaya girmez. Akla gelenlerin neler olduğunu okuyucular arasında bilenler vardır. Alavere dalavere var olan yasalara uygun değilse veya o an için gözden kaçan bir mesele ise yasası sonradan elbette çıkarılır. Minare ile kılıfının aşkı misali. Bu durumun anlayışla karşılanması, biz ve bizim gibi içindeki insan sevgisi kesafeti damarlarındaki kan akımını yavaşlatacak kadar yoğun olan, üç bilemedin beş kişi için hiç de kolay değildir.

Oysa, nefes almak da dâhil olmak üzere yapılan her işin etik kuralları olmalıdır. Bu açıdan ne o öyle sanki atmosferdeki bütün oksijen kendisininmiş gibi derin nefes almalar dahi uygun değildir.

Bu bağlamda insanlığın gerçekten büyük kısmının paylaşım probleminden dolayı acı çektiğini yanlışlıkla da olsa bir şekilde öğrenen bir insan için (benden söz ediyor), artık

mutlu olmak nasıl mümkün olabilir? Bu gerçekte yüzleştikten sonra elinden bir şey gelmeyeceğini anlayan ve dolayısıyla sonsuza kadar kedere mahkûm olanlara selam olsun. Bu bahsi klasik bir hukuk ikilemi ile bitirelim.

Yasaları insanlar yapar, yargıçlar değil.
Yasalar adaletsizse ve yargıç yasaya göre yargılıyorsa,
bu adil olmasa bile adalettir.

Kesmedi ise bir tane daha buyurun.

Hukuk da usul esastan üstündür.

Mış gibi

Emek-sermaye-ücret hiyerarşisi içinde emekçi kesimin ve burjuvazinin sınıfsal dinamikleri arasında sık kullanılan ancak ölkemizde yeterince dillere pelesenk olamayan “küçük burjuva ve lümpen proletarya” terimleri, günümüzde sınıflar arasındaki yaşamsal çelişkilerin anlaşılması bakımından önemlidir.

Kelimelere takılmadan ilerleyecek olursak içinde bulunduğu sınıfın üretim ilişkileri ile olan bağlantılarını göz ardı ederek, sanki sınıfından başka bir konumdaymış gibi davranmak olarak özetlenen bir tutumu açıklamak istiyorum. Bu tutum biraz itici ve aşağılayıcı gibi görünse de şu şekilde tanımlanır “mış gibi davranmak”.

Zengin olmadığı halde zenginmiş gibi davranmak içerdği yanlışlar bakımından, insanın ömrünü boşuna tüketmesinin ötesinde, bir yere ait olamama durumuna düşmesine ve sonuçta mutsuz olmasına neden olur.

Ruhu, akli ve kalbi minimalist-liberteryen-objektivist-sosyalist ve hatta komünist gibi gerçekten idealist -ülkücü anlamında- üstün insanlara yakışan veya nasip olan felsefi düşüncelere ve/veya yaşamsal tutumlara yatkın olan bir bireyin, kısacası çelişkisiz bir ruh hali ile yaşaması ve sonunda gülümseyerek ölmesi mümkündür.

Oysa yukarıda eleştirdiğimiz, sınıfsal konumu ile sürdürdüğü yaşam tarzı arasında farklılık olanlar, mutlu olmak için fırsatı kaçırانlardır. Bunlar emekleri ile geçinen insanlardır. Bunlar her türlü rant geliri ile yaşayan insanlarla karşılaştırılamayacak kadar özel hürmete layıktırlar. Ancak bunların arasında bu ayrıcalıklı ve asil durumu iliklerinde hissedemeyenler vardır. İşte onlar kastettiğim 'mış gibi' davrananlardır. Oysa, insanın çok zengin olsa bile asla yapmaması gereken bazı harcamalar vardır. Üstün insan bunların neler olduğunu bilir. Ayrıntılara girersek çıkamayız. Asalet göstergesi budur.

Kuzeyli kızlar

Kim bilir ne hikâyeleri vardır kuzeyli kızların? Göçmen kuşlar misali güneylere göçen kuzeyli kızların kim bilir ne yorgunlukları vardır? Kuzeyli kızlar güneyde nasıl üşür-

ler, bilir misin? Mesela güneyde ne iş tutarlar, nerelerde çalışırlar, nasıl yaşarlar, nasıl başarılılar, nasıl başaramazlar, bilir misin? Merak etmez mi onları, anaları babaları? Her kızın hayatı bir hikâye, her hikâye bir roman desem anlar mısın? Hayatta başarı veya başarısızlık neye göre hesaplanır?

Aç kalmalar, zengin olmalar, ticaret yapanlar, yapamayanlar, seks işçiliği yapanlar, bavul ticareti yapanlar, insan ticaretine malzeme olanlar, evlenenler ve evde kalanlar; kim bilir ne hikâyeleri vardır, güneylere kaçan kuzeyli kızların?

Hele dil başka, din başka, ten başka, can başka olunca nasıl âşık olurlar veya nasıl yasak aşklar yaşarlar kuzeyli kızlar güneylerde?

Trabzon'da fıkralara konu olan anılar biriktirirler. Bu kesin, ama ya özlemler, parçalanın aileler, kaybolan çocuklar, kurda kuşa yem olanlar, adı sanı unutulananlar veya geçmişleri kendilerine unutturulanlar, tıp doktorunun yaşlı hasta bakıcılığı yaptığı acımasız piyasa koşulları ve hizmetçilik yapan mühendislerin dolar üzerine kurulu hayatları, yemeyip içmeyip 100 dolar biriktirenler ve enflasyon karşısında eriyen emekleriyle memleketlerine yatırım yapanlar ve onların kendi insanları tarafından dolandırılmaları üzerine yaşadıklarının hepsi birer hikâye, hepsi birer roman konusu olan mavi gözlü, sarı saçlı, kuzeyli kızların sayılarını kim bilebilir?

Ay gibi parlak olduğu halde karanlıkta kalanlar veya yıldız misali uzaklarda kalanlar, gündüzleri ne ise de yanarım gecenin ayazında ortada kalanlara, işte bu nedenle kuzeyli kızlar güneyde üşürler, hem de çok üşürler.

Gelecek

Gelecek, değişime uğramayı başaranlarıdır. Gülerleme, matematiksel açıdan kantitatif olarak üç şekilde olur. Bunlar artış grafiğinde; doğrusal (aritmetik veya lineer), üssel (geometrik veya katsal) ve patlama (explosif) tarzında görülürler.

Doğrusal artışa, canlıların biyolojik evrimi iyi bir örnektir.

Üssel artış, sanayi devrimi ile başlayan süreçte, analog teknolojinin ardından dijital teknoloji ile zirveye ulaşan makinalaşmadaki gelişmelerle kendini gösterdi.

Patlama tarzı artış büyük veri destekli makine öğrenmesiyle ortaya çıkan yapay zekânın insansı zekâ seviyesine ulaşması ile gerçekleşecektir. Patlama tarzı artış hem başlamıştır hem de etkisinin gözle görünür olması için günümüzde geri sayım devam etmektedir.

Bu arada uygarlığın var oluşundan bugüne kadar elde edilmiş bilgi, bugünlerde birkaç ayda bir ikiye katlanmaktadır. Bu bilgi, patlama tarzı artışın nasıl olacağına dair bir ipucudur.

Covid-19 (korona) salgını, insanlığın kültürel evriminde, faydalı bir mutasyon için, bir fırsat olarak da değerlendirilebilir. Bu sürecin sonunda insanlık adına hijyen başlığı altında; el yıkamayı tutum edinmek, şapur şupur öpüşmekten vazgeçmek, öksürük ve benzerlerinde diğer insanlara hürmet etmek ve yere tükürmemeyi öğrenmek gibi kazanımların gerçekleşmesini bekliyorum.

Öte yandan, insanların ihtiyaç temelli olmayan maddele-ri tüketim çılgınlığı, bugün aşırı teşvik ediliyor. Başlangıçta iyi bir şey olan bireysellik, abartılarak benmerkezci (egoist)

bir tutuma dönüşüyor. Bireylerin kişisel menfaatleri peşinde koştuklarının farkına varmalarının da -egemen tarafından engellenmesiyle kitlesel teslim alma tamamlanıyor.

Çünkü, insanların gelecek hakkında kaygı duymalarına fırsat verilmez. Uzaktan iyi bir şey gibi görünen bu sahte rahatlık, bireyin kendisi için yüksek değerler kurgulamasına da engel olur. Bu öyle bir rehavettir ki, sonunda düşünmeye ne gerek vara gider. Bu aslında bir emrivakidir. Özellikle gençler için sosyal medyanın (sosyal lağım) türdeş filtre balonlarının içinde kendince hareketli ama aslında durgun, basit ve pasif kullanıcı konumunda yer almasından ve bunu matah bir şey sanmasından başka bir şey değildir. Seçenek olarak sunulmasına karşın, aslında gerçekte seçeneeksizliktir. Bunun önemli bir diğer sakıncası da tüm bu süreçler yaşanırken bireyin tek başına, yani mutlak anlamda savunmasız olmasıdır. Birey, sanal kalabalığı gerçek insan dokusu gibi görme hatasına düşer. Çokluğa güvenerek yaptığının doğru olduğundan emin olur.

Sonra da sosyal lağımın kişileri tek tek savunmasız bir halde köşelere sıkıştırıp benliklerine tecavüz ettiği ve gençlerin buna izin verdiğinden şikâyet ediyoruz, nokta. Somut olunca kötülük bile olsa koymuyor adama çünkü somut. Biliyorsun, farkındasın ve istediğin zaman sonlandırabiliyorsun genelde; ama soyut olunca ruhunu esir alınca adamın ve sistematik biçimde üstüne çöreklenince sosyal medya üstelik adı da ne güzel dimi matah bir şey sanki! İşte o zaman farkında olmadan kapılıyorsun kurtulamıyorsun, hepsi bu. Sağ elinin işaret parmağı ile o fareye bir kere tıklaman yetiyor, beynin ne ki tüm bedenini kaptırman için. Buna karşın, günümüzün önemli gelişmelerinden birisi, 'transhumanizm' destekli 'e-birey'leşmedir. Bunun çok da kötü olmadığını

düşünüyorum. En azından sosyal medyanın türdeş filtre balonlarından oluşan etik olmayan tuzaklarına yakalanma ihtimali azalır.

Sonuçta sosyal böcek seviyesine yükselen insanların aşağılandıklarını fark etmeleri düşünme ve beyinlerini ele geçirenlerle hesaplaşma gibi farkındalık oluşturma ihtimali olan tehlikeli uğraşlara yönelmelerine de imkân yoktur. Milyarlarca insanı tek tuşla kontrol etmek artık çok kolaydır. İnsanlık, köleci toplumdan daha aşağı seviyede ve mutlak olarak ruhunu yeni sahiplerine teslim etmiştir. Bu bir bilim dalıdır, adı 'rıza mühendisliği'dir.

Duyduğuna inanma, gördüğünün de yarısına inan!

Oysa eskiden bir insan 20 yaşından önce bulunduğu şehrin en yüksek tepesine tırmanmamışsa, müzesine gitmemişse, yakın çevresindeki yüzlerce yıl önce yapılmış han, hamam, medrese, cami, köprü, kemer her ne var ise onun duvarlarındaki taşları hayran hayran seyretmemişse, onların sanki dün yapılmış gibi sapasağlam açılıp kapanmaya devam eden kapılarına el sürmemişse, yürüyerek dönerken zorlanacağı kadar uzaklara gitmemişse, bir şeyleri merak etmemişse ve o merakını gidermek için yorgunluktan bitkin düşene kadar araştırmamışsa, ilgisini çeken bir konuyu öğrenmek için halk kütüphanesinin raflarının arasına dalmamışsa, bir şiir kitabı okumamışsa ya da ilk sevgilisine akrostiş şiirler yazmamışsa veya bir gece toprağa uzanıp yıldızları seyretmemişse ... ondan olsa olsa ancak bir memur olur (Thomas Hobbes, Nihat Genç) derdik. Çünkü inanırdık ki 'yavaş yavaş ölürler hayatlarında hiç kavga etmemiş olanlar' (Pablo Neruda), ya da 'insan 16 yaşındayken dünyayı

değiştirmeyi düşlemeli, 18 yaşına gelince bunu nasıl yapacağını planlamalı, aksi takdirde 25 yaşına geldiğinde dünyanın onu değiştirdiğini ve onu elsiz, dilsiz, sessiz, soluksuz, cansız, kansız, yüreksiz koduğunu fark eder veya edemez' (Andrey Arsenyeviç Tarkovski) ama sonunda 75 yaşında ya hevesi kursağında, hayalleri boğazında düğüm düğüm ve suratı asık ölür ya da görevini tamamlamış insanların mutluluğu içinde gülümseyerek çevresine huzur vermeye devam ederek sakince ölür.

Maalesef Türk insanı, Türk genci kimliksiz kaldı, çünkü 'kadük müfredatla donatılmış bir eğitim sisteminde tutuklu ve tutkusuz kaldı' (Üstün Dökmen). Bu kimlik meselesi de suiistimale çok açıktır, bu nedenle alt kimlik üst kimlik söylemleri bilinçli olarak kafa karıştırmak yoluyla milli duyguları bariz istismar etmek için dile pelesenk edilir. Bunu ulusal ve çağdaş normlara acilen ve hızla yeniden yükseltmezsek, en azından 100 yıllık yakın geleceği de kaybedeceğiz.

İnsanların cehalet derecesini hafife almak, büyük hatadır.

Dün yaptıklarımız bugünü belirler. Bugün yapmakta olduklarımız, yarını belirler. Yaptıklarımız geleceğimizi belirler. Gelecek nasıl olsa gelecek. Candan istesek de gelecek, gönülsüzce, olsa da olur desek de gelecek. Gelecekte var olmak, bugün onu istemekle başlar. İstemek başlamaktır. Başlamak bitirmektir. Başlarken verdiğimiz bu karara göre emek ve zaman harcarız. Dünden başlayan, bugün gelişen, yarın da devam edecek olan sürecin sonunda, gelecekte var oluruz. Çünkü gelecekte sürprizlere yer yoktur. Gelecek ilerlemelere mutlaka gebedir.

Ne istediğini bilmeyen nesillerin ne bilmediğini bilmeyen

torunlarının geleceği hakkında yazılan kıyamet senaryoları veya benzeri karamsar iddialar, beni ilgilendirmiyor artık; çünkü onların geleceklerinde ben olmayacağım. Görevimi layıkıyla yapamamış olmanın verdiği üzüntü ve suçluluk duyguları ile çekiliyorum sahneden.

Arkadaşlar!
Bakmayın gözlerime.
Bu milyonların gerçek öyküsüdür.

—•••—

Etik

İnsan bir şekilde hayatını sürdürecektir kadar para kazanır. Bunun bir, birkaç ya da birçok tık üstünde kazanmak amacıyla, dünya görüşüne aykırı olduğunu bildiği bir projenin içinde yer almak; yani olmadık bir hikâyenin içerisinde yaşamak, yani inanmadığı gibi davranmak, en kötüsüdür. İşte bu yozlaşmanın temelidir. Bu durumda ilk yitirilen utanma duygusudur. Ardından gözyaşı kurur. İnanmadığı halde alkışlamaya devam edenler, duygularının dışarıdan görülmesinden de çekindikleri için, kraldan çok kralcı tutum takınırlar. Bu tutum yozlaşmanın geri dönüşümü ihtimalini de ortadan kaldırır.

Birey tatsız gerçeklerle yüzleşme yeteneğine sahip ise eğer, geleceği de belirlemesi olasıdır. Eğer doğru ilerlenirse, her hayal bir gün gerçekleşir. Tersine gidilirse; korku, öfke, kin,

intikam, acımasızlık, sıradanlık ve bayağılaşma bacayı sarar. Güce körü kürüne sadakat veya kendi yaptığı puta tapma ve yağmadan bir kırıntı kapmaktan başka amaç kalmaz. Bunu yapmayanlar ikiye ayrılır; yapamayanlar ve yapmamayı tercih edenler. Sonuca etki bakımından ikisinin de birbirinden farkı yoktur. Yapmamayı tercih edenler gülümseyerek ölürlər, diğerleri gözü açık giderler. Sonuna doğru, güç zehirlenmesi öyle bir hal alır ki; zafer heyecanı içinde çaresiz birini düşünman diye yaftalayıp ayaklar altına alma arzusu, neredeyse cinsel tatminin yerini alır. Sonra, bir insanın yüzünü çiğneyen bir postal resmine bakarken kimsenin midesi bulanmaz olur. Buna izin vermek ya da vermemek tamamen bize bağlıdır. Bunu önlemenin tek yolu bugün burada kendi irademizle nesnel yararlar uğruna öznel çıkarlarımızdan vazgeçmektir.

İlkelerine bir kez ihanet eden biri,
hayata karşı bir daha lekesiz bakamaz.

—•••—

İki ders

Alexander III nam-ı diğer Büyük İskender, MÖ 356 yılında bugünkü Yunanistan'ın batısında bulunan Makedonya bölgesindeki Pella'da doğdu. Babası Makedonya kralı II. Philippos ve annesi kral Neoptolemus'un kızı Olympias'dır. İskender doğduğunda babası zamanın felsefe okulunun hocasına, Aristoteles'e yazdığı mektubunda şöyle der.

“Oğlumun doğmuş olduğuna değil, senin devrinde doğmuş olduğuna seviniyorum. Senin vereceğin eğitim ve bilgilerle, O, bize layık olacak, günün birinde kendisine miras kalacak ödevi başarabilecek duruma girmiş bulunacaktır.”

İskender, MÖ 343-340 yılları arasında Aristo’dan eğitim aldı. Yirmi yaşındayken babasının bir suikast sonucu öldürülmesi üzerine tahta geçti. Büyük İskender, 13 yıllık hükümdarlığı boyunca bilinen dünyanın neredeyse tamamını ele geçirerek, tarihin bilinen en büyük komutanı olarak ‘Büyük İskender’ unvanını hak etti.

Büyük İskender, Aristo’ya sormuş; zapt ettiğim topraklardaki insanları tahakkümüm altında tutabilmek için;

1. Ülkenin ileri gelen insanlarını sürgüne mi göndereyim?
2. Ülkenin ileri gelenlerini hapse mi atayım?
3. Ülkenin ileri gelenlerini kılıçtan mı geçireyim?

Aristo’dan gelen cevap;

1. Sürgünde toplanıp sana karşı başkaldırırlar.
2. Hapishaneler militan yuvası olur, kontrolden çıkar.
3. Onlardan sonraki kuşak intikam hırsıyla büyür, tahtını sallar.

Çözüm olarak da şu tavsiyede bulunur: İnsanların arasına nifak tohumları ekeceksin. Onlar birbirleriyle savaşınca da hakem olarak kendini kabul ettireceksin. Ama anlaşmaya giden bütün yolları tıkayacaksın! Asla çözüm önermeyeceksin.

Bu alıntı ile verilen iki önemli mesajın, işbu kitabın ruhuna uygun olduğunu düşünerek açıklayalım. Birincisi, babanın oğlu doğduğu gün onun için eğitmen arayışına girmesidir. İkincisi, özellikle İngilizler tarafından dünyanın hemen her yerinde başarıyla uygulandığı için geçerliliği kanıtlanmış olan yönetim dersidir.

Bitti mi? Bitmedi. Serde eğitmenlik var. İllaki açıklamak isterim. Bunu öncelikle anlamak istemeyenlerin gözüne sokmak sonra anlayamayanlara yardımcı olmak ve en son olarak da anlayanların doğru anladıklarından emin olmak için yapacağım.

Birincisi, bugünden 2378 yıl önce, eğitime ve elbette ki öğretmenlere çok önem veriliyor. Bunu içselleştirmiş bir insan, yıllar sonra kim öle kim kala demiyor oğlunun öğretmeni olma ihtimali olan birini oğlu doğduğu gün seçiyor ve ona yüksek değerler atfeden bir mektup yazıyor. Bu insanın kullandığı kelimelerin naifliğine hayran olmamak elde değil. Bu insan bir kral. Onun yönetiminde başta adalet olmak üzere bütün iyi hasletlerin gerçekleşmiş olacağına şüphe yok. Ondan da önemlisi, böyle üstün bir insanın övgüsüne mazhar olacak kadar kıymetli bir öğretmen var. Gerçi biz Aristo’yu 2 bin yıldır biliyoruz, ama bir insanın yaşarken kıymetinin bilinmesi sıra dışıdır. Aristo’un bir sözü ile devam edelim. “Eğitim, insanın yaşlanırken yanında götüreceği kumanyadır.” O misal eğitimin önemi asla inkâr edilemez. Ancak günümüzde; “Ben cahil kesimin ferasetine daha çok güveniyorum,” diyebilecek kadar kötü insanların nasıl üst kademelere yükselebildiğine şaşıyorum.

İkincisi, böl parçala yönet taktiğinin 2 bin yıldır en geçerli yönetim biçimi olmasıdır. Bir kral bu klasik bilgiyi ne kadar erken öğrenirse o kadar başarılı olur.

Ne yapmalı?

Gençlerin, içinde bizim bulunmayacağımız bir gelecekte yaşayacaklarını göz ardı ederek, sanki yarın aynen bizim gibi (büyümüş) olacaklarını ve bugün burada bizim koşullarımızla kendi geleceklerini yaşayacaklarını varsayıyoruz. Onlara sormadan onlar için kurduğumuz hayallerimizi gerçekleştirmek için, onları koşullandırıyoruz. Bu çok kötü bir şey. Çizdiğimiz sınırlar, bizim kendi doğrularımız, bildiklerimiz, kurallarımız ve yaşanmamışlıklarımızla örülmüş duvarlardır. Tam olarak açıklayamamış olsam da siz anladınız ne demek istediğimi.

Bunlar bizim kendimize özgü şeylerdir. Öznel gerçeklerimizdir. Öznel olan doğrular ve yanlışlar hatta iyiler ve kötüler yerine, zamanına ve kişisine göre değişiklik arz eder. Çocuklarımızın, bizim hayallerimiz, memlerimiz ve özlemlerimizle oluşturduğumuz öznel gerçekliklerimiz üzerine yaşamalarını istemek vahim bir hatadır. Çünkü onlar, nesnel gerçeklikler yani evrensel doğrular, yani kişiye, yere ve zamana göre değişmez ve değiştirilemez doğrular ve iyiler üzerine yaşamalıdır.

Bence, hayat kişiye özel bir armağandır. Genelde mutsuz ve başarısız bireyler, kendi hayatımızdan geçtik, çocuklarımız için yaşıyoruz, derler ve bunu yaparken çocuklarını kendi başaramadıklarına yönlendirirler. Çocuklar da çoğunlukla ailelerinin seçimlerine göre yaşarlar. Oysa hayat onlarındır. Belki büyük hatalar yapacaklar, belki büyük pişmanlıklar çekecekler, belki yanlış insanı sevecekler, ama bunların hiçbirisi, “kendi tercihlerini yaşamalarına engel olan emrivaki aile öğretisinden” daha kötü olamaz.

Çocuklarımız bize ait değildir. Onları kafamıza göre ye-

tiştiremeyiz. Mutsuz ilişkilerimizin, yanlış seçimlerimizin ve mesnetsiz bağımlılıklarımızın ceremesini çekmemeliler. Çocuklarımız bizlere ait doğrular, hayaller, beklentiler ve yaşanmamışlıkları kendi hayatlarında gerçekleştirmeye çalışmak için dünyaya gelmediler. Onlar hayatın oğulları ve kızlarıdır. Bizim aracılığımızla dünyaya gelmiş olmaları, sırtımızdaki eski semeri, üzerindeki minnet yüküyle onlara taşıtmamıza gerekçe olamaz.

Çocuklarımız, belki bizim gibi davranmayacaklar, hatta bizim istemediğimiz tavır tutum ve tarz üzerine yaşayacaklar ki buna razı gelmek; işte asıl ebeveynlik budur. Hırs ve ego yapmadan, utanmadan veya kıskanmadan, onların kendi kanatlarıyla uçmalarını seyretmenin zevki ve uçarak uzaklaşmalarının acısına katlanarak, onları kendi yollarına uğurlamaktır, bizim yapmamız gereken. Çocuklarımız gelecekte yaşayacaklar. Onların yaşayacağı ‘gelecekte’ oyunun kuralları bizim hâlihazırda içinde bulunduğumuz bilinç düzeyi ile anlayamayacağımız kadar karmaşık ya da en azından farklı olacaktır.

Çocuğumuzu başarılı bir yetişkin yapacak olan, onun için yaptıklarımız değildir. Ona, kendi için zor kolay, iyi kötü yani her durumda etik, doğru ve insani olmak kaydıyla, karşısına çıkan seçenekleri değerlendirme yeteneği, sorunları çözme becerisi ve zor durumlarda nasıl ayakta- hayatta kalabileceğini, yani ne yapacağını öğretmiş olmamızdır. Bunun adı problem çözmeye dayalı eğitimidir. Ezbere veya şablonlara göre davrananlar değil, şartları analiz ederek neyi nasıl yapacağını soruna göre belirleyenler, her durumda başarılı olurlar. Çocuklarımızı evimizdeki saksılardaki bitkiler gibi yetiştiriyoruz. Elimizdeki püskürtece musluktan doldurduğumuz su kadar önemsiyoruz. Gübreli ve kireçsiz su döktü-

ğümüzde gürleşen iç mekân bitkileri gibi olmalarını bekliyoruz. Oysa sorularımızı ve korkularımızı paylaşabilseydik; sabah kahvaltıda yemeleri için binbir şebeklik yaparak ısrar ettiğimiz rafadan yumurtanın, bedeni beslese bile ruhu kurtarmaya yetmeyeceğini, anlayabilseydik, eminim daha iyi çocuklar yetiştirdik. Çocuklarımıza sadece problem çözme yazılımını yüklemeliyiz. Onlara başka hiçbir şey yararlı olamaz. Evet, onlar belki bizim gibi davranmayacaklar, bizim kendilerini sokmak istediğimiz kalıpların ki biz de bu kalıpları bize zorunlu tutan ebeveynlerimizden intikam almak için, onları kendi çocuklarımıza giydirmek istiyoruz; hatta bizim istemediğimiz tavır tutum ve tarz üzerine yaşayacaklar ki buna razı gelmek, işte asıl ebeveynlik budur.

Çocuklarımızı en azından bıraksak kendi hallerine dünyayı yeniden keşfedebilirler. Çünkü onların yaşayacakları dünyanın koşulları her ne kadar bugünden izler taşıyacak olsa da bizim kontrol edemeyeceğimiz çok fazla yeni unsur içerecektir. Bu nedenle ne yapmalarını, nasıl yapmalarını ezberletmek yerine özgüven temelli araştırma, sorma, her şeyi sorgulama, düşünme becerilerini geliştirme ve problem çözme yetisi kazandırma onların hayatta kalma şanslarını daha çok artıracaktır.

Koşulsuz sevgi başta olmak üzere, çocuklarımızı koruyup kollamamız, bakıp büyütmemiz, yedirip içirmemiz ve giydiren kuşatmamız, kısacası onlar için yaptığımız her şey karşılıksızlık temelindedir veya olmalıdır. Ancak onlara verdiklerimize karşı hürmetsizlik göstermelerine, kadir kıymet bilmezliğe düşmelerine ve kolaycılığa yani emeksiz yemeğe alışmamaları ve tembel, duyarsız, umarsız ve nankör ve hatta zalim olmamaları için; çocuklarımız, onlara verdiğimiz her şey için az ya da çok bir bedel ödemeliler. Bu bedel

kimi zaman istemektir, kimi zaman çalışmaktır, kimi zaman terlemektir, kimi zaman yorulmaktır, kimi zaman teşekkür etmektir. Bunların arasında en kötüsü istemediği yani ihtiyaç duyduğunu insani şekilde ifade etmediği halde, her şeyi başından aşağı döker gibi fazla fazla vermektir. En iyisi ise istediği bir şeyi elde edememesi ve buna katlanmayı öğrenmesidir. Bedel ödemek, aynı zamanda onları hayatın her türlü şartlarına karşı hazırlayan, tatbiki bir eğitimidir.

Bunu bir hikâye ile tamamlamak isterim. Yine üstünde dünyanın bütün ağırlığını taşıyormuşçasına bana geldi. Dün gece yaşadığı son olayın etkisiyle olsa gerek daha bir kamburlaşmış gibiydi. Daha ben sormadan zembereğinden boşalmışçasına anlatmaya başladı. Oğluydu yine gece istediğini alamayınca ortalığı birbirine katmıştı. Yıllardır nerede yanlış yaptığını bulamadığından yakındı. “Ahh,” dedi, “ahh, hatalarımın bedeli bu çocuk, iyi bir insan yetiştiremedim. Ona hiç bedel ödetmedim çünkü o da önce nankör oldu şimdi de zalim!”

Çocuklarımız oklarımızdır, bizim görevimiz yayı gücümüz yettiğinde germek ve rüzgârın yönünü de dikkate alarak hedefe nişan almaktır, ok bir kez yaydan çıktıktan sonra varacağı menzile ve vuracağı hedefe giderken, özgürdür.

Çünkü geçmiş ve ona ait ne varsa hikâyedir. Ve hatta biz bile asla hatırlanmayan bir rüya gibi olacakken onlara yüklediğimiz bu eski toprakların yükü ile mutsuz bir hayat sürmelerine neden olarak toprağın altında nasıl rahat uyuyabiliriz desem yeridir.

Bu bölümü, sözlerini Roger Waters'ın yazdığı Pink Floyd'un efsane şarkısının biraz değiştirilmiş sözleriyle tamamlayalım: Çocukların şartlandırılma eğitimine ihtiyaçları yok. Düşüncelerinin kontrol altına alınmasına ihtiyaçları yok.

Çocuklar hayatta küçük düşürülmesin. Çocukları rahat bırakın, onlar duvardaki bir tuğla değildir.

Konuyu biraz genelleylim: Emrivaki söylemlerde gerçeklik, mantık ve akılcılık aramak, boşa zaman kayıdır. Amaç düzeni sürdürebilmektir, çünkü sorunların üzerinin örtbas edilebilmesi için tarafların uyutulması gerekir. Soruna çözüm ararken sevgili Tunç Soyer'den duyduğum bir kavramı da göz önüne almak gerekir. Şöyle ki; sorunları, sorunların olduğu düzlemde çözmeye çalışmak beyhudedir, çünkü sorunlar oluşurken orda olanlar bunu bilerek oluştururlar, çözümü onlardan beklemek anlamında, her türlü çaba boşunadır.

Son olarak; Aslında modern devlet özel şirket gibi yönetilmelidir. Kurum, ortak amaç için çalışır. Lider (CEO) şirketin kazanmasını sağlamak zorundadır. Bunun için de ekip çalışması organize eder. Kalifikasyonları yetersiz, motivasyonu düşük, negatif kişilikli insanları ya almaz ya da kovar. Bireyler emeklerine, yeteneklerine veya kısaca ürettiklerine göre seviyeledirilir. Bu açıdan özel şirkette elbette literatür anlamında demokrasi olmaz. Ama mutlak adaletle hükmedilir. Lider (CEO), herkesi dinler, son kararı kendisi verir, sonucundan da sorumludur. Şirket hisseleri düşerse, hisse sahipleri CEO'ya güle güle der. Çalışanlara sağlananlar da serbest piyasa ekonomisi kurallarına göredir.

Nasıl yapılmalı?

Kendi düşüncelerini, bir insanla, karşı karşıya konuşarak, yüz yüze ifade etmek, iletişimin en zor halidir.

Amaç; kendini ifade etmek midir yoksa karşısındakinin fikirlerine katkı sağlamak mıdır veya onu değiştirmek midir ya da sadece eleştirmek midir?

Hedef; tam olarak kendini ifade edebilmek ve fikirlerini karşısındakine kabul ettirebilmektir.

Konuşurken karşısındakinin gözlerinin içine bakarak konuşulur. Dinlerken konuşanın dudaklarına bakarak dinlenir. Rahat duyulabilecek kadar yüksek ve çevreyi rahatsız etmeyecek kadar alçak sesle ve dinleyenin duyduklarını anlayabileceği ve aralarda ilk tepkilerini verebileceği kadar bir hızda konuşmak gerekir.

Dinleyen asıl unsurdur. Dinleyenin yargısı; ifade edilme-ye çalışılan düşünceyi kısıtlayıcı, yönlendirici, yani belirleyici olandır. Bu nedenle bu işin bazı kuralları vardır.

Bir insanı toplum içinde (herkesin ortasında) yani kalabalıkta eleştirmemek gerekir. Eleştiriler haklı bile olsa ki zaten mutlaka haklı olması gerekir, eleştirilen, kendisini kasar, kapatır, uluorta aşağılandığını hissederek savunma mekanizmalarını devreye sokar. Az önce duyduğu açıklama her ne kadar akla mantığa uygun olduğu için ona inanmak istese bile, bu tür bir kabullenmek veya fikir değiştirmek, sigarayı bırakmak kadar zordur, yani imkânsız gibidir. Hâlbuki biraz gayret etse, beynindeki birkaç hurafeyi üfleyp, bilimsel açıklamalara bir adımlık yer açsa aydınlanmak işten bile değildir. Sonuçta yapılan değerlendirmeyi reddeder. Hele ki ifade edilen veya tartışılan konu fikir veya inanç gibi bir

unsur içeriyorsa; inanana kanıt gerekmez, inanmayana kanıt yetmez, hesabından ters etki bile gösterebilir. Bu bakımdan fazla ısrar etmemek gerekir. Bir insanı fikrinin yanlış olduğuna ikna etmek ve sadece konuşarak fikrini değiştirmesini, beklemek yanlıştır. Bu, aynen annelerin fikirlerinin değişmesini istemek gibidir, asla mümkün değildir.

Bu aşamada; “Hey genç adam ben gençliğin ne demek olduğunu bilirim” adlı şarkıyı dinlemek iyi gelir dersiniz, buyurun.

<https://www.youtube.com/watch?v=6-3f2I4H2t8>

Genç yaşlardayken, yaşın bir anlamı yoktu. Aklıma hiç farklı düşünceler de getirmezdin. Ta ki bir gün o yaşlı adamın gelişine kadar ve bana dedi ki; Ben genç olmanın ne olduğunu bilirim, fakat sen, yaşlılığın ne olduğunu bilemezsin. Bir gün sende aynı şeyleri söylüyor olacaksın. Zaman geçip gider ve hep bu hikâye anlatılır. Birçok sorularım vardı, karşılaştığım bilge insanlardan yanıt bekleyen. Tümünün yanıtını henüz bulamadım. Henüz bulan kimse de yok. Hayatta hatırlanacak günler olacak kahkahalar ve gözyaşlarıyla dolu. Yazdan sonra kış gelecek, böylece yıllar geçecek. Öyleyse arkadaşım gel müzik yapalım birlikte, sen bana yeni şarkılar söylerken, ben sana eskilerden çalayım. Zamanla senin de gençlik günlerin geçtiğinde, zamanlarını seninle paylaşacak birisi olsun diye yanında.

Orson Welles 1984

Ardından benzer minvalde bir de Türkçe şarkı iyi gider.

<https://www.youtube.com/watch?v=Ck2v6o76hGQ>

Ağlayayım mı devrilen yıllara? Göz yumdum sadece birkaç anıya. Utanma sıkılma benden mecburum olgunum ağlarım derdinden yorgunum. Bazen utanıyorum sevgiden, bazen korkuyorum ölümden. Neler geçer yar sözünden, hüznün geçer gül yüzünden. Yaşın kadar geçtim sevgiden, her sevgi böyle derin değildi, önce heyecandan sonra yaşlılıktan titriyor ellerim, ne olur kızma genç değilim ki sevgilim.

Bendeniz 1994

Gençler, anne ve babalarının kendilerini anlamadığını düşünürler ki bu doğrudur. Gençler yaşlıların kendilerini onaylamalarını beklerler, bu yaşlıların değişmelerini istemektir ki bu doğru değildir.

Bir diğer unsur da temas konusudur. Temas diye masum bir kelime olduğuna bakmayın, fiziksel tepki demek istedim. Aslında yüz yüze iletişimde bir kural vardır. Her şeyi söyleyebilirsin. Ama asla dokunamazsın! Yani temas yok! İtme kakma yok! Dokunmak yok!

İnsanın dayak yemekten korkmadan fikrini ifade edebilmesi ne güzel olsa gerek. Sırada Londra’daki Hyde park örneği var. Bilirsiniz orada bir basamak yükseğe çıkan bir insanın, kürsüye hürmeten dokunulmazlığı vardır.

Son olarak bu konuda ülkemiz kültürel arenasındaki en önemli belirleyiciden söz edelim. Bu “el âlem” dir. El âlem ne der? Ne derse desin, diyemeyiz. El âlem önemlidir.

Konu kendini ifade etme olunca; mesela bir insana onu rahatsız etmeden bakabilmek sanattır, derken aslında bir insana onu rahatsız etmeden konuşabilmek eleştirebilmek sanattır, demek istiyorum. Burada dinleyenin yargısı anında devreye girer ve önce kelimelerin kendisine saldırı olup olmadığını bilinçaltının muhteşem mahkemesinden geçirir, ona göre ya savunma yapacaktır ya kabul edecektir ya da karşı saldırı planlaması gerekecektir.

Bu bağlamda haddini bilmek çok önemli! Yüz yüze konuşurken, es kaza hata yapıyorsun, dediğiniz bir insan, sizi haddini bilmezlikle suçlayabilir, gerçi bu, onun sorunu; ama gene de bir tehdittir, bu şekilde kendisiyle konuşanı veya konuşmaya çalışanı, sen kimsin de bana bunları söyleyebiliyorsun? Şeklinde yanıtlayan bir insanla düşünce aktarımı veya paylaşımı konuşmak mümkün bile değildir.

Haddini bil! Şeklinde tehditler savuran bir insanın iki sorunu vardır. Birincisi gerçekten faşisttir ki bu büyük ihtimal, ikincisi ise derin ezilmişlikler yaşamıştır. Şimdi konumuz bireyin kendini ifade etmesi olmasına rağmen, ifade eden veya etmeye çalışanın karşısındakinin tepkilerinin öne çıktığını, sınırları belirlediğini, yönlendirici ve kısıtlayıcı veya açıcı etkileri olduğunu görüyoruz.

Sonuçta; Yüz yüze düşünce ifade etmek, öyle dışardan sandıldığı gibi her aklına geleni söyleyebilmek değildir. Dinleyenin yargısı, tepkisi ve etkisi göz önüne alınmadan bu konu tam anlamıyla ifade edilemez; çünkü dinleyenin tepkileri sadece yönlendirici olmakla kalmaz, aynı zamanda nerdeyse tüm süreci belirleyicidir.

Yok arkadaş ben dinleyenin ne düşündüğüne önem vermem, fikrimi açıkça, hiçbir sansüre uğratmadan söylerim, diyorsanız, gidin banyoda konuşun; hem orada avazınız çıktığı kadar da bağırabilirsiniz.

Elbette bu bir latife; ama dinleyene hürmetin de bir sınırı var elbette; o sınır, dinleyeni kaale almamak ile nabzına göre şerbet vermek veya ona dalkavukluk etmek gibi geniş bir dağılım gösterir. Neresinden bakarsanız bakın, neresinden tutacağımızı bilmeyeceğimiz, hani şu iki ucu akkor demir parçası gibi bir durumdur, vesselam.

Keşke

Keşke demeyeceğiniz neler yaptığınızı düşünürken, ben bu esnada Prof. Dr. Ufuk Beyazova'nın her okuduğumda içimi titreten şiirini okuyacağım; Bir çocuk ölünce / Boğmacadan, ya da kızamıktan / gökte bulut olunca / yağmur olup, düşünce yere can vermek için çiçeklere / sonra vurur da camlara / takır takır / gerekeni yaptınız mı? / yaptınız mı gerekeni? Şimdi bu şiiri keşke ye göre bir kez daha okuyalım. Bir arkadaşınız düşünce yere / ayağı kaymış da olsa / araba çarpmış da olsa / biri itmiş de olsa / kendini atmış da olsa / kemikleri kırılrsa / etleri parçalansa / gerekeni yaptınız mı? / yaptınız mı gerekeni? Bazen koşulsuz, karşılıksız, sessiz, sedasız, süresiz ve kısıtsız yapılması gerekenler vardır. Şimdi, ama o da hiç katkı sağlamadı, ama o da bunu yapmadı; ama o da sunu yapmadı diyeceksiniz. Evet, zaten

onlar olsaydı yardımınıza gerek kalmazdı. Hüner, fırtınalı havada yani en olumsuz durumlarda gemiyi yüzdürmektir, sakın sularda meltem rüzgârlarının etkisiyle salına salına giden yelkenlilere üfleme değil!

Daimî ayna

Birey kendi mutlaklarından ötesini göremez. Kendisi ile yüzleşmekten kaçınır. Aynada gördüğünü tanıyamaz. Oysa günlük hayat; yaptıklarımız ve yapmadıklarımız, yaşadıklarımız ve yaşamadıklarımız, hayallerimiz ve gerçekler, fikirlerimiz ve eylemlerimiz, savunduklarımız ve saldırdıklarımız, desteklediklerimiz ve eleştirdiklerimiz, doğrularımız ve yalanlarımız ve sevgimiz ve nefretimiz her biri birer daimî aynadır. Tam burada Sebahattin Ali'nin bir şiirinden iki dize iyi gider. 'Görmek istersen denizi, yukarıya çevir gözü, deniz gibidir gökyüzü, aldırma gönül aldırma.' Şimdi bu dizeleri konumuzla ilgili olarak yeniden yazalım; 'Görmek istersen kendini, içeriye çevir gözü, ayna gibidir içerisi, aldatma kendini aldatma.'

Kibir

Benim onu anlamadığımı düşündüğü için yaptığı gösteriştense zevk alıyor. Bense, benim onu anladığımı o anlamadığı için mutluyum. Bu durumda hangimiz daha kibirli oluyoruz?

Beni dinlemediği apaçık belliydi. Onun için ben şu anda ha, "Kapının önündeki çöp tenekesine araba çarpmış, çöpler sokağa dökülmüş" demişim veya "Kastro Küba'da devrim yaptı" demişim fark etmezdi. Hiç kimse, duymak istemeyen birinden daha sağır, görmek istemeyen birinden daha kör olamaz.

Kibirli bir cehalet, bir şeyi önceden peşin olarak anlamış, öğrenmiş ve kafasında bitirmiş olduktan sonra; şimdi ona uygun kitaplar okumak, araştırma yapmak ve ispatlamaya çalışmaktır.

Kibirli insanların kalpleri kış geceleri kadar soğuk, kafalarının içleri sokak kadar gürültülüdür. Kaotik bir yaşam sürdüklerinin farkında bile olmadan ölürler.

Belki kibirden belki umursamazlıktan, kendi ihtiyaçlarını gidermek amacıyla uluorta yerlerde duran, park eden, yolcu veya eşya indiren veya bindiren bencil insanlar sadece kendi işlerinin olmasına bakarken aslında doğrudan olmasa da dolaylı olarak, yarın hiç olmadık zamanda kendilerini de zor durumda bırakacak olan bu sorumsuz davranışın toplumda tutuma dönüşmesine katkıda bulunurlar. Aşırı benmerkezcilik, umursamazlık, acımasızlık ve kibir gibi bilumum kötülük temelli davranışlar bumerang gibidir, döner dolaşır bugün olmazsa yarın geri gelir sahibini vurur.

Tek kanat

Ailenin en yeni üyesi, 3,5 yaşındaki oğlan çocuğu, hastalığı nedeniyle doyasıya görüşemedikleri dedesinin yanına getirilir. Dede, okumuş yazmış adam, uzun zamandır görmediği küçük torunu ile hemen konuşmaya başlar. Torun dede aşkını bilen bilir. Konuştukça, dede bu en genç torununun farklı ve çok özgüvenli olduğunu anlar. Derken torun sevmekten yorgun düşer. Anneannesi ona çilek ikram eder, arkasından da diğer misafirlere ikram ettiği ve çocuğun daha önce tatmadığı güllaç tatlısından da yer misin diye sorar. Çocuk nazlanarak bir kaşık aldıktan sonra; “Bunu sevmedim, yemek istemiyorum,” der. Ancak dede torunundan daha akıllıdır. Hemen yanı başında duran, ‘Tek Kanat’ adlı hikâye kitabını açar.

“Okumamı ister misin?”

“Evet.”

Dede, hikâyeyi okumaya başlar. Çocuk dedeyi dinlerken bir yandan da kitabın içindeki resimlere bakar,

“Bunlar kartal mı?”

“Evet.”

“Ama biz kanaryayız (Fenerbahçeli anlamında)!”

Anneanne de bu arada torunun ağzına bir kaşık daha tatlı güllaçtan veriverir. Güllaç tatlıdır. Torun daha tatlıdır. Hikâye ilerledikçe, güllaç kaşık kaşık torunun midesine gitmeye devam eder. Ve cumburlop bir tabak güllaç biter. “Anneanne, ben bunu daha önce hiç yememiştım, çok sevdim. Anneme söyle de bundan bana yapsın. Acaba sizde biraz daha var mı?” Dede ile anneannenın gözyaşlarının sel gibi aktığının konumuz ile ilgisi yoktur. Tek Kanat, koşulsuz sevgi ile

desteklendiği takdirde, en dezavantajlı bireyin bile hayata sevgiyle tutunacağına dair bir hikâyedir. Asla vazgeçmeyenler mutlaka başarırlar. Not: Bu hikâye, olayın başkahramanı olan, sevgili Av. Hamit Türel’in izni ile yazıldı. İyi ki de yazıldı. Değerli büyüğümüz 06.04.2022 aramızdan ayrılarak ebedi âleme intikal etti. Bu hikâye de ondan bize yadigâr kaldı.

Sosyal medya

İletişim: İhtiyaçlar hiyerarşisinde üstte yer alır. Beslenme, İbarınma, dinlenme gibi fizyolojik ihtiyaçlar yaşamsal önemi haiz olmalarına rağmen, bunların temininin sürdürülebilmesi için en ilkel organizmalardan en karmaşıklarına kadar tüm canlıların iletişime ihtiyaçları vardır. İletişimin de günümüzde en etkin-ucuz-hızlı yolu internet üzerinden sosyal medya temelli uygulamalar ile gerçekleşmektedir. Propaganda aracı olarak kullanım imkânı ise belki de buraya kadar saydıklarımızın en önemlisidir. Propaganda derken sadece egemen ideolojinin, halkına eski tabirle kralların tebaalarına kendi varlıklarını kabul ettirmek için yaptıkları tek yönlü reklamlardan söz etmiyoruz. Sosyal medya aynı zamanda acı çeken bir bireyin sesini duyurabilmesi için çıkardığı sessiz bir çığlığın milyonlara ulaşabilmesi imkân ve ihtimalini sağlar. Sadece bunun için bile internet üzerinden en hızlı şekilde, neredeyse sansürsüz olarak en geniş kitleye ulaşabilmenin neresi kötüdür?

Mutluluk: Birey türdeş filtre balonları içinde mutlu olur. İnternet ille de internet, dedikten sonra, internetin nimetlerinden olan sosyal medyanın kullanıcılara kazandırdıklarından söz etmek yerinde olacaktır. Bunların başında bireyin ödomonik mutluluğu için gerekli olan “aidiyet” meselesidir. Sosyal medyada birey kendisini sadece dünyanın en büyük ülkesinin vatandaşı olarak görmekle kalmaz aynı zamanda ve daha da önemlisi o kalabalık içinde, hiç kimseye çarpmadan ve kendi istediği hızda yol alırken, bireyselliğinin yücelişini de gerçekleştirir. Bu kelimenin tam anlamıyla adam yerine konmaktır. Bunun nesi yanlış?

Görüp görebileceğimiz, hepî topu birkaç on yıllık hayatımızda, sözüm ona bizden üstün, ama gerçekte ciğeri beş para etmezlerin ayakları altında böcek gibi ezilme korkusu içinde gün tüketmekten vazgeçen ve bir bakıma kendini gerçekleştirmeye ihtimali bulan bireyin egosunun (bence) tek kurtuluşu sosyal medya üzerinden, kendi türdeş filtre balonları içinde, yani aynı fikirde bireylerin bulunduğu ortamlarda bir bakıma sırça köşklere musmutlu yaşamaktır.

Ucuzluk: Ucuz ötesi neredeyse bedava iletişimin neresi kötüdür. Sadece kullanıcı olmak karşılığında reklam ve her türlü yönlendirme bombardımanına karşın bedavadır. Kendi sesini duyurabilme ihtimali, bireyin yücelmesi bakımından, fırsat eşitliği anlamında, çağımızın vaz geçilmez bir iletişim seçeneği olarak görülmelidir.

Sınırsız: Aradığın her şeyi, bilgiyi veya ürünü tek tıkla bulabilme imkânı tanıyan internetin, sınırsız olma özelliği, gene sosyal medya sayesinde mümkündür.

Gelecek: Dijital teknoloji, büyük veri temelli yapay zekâ ürünü makine öğrenmesi internetsiz, internet de sosyal medyasız olmaz. Gözlerimizi kapatmak var olanı sadece görme-

mizi engeller. Gerçeğe etkisi yoktur. Gelecekte hayatımızın tüm alanlarını teslim edeceğimiz internet üzerinden iletişim veya kısaca etkileşim demek olan “sosyal medya”nın yararlı olduğunun en önemli kanıtı çocuklarımızdır.

Çünkü çocuklarımız gelecekte, yani dijital dünyada yaşayacaklar. Sosyal medya, çocuklarımızın yani bizden sonra hayatlarını gelecekte sürdürecektir olanların mecrasıdır. Buna şu anda sağ ve selamette ve onlarla beraberken tanık oluyoruz.

Çocuklarımıza sınırsız, kontrolsüz ve neredeyse sansürsüz olan internet ve sosyal medyayı, muhtemel olumsuz etkilerinden sakınarak, olumlu yönleriyle kullanmayı öğretmek, en önemli görevimizdir. Göstererek yani yaparak öğretme gibi öğretmenin en etkin yolunu uygulama imkânı varken kullanmamak ve sosyal medya sözüm ona zararlıdır demek; çocuklarımızın eğitimini bilmediğimiz tanımadığımız, akreditasyonu olmayan sinyallere bırakmak demektir. Bakın burası çok önemli, burayı tekrar etmek istiyorum. Sosyal medyaya karşı çıkmak; çocuklarımızı bize göre akreditasyonu olmayan ellere teslim etmek demektir. Çünkü internet, insanlık için asla geri döndürülemeyecek yararlı bir kazanımdır. Bizim görevimiz; çocuklarımızın sosyal medyayı kullanmalarını engellemek yerine onları probleme dayalı öğrenme, soru sorabilme, sorun çözebilme, kontrol edebilme ve muhakeme yetenekleri kazandırmaktır. Bu şekilde internet ve sosyal medya yoluyla gerçekleşen kontrolsüz ve sınırsız gücü çocuklarımızın denetleyebilmeleri ve kullanabilmeleri mümkündür. Bu şekilde gücü onların emrine, hizmetine yararlı bir gereç olarak verebiliriz.

Sosyal medya, “yeni sokak”tır. Çocuğumuzu sokağa çıkmasına engel olmak mümkün değildir. Engellemek doğru

da değildir. Yeni sokak terimi burada evin dışındaki dünyanın tümünü kapsar. Sosyal medya zararlıdır tartışmasında “hor kullanım” sonucu görülen istenmeyen etkiler üzerine odaklanmak, kelime oyunları yapmaktır, demagojidir. Tartışılan konu başkadır.

Televizyon yararlıdır. Buna hepimiz istisnasız kesinlikle evet deriz. Sosyal medya bir bakıma TV’nin interaktif şeklidir.

Sosyal medya, “yeni gazete” dir. Derisi azıcık buruşmuş; ama gönlü genç zihni apaçık olanlar çok iyi anımsarlar, bir zamanlar gazete okumak başlı başına bir ritüeldi. Şöyle ki; gazetenin alınması bu ritüelin ilk etkinliği olup kiminin evine gelirdi, kimi gider gazeteciden alırdı, kimi yancılık yapar başkasının gazetesini okurdu, sonuçta herkesin eline günlük gazete geçerdi. Gazete okuyan herkes, gazetenin kokusuna, dokusuna, rengine manşetten verilen haberi okumanın verdiği mutluluğa âşıktı. Bireyler gazetelerine göre siyaseten ve biraz da kültürel olarak sınıflandırılır veya etiketlendirilirdi. Eskiden gazete uzunlamasına dörde katlanır veya kot pantolonun kış cebinde ya da ceketin iç cebinde taşınırdı ya da filenin içinde ... nerede taşınırsa taşınısın gazetenin ince uzun dikdörtgen gibi oluşu nedeniyle en az üçte biri dışarda kalırdı. Dışarda kalan kısım mutlaka kapak sayfası olup adı ve logosunun olduğu köşe olurdu ve o görünen kısımdan gazetenin hangi gazete olduğu anlaşılırdı. Yani o misal kişi gazetesini rozet gibi taşırdı etiketi gibi de savunurdu. Şimdi o misal sosyal medya dijital gazetedir. Bireyin aidiyet duygusunu tatmin ettiği, taraf takım ekip ruhunu yansıttığı, etiketini gösterebildiği ve aynı zamanda sesini duyurabildiği yeni gazetedir. Genç bireylerin sosyal medyaya olan düşkünlüklerini, olgun bireylerin eskiden gazetelerine olan düş-

künlükleri ile aynı frekansta bir tutku olarak gördüğümüzde anlayışımız mutlaka olumlu yönde değişecektir.

Sosyal medya “yararlıdır”. Eleştirebilirsiniz; ama yararlı olduğu gerçeğini değiştiremezsiniz. Hor kullanıma bağlı sorunlar her şeyde olabilir, sevgide bile. Düşünün çocuğunuzu sevgiye boğduğunuzda, onun şımarık tatminsiz olması mümkün olduğu halde, hiç kimse sevginin yararlı olduğunu inkâr edemez. Alma-verme dengesini sağlıklı kuramadığınız zaman bencil, sınır tanımayan hep daha fazlasını isteyen elde edemediğinde de ebeveynlerini suçlayan, kötöleyen öfkeli çocuklar yetişmesinin sebebi sevgi değildir. Sevginin hor kullanılmasıdır.

Yenidünya düzeninde de büyük şehirlerde kalabalık içinde yalnızlık çekilen apartman dairelerinde, iş yoğunluğu, trafik, zaman azlığı gibi sebeplerle kaybolan sosyallik, sosyal medya ile tekrar oluşuyor. Bir kitabı satın alırken kapağını şöyle bir çevirmek için gereken süre 4 saniyedir. Bu süreçte alıp almayacağımıza karar veririz. Günümüzde bir genç insanın odaklanma süresi 90 saniyedir. 120 saniyeden uzun videoların sonuna kadar izlenme oranı bu nedenle düşüktür. Bu durum, teknolojik sıçrama ile elde edilen ışık hızında iletişimin yani internetin aracılık yaptığı sosyal evrimin bir sonucudur. Günümüzde insanlar artık Anna Karanina - Kramazov Kardeşler gibi zamanında bizlerin okurken mest olduğumuz yüzlerce sayfalık eserleri okumuyorlar. Bundan sonra da asla okumayacaklar.

Sosyal evrim buraya getirdi bizleri. Bu, geri dönüşü olmayan süreçtir. Nesnel bir gerçekliktir. Bireysel doğrular, iyiler ve inançlar gibi öznel yani bireyden bireye değişen gerçekliklerden biri değildir. Hayatlara yön veren nesnel bir gerçekliktir.

Sosyal medya, “bıçak” gibidir. Cerrah kullanırsa hayat kurarır, mutfakta çok faydalıdır, çocuğun elinde çok risklidir, kötü niyetlinin elinde hayata kastedebilir... Yani... Kullanana göre öznel anlamının değişmesi onun gerçekte evrensel anlamda yani nesnel anlamda yararlı olduğu gerçeğini değiştirmez. Aynı televizyon gibi aynı cep telefonu gibi, aynı gazete gibi...

Sosyal medya için son sözü Jules Verne’e bırakarak bitiriyorum. Bilim ve evlatlarımız hatalarla büyürler ama bunlar yapılması yararlı olan hatalardır, çünkü hatalar yavaş yavaş gerçeğe götürürler. Ben geleceğe götürürler diye ekliyorum. Büyük adammış Jules Verne hatalara bile yararlıdır demiş.

Sonuçta, sosyal medyayı dışlamak veya reddetmek veya yok saymak veya zararlıdır demek gerçeğe karşı gözlerimizi kapatmaktır. Çünkü bu durum, iletişimin yeni bir şekli olarak karşımızdadır. Alışkanlıklarımızın, ilgi alanlarımızın değiştiği, bilgi tüketiminin büyük hızla gerçekleştiği günümüzde, sosyal medya hayatımızda geniş yer kaplar. Sosyal medya, iletişime kolaylık katan, hızlandıran öğelerin bir araya geldiği bilgi ve içerik platformu olarak adlandırılabilir. Dijital ortamda herkesin fikrini özgürce dile getirebildiği, bilgi paylaşımının tek taraflı olmadığı yararlı bir platformdur.

Küçük adam

Kim bilir nasıl geçiyor baharlar-yazlar küçük adamların ruhlarının içinde kaybolduğu büyük hayallerinde. Kim bilir ne fırtınalar esiyordur, kocaman adamların yumruk ka-

dar yüreklerinde. Kimler görünmez adamları oynuyorlar gerçek hayatlarında? Küçük adamlar; adam yerine konmak uğruna, beyni uyuşturan sıvıların bolca tüketildiği akşam yemeklerinde bir yandan tıknırken, bir yandan binlerce yıllık felsefenin ırzına geçerler. İşte onların işkence tadında gece oturmalarında, konuşacak hiçbir şey bulamadıklarında, sanki mutluymuşçasına göbeklerini kaşımaları pek meşhurdur.

Sıgılık, o kadar içine işlemiştir ki bu küçük insanın, ilk fırsat bulduğunda, gerine gerine kollarını açarak ister yüzükoyun ister sırtüstü ama tam ortasına yatmak ister, o kocaman çift kişilik yatağın; çünkü tek bildiği lüks budur.

Battal beden olduğu halde sıkın ceket gibi; bir numara büyük olduğu halde vuran ayakkabı gibi; kendisine dar gelen hayatından bir anlığına da olsa dışarı çıkabilmek için neler vermez, bu küçük adam...

Endişeli yalnızlık

Birey kendisinin evrende tek başına olduğunu hissederse çıldırır. Bu bakımdan, yalnızlık zordur. Paylaşılmaz. Bazı insanlar için hayat sadece yalnızlıktır. Hem de kalabalıklar içinde bir yalnızlıktır. Ne zaman sıram gelecek endişesi içinde beklemekle geçen yalnızlık ise en korkuncudur. Sorgu odasında işkencecisini bekleyen tutuklunun endişesi ile, haremde halvet için gecesini bekleyen cariye'nin veya gündeliğim artar mı acaba diye düşünenlerin endişeleri arasında fark yoktur. Endişeli yalnızlık budur. Dedik ya bazıları

için hayat; sadece endişeli bir yalnızlıktır. Bu bakımdan bir primattan ne farkı var günümüz insanının, davranışlarındaki sahtelik, sözlerinde yalan ve hile ve uzaktan kumandayı yeni moda tespih gibi, cep telefonunu bedeninin bir uzantısı gibi kullanma dışında?

Bütün mutluluklar birbirine benzer.
Mutsuzluklar ise kişiye özeldir.
Yalnızlıklar da öyle.

Elde kalanlar

Seçeneklerimiz sadece sopa veya havuç mudur? Taraf seçmem için okul bahçesinde takımlara adam almadaki kriterlerden daha tutarlı sebeplerle gelin bana. İkna olmak istemiyorum. Orada bir şey var bilinmeyen. Acaba nedir? Bilmiyorum. Merak ediyorum.

Tapınakların heybetli sütunlarının üzerinde yükselen devasa kubbeler bireyin özgürlüğünü kısıtlar. Bu ilahi mahkûmiyet bireyselliğin o muhteşem hata yapma ve kaybolma ihtimalini sonsuza dek kubbelerin dışında tutar.

Bir inanç sisteminde güvende olma kesin bir şekilde inanca aykırıdır. Çünkü bir şeye inanmanın nedeni güvensizliktir. Ötesi berisi, geçmişi geleceği, öylesi ve böylesiyle tüm gerçekliğiyle bilinen bir şeye inanmaya gerek yoktur. Emin olunmayan şeyler bakımından inanca ihtiyaç duyulur. İnanç,

bilginin değil; belirsizlik ve kuşku ile beslenen güvensizliğin temelidir. Bilinen şey gerçektir. İnanmak veya inanmamak diye bir tercih yoktur. Bilinmeyene inanılır.

İnsanlık 1.0'ın aklı, hikâyecilerin gizemli ve gerçeküstü vaatlerinin cazibesi karşısında tek başına kaldığı için şimdiye kadar yenilmeye mahkûmdu. Binlerce yıldır sabırla bekledikten sonra önce kafa karışıklığından kurtuldu, sonra büyük veri temelli, yapay zekâ destekli, makine öğrenmesi üzerinden nesnelerin internetinin yönettiği yeni -dijital- dünyayı kurdu. Bu süreçte elde ettiği birikimlerle evrimde kültürel sıçrama olarak adlandırılan insanlık 2.0 gelişti. Akıl, sonunda tarihte hak ettiği (gerçek) yerini aldı ve gelecekte insanlık 3.0'ı da elbette geliştireceğine dair kanıtları artırdı.

Dünyanın ışıktan nasibini alan kesimlerinde bunlar olurken, karanlıkta kalanların arasında ben; kendisi gibi bilet ücretini ödemeye parası yetmediği için stada giremeyip stadın çevresindeki duvarların izin verdiği bir aralıktan bakan insanların da arkasında kaldığı için, içeride neler olup bittiğini göremeyen ve ayak parmaklarının ucunda yükselerek ve zaman zaman zıplayarak maçı izlemeye çalışan biri gibiyim. Birden yükselen sesleri duyunca; “Ne oldu, gol mü oldu? Göremedim! Kim attı? Kim tuttu?” diye bağırarak kalabalığın arkasında bir yandan ön tarafta olup bitenleri görebilmek için zıplıyorum, bir yandan da bir açıklık bulabilmek için bir o yana bir bu yana koşuşturuyorum.

Rüya

Bir rüyayı tekrar görmek, az rastlanılan bir durumdur. Ancak belli bir rüyayı sık sık görmek sık rastlanan bir durumdur. Bu rüya da öyle sık gördüklerimden biri. Bir binanın 5. Katında yaşıyorum. Yangın gibi, afet gibi bir şeyler oluyor, birilerini kurtarıyorum. Sonra sıra benim tahliyeme geliyor. Katın penceresine çıkıyorum. Pencerenin 10 cm var yok pervazında ayaklarımın üstünde durmaya çalışıyorum. Sırtım cama dayanmış güçlükle dengemi sağlamaya çalışırken, ayakkabılarım dikkatimi çekiyor. İskarpinler var ayaklarımda, tabanı hakiki kösele, tahta topuklu, sivri burunlu cillop gibi parlak ve siyah boyalı. Ancak o daracık kenarda dengeyi sağlayarak eğilmeden dik durabilmek çok zor, her an ayaklarımdan biri boşluğa kayabilir. Kımıldamamaya çalışarak, boynunu çeneme değdirecek kadar eğerek aşağıdakileri izliyorum. Dengemi tutmak o kadar zor ki, nefes alırken bile bunu düşünüyorum. O sırada aşağıdan çok büyük mevkideki biri, üstü açık bir araba ile geçiyor, o kadar uzaktan göz göze geliyoruz, tanışıyor muyuz zaten, inince bana uğra diyor, seviniyorum, demek ki diyorum beni unutmamış, hani bir işiniz düştüğünde aramak için hatırlı tanıdıkların listesini tutarsınız, ya işte o misal bu kişi de benim listemin en başında olan biri, neredeyse babam diyeceğim ama değil patronum da değil daha yükseklerde oturan biri. Bende uyandırdığı güven hissi o derece yüksek işte. O anda kısa bir süre için de olsa içinde bulunduğum durumun ciddiyetini unutuyorum. Derken aşağıdan bir merdiven uzatıyorlar. Merdivenin boyu benim bulunduğum katın hizasına kadar yetişmiyor, yarım metre kısa kalıyor. En üst basamağına ayağımı koymak için aşağıya sallamam gerekecek. Yapamazsam diye korkuyorum.

Tutunacak tek bir çentik dahi olmayan pencerenin dışında, 10 cm enindeki pervazının üzerinde çok dikkatli bir şekilde hareket ederek önce bir ayağımı sonra diğer ayağımı merdivenin en üst basamağına yerleştiriyorum. Her an düşme tehlikesi içinde olduğumu tüm hücrelerimde hissediyorum. Bu çok zor bir durum. Ama sonunda bir şekilde iki ayağımı da merdivenin en üst basamağına yerleştiriyorum. Tam tünemiş gibi bir vaziyette iken ellerimle tutunmaya çalıştığım pencerenin kenarları ile birkaç saniye önce üzerinde güçlükle durabildiğim beton pervaz büyük bir parça halinde yerinden kopuyor. Bir an boşlukta kalıyorum. O momentum ile merdiven duvardan uzaklaşırken aşağıdakiler merdiveni dik tutmaya çalışıyorlar. Bende merdivenin üzerinde düşmeden durabilmek için gayret ediyorum. Rüyanın sonunda bazen kurtuluyorum, bazen düşüyorum. Sakince yere indirilebiliyorsam yani kurtuluyorsam sorun yok ama eğer düşüyorsam, yere çarpmadan hemen önce uyanıyorum.

Ben olmak istiyorum

Esenköy, Yalova'ya bağlı Çınarcık ilçesinin bir köyü. Esenköy'ün yamaçlarında, bitişik nizam dublekslerden oluşan bir sitede bizim de bir yazlık evimiz var. Esenköy'e az kala yol üstünde Şenköy adlı bir köy var. Yolun kenarında Şenköylülerin kurduğu bir pazaryeri var. Oradan köy ürünleri satın almayı pek severim. Geçenlerde, işte o pazarda gezinirken, bir tezgâhın başında 15-16 yaşlarında bir kız çocu-

ğu gördüm. Kız, başını önüne eğmiş, elinde bir kitap okuyor gibiydi. Okuduğu kitabı görmek için sanki ürün bakıyormuş gibi tezgâhına yaklaştım. Her türlü sebze ve meyvenin ve yumurta, tarhana, marmelat gibi envai tür köy ürünlerinin bulunduğu tezgâhta narlar ilgimi çekti. 4 tanesini elime aldım, kıza uzattım. Kız, kitabını yanına bir yere bıraktı, yerinden kalktı, bana bir poşet tuttu, narları içine koydum. Poşeti tartıya koydu, tartının üzerindeki tuşlara bastı ve 13 TL dedi. Ben kıza bakmıyordum, gözlerim kitabı arıyordu, ama nafile, kitap tezgâhın altında kaldığı için göremedim. Yanımda en küçük 10 ve 20 TL'ler vardı. 13 TL'nin üstünün her türlü bozuk para ile geri çevrilmesi gerekiyordu. Bu işlemin kıza zaman kaybettireceğini düşünerek, narlardan birini poşetten çıkardım, 10 TL'yi uzattım, kız da tamam dedi. Poşetimi elime aldım, tezgâhtan uzaklaşmak üzere, iki adım attıktan sonra durdum. Okuduğu kitabın ne olduğunu hala görememiştim.

“Ne okuyordun sen?”

“Test çözüyordum.”

“Bu saatte ne testi bu? Daha okullar yeni açıldı”

“Amca, ben lise son sınıfa gidiyorum. Üniversite sınavım var ona hazırlanıyorum.”

Kızın cevapları beni etkilemişti. Tezgâhın önüne doğru tekrar iki adım attım, tam önüne gelince durdum ve kızın da ayakta dikilmemesi için bulduğum bir tabureye oturdum ve sordum.

“Denemelerde kaç net yaptın?”

“En son 60 yaptım, ama artıyor.”

“Ne okumak istiyorsun?”

“Ne okumak istediğimin ne önemi var?”

“Neden böyle dedin şimdi?”

“Başka nasıl diyeyim amca, ülkemizde insan okuduğu alanda iş bulabiliyor mu?”

“Sen hangi bölümü okumak istiyorsun?”

Kız, omuzlarını şöyle bir yükseltti, başını dikleştirdi ve bir eliyle tezgâhı işaret ederek,

“Ben gıda mühendisi olmak istiyorum. Bu tezgâh dedemin, ben Yalova’da oturuyorum, hafta sonlarında dedeme yardım etmek için, köye geliyorum. Hem dedemin üretimlerine yardım ediyorum hem de satış için tezgâhının başında bekliyorum. Ben bu işi seviyorum. Ama üniversiteyi bitirdikten sonra gıda mühendisi olarak iş bulma imkânının sıfır olduğunu da biliyorum. Ama mutlaka okuyacağım. İş bulmak için değil sevdiğim işi öğrenmek için okuyacağım.”

“İş konusunda bu kadar ümitsiz olmana üzülüm.”

“Üzülme amca, şartlar böyle, ülkemizde hangi genç ilgisine göre okuyor ve sonra okuduğu alanda iş bulabiliyor ki ben bulayım. Benim eğer biraz şansım varsa en iyi ihtimalle BİM’de kasiyer olurum.”

—————•••—————

Türk Dil Bayramı

Röportaj veren, konuşma yapan, sahne alan, haber veren ve bir şekilde bir kitleyi temsil eden veya bir yönüyle bildiğin zengin insanların diyelim yani kısaca toplum önüne çıkan veya toplumda öne çıkan insanların, anlayın işte elitlerin, konuşarak veya yazarak yayınladıkları mesajlarında

kullandıkları dil bakımından, yazım hataları yaparak okuyanlara, yersiz ve gereksiz kelimelerin yalan yanlış kullanıldığı kötü cümleler kurarak dinleyicilere -bir bakıma- hakaret etme lüksleri yoktur. Çünkü onlar, bir köyde ehliyetsiz bir ebenin elinde doğmuş, çıplak ayakla okula gitmiş misali zar zor eğitim almış, asgari ücretli bir iş dahi bulamamış, gündelikçi çalışan bir amele değillerdir, burada sıradan işlerde çalışanları aşağıladığım düşünülmesin, anlatmak istediğim başka bir şey, bırakın da anlatayım.

Bir zengin, bir sanatçı, bir siyasetçi, bir idareci veya dedim ya öyle ya da böyle bir kesimi bir kısmı bir zümreyi temsil konumunda olan biri; devlet ya da özel fark etmez, konu da önemli değil ama mutlaka üniversite bitirmiştir ve elbette ondan önce de en azından devlet ya da özel, paralı ya da burslu olup olmadığı da önemli değil, hani her zaman mezunu olmakla övündüğü bir koleje gitmiştir yahu. İşte bütün bu nedenlerle onların özürleri olamaz. Onların mutlu azınlık olmaları için şanslarının yaver gitmiş olmasının bir bedeli vardır.

Hayat elbette adil değildir. Bunu biliyoruz ve burada tartıştığımız şey bu da değil, hayatın kendilerine tanıdığı avantajlardan yararlanan tırnak içinde bu zengin insanlar nasıl ki gençlik ve güzellik ya da kısaca estetik konusunda pazarlık yapmazlar ve taviz vermezler ise aynı şekilde doğruluk, dürüstlük, bencil olmama, çevre ve etik konularında da ödün veremeyecekleri gibi, toplumun sosyal ve kutsal bir ürünü olan dil konusunda da bilerek veya bilmeyerek bile de olsa hata yapamazlar. Çünkü onlar toplumun seçilmişleridir. Onlar alt tabakanın nasibi olan imkânsızlıklar ile imtihan edilmezler. Zenginlerin imkânlı olmanın bir bedeli olarak, dile sahip çıkmaları gerekir. En imkânsız ortamlarda yetişmiş

yazarlar, çizerler, şairler ve boş gezenler dile kutsal bir saygı gösterirken, imkânlı ortamlarda serpilip gelişmişlerin dile özensiz davranmaları en azından yakışıksız bir davranıştır. Dile sahip çıkma görevi elitlerindir. Dil giderse toplumdaki milli duygular sarsılır. Birlik ve beraberlik yerini benmerkezciliğe bırakır. Öznel çıkarların nesnel yararların önüne geçmesi, yozlaşma ile sonuçlanır. Bu süreç geri dönüşümsüzdür.

Zekâ

Kendini zeki hissetmeni sağlayan biriyle mi, aptal hissetmeni sağlayan biriyle mi birlikte olmak istersin? Yani, kendinden daha zeki insanlarla mı, daha aptal insanlarla mı bir arada olmaz istersin? Ya da üzerine kendi resmini çizebileceğin boş bir sayfayla mı, seni enfekte edecek kadar yoğun kişiliği olan biriyle mi zaman geçirmek istersin?

Birlikte olduğun zeki biri seni daha zeki hissettirebilir, aynı tersi içinde geçerlidir. Aptal biriyle olmak seni daha aptal gösterebilir. Ya da aptal biri ile olmak seni ona karşı zeki gösterebilir. Bu matematiksel bir formüldür; ama mantık açısından doğru değildir. Çünkü, aptal biri ile olmak gerçekte insana kendini daha aptal hissettirmelidir.

Bireyin tercihleri, kendisi ve çevresi hakkındaki farkındalığının seviyesini öznel ve nesnel gerçeklik derecelerine göre belirleyen bir ölçektir. Türdeş filtre balonları içinde yaşamak işte böyle bir şeydir. Birey kendini iyi hissettiği ortamlarda

nefes almayı tercih ederse, bu asla onun dikey büyümesine ve gelişmesine izin vermeyen bir süreç demektir. Yatay genişleme ya da daha doğrusu genleşme, bir yere kadar sürdürülebilir tatmin sağlar. Eğer bir ortamda en zeki insan siz iseniz yanlış bir ortamda bulunuyor olmalısınız. Çünkü o zaman en fazla kendinizi tekrar edersiniz. İçinde bulunduğumuz düşün düzeyinde kaldığımız sürece bir adım ilerisini hayal etmek veya en azından farklı bir kavram geliştirmeye çalışmak, ya da ilham perisinin paçasından tutmak zordur. Bunu bir başka türlü ifade edecek olursak; sorunları sorunların olduğu düzlemde, çerçevede, insanlarla çözmeye çalışmak doğru değildir. Çünkü onlar, sorunlar oluşurken en azından sorunların oluştuğunu görmedikleri için suçludurlar.

Kişisel gelişim kurallarından biri ve belki de en önemlisi, düşün düzeyini değiştirebilmektir. Eskiler buna, içinde bulunduğu koşullara dışardan yukardan baktığında kendini nasıl görüyorsa, derlerdi. Şimdilerde, buna izin vermeyen koşullarda nefes almak zaman kaybıdır.

Eskiden

Çocukluğum meğer ne bahtiyarlık yıllarıymış, çok sonra anladım diyecektim vazgeçtim. Yarınlarda neler göreceğimi bilemediğim için olsa gerek ya da belki de hala anlamamışımdır. Hepimiz aynı sokula gidiyorduk, mahalle okuluna veya özel koleje gitmenin ne gibi bir fark oluşturduğunu ve ilerde bu farkın daha da açılarak, belki ölüme sebebiyet

veren iyileşmesi imkânsız yaralar gibi veya bir adamın alınının tam ortasındaki bir dövme misali etiketi olacağını yani asla kapanmayacağını bilemezdik. Bu farkın söz konusu edilmediği mahalle maçlarında düşer kalkar yaralanırdık. Hepimizin dizlerinden aynı renkte akardı kan.

Devlet parasız yatılı okumak bazı fedakârlıklar gerektiriyordu. Bunların başında ev kokusuna bandırılmış tarhana çorbası gelse de özlem duyduğum en önemli şey babaanne-min kuru kıyma kattığı mercimekli bulgur pilavıydı. Televizyon kimilerinin evinde varsa da siyah beyazdı ve zaten biz de o da yoktu o yıllarda. O yüzden şimdiki gibi diyalogları beyni dumura uğratan ve ben ancak terbiyemin izin verdiği kadarıyla ahlaka mugayir diyebilirim; kimin eli kimin cebinde veya kimin kimin sevgilisi olduğu belli olmayan diziler de yoktu. Televizyonsuzluktan dolayı yozlaşmak adına çok şey kaybetmiş sayılmazdık. Birimiz hasbelkader yeni bir film izlediğinde, onu etrafında halka olmuş ağzı açık dinleyenlerine öyle bir anlatırdı ki sanırsınız dizinin senaryosunu kendi yazmış mübarek. Anlatırken en sevdiğimiz arkadaşımıza verirdik başrolü, “Adam aynı sana benziyordu” derdik şakacıktan ona göz kırparak. O misal hepimizin hayal gücü kuvvetliydi vesselam.

Sonra gündelik hayatın akışı içinde bir sevgi seli gibi çağlayarak akan, bir fedakârlık abidesi gibi heybetli yükselen doğal bir paylaşım duygusu, kısacası kadim bir dostluk geliştirdi aramızda. Ne ara büyüdüğünü fark etmediğimiz, arka bahçemizdeki bir ağaç gibiydi arkadaşlıklarımız. Konuşmadan anlaşırdık. Sanki kendi meyvesinin çekirdeğinden büyümüş bir ağaç gibi birbirimize benzerdik. Alacakaranlık kuşağı filmlerinde olur böyle sahneler. İmkânsız görünse de mümkündür.

Bilmek yerine merak etmeyi, emin olmak yerine şüphe duymayı ve konuşmak yerine susmayı tercih ederdik. O kadar çok çalışırdık ki sonunda mutlaka hedefi tuttururduk.

Hani ok atmak için derler ya; yeterince talim yaparsan sonunda mutlaka hedefi tutturursun. O misal bir hayattı yaşadığımız. Yani sonunda hepimiz bir hedefi tutturduk. Aklın yolu her konuda doğru hedefi gösterir. Gitmek veya gitmemek herkesin kendi kararıdır. Hayat bize, öğreten değil, öğrenme yollarını gösteren bir okul oldu. Düşüp yaralandıktan sonra ayağa kalkmaktan korkmayan, başarısızlıklarından dolayı ters esen rüzgârı suçlamayan ve hata yaptığı için utanmayan, ancak hatalarını tekrar etmeyen çocuklardık. Bir kızdan soğudu mu, ölümüne küsen delikanlılardık.

Yapabileceklerimizin üst sınırı yoktur. İnsan en çok ne yapmaması gerektiğini öğrenmelidir. Bir insanın başından geçenlerden öğrendikleri, iyi bir kariyer için ona yeterli gelmez. İnsan, başından geçmeyen olaylardan da öğrenmelidir. Birincisi az sayıdadır, bu nedenle pahalıdır ve öğrenmemekte ısrar edenlerin başına tekrar tekrar gelmesine rağmen ders alanlar için genellikle kalıcı öğrenme sağlar. İkincisi sayılamayacak kadar çok sayıdadır, bu nedenle çok ucuzdur, hatta neredeyse ücretsiz seviyesinde değersiz olduğu ve başkalarının başına geldiği için kıymeti bilinmez, dolayısıyla da seyredenler için asla kalıcı öğrenme sağlamaz.

Eğitim

Eğitim sistemimizin yanlışlığı hakkında, Alan Watts'dan bir tespit duymuştum, aklımda kaldığı kadarıyla size anlatayım.

İnsanların eğer geçinmesi için para önemli olmasaydı hayatınızı nasıl geçirmek isterdiniz, diye sorduğumuzda, birçoğu ressam olmak, şair olmak, yazar olmak, pilot olmak veya açık havada yaşayıp ata binmek ister; ama bu şekilde para kazanmak mümkün olmayacağı için, başka işler yapmak zorunda olduklarını söylerler. İnsanların gerçekten bunları yapmak isteyip istemedikleri derinlemesine incelendiğinde, bazılarının hayal ettiklerini yapma potansiyeli olduğu bulunur.

Para kazanmak o kadar çok önemli ki hayatımızın neredeyse tamamını ona harcıyoruz. Bu bir bakıma hoşlanmadığımız şeyleri yaparak, yaşamımızı sürdürdüğümüz anlamına gelir. Yaşamımızı sürdürebilmek için de işte bu hoşlanmadığımız şeyleri yapmaya devam etmek zorundayız. Sonuçta hayatımızın tamamını bu şekilde geçiriyoruz.

İstediklerini yapabildiğin kısa bir hayatın mı olsun, yoksa acınası bir şekilde geçirilmiş uzun bir hayat mı istersin?

Oysa yaptığın şeyi seviyorsan bunun ne olduğunun fazla bir önemi yoktur. Hatta hiç önemi yoktur. Üstelik zamanla yaptığın şeyde ustalaşırsın. Bir işte ustalaşmanın yolu, onu severek yapmaktır. Sonunda o işi iyi yaptığın için bir şekilde emeğinin karşılığını alırsın. Yani çok fazla endişelenmeye de gerek yok.

Zamanımızı sevmediğimiz şeyleri yaparak geçirmek ve bunu sürdürmek zorunda olmak ve hatta bunu çocukları-

mızın da yapmasını beklemek, işte bütün yaptığımız aslında budur.

Yaptığımız şey çocuklarımızı bizim yaşadığımız gibi yaşamaları üzere yetiştirmektir. Onlar da kendi çocuklarını, onlar da kendi çocuklarını bu şekilde şartlandırmaya devam ederler. Bu böyle sürüp gider. Bu aynı mide bulantısı olan bir insanın kusamaması gibi bir şeydir. Sonunda mutsuz insanlar kumpanyası yükünü tutar.

İyi beslenme

Bugün sizlere iyi beslenmenin zararlarından birini anlatacağım. Köyde 20 metrekare, 2 metre tavan yüksekliği olan bir kuş evim var. İçinde güvercinler, sülünler, bıldırcınlar, ispençler, muhabbet kuşları, keklikler ve sultan papağanı olmak üzere 70'ten fazla kanatlı var. Onlara iyi bakıyorum, hatta çok iyi beslediğimi söyleyebilirim. Ama bunun zararlı olduğunu bilmiyordum. Bu sabah kuş evinin kapısını açık unutmuşum. 7 tane bıldırcın dışarı çıkmış bahçede dolaıyorlardı. Yedikleri önlerinde yemedikleri yerlerde saçılı, içtikleri su suluklarında taşılı bulunan kafesin çevresinden ayrılmamışlar. Özgürlüğe doğru kanat açmamışlar. Dışarıyı bilmediklerinden olsa gerek dedim kendi kendime. Sonra düşündüm. Asılazardan yemeye alıştıklarından olsa gerek. İnsan da öyle değil mi? İnsanlar konfor alanının dışına çıkmaya korkarlar. Oysa dışarda özgürlük var desem kimin umurunda? Ruhların köleliği bu olsa gerek. Bedenler alı-

şırerir şartlara. Sonra da kraldan çok kralcılık yaptığı için insanı suçlarız. Kuş bile kafesi tercih ettikten sonra. Yahu senin kanatların var. Sen bir göçmen kuşsun, deryalar öte uçarsın. Uçsana! Bilinmezliğin engin ufuklarına doğru kanat çırpmana. Kim tutar seni? Kanatlı kuşlar bile bir avuç buğday tanesine kul köle olduktan sonra, ben artık insanları başkaldıramadıkları için ya da nasıl denir başlarına gelen hiçbir şeye itiraz etmedikleri için suçlamaktan vazgeçtim.

Kuşların uzaklaşmaması olayına psikolojide cam tavan sendromu denir. Cam fanusun içine konan pireler zıpladıkça kafalarını fanusun tavanına çarpıyorlar bir müddet sonra fanus üstlerinden alındığı halde yine de fanus varken ki yükseklikten daha fazla sıçrayamıyorlar, işte o misal. Sirk filleri de o şekilde eğitiliyormuş. Filin kalması gereken yer bitince çiviler başlıyormuş, bir müddet sonra çiviler alınsa da hayvan daha ileri gitmiyormuş.

Ortalama insan doğası buna benzer. Birey konfor alanının dışına çıkmayı sevmez. Buna güven dairesi de denir. Yarıçapı bireyden bireye çok değişken olmakla beraber, güven dairesinin içinde kalmak içgüdüsel bir tutumdur. Alışkanlıklarımız ya da şartlanmışlıklarımız bu şekilde oluşur. Üstüne bir de modern zaman köleliği var. Karnını doyuramayıp geçim derdine düşmüş bir insandan sanata ve bilime katkıda bulunmasını bekleyemezsin. Tümüyle zihni enerjisini sanata ve bilime vermesi için geçim derdinin olmaması gerekiyor. Güven dairesinin içinde kaldığı sürece en azından karnı doyar. Gerisi kimin umurunda!

İstisnalar kaideyi bozmasa da her zaman küçük bir grup vardır bütün konfora hayır deyip dünyanın kaderini değiştiren. Tarih onları konuşur. Çünkü köleliği ortadan kaldıranlar halinden memnun köleler değil, kendi karınları tok da

olsa, açların dertleriyle dertlenenlerdir. Buda, sarayını bıraktı. Marx, inandıkları uğruna rahat yaşamını bıraktı. Mao da zengin aile çocuğuydu. Onların dünyaya katkıları malum. Maalesef bu liste çok uzun değildir.

Hürmet

Birlikte yaşamanın sürdürülebilmesi için canlı cansız tüm varlıklara hürmetli davranmak ilkesinden hareketle hürmet hayatın her anında her yerde ve her şeye karşı gösterilmesi gereken etik ilkelerle donatılmış bir davranış biçimidir diyebiliriz. Bu açıdan bakıldığında çok fazla çeşitlilik içerdiği için sonsuz sayıda karşımıza çıkabileceği de söylenebilir. Bu yazıda bizi ilgilendiren hürmetsizliğin çok küçük bir kısmından söz edeceğiz. Bu araç sürücülerinin yayalara karşı hürmetsizliğidir. Sürücüler trafik ışıkları olmasa neredeyse yayaları yok sayarak sinek böcek gibi ezecekler o derece yani hızlı ve kontrolsüz olmalarının ve yayalara bu kadar kızgın olmalarının bir sebebi olmalı. Ben bilmiyorum. Psikiyatrist arkadaşlarım bilirler mutlaka. Sürücülerin yayalara karşı gösterdikleri hürmetsizlik örneklerini hepiniz çok iyi biliyorsunuz. Burada onları da tekrarlamayacağım. Bu yazının konusu yayaların birbirlerine karşı gösterdikleri hürmetsizliklerdir. Aynı kaderi ve belki de aynı kederi paylaştıkları halde yayalar neden birbirlerine karşı hürmetsiz davranırlar? Bunun sebebini bulmak için bir ucundan başlayalım. Biz erkekler hangimiz yolumuz bir kadınla kesiştiğinde o kadı-

nın önüne geçmeyi en doğal hakkımız olarak görmüyoruz? Onun önüne geçmek için adımlarımızı hızlandırmak yerine yavaşlamalıyız ki bırakalım da hanımefendi geçsin ya da kadın erkek fark etmez hangimiz bilmem kaç bin türlü sebepten birinden mustarip olduğu için hızlı yürüyemeyen birinin arkasına takıldığımızda sinirlenmiyoruz? Hangimiz bizi yavaşlatan kişinin yanından dolaşarak önüne geçmek ve daha hızla devam etmek yerine o kişinin ayak hızına uyarak peşinden gitmeye devam ediyoruz? Ayrıca hangimiz hayatında en az bin kere yürüsene be adam diye birini aşağılamadık şimdiye kadar? Dedim ya biz yayalar birbirimize öyle çok hürmetsiz davranıyoruz ki araç sürücülerinin bize hürmet etmelerini beklemeye hakkımız dahi yok diyebilirim.

Birine gerçekten hürmet etmek istersen, onu yalnız bırak!
Çünkü; en şen insanların bile
zaman zaman sessizliğe ihtiyaçları vardır.

Erdem; kimsenin görmediği anda da doğru davranmaktır.

Performans

Yönetim tarafından uygulanmasına azm-ü cezm-ü kastedilmiş olduğu için değerlendirmekte geç kalmış olmak ve boşuna nefes tüketmekle suçlanmak; performans sisteminin hastalara, hekimlere ve sağlık sistemimize ne kadar

büyük zararlar verdiği gerçeğini değiştirmez. Bu değerlendirmeyi yaparken hiç kimsenin izzeti nefesine ve zülfü yârine dokunmayacağız, ama asla maslahatçı da olmayacağız.

Doktor aslında uzman demektir ve tıp ile organik bağı yoktur. Her alanda doktor olunabilir. Doktor meselesini aradan çıkarttıktan sonra, hekimliğe gelecek olursak; hekim hâkim kelimesinden gelir. Hâkim olmak karar vermeyi gerektirir. Doğru karar verebilmek; kesinlikle ve sınırsızca özgürlük gerektirir. Özgürlük ise her zaman zincirlerle temsil edilen aşikâr fiziki kölelik dışında, zihinsel kölelikten de arınmış olma halidir. Zihinsel kölelik daha önemli olduğu halde pek umursanmaz; çünkü neredeyse tüm insanlığın yaşam biçimi olmuş, bireysel davranışlarda tutum haline gelmiş, kanıksanmış bir hayat tarzıdır ve köleliğin artık acıtmayan bir türüdür.

Performans sistemi ile çalışmak, zihinsel kölelik türünün en vahşi uygulama alanıdır. Bu olay, sağlık sisteminde hekimlere 'daha çok hasta bak daha çok kazan'daki sinsi tuzakla sunulmuştur. Buradaki aşağılık tuzağı görmeyenler, kraldan çok kralcı tutumlarıyla, performans sistemini, sistemin sahiplerini dahi şaşırtacak kadar abartılı bir tarzda, yani şevkle uygularlar. Uyruğundaki insanları 'zihnen köle' durumuna getirdikten sonra, kölenin gördüğü işkenceden zevk almasını sağlayan bir sistem, başarmıştır.

Bir insanın zihnen köle durumuna gelmesi için, yaptırımların üzerinden bir nesil yani 20 yıl kadar zaman geçmesi yeterlidir. Yeni nesildekiler 'böyle gelmiş böyle gider' kültürü nedeniyle uygulamanın ezelden beri öyle olduğunu düşünürler. İtiraz etmek akıllarına dahi gelmez. Yani demem o ki, bu iş torunlarımıza kalmayacak, çocuklarımızda dahi meyvesini verecek kadar bela bir iştir. Çünkü insanı insani yaşamaktan

alı koyacak olan tırnak içinde daha çok çalışmayı teşvik eden tüm öneriler, egemenin kötü niyetli uygulamalarıdır.

Performans sisteminde elde edilen her yeni değer, ulaşılan her yeni seviye; anında 'yeni normal' olarak değerlendirme istatistiklerindeki yerini alır. Yeni normalin 'insani' olup olmadığı bilimsel kriterlerle asla test edilmez. Eskiye göre bir tık daha yüksek olan bu yeni seviyedeki aksiyon kullanılarak, "Bakın bu da gerçekleştirilebiliyormuş demek ki hepiniz bu seviyeye çıkabilirsiniz," denir. Ardından altta kalanın canı çıksın ya da şimdilik sadece kendini kötü hissetsin ama mutlaka o da en kısa zamanda yeni normale ulaşmaya ve daha sonra da onu geçmeye çalışsın, demeye getirilen süreçler yaşanmaya başlanır. Performans kölesi kendi performansını yükseltmek için kendisi ile yarışır, aslında savaşır yani farkına varmadan kendi işkencesini kendi kendisine yapar. Bu süreçlerde egemenin en büyük destekçisi, kendi sınıfına ihanet eden kalfalar ve ustabaşılar gibi ara yöneticilerdir. Hani derler ya, sınıf çatışmalarında kavgaya en büyük zararı, kendi bireysel çıkarlarını sınıfının çıkarlarının üstünde gördüğü için aslında bilinçli olarak sınıfına ihanet edenler verir. Ya da bir kahramanın dediği gibi "Özgürlüğün en büyük düşmanı halinden memnun kölelerdi". İşte o misal. Geride kalanlar için başlangıçtaki sözüm ona teşvik edici uygulamalar giderek tatlı sert ikazlara ve sonunda işten çıkarılmalara varan radikal yaptırımlara kadar uzanır.

Somutlaştıracak olursak; 20 yıl kadar önce ülkemiz sağlık hizmetlerinde uygulanmaya başlayan, performans sisteminin, gözüne ışık kaçmış - kulağına ses kaçmış hastalar dışında kimseye yararı olmadığı, sabun köpüğü ağırlığında baştan savma iş ve hizmetler ile halkın gözünün boyandığı ve en önemlisi gerçek maliyetlendirme yapılmadığı için,

toplum sağlığını koruyucu köklü çözümler de gerçekleştirilemediği gibi performans kazancını sekteye uğratmamak için, bugün geldiğimiz noktada basit araştırmalara bile vakit, mekân ve cihaz bulunamamaktadır.

Bir hastanın bir günde üç farklı poliklinikte muayene olabilmesi gibi bilimsel olmayan popülist uygulamalar nedeniyle, ekonomisi sürdürülebilir tedavi hizmetleri de üretilmediği için, kör döğüşü bir sistemde tutuklu kalındı. Sistemin mali denetim mekanizmasının da gerçek usulde işletilmemesi ya da işletilememesi de ayrıca ve hassaten ön önemli sorundur. Kurumların fatura kesmeleri şeklinde basite indirgendiği için vahameti yeterince anlaşılmayan bu hakkaniyetli denetim konusu bizim ilgi alanımız dışında olduğu için, eleştirilerimizin de ‘ama o başka’ tuzağına çekilmemesi ve dikkatlerin eleştirmediğimiz unsurdaki bilimsellikten siyasi hamaset yönüne kaydırılarak konunun cıvıtlmaması için, üzerinde durmayacağız. Ulusal ilaç sanayi yüksek ArGe maliyetleri nedeniyle desteklenmediği için, güncel gelişmelere bakıldığında utanılası bir durum olan ve en basitinden son aşı muamması nedeniyle ayyuka çıkan, ilaç ve teknolojideki satın almacı yani ikameci metodlar ile dışarıya mutlak bağımlı kalındığı gerçeği ile yüzleşilmesi ve zararın neresinden dönülürse iyidir, anlamında geleceğin kurtarılması için bir an önce harekete geçilmesi gerekir.

İşte bu sebeple ‘bana fazla mesai ücretimi ödemediler’ diyen sıradan bir elemanı, tekere çomak sokan olarak görüyor ama bunu da itiraf edemedikleri için ihanetle, vefasızlıkla ve nankörlükle suçluyor ve ona ateşler püskürtüyorlar. Oysa her insanın yapması gereken, insani çalışma şartları için mücadele etmektir. Buna asistanlarımızın eğitim alırken harcadıkları fazla mesailer de dâhildir; tutturulan nöbet paraları da, polikliniklerde dakikalarla sınırlandırılan hasta

muayene etme süreleri de, hasta başına ödenen hakediş paraları da. Çünkü daha çok çalışmakla elde edilen başarı veya kazanç, insani değildir. Bu konu ruhani bir konu da değildir. Bu konu doğrudan doğruya diyalektik bir konudur. Zamanın şartlarına göre değişen; bakın, burada gelişen veya gerileyen demiyorum, günün koşullarına göre diyalektik olarak şartlara göre değişen şekillerde yönetilebilecek bir konudur. Yeter ki insani değerlere hürmet kaygısı olsun.

Eğitim almakta olan asistanların yarı köle gibi çalıştırılmaları geleneği kadar beni üzen bir başka konu da, üstelik ülkemizde fix bölü ele geçen oranı dünya ortalamasının altında olduğu halde, göreceli yüksek maaş alanların, bunu kendilerine hak, düşük maaş alanlara da bunu reva görmeleridir. Elbette herkesin maaşı eşit olamaz; ancak buradaki gamsızlık veya acımasızlık beni rahatsız ediyor. Gemisini kurtaran kaptan zihniyetinden nefret ediyorum. Yalan ve kayıtsızlık üzerine kurulu bir hayatın sorumluluğunu almak istemiyorum. Bunları duygusal ve gerçeklikten uzak fanteziler olarak görebilirsiniz. Zaten egemenin de istediği, insanlığı boyunduruktan kurtaracak fikirlerle dalga geçilmesidir. Ayrıca sınıf bilinci olmayan büyük kitlenin birleşmesinin, asla mümkün olmaması amacıyla aralarına nifak sokmak için her fırsatı, her satın almayı, her çelişkiyi kullanırlar. Sınıfsal dayanışmanın olmadığı hiçbir mücadele kazanılamaz.

Sonuçta; gayri ciddi şikâyetlerle, markete gider gibi uzman hekime gidilebilmesindeki popülist yaklaşım, hekimin hastaya hem niceliksel ölçeklerle işleyen performans kaygısıyla hem de şikâyetlerin ciddiyet oranıyla mütenasip olarak ilgi ve alakasının azalmasıyla sonuçlanır. Dolayısıyla, sistem, işler gibi görünmesine karşın nihai olarak, hastanın artan memnuniyetsizliğiyle, bir kısır döngüye neden olur.

Bu çelişki aynı zamanda hekimin toplam değerini düşürür, belki de çoktan düşürmüştür.

Kum torbası

Bu hikâyeyi emekli bir doktor arkadaşım anlattı. Arkadaşımın eşi de kendisi gibi aile hekimliğinden emekli doktor idi. Emekli olduktan sonra memleketleri Nevşehir’e döndüler. Hayat şartları malum, arkadaşın emekli olmasına rağmen, işyeri hekimliği yapıyor, yani çalışmaya devam ediyor. Hikâyemizi kendi ağzından dinlemeye ne dersiniz?

İşleri hekimliğini yaptığım bir firmanın aynı zamanda Kapadokya’da uçan balon işletmeciliği de yaptığını biliyordum. Geçenlerde bir üst düzey görevlisi ilaç yazdırmak için gelmişti. Ona eşimle birlikte balona binmek istediğimizi söyledim ve ücretin ne kadar olduğunu sondum. Adam başı 200 Euro imiş. Şöyle bir hesapladım; karı koca bize 400 Euro eder. O da bugünkü kurdan eşittir; neredeyse 7600 TL eder. Benim emekli maaşım 7200 TL. “Çok pahalı imiş,” dedim. “Benim bir aylık emekli maaşım yetmiyor.” Bana ilaç yazdırmaya gelmiş olan üst düzey görevli bu duruma sanki biraz üzülmüş gibiydi. “Doktor bey, bazen müşteri az oluyor, balonun sepeti rüzgârdan sallanmasın diye, yanlara kum torbası asıyoruz. Siz sabah erken gelirsiniz, balonun dolmasını beklersiniz, eğer o gün paralı binenlerin sayısı yetersiz olursa; kum torbası yerine sizi bindiririz, para da almayız.”

Eşek gülüşü

Eşek gülüşü, sahte gülüş demektir. Ancak, eşekçe bilmediğimiz için eşeğin içinden gelerek mi, yoksa zorla mı güldüğünü gerçekten bilemeyiz. Eşek olsak bile, bir eşeğin hangi şartlarda ve nasıl güldüğüne bakarak, mutluluktan mı yoksa yalandan mı güldüğünü anlayamayız; çünkü insanlarda da bu farkı bilemiyoruz. Sonuçta, eşek gülüşü; dişlerini göstere göstere, gözlerinden yaşlar gelerek ve yüksek sesler çıkararak gülmektir. Primatlara özgü olan bu davranışın, yapmacık olduğu konusunda bilim insanları hem fikirdir.

Şarap

Şarap, kimseye ayrıcalıklı davranmaz. Ne zengin bilir ne fakir ne akıllı bilir ne aptal, ne köle bilir ne de efendi. Birinci yudumdan başlayarak önce neşeyle doldurur insanı, sonra biraz hüzün ekler içine, sonra unutturur her şeyi. İşte bu sonuncusu çok mühimdir. Neleri en çok unutmak istiyorsa, önce onları unutturur içene. En çok neler unutulmak istenir, diye soracak olursanız; size, kendi içinize bakmanızı öneririm. Siz, en çok neleri unutmak istiyorsanız, ben de herkes gibi en çok onları unutmak istiyorum. Zaten ne demişler, kapalı kapılar ardında bütün insanlar aynıdır. Geçirme, sümkürme, yere tükürme, lavaboya işeme, sesli yellenme gibi basit şeylerle kısıtlamayın kendinizi, çalma, çırpma, vurma, kırma, ezme, öldürme gibi daha radikal şey-

lere odaklandığında, birey kendi kendisine bile itiraf edemeyecek kadar kötü hasletlere sahip olduğuna şaşar. Sonra da utancı unutmak için gelsin şarap. Oh ne ala!...

Oysa eskiden böyle değildi, arkadaşlar bir arada olup birbirimizin kısa süreli ve gayet bilinçli sarhoşluklarına müsaade ederdik. Hakikaten ayda yılda bir de olsa deli gibi içerdik; ama onlar delilikten saylanmazdı.

Aslında içki ile hiç birimizin arası öyle müptela düzeyinde değildi, belki deli sarı oğlan biraz ayrı tutulabilir. Şimdi öte taraftan bana bakıp kim bilir neler söylüyordur, “Söyle be Levo sen söyle keşke şimdi burada olsaydın da beni dövseydin!” O zamanlar hepimiz cin gibiydik. Gelecek kaygılarından söz ederken iki yudum şarabı kötölemenin ne gereği var demeyin, iki yudum şarabı kimse kötölemiyor. Üzerinde durmak istediğim; insanın düşünme melekelerini zayıflatan, zaman mekân ve gerçeklik algısını değiştiren bu sıvının beynimizi kendi istemimiz dışında uyuşturmasına izin vermeye kararlıydık hepimiz, ama içerdik işte hepsi bu.

Köle

İnsanım ve insana ait hiçbir şey bana yabancı değildir. Her insan günah işler, rahipler de, krallar da, sahipler de, köleler de. Bir günah çıkartmaya bakar işin sonu. Arınmak öyle kolaydır. Ancak günah çıkartmanın koşulları farklıdır. Ne yani bir kral ile bir işçi, aynı suçlar için, aynı şartlarda günah çıkarabilirler mi? Yok öyle bir şey. Hiç olur mu öyle bir şey.

Kölenin günah çıkartmasıyla sahibinin günah çıkartması arasındaki fark, alt tabakanın anlayabileceği bir şey değildir. Kral ile papaz arasındaki ruhani ilişkinin şartları gizlidir. Köle itiraf eder, sahip hediye verir. Sahip için o günah makul sebeplerle işlenmiştir; köle ise şeytana uymuştur. Siz anladınız ne demek istediğimi...

Nasıl ki bir beyazın köle yapılması dini kurallara aykırı ise aynı şekilde köle sahiplerinin yaptıkları hatalardan sorumlu tutulmaları veya bir köle sahibine herhangi bir suç isnat edilmesi de kutsal ilkeler ile bağdaşmaz. Köle sahiplerinin sayılarla arasının iyi olmaması doğaldır. O kadar çok işin arasında, hiç başka işi kalmamış gibi, bir köle sahibinin kaç tane köle öldürdüğünün veya kaç tane düşmanın hesabını dürdüğünün ya da ne kadar mal götürdüğünün çetelesinin tutulması beklenemez. Dini bütün bir köle sahibinin yaptıklarından hesap verme ihtimali yoktur. Bunun ihtimali bile aklı başında olan bir insanın uykularını kaçırmaya yeter. Bu nedenle her kral egemenliği döneminde atalarından gelen dinin kurallarını, kölelere fark ettirmeden olmak kaydıyla, yeniden yazar. Günümüzde kölelik, her sabah cehenneme gider gibi evden çıkarak gidilen işyerlerinin ışıkları sönene kadar, asgari ücretle çalışmaktır. Kölelik kaldırılmadı. Köle sahipleri, makinalaşma çağına başında gelişen ve değişen üretim ilişkilerinin zorlayıcı etkisi ile, kölelerin bakım ve beslenme masraflarından tam olarak kurtulmaları demeyelim, hatırı sayılır bir indirim imkânı sağlayacak müthiş bir şey keşfettiler. Bu asgari ücretli işçidir. Hizmetinin karşılığında verirsin kuş kadar bir ücreti; onunla ne yaparsa yap-sın, nasıl yaşarsa yaşasın, gözümün önünde olmasın da evlenecekmiş, ev bark sahibi olacakmış, okumaması kaydıyla kaç çocuk isterse yapsın hatta çok çocuk iyidir, işçiye ihtiyaç

her zaman vardır. Olmayan vicdanları rahatlatan bir buluş. Kölelerin bu yeni sisteme uyum sağlaması zor oldu. Ekmek elde su sahipten yaşarlarken birdenbire özgür oldukları söylendi. Ama ekmek aslanın midesinde, su yerin yedi kat dibinde idi. Ekmek için fabrikalara makinalara dişli çarklara boyun eğmeleri, su için madenlere inmeleri gerekiyordu. Bu yeni düzenin sürdürülebilmesi için, işçilerin çocuklarının da eğitilmesi gerekiyordu. Okul. Evet okul bu iş için icat edildi. Okullarda, öğrencilerin ilerde işçi olduklarında, zil çalınca makine başı yapmaları, yöneticilere asla itiraz etmemeleri, düşünmeden ezberlemeleri ve sadece işlerini yapmaları için eğitilmek üzere müfredatlar geliştirildi. Yazının başında köle dediklerimiz işçi oldu, şimdi de öğrenci oldu.

Bu şartlar altında yaşamak, bireyin kendini gerçekleştir-mesi bakımından anlamlı olmaktan çıkar. Yaşamak; canlı kalarak geriye kalan ömrü tüketmek olur. Bundan sonrası herkesin kendi hayal gücüne kalsın.

Simurg

Simurg hikâyesine mitolojik bir öykü diyenler olsa da S aslı farsî bir darb-ı meseldir. Bu hikâyeyi bir de benden dinleyin. Kuşların padişahı 'Simurg' yani 'Zümrüd-ü Anka' kuşuymuş. En önemli özelliği yanarak kül olmak suretiyle ölmesi ve kendi küllerinden yeniden dirilmesiymiş. Ölümsüzlük! İnsanoğlunun pardon kuşların ilgisini her daim çekmiştir. Kuşlar Simurg'a inanır ve onun kendilerini kurtara-

cağını düşünürlermiş. Ne zaman işler ters gitse Simurg'un gelip düzeltmesini beklerlermiş. Ancak Simurg öyle her zaman çıkagelmezmiş. İhtiyaç sahiplerinin ümitleri tükenene kadar bekletir, gene de gelmezmiş. Sonunda insanlar pardon kuşlar Simurg'un, etekleri dahi bulutların üzerinde olan Kafdağının zirvesindeki yuvasına gidip, yardım istemeye karar vermişler. Kafdağı dediysek öyle böyle uzak değilmiş. Kimilerine göre bin kimilerine göre onbin kuş uçuşu mesafede imiş. Hepsi birbirinden çetin engellerle dolu yüksek tepelerden aşılarak ve dipsiz vadilerden geçilerek gidilen zorlu bir de yolu varmış. Kafdağının tepesine nasıl çıkılacağına dair, yol yordam öğrenmek, usul erkân bellemek ve azık erzak derlemek için içlerinden en bilge olana, Hüthüt'e danışmışlar. Hüthüt, yola çıkacaklara hedefin erişilmez uzaklığına ve yolun bin türlü meşakkatlerine dair bildiklerini bir bir anlatmış. Hazırlıklarını tamamlayan insanlar pardon kuşlar vira bismillah demişler ve başlamışlar kanat çırpmaya. Önce aşk denizini aşmışlar, sonra ayrılık vadisinden geçmişler, sonra hırs ovasının bitmez tükenmez düzlüklerinde kanat çırpmışlar, sonra kıskançlık gölünün üzerinde süzölmüşler; hiçbir zaman bitmeyecek gibi görünen bu yolculukta kâh şiddetli rüzgârlara göğüs germişler, kâh meltemlere kanat sermişler ve kâh göz gözü görmeyen gecelerin ayazlarında soğuktan kaskatı kesilene kadar, kâh gündüzleri güneş en tepedeyken sıcağın halsiz düşene kadar uçmuşlar. Sağanak yağmurlarda ıslanan kanatları kurşun gibi ağırlaştığında bile durmamışlar. İlk vazgeçenler isteği ve sebatı az olanlarmış, sonra iş eş aş ev bark çoluk çocuk gibi dünyevi meşgaleleri layıkıyla yönetemedikleri için sorumluluklarının altında ezilenler bitkin düşmüşler, sonra mal mülk para kazanma ve makam mevki hırsı gibi kendi bireysel yani öznel men-

faatlerini, toplumsal yani nesnel yararların önüne çıkararak ekipten ayrılmışlar. İnsandan misal önce bülbül dönmüş geriye güle olan aşkı uğruna, sonra papağan yağmur çamur kar boran ve fırtınalar karşısında güzelim tüylerini bahane etmiş bırakmış ilerlemeyi oysa o tüyleri yüzünden kafeslendiğini unutarak, sonra kartal azametli krallığını bırakamayacağını düşünmüş ve vazgeçmiş ilerlemekten, baykuş yuvasını balıkçıl bataklığını, martı dalgaları, serçe kavak yellerini özlemiş derken kuşlar birer ikişer geri dönmüşler kafeslerine. Kafdağına vardıklarında kuş sürüsünden kala kala otuz kuş kalmış. İşin sırrı o vakit çözülmüş. Kuşdilinde si otuz demekmiş, murg ise kuş. Simurg otuz kuş demekmiş. Her biri bir Simurg'muş. Aradıkları sultan kendileri imiş. Gerçek yolculuk kendine yapılan yolculukmuş. Sonuna kadar azmederek yapılan mücadele; kendini arama ve bağımlılıklardan kurtulma demektir. Kendi küllerinden yeniden doğuş ise her ne kadar reenkarnasyon çağrışırsa da biz onu arınma ve aydınlanma olarak kabul ediyoruz. Nesnel yararlar uğruna öznel çıkarılardan vaz geçmedikten sonra, her insan pardon her kuş bir Simurg olmadıktan sonra, kafeslerinden kurtulamazlar yani tam manasıyla özgürleşemezler. Sonuçta şunu diyebiliriz; bir insanın hayattaki amacı yaptığı her iş bakımından her yerde her zaman ilk otuza girmek olmalıdır.

Bu bahsi kısa bir video ile sürdürelim:

https://www.youtube.com/watch?v=JSqcr_zUgv0

Sonuna kadar dayananlar kimlermiş pardon kalan otuz kuş hangileriymiş diye merak edenler olursa diye ekleyelim. Önce aynaya bakmalı insan, gerçek kendini görmek için ve aynadakine sormalı insan; ülkü için, ülke için, bugünler için,

yarınlar için, elini taşın altına sokmak adına, rahatından vaz geçti mi, tek bir parmağını oynattı mı, üç kuruşluk maaşını riske etti mi, beş kuruşluk yatırımına kıyamadı mı, evini arabasını yatını katını atını matını ne kadar seviyor diye.

Bu hikâye fabıl türü olup eski bir darbı meseldir dedik ya; İbni Sina'nın El Kasidet'ül Ayniyye (Ruh Kasidesi), Ahmed El Gazali'nin Risaletü-t Tayr (Kuşların Kitabı), Feridüddin Attar'ın Mantıku-t Tayr (Kuşların Mantığı) ve Ali Şir Nevai'nin Lisanü-t Tayr (Kuşları Dili) adlı eserlerini okuyanlar bilirler; olay aslında kuşlar üzerinden gönderme yaparak anlatılan, bireyin içsel yolculuğuna dair, tasavvufi bir hikâyedir. O misal, bu hikâyenin ucuna ne kadar konu eklese tamam olmaz, çünkü insana dair hikâye asla bitmez.

Beter böcekler

Ben bir kara böceğim. Küçüktüm, büyüdüm. Bundan 50 yıl sonra, 100 yıl sonra, kimse ne kadar paramız olduğunu, nasıl bir evde oturduğumuzu veya hangi model arabaya bindiğimizi bilmeyecek; ama yetiştirdiğimiz böcekler dünyayı etkilemeye devam edecek, diyerek; Küçük Böcek Okulunda öğretmen oldum. Pek çok böcek yetiştirdim. Bu hikâyede sizlere küçük böcekleri büyütürken en çok zorlandığım konuyu anlatmak istiyorum.

Bunun adı öfkedir. Öfke, hepimizin çözemediği ortak sorunumuzdur. Bundan dolayı kendimizi suçlu hissederiz. Asla söz etmeyiz.

Tüm böcek anne ve babalar küçük böceklerine ‘bu kadar çok sinirlenen’ tek anne babanın kendileri olduğunu sanırlar. Bu durum, öfkeyle nasıl baş edeceğini bilememenin çaresizliğinden kaynaklanır. Çaresizlik, öfkeyi artırdığı gibi ardından gelen pişmanlık ve üzüntüyü de artırır. Bu kadar olumsuz bir duygu durumu olmasına rağmen, öfke; küçük böcekleri büyütme sürecinde sevgi kadar doğaldır.

Oysa biz bütün büyük böcekler o veya bu şekilde kendi küçük böceklerimizi yüksünmeden beslemeyi ve kirlenen torbalarını tiksinden değiştirmeyi beceririz; ama konu öfkemiz olunca çoğumuz tökezleriz. Çözüm üretmediğimizde de suçluluk duyarız.

Suçluluk duygusundan arınmanın, anlayışımızı artırarak öfkemizle nasıl baş edebileceğimize dair yeni beceriler edinmemizin zamanı geldi. Çünkü küçük bir böceği büyütme, hayatımızda karşılaşacağımız en çok zaman ve enerji tüketen zorlu görevlerden biridir. Bu süreçte zaman zaman öfkelenmek -emin olun- herkesin başına mutlaka gelir!

Ben aslında küçük böceklerle, böcekler dünyasında nasıl yaşayacaklarına dair dersler veren bir öğretmenim. Bu nedenle pek çok küçük böcek yetiştirme becerisine sahibim. Böcek anne ve babalara, kendi küçük böceklerini nasıl hizaya sokabileceklerini öğretebilirim; çünkü küçük böcekleri disiplin altına almanın yollarını çok iyi bilirim. Nasıl mı? Her şeyden önce bir zamanlar ben de küçük bir böcektim. Önce kendim çok zorlu süreçlerden geçerek büyüdüm. Sonra, kendi küçük böceklerimi büyütürken daha da büyüdüm. Ya da nasıl denir, öğrendim işte!

Şimdi size nasıl öğrendiğimi anlatacağım. Bir gün, otların arasında yiyecek birtakım kırıntılar bulmak için dolaşmaktan yorgun bitap bir halde eve gelmişim. Yuvama gelince ilk

işim kesemdeki besinleri iki küçük böceğimin önüne boşaltmak olmuştur. Tam dinleneceğim derken; karşımda, önlerime konan bütün besinleri mideye indirdikten sonra mutlu mesut bir yüz ifadesiyle ve simsiyah gözlerini kocaman açmış bana bakarak kendilerini eğlendirmemi bekleyen iki küçük betör böcek gördüm. Anladığım kadarıyla şu anda bu evde uyumak isteyen tek kişi vardı ve bu kişi onlardan biri değildi. O anda canıma tak etti! Saatlerdir çabalamaktan bitap düşmüş bir böceğin uyuyabilme ihtimalinin elden kaçmak üzere olduğunun bilinciyle sadece; “Şimdi hemen herkes doğru yataklara!” diye haykırdığımı hatırlıyorum. Sonra daha kibar bir şekilde “Sessizce uyuyun!” deyip kapılarını uygun bir şekilde kapattım. Tamam, çok sert değildi belki! Gümbür diye bir ses çıktı sadece! Ve işim bittiğinde kapı tokmağı, kapının üzerinde değildi!

Kapının gümbürtüsünü duyan baba kara böceğin, televizyonun karşısından gönülsüz hareketlerle kalktığını sezinledim. Ayaklarını sürükleyerek yanıma geldi. Tek kelime etmeden bana derin bir bakış attı. Benim yüzüm kıpkırmızı olmuştur. Bedenim gergin, boynumdaki damarlar fırlamış ve elimde bir kapı tokmağı! Kocam, sessizce arkasını döndü ve televizyonun karşısındaki koltuğa kendisini tekrar bıraktı. Bunu yaparken, poposunu henüz düzelmemiş izlerine denk getirecek şekilde yerleştirdiğini de söylemem gerekir.

Bu korkunç olayın ertesi günü, böcek anne ve babaların öfke kontrolüne dair araştırmalarıma başladım. Benim gibi eğitilmiş-kültürlü- bir böceğin bile, başına geliyorsa, eminim tüm böcekler bu olumsuz durumu yaşıyordur, diye düşündüm.

İşe, yakınlardaki kiraz ağacının yapraklarında yaşayan tırtıllara durumu anlatmakla başladım. Karşılığında duyduğum hikâyelere inanamazsınız! Bahçenin dört bir yanındaki bö-

ceklerden öfke ile ilgili öyle hikâyeler geldi ki, üniversitelerde yıllarca ders okumuş ve okutmuş biri olmasaydım, oturup saatlerce ağlardım. Ağlamamış olmamın sebebi dayanıklı olduğumdan değildi. Sorunu şimdiye kadar neden göremediğime hayıflanmam idi. Bundan kendime bir görev çıkardım. Araştırmalarımaya devam ettim ve sonunda bu hikâyeyi yazdım.

Elde ettiğim ilk bulgular, tüm böceklerde görülüyordu. Sinirlendiğinde tüm böcekler birbirlerine kızıyorlardı. Kocaman, yaşlı başlı, kat kat kalın kabuklu böcekler bile, kendilerini nasıl durduracaklarını bilemiyorlardı. Hemen tümü bu duruma düşmekten nefret ediyordu. Çılgılık atmak isteyen mi ararsınız, vurup kırmak, atıp dağıtmak isteyen mi, hepsi vardı. En çok da kendine zarar verme ihtimali olanlar endişeliydi. Sonrasında suçluluk ve utanç duymaksa hepimizin ortak özelliği idi.

Neden bu kadar çok ve kolay sinirleniyoruz?

Oysa hepimiz kendi küçük çukurlarımızda mutlu mesut yaşamaya çalışan böcekleriz. Bir böceğin, daha geniş bir çukur elde edip kışlık yiyeceğini depolayıp, kendi küçük böceklerini koruyup yetiştirmekten başka, ne kadar büyük sorunu olabilir ki? Düşündüm de bunlar değildi beni en çok sinirlendiren şeyler. Beni en çok sinirlendirenler; başta kendi küçük böceklerimin, küçük olmalarından kaynaklanan sonsuz haz arayışı odaklı -doğal- hareketleri ve komşu büyük böceklerin birlikte sürdürülebilir biçimde yaşamak için çevremizdeki canlı cansız tüm varlıklara hürmetli davranmak olarak özetlenen ve kısaca etik olarak adlandırılan konudaki olumsuz tutumlarıydı.

Sebepleri anlamak, öfke temelli duygularımızın kontrolünü elimize almamız ve daha iyi çözümlere doğru ilerlememiz için ilk adımdır.

Sebepleri anladığımızda, olaylara objektif bir bakış açısı ile yaklaşabilir ve duygularımızı kontrol edebiliriz. Görünenin ötesinde ne olduğuna dair daha derin bir anlayış, genellikle öfkeye son verebilir.

Bunların başında eğitimsizlik gelir. Küçük böcekleri yetiştirmek, bize sürekli yeni mücadeleler sunar. Bu bizim günün 24 saati yaptığımız bir iştir. Ancak, çoğumuzun böcek yetiştirme eğitimi yoktur. Harika böceğimizi eve ilk getirdiğimizde hemen yanında bir kullanma kılavuzu verilmediğini fark eder ve bize yardım edecek ya da bizi yönlendirecek hiçbir öğretmen olmadan, işi iş üstünde öğreniriz. Herkesin mesela araba sürmek için eğitim alıp bir sınavı geçmesi ve ehliyet alması gerekir; ama becerisi, bilgisi ve eğitimi olmayan herkes anne-baba olabilir. Oysa küçük böcekleri büyütmek, inanılmaz büyük bir sorumluluktur. Bu sorumluluk, sadece o anki olayla ilgili olarak şimdinin sorunu olmakla kalmaz, aynı zamanda gelecekteki olaylar karşısında hem bizim hem de küçük böceklerimizin alacakları tavır ve edinecekleri kalıcı tutumlar bakımından da belirleyici olduğu için, geleceği de belirler. Bu bizim için, başımıza gelebilecek en önemli, zorlu, çetin, yoğun, sinir bozucu ve heyecan verici bir iş olmasına rağmen, yeterince başarılı olamayız. Sonuçta, çaresizlik, şaşkınlık, korku ve öfke duygularımızdan dolayı sinirden deliye döneriz.

Küçük böcekleri yemeye, içmeye, uyumaya, dinlemeye, çalışmaya, kibar davranmaya, lütfen demeye, özür dilemeye veya giyinmeye zorlayamayız. Küçük böceklerin özgür iradeleri vardır. Doğdukları andan itibaren, her ne kadar tek başlarına hayatta kalma becerisi gösteremeseler de büyük böceklerden bağımsız hareket ederler. Bu birçok durumda sinir bozucu olabilir. Küçük böcekler küçük böceklerdir. Mantıklı

olmalarını beklemek boşunadır. Genelde onların neyi, neden ve nasıl yaptıklarını anlayamayız; onlar da bunun farkında değildirler. Dedim ya, onlar küçük böceklerdir. Bizim gibi, hayatın dişlileri arasından ezile büzüle geçmiş ve şekilden şekle girerek sözüm ona eğitilmiş değildirler. Dolayısıyla, harala gürele akıp giden zamanın içinde farkında olmadan yaşadıkları hayattan; şu, hani bizim bildiğimiz için en çok övündüğümüz, o derin anlamı çıkaracak kadar kapsamlı bir anlayışa sahip olamazlar. Sonrasında da hepimiz kendi küçük böceklerimizi kontrol edemediğimiz için hayıflanırız.

Kontrol etme dürtüsü, dürtülerin en güçlülerinden biridir. Bu amaçla, doğruluğundan şüphe etmediğimiz tutumlarımızı, defalarca uyguladığımız ve her seferinde aynı olumsuz sonucu aldığımız becerilerimizi sorgulamak yerine, bizim istediğimiz şekilde hareket etmediklerinde, kitaplarda yazan tepkileri vermediklerinde, kendilerine zarar verme olasılığı olan eylemleri sürdürmekte ısrarcı olduklarında; yani başarısız olduğumuz durumlarda, en çok sinirleniriz.

Hayaller ve gerçekler her zaman çatışır. İlk küçük böceğimi eve getirirken ne hayaller kurduğumu bugün yaşamış gibi çok iyi anımsıyorum. O, sıcak evimizde, salonda kendi oyun alanı içinde kahkahalar atarken, ben mutfakta, onun kibar biçimde ağzına atacağı ve şapırdatmadan çiğneyeceği ve kırıntılarını asla yerlere dökmeyeceği nefis çikolatalı kurabiyeler pişiriyor olacaktım. Ama bugün o kırıntılarının, koltukların en derin kıvrımlarına nasıl girdiklerini asla bilemediğim için korkunç sinirliyim! O kurabiyeler ah o kurabiyeler! Ben o kurabiyeleri aslında hiçbir zaman pişiremedim; çünkü buna hiç zamanım olmadı. Bakmayın bana öyle, biraz önce mutfakta soğan doğradım da ondan yaşırdı gözlerim. Ağlamıyorum yani merak etmeyin.

Beklentilerimiz gerçeklerle örtüşmediğinde, öfke patlaması kaçınılmazdır. Başımıza gelen bireysel olaylar için olduğu kadar, büyük ve küçük böcekler arasındaki sınav ve benzeri her türlü yarışmalı etkinliklerde ve haz arayışlarında da bu durum geçerlidir. Beklentilerimiz ne kadar gerçekliklerden uzak olursa, öfkeye de o kadar fırsat doğar.

Öfke kontrolü için 'beklentilerin ayarlanması' gerektiğini, beklentilerimizi ne kadar gerçekçi tutarsak olaylarla karşılaştığımızda öfke düzeyimizin daha en baştan düşük olacağını ve öfke krizine yakalanmaktan kurtulacağımızı psikologların sıkı sıkı tembihlemelerine rağmen günlük yaşamımızda yeterince uygulamayız. Hani defalarca izlediğimiz için acı sonunu bildiğimiz; ama her seferinde acaba bu kez farklı sonuçlanır mı dediğimiz bir film gibidir hayatımız. Anne ve babalarımızın da öyleydi, bizim de öyle oldu, küçük beter böceklerimizin de öyle olacak. Yani hiçbir olay, ilk kez başımıza gelmez. İlk kez gelmez derken, benzeri durumlarla karşılaşmışsınız, ama onlardan ders almamışsınız demek istedim. Umursamıyoruz, anlamında demek istedim. Olumsuz sonuçlara katlanmak konusundaki tahammülsüzlüğümüzün sebebi, kendi ders almama ısrarımızdır.

Bir gün küçük böceklerimi hayvanat bahçesine götürmeye karar verdim. O günün hayatımın en kötü günlerinden biri olacağını bilseydim asla böyle bir işe kalkışmazdım. Kahvaltıdan sonraki rutin hır gür aşamasının da ardından, üçümüz giyinmiş kuşanmış bir halde kapıya çıktığımızda ilk tartışma başladı. Konu küçük beter böceklerin hangisinin sırtıma önce bineceğiydi. Çünkü sırtıma önce binen önde oturur, sonra binen arkada oturur ve öndekine tutunurdu. Öndeki ise kral naibi edasıyla benim saçlarımı tutarak bir yandan deh der, bir yandan da şu yana, bu yana, yavaş gidiyoruz, daha hızlı gi-

bisinden çılgınlık atardı. Arkada oturan bu durumda direkt olarak mutsuz olurdu. En son kimin öne bineceği ve öne binme sırasının kimde olacağı konusundaki; “Sen bindin.”, “Hayır sen bindin.”, “Hayır asıl sen bindin, şimdi sıra bende.”, “Hayır sıra bende” tartışmalarının bitmez tükenmez tekrarlarından sonra, benim kibarca kura çekme teklifimin oybirliğiyle kabul edilmesiyle son buldu. Bu arada, benim ikisinin de kulaklarını kopartacak kadar çekmiş olmamın konu ile ilgisi yok! Ne kadar kazasız belasız denebilirse o kadar kazasız belasız hayvanat bahçesine vardık.

Kapıdan girişte ilk sorun; birinin kuşları, diğerininse maymunları görmek istemesiydi. Bu yüzden gene kavga çıktı. Ben ne kadar sıra ile olması gerektiğini söylemiş olsam da benim önceliğim her zaman aslanlardan yanadır, dedim. İkisini de duyargalarından tutarak aslanların kafesine doğru sürükledim. Bunun üzerine ikisi de bana kızdı. İkisini de aynı anda mutlu edemediğim, itiş kakış gezinmenin ardından, dinlenirken aldığım pamuk şekerlerini sanki yemediler de birbirlerinin yüzlerine bulaştırdılar. Bu iş, önce kahkahalar sonra da yapış yapış suratlarla birbirlerini tükürüklere boğmalarıyla devam ederken kavga kaçınılmazdı. Bu, gün boyu böyle devam etti. Sonunda günü kısa keserek eve dönmeye karar verdim. Onlar eve erken dönme kararına çok kızdılar. Ben, aldığım ücretsiz iznin bu şekilde telef olmasına üzülüm. Sonuçta üçümüz de yol boyunca ağladık.

Küçük böcekler sürekli hata yaparlar. Küçük böceklerin hatalarına karşı, büyük böceklerin nasıl olumlu yaklaşımlar göstermeleri gerektiğini anlatan binlerce kitabı okumak ve milyonlarca tavsiyeyi dinlemekle geçti ömrüm. Bunların hiçbirinde yazmayan bir şeyi keşfedip size aktarmam mümkün değil. Ancak ‘gerçeklerle beklentiler arasındaki uçurum

ne kadar derinse öfke düzeyi de o kadar yükselir” düsturundan yola çıkarak, beklentilerimi ayarladığımda, türlü sıkıntıların çıkabileceğine kendimi hazırladığımda ilk travma anını nispeten kolay atlattıyorum. Beni öfkeliendiren durumla ilk karşılaşmayı sakın kalarak atlattıktan sonra, araya zaman ve mesafe girince olay ve olguları daha sağlıklı düşünüp öfkemden kurtulabiliyorum. Bu durumda da kendimi çok iyi hissediyorum.

Küçük kırmızı araba

Ben bir küçük kırmızı arabayım. Kapı kenarlarım, eteğimdeki beyaz şeritlerim ve tekerleklerimi taşıyan beyaz jantlarımla çok şık görünüyorum. Yıkamacıdan yeni çıktığım zamanlar öyle bir parıldıyorum ki bakanların gözleri kamaşıyor.

Trafik kurallarına hep uyarım. Hiç hızlı gitmem. Evlerin arasında giderken çok dikkat ederim. Çünkü anne ve babasının elinden kurtulan, yola kaçan oyuncağını almak isteyen küçük bir çocuk hiç beklenmedik bir anda yola fırlayabilir. Trafik ışıklarına da çok dikkat ederim. Sarı yandığında yavaşlar dikkatimi artırırım. Kırmızıda dururum. Sadece yeşilde geçerim. Bunu bir tek küçük çocuklar için değil aynı zamanda hasta, yaşlı veya dezavantajlı bireyler karşıdan karşıya geçerken onları tehlikeye atmamak için yaparım. Yalalara saygı, trafiğin ilk kuralıdır.

Su birikintilerinin yanından geçerken de çok dikkatli olu-

rum. Hızımı azaltırım, kaldırımdaki insanlara bakarım, onlara kirli suları sıçratmamaya gayret ederim.

Sıkışık trafikte dur kalk yapmak zorunda kalmak, çok sinirimi bozuyor. Ama ondan daha çok sinirimi bozan şey, diğer arabaların sürekli kornaya basmasıdır. Bu ses kulaklarımı sağır ediyor. İşte o zaman sinirleniyorum.

Ayrıca ben yolda giderken bazı arabaların aşırı hızlı gitmesi de beni korkutuyor.

Bir de sıkışık trafikte arabaların öne geçmek için diğer arabaları tehlikeli şekilde geçmeye çalışanlara sinirleniyorum. Bu yaptığınız haksızlık diye haykırmak istiyorum.

Sinirlenince kendime hâkim olamıyorum. Sesimi yükseltiyorum. Bağırıyorum. Ağlıyorum. Etrafıma zarar veriyorum. Bazen de kendime zarar veriyorum. Çevremdekileri kırıyorum. Beni seven, beni koruyan, beni yetiştirmeye çalışanları üzüyorum.

İşte o zaman, sakın kalmaya nasıl çalıştığımı size anlatayım:

Hemen aklıma dört adım kuralı geliyor. Sinirlerime hâkim olmanın kuralı dört adımdan oluşur.

Buna göre ilk adım “durmak, derin nefes almak ve saymak”tır.

Yapmakta olduğum ne ise dururum. Elbette akıcı bir trafikteysem zıncı diye yolun ortasında durmam. Buradaki durmak bazen yavaşlamak anlamındadır. Sinirlere hâkim olmanın ilk kuralı, sinirlerine hâkim olması gerektiğini düşündürmektir. Sonra, derin nefes almaya başlarım. Derin nefesler alırken sayı sayarım. Zaten bir iki derin nefesten sonra sinirlerimdeki gerginliğin yerini yumuşamaya bıraktığını sevinç içinde görürüm.

Küçük arabaları sinir krizine sürükleyen pek çok aşama olabilir. Benim yapmam gereken şey, bu aşamaları fark et-

mek, onları anlamak ve öğrenmektir. Bütün arabalar birbirinden farklıdır. Beni öfkeliendiren şeyler bir kamyonu öfkeliendirmeyebilir. Bir treni öfkeliendiren şeyler, bir bisikleti etkilemeyebilir. Bir otobüsü sinirlendiren bir olay, bir uçağı sinirlendiremeyebilir. Bu bakımdan olayları kendime göre değerlendirmeliyim.

Benim öfkemin işaretleri şunlardır; hızlı nefes alıp vermeye başlarım, midem kasılır, diğer kaslarımda kasılmalar olur, terlerim, titrerim, vurma, kırma isteğı duyarım, avazım çıktığı kadar haykırmak bağırarak ve ağlamak isterim. Yaklaşan bir öfke patlamasının bendeki bu işaretlerini fark ettiğimde kendime şöyle derim: “Dur! Derin nefes al ve saymaya başla!” Sinirlenmeye başladığım anda kendimi kontrol etmeye de başlamam gerektiğini düşünürüm. Bu benim olayla baş etmem için ilk adımdır. Kendimi kontrol ederim. Bu ilk ve çok önemli bir adımdır. Sinirlenmeye başladığımı hissettiğimde, öfkemi durdurma kararını ne kadar erken alırsam o kadar iyi olur ve o kadar çok başarılı olurum anlamında. Bu, patlamış bir öfkeyi alevlenmeden söndürme gibi bir şeydir ve çok etkilidir; çok işe yarar.

Derin nefes almanın başka yararları da var. Ciğerlerimin temiz havayla dolması, kanımın daha iyi oksijenlenmesini sağlar. Birkaç derin nefes alınca beynime ve kaslarıma giden oksijen miktarı artar, bu da beni rahatlatır ve üzerime bir iyilik hali getirir. Kısa ve sık nefes almak sinirlendirir, yavaş ve derin nefes almak gevşetir ve benliğimizi kontrol altına almamıza yardımcı olur. Deneyin bakın siz de yararını göreceksiniz.

Saymak meselesine gelince; bu konu neredeyse tüm önerilerin başında gelir. Bu, durma süresini uzatmak için yapılır. İşe yaradığı için her durumda önerilir. Yavaşça 1’den 10’a veya 20’ye kadar saymak, sihirli bir değnekle dokunmuş

gibi beni sakinleştirir. Bir şeylere çok kızdığınızda siz de yapın; işe yaradığını göreceksiniz. Sayı sayarken içinde bulunduğum sorundan uzaklaşırım. Eğer saymak yeterince işe yaramıyorsa bir şarkı veya tekerleme söylemek de olabilir. Nasıl yani siz hiç saymadınız mı veya tekerleme söylemediniz mi? Peki sinirlendiğinizde siz ne yapıyorsunuz? Vurup kırıp ortalığı mı dağıtıyorsunuz; ama bu işin kolayı varken böyle de yapılmaz ki!

Dur, derin nefes al ve say uygulamasını yaparken aynı zamanda olayla ilgili kişilerle arama mesafe koyarım. Mesela o tarafa bakmamaya çalışırım. Ayağımı gaz pedalından çekerek yavaşlarım. Beni sinirlendiren arabanın beni geçmesine ve gitmesine ve benden uzaklaşmasına izin veririm. Bu bana aynı zamanda kendimi yatıştırabilmem için gereken zamanı da kazandırır.

Ben küçük kırmızı bir arabayım. Her olaya anında tepki vermem, her soruna anında dertlenmem, her olumsuz davranışla karşılaştığımda üzülmem; beni ve zaten küçük olan bedenimi zor duruma sokuyor. Tükeniyorum. Oysa beni üzen geren, sinirlendiren olaylara bir adım uzaktan bakabilsem... Olayları sanki başka bir canlının başına gelmiş gibi düşünebilsem; mesela bir atın başına gelse, yanı başında giden bir atın nallarından sıçrayan çamurdan dolayı at kızarmıydı? Mesela bir tavuk önüne atılan yemleri yerken bir başka tavuğun da hızlı hızlı yemleri atıştırmasından rahatsız olur muydu? Hiç sanmıyorum. İşte, kendi kendime böyle diyorum ve o zaman zaten sinirimin neredeyse yarısı uçup gitmiş oluyor. Ben küçük kırmızı bir arabayım. Yollar da gezerek keyfimce yaşamak istiyorum ve böyle ufak tefek şeylerin beni mutsuz etmesine izin vermemeliyim.

Ama bazen bazı sorunlar benim yüzümden çıkıyor. Me-

sela, yakıt depomu doldurmadan yola çıkıyorum ve yolda yakıtım bitiyor. Üstelik bu durum bana her seferinde hatırlatıldığı halde sanırım umursamıyorum. Hani küçük çocuklar evden çıktıktan 5 dakika sonra su içmek isterler ya; işte o misal. Ya da camlarımı kapatmamı söyledikleri halde onları dinlemiyorum ve yağmurdan koltuklarım sırlıslıkam oluyor. O zaman da oturanların popoları ıslanıyor ve onlar bana kızıyorlar ben de sinirleniyorum. İşte bu ve benzeri durumlarda 'dur derin nefes al ve say' kuralını işletiyorum.

Sahiplerim beni ben olduğum için seviyorlar, bundan eminim. Yaramazlıklarına rağmen benden nefret etmiyorlar. Benim daha iyi olmamı, daha hızlı yol almamı, daha güvenli sürüş yapmamı istedikleri için bana sürekli olarak şunu yap, bunu yapma gibi telkinlerde buluyorlar. Ben bunları pek dinlemesem de genelde dinlemek ve uygulamak gerekiyor; çünkü bunların tümü benim için iyi şeyler.

Sıra geldi ikinci adıma; ikinci adım kendimi onun yerine koymak. Bu bir bakıma olayda kendini görmektir. Olay anında durup, derin nefes alıp sayabiliyorsak, olayı daha yakından ve ayrıntılarıyla gözlemlemek için iyi bir ruhsal halimiz var demektir. Kendimizi televizyonda ya da ileri geri sararak tekrar oynatabileceğimiz bir videoda izlediğimizi düşünelim. Sadece, arkadaki büyük bir araba korna çaldı, diye sinirden çıldırmanın, biraz daha gerçekçi olursak; evde annemizin tabağımıza koyduğu brokoliyi yemediğimiz için annemizi üzdüğümüzü düşünelim. Şimdi, sadece bu sebepten annemizin boynunu sıkmak isteği gelse, bunu yapmıyacağımızı biliyoruz. O zaman, brokoli gibi sağlıklı bir besini yememeledeki ısrarımızın bizi annemizle karşı karşıya getirmesine izin vermemeliyiz. Kendimizi annemizin yerine koyma fikri bir an için bile olsa ne kadar müthiş bir etki yaptı

değil mi? Bu aynı zamanda kendimize dışardan bakmayı da gerektirir. Elbette görüldüğü kadar kolay değil. Annesinin tabağına koyduğu brokoliyi yememek için salya sümük bağırır çağırır bir çocuğun oynadığı bir kısa televizyon filmi izlediğimizi düşünelim. Hiç hoş görünmüyor değil mi?

Kendime dışarıdan baktığımda her şeyi daha iyi görebiliyorum. Mesela aşırı hız yapan araçların, hatalı sollayanların, aniden önüme geçmeye çalışan sabırsızların ve arkamdan korna çalanların yerine, kendimi koyduğumda, onları daha az suçladığımı fark ettim. O zaman anladım ki, bu durum eğitimle doğrudan ilgili. Kendimi dışardan biri gibi düşündüğümde, çevremdeki büyüklü küçüklü her renkten tüm arabaların durumunun eşit olduğunu görebiliyorum ve bu benim ne yapmam gerektiği konusunda karar vermemi kolaylaştırıyor. Kendimi dışardan gördüğümde öfke kontrolüm çok kolaylaşıyor. Böylece trafikte akan tüm arabalara daha anlayışlı davranıyorum. Kendimi onun yerine koyma, fikrinin ne kadar işe yaradığını anlamak için; çevremdeki seyir halindeki arabaların yaptıkları hataları gözlemlemeye başladım. Onları ne kadar kolaylıkla eleştirdiğimi fark ettim. Onları duyarsızlıkla suçluyordum. Oysa bazı durumlarda ben de aynı olumsuz davranışları sergileyebiliyordum. Bu benim kişisel gelişimime çok katkı sağlayan bir gözlem oldu. İç-dış komple yıkanmış gibi mutlu oldum.

Gelelim üçüncü adıma; Üçüncü adım, beklentilerin yönetilmesidir. Beklentilerimizin gerçekçi olması, bu adımın en önemli uygulamasıdır. Beklentilerimiz gerçeklerden ne kadar uzak olursa, öfkenin bizi esir alması da o kadar yüksektir. Ralli pistinde turlama partisine katıldığımızı düşünelim. Gerçekçi olan beklenti, yakıtımız bitene kadar pistte turlamaktır. Eğer evimize erken dönmemiz beklentisi içinde

olsaydık, bu bizim parti boyunca sinirli gergin öfkeli olmamızı gerektirecekti. Oysa ralli pistinde serbest sürüş imkânını hangi araba elde edebilir. O gece benzinim bitene kadar pistte turlarım, işte o kadar.

Gerçekçi beklentiler, bizi sinirlendirecek durumlara anlayış göstermemizi sağlar. Olumsuz gelişmeler oluştuğunda şaşırmayız. Hatta bazı durumlarda onlarla baş etmek için bir planımız bile olabilir. Beklentilerimizi gerçekçi kılmak, yaşantımızın nasıl olması gerektiğine kafa yormak ve hayallerimizdeki sapmalardan birilerini sorumlu tutmak ve onları suçlamak yerine; her şeyi olduğu gibi kabul etmemize yardımcı olur. Beklentilerin yönetilmesi konusunda en önemli aşama budur. Büyük fotoğrafı görmeyi başaranlar bu hayal kırıklığını yaşamazlar. Plana göre gitmeyen her durumda, çılgına dönmek yerine, onu kabullenmek ve yeni duruma göre plan yapmak, en iyisidir. Otoyoldaki her aracın kendine göre davrandığını düşünelim, sanırım tam bir kargaşa olurdu. İşte, böyle bir durumda bile kendimizi kontrol edebilmeliyiz, demek istedim. Mesela, son model siyah bir yarış arabası ile yolda karşılaştık; onun küstah ve suratsız bakışlarının bizi ezmesine izin vermemeliyiz. O zaman ne yapmalı? Herkes kendi yoluna. Kendi gerçekliğimize odaklandığımızda, bunun ne kadar önemsiz bir durum olduğunu, görürüz. O gün veya bugün çok sinirlendiğimiz durumların çoğunu bırakın ayları yılları üç gün sonra bile hatırlamayız. Ne derler ‘küçük şeylere takılmayın’.

Ne yapıyorduk? Durduk derin nefes aldık saydık. Yani bekledik, sonra kendimizi bizi sinirlendirenin yerine koyduk veya öfke nöbetimizin filme alındığını varsaydık ve kendimizi televizyonda izledik, utanç içindeyiz. O zaman ne yapmalı ve nasıl yapmalıyız?

İşte, öfke kontrolünde dördüncü ve son adım; bu sorunun çözümünde kendi becerilerimizi kullanmaya gayret etmektir. Bizi geren, sinirlendiren, öfkeliendiren durumlarda kendi becerilerimizi devreye sokarak olası çözümleri üretmeye çalışmaktır.

İşte böyle! Ben küçük kırmızı bir araba olarak, otoyolda binlerce devasa araçların arasında tek bir sıyrık bile almadan yıllardır gidip geliyorum. Bunu öfke kontrol yeteneğim sayesinde başardım. Ne demişler; “Keskin sirke küpüne zarar.”

Tekke

Çocukluğum Tokat’ın Zile ilçesi Minare-i Kebir Mahallesi Müftüoğlu Sokak 67 kapı numaralı evde geçti. Ev dediysem, aslında sokağın neredeyse yarısı boyunca uzanan bahçe duvarlarının arkasındaki 2 katlı ahşap konaktı. Sokağın başından itibaren iki yana dizilmiş 2 katlı ahşap binaların tümünün dış kapıları doğrudan sokağa açılırken, evimizin kapısı kendi avlumuza açılırdı. Sokakla irtibatımız bahçe kapısından olurdu. Evimizin karşısında aynı şekilde duvarlarla çevrili, mevsimlik sebze yetiştirdiğimiz, bir karşı bahçemiz vardı. Karşı bahçede dedelerimize ait küçük de bir kabristanlık vardı. Evimiz harem dairesi diye anılırdı. Bahçe duvarlarımızın içinde evimizin yanında bir de tekke dairesi vardı. Tekke dediysem, 400 metrekare üzerine 5 metre tavan yüksekliğiyle, muazzam yekpare asma ve gergi çatısı ve muhteşem ahşap kapıları ve işlemeleriyle, yaklaşık 200

yaşında olmasına rağmen, kullanılmaya devam ettiği için, çok iyi korunmuş, 3 metre yükseklikteki bahçe duvarlarının arkasında olduğu için sokaktan görünmeyen, çok sonraları 1.derece tarihi eser statüsü kazanan, içinde derviş odaları, kütüphane, meydan odası ve bir de semahanesi olan, tapusu ailemize ait, gözlerden ırak gizli saklı bir abideydi. Tekkeler ve zaviyeler kapatıldığında, semahane kısmının görünen kısımları tahta perdelerle kapatılmış, üzerine kireç sıvanarak duvar izlenimi verilerek kamufle edilmiş. Kamufleli duvarda semahaneye geçiş için daracık bir kapı vardı. Kapının yerini gizlemek için de üzerinde duvar halısı asılmıştı. Dervişlerin yaşam alanları da ev odaları şeklinde düzenlenmişti. Dedem, Hacı Mustafa Güneren 1910 doğumluydu. Amcası Şeyh Halil Efendi’nin vefatından sonra, gerçi amcasının zamanında tekkeler ve zaviyeler kapatılmış, ancak gene de babası Şeyh Mahmut Efendi, Halvetî, Nakşî ve Mevlevî tariklerde ders verilen tekkemizdeki son postnişin olmuş. Yeni dönemde sürdürülmesi imkânsız hale geldiği için, babası tarafından icazet dedeme devredilmemiş. Sadece bekçilik görevi verilmiş. Dedem tekkeşindi. Tekkeşin tekke bekçisi demektir. Zile’de herkesin bildiği ama asla dillendirilmeyen bu kutsal emanet, bizim günlük hayatımızın vazgeçilmez bir parçasıydı. Dedem dini bayramlarda kapılarını açar konukları meydan odasında kabul ederdi. Bizde kulpsuz fincanlarla şerbet ikram ederdik. Semahaneye girmek için konukların dedeme yalvarmaları yetmezdi. Ayrıca bin bir dereden su getirmeleri de gerekirdi. Dedem gizli kapının nasıl açılacağını çok küçükken öğretmişti. Aileden biri olarak semahaneye teklifsiz girebilmek bizim ayrıcalığımızdı. Bu bizim ailenin en büyük sırrıydı. Tekke, zaviye ve türbelerin kapatılması hakkında 30 Kasım 1925 tarihinde kabul edilen ve 13 Aralık

1925 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren 677 sayılı kanuna dayanarak devletin el koymaması için alelacele yapılmış olan o gizemli kamuflaj, 2015 yılında babam, Hacı Mahmut Güneren’in yaptırdığı restorasyon sırasında söküldüğünde, semahanenin tam olarak 90 yıldır açılmamış dev bir kartalı andıran görkemli büyük çift kanatlı kapılarının ardına kadar ilk açılışında, nasıl heyecanlandığımı anlatamam. Unutmadan; meydan odasının sağ üst köşesinde yarısı kendi üzerine katlanmış, aşağıdaki resimde görülen, bir kuzu postu bulunur. Son postnişin efendiden sonra artık gerçek manada icazet sahibi bulunmadığı için, 90 yıldır o köşeye hiç kimsenin değil oturmak odanın o bölgesine ayak basması bile bizim aile için edebe mugayirdir. Resimde de görüldüğü üzere, odayı aydınlatan kandil -sonradan elektrikli ampul takılmış olan- odanın tam ortasına değil, o köşenin üzerine denk gelecek şekilde asılıdır. Bunlar küçük sevinçler bulduğum çocukluk anılarımdan aklımda kalanların bazılarıdır.

Sancı çubuğu

Tekkenin meydan odasının duvarında bir tahta çubuk asılıydı. Çubuk dediysem, 50-60 cm uzunluğunda, elenip kullanmaktan üzeri sanki verniklenmiş gibi parlamış, ne düz, ne de eğri, hani ergonomik derler ya o biçim hafif kavisli, baş kısmındaki delikten geçirilmiş bir kendir parçasıyla duvardaki çiviye asılı bir ağaç dalıydı. Çocukluğum dedemin dizinin dibinde geçti. Sürekli sorular sorardım. Dedemde anlatırdı. Ama o çubuğun ne olduğunu sormak, o güne dek aklıma gelmemişti. Bir gün kapımız çalındı. Gelen komşulardan biriydi. Dedemle konuşurken oldukça heyecanlıydı. Dedemin tamam dediğini işittim. Komşu kapıda beklerken dedem beni yanına çağırdı. Tekke dairesine gittik. Duvardaki çubuğu aldı, elime tutuşturdu ve “Hadi gidelim” dedi. Komşunun evine gittik. Evde genç bir adam yer yatağında ellerini karnına bastırmış, iki büklüm kıvrılmış yatıyordu. Bir yandan da “Karnım! Karnım!” diye acı içinde olduğunu belli eden çığlıklar atıyordu. Dedem elimdeki çubuğu aldı. “La İlahe İllalah. Muhammed Şifaullah” dedikten sonra çubuğu adamın karnına sürtmeye başladı. Bir yandan çubukla adamın karnını sıvazlarken, bir yandan da mırıldanarak Fatih suresini okuyordu. 10-15 dakika sonra adamın bacakları gevşedi. Kasılmaları geçmişti. Gözleri bi çala açıldı. Yüzünde tebessüm belirdi. Belli ki sancısı geçmişti. Hemen uyumaya başladı. Dedemle hiç konuşmadan eve geri dönerken o küçücük aklımdan neler geçiriyordum bilemezsiniz. Soracak çok şey vardı. Ama cevaplar ayan beyan ortadayken soracak hiçbir şey yoktu. Mutluluktan uçuyordum. Benim dedem bir şifacıydı.

Aradan ne kadar zaman geçti şimdi hatırlamıyorum.

Gene bir gün kapıya bir adam geldi. Dedemle konuştu. Dedem beni yanına çağırdı. Tekkenin anahtarlarını elime verdi. “Git sancı çubuğunu getir.” Bir koşu tekkeye gittim duvardaki sancı çubuğunu aldım. Dedeme getirdim. Dedem, “Ben yorgunum, sen git” dedi. Heyecandan bayılmak üzereydim. Sancı çubuğunu sımsıkı tutmaktan parmaklarıma kramp girecekti neredeyse. Adamın peşine takıldım. Olay mahalline vardığımızda ahıra yönelecek. O da ne? Bir at değil mi o? Kocaman bir at ahırın orta yerinde yatıyor. Ama ne yatmak! At çılgılığı duydunuz mu siz hiç? Ben duydum. Manzarayı anlatmak kelimelere sığmaz. At, bir yandan haykırıyor, bir yandan da bacaklarıyla çırpınıyordu. Adam atın başını dizlerine yatırdı. Elleriyle atın boynunu sıvazlamaya başladı. Ben atın sırtına yaklaştım. Çocuk kollarımın yettiğinde uzanarak atın karnına elimdeki çubuğu sürtmeye başladım. Bir yandan da birkaç gün önce dedemden işittiklerimi ezberimden okuyordum. Evet, doğru tahmin ettiniz. At birkaç dakika içinde iyileşti. Ben, tek başıma elimdeki sancı çubuğu ile o anda, o daracık ahırda, sanki dünyanın veya bir başka paralel evrenin efendisi olmuştum. Koşarak eve döndüğümü hatırlıyorum. Dedeme olanları nasıl anlattığımı, dedemin bana neler dediğini hiç hatırlamıyorum. Tek hatırladığım; sanki bu olay biraz önce olmuş gibi, heyecanlandığımdır. Tek bildiğim ise; artık ben de bir şifacıydım. Şimdilerde halka açık olmasa da bildik tanıdıklara kapılarını açan bir müze olan tekkemizde, hala duvarda asılı duran o sancı çubuğunu, bir daha hiç kullanmadım.

Sayıli günler çabuk geçer. Aradan tam 47 yıl geçtikten sonra yaşanmış bir gerçek hatıradan yola çıkarak bu satırları yazarken, kimseye yanlış bir mesaj vermemeye de çok dikkat etmek bakımından; telkin, masaj, belki kısmi hipnoz ile

psikosomatik birçok hastalığın tedavi edildiğini artık biliyorum. Bu deneyimimi, telkin ve kısmi hipnoz yöntemleriyle birleştirerek, genel anestezi öncesinde hastalarımın endişelerini gidermek ve lokal anestezi altında ameliyat edeceğim hastalarımın da anesteziye uyumunu artırmak için kullanıyorum.

Hikâye

Kötü kader, onu da diğerleri gibi bu fason konfeksiyon Katölyesinde bir dikiş makinasının başına getirmişti. Aylardır izin kullanmadan çalışıyordu. Hayati giderler dışında tek kuruş harcamıyordu. Hayallerine dokunmak için buna katlanmak zorundaydı. Biriktirebildiği tüm parasını dolara çeviriyordu. Çünkü bunca eziyetin üstüne bir de zamların kibarçası olan fiyat güncellemeleri karşısında yenilmek istemiyordu.

Hikâye bu kadar. Bu nasıl hikâye dediğinizi duyuyorum. Her birimiz kendi hikâyemizi başkalarının hikâyelerinden farkı buluruz. Oysa hepimiz aynı hikâyeleri yaşıyoruz.

En kanlı savaşlar aşkla başlar, misal Truva. Bu savaşı da bana haber vermeden başlattılar. Birdenbire kendimi sıkış tepiş metrobüste buldum. Daha sabah aydınlığı yerleşmemişti insanların gözlerine. Hepsi uykulu, hepsi nöbette; gece boyu süren ameliyattan çıkmış gibi yorgun dizler, yarı bükülü ayakta durmaya çalışırken, boyu kısa geldiği için kollarını alabildiğine uzatmış, tek elinin parmakları sıkı sıkı sarılmış

darağacından sarkan yağlı urgana. O benim halkam diyor. O benim her şeyim diye haykırıyor, avazı çıktığı kadar; ama hiç kimse duymuyor. Sanki ses, sahibi olan ağzın hemen arkasındaki kulaktan başka kulakların duyamayacağı bir frekansa ayarlanmış.

Dedim ya, bu savaşı bana haber vermeden başlattılar. Aşk mı savaş mı olduğu belli olmayan bir meydan muharebesinden sonra dünyaya gelmiş olanlar bilirler, ne demek istediğimi. Çocukluğum meğer ne bahtiyarlık yıllarıymış, çok sonra anladım, diyecektim, vazgeçtim. Yarınlarda neler göreceğimi bilemediğim için olsa gerek ya da belki hala anlamamışımdır. Hepimiz aynı okula gidiyorduk, mahalle okuluna veya özel koleje gitmenin ne gibi bir fark oluşturduğunu ve ilerde bu farkın daha da açılarak, belki ölüme sebebiyet veren iyileşmesi imkânsız yaralar gibi veya bir adamın alınının tam ortasındaki bir dövme misali etiketi olacağını bilemezdik. Bu farkın söz konusu edilmediği mahalle maçlarında düşer kalkar yaralanırdık. Hepimizin dizlerinden aynı renkte akardı kan.

Yaşlandıkça hatıralarımı yeniden yazdığımı biliyorum. Kimini abartıyorum, kimini de olsaydı kesin bu şekilde olurdu, diyerek uyduruyorum. Bazılarının dosyasını bir daha açılmamak üzere zaman kilidi ile kapatıp unuttum bile çoktan. Ama çocukluğumun tümünde en kahraman bendim. Kim çocukluğunda başka birisinin başkahraman olmasını ister ki; zaten adı üstünde çocukluk, işte hepsi bu.

Herkes bilir, zamanın tutulamayacağını ve geçen günlerin geri gelmeyeceğini. Zaman, yaşarken har vurup harman savurduğumuz en değerli dakikalardır. Sorumsuzca çar çur ettiğimiz günler ve gecelerdir. Harca harca, bitmez-tüklenmez gibi gelen yıllardır. 60, bilemedin 70 yıl boyunca sıkılmaktan başka yapacak iş bulamayanlar, sonunda vaz-

geçer yaşamaktan, yani gün doldurmaktan. Bitsin ister bir an önce. Tükensin ister günler. Oysa bir daha asla geri gelmeyeceğini bildiğiniz bir dosta nasıl sıkı sıkı sarılırsan veya kollarında son nefesini veren bir dostunun yüzüne nasıl bakarsan doya doya; işte aynen öyle davranmalı insan zamana karşı. Çünkü en basitinden, ortalama bir insan ömründeki sayısız günler ve gecelerin uzunluğu, bir güneş yılına göre, yani güneşimizin samanyolu galaksisinde ne dairesel ne de eliptik olan, spiral tarzındaki tam bir tur dönüşüne göre, yok mesabesindedir.

Primat

Yetişkin inanması köklü ve değiştirilemez özellikler içerir. Yetişkin insan bu dünyadaki varlığının anlamına o kadar çok inandırılmıştır ki buna çocuklarının da inanmasını ister. Çocuklar, yetişkinlerin anlattıkları masallara başlangıçta inanmazlar. Ancak yetişkinler zor kullanarak çocukları ikna ederler.

Hayatın anlamı olması gerektiğine inandırılan çocuk, bunun yanlış olduğunu öğrendiğinde ise artık bir yetişkindir. İş işten geçmiştir. Masaldaki yalan olduğu gibi kalırken, zaman ve gençlik gibi kullanılabilecek bütün iyi şeyler, salakça şeylere harcanarak tüketilmiştir. Yanıldığını anlaması bir insan için aşağılanmanın dibidir. Bununla yüzleşemeyen birey, önce kendini aldattır, sonra kendini daha iyi kandırabilmek için kendi çocuklarını da aldattır. Sonra bildiğin kısıtlamalar

gelir. Bireyin kendini aldatması en kolaydır. Kendini kısıtlaması ise bilinen en büyük sansürdür. Üstelik bunu bile isteye kendi kendine zahmetsiz ve masrafsız yapar. Çocuklar yetişkin olduklarında da kendi çocuklarını aynı masal ile aldatarak intikamlarını alırlar. Bu böyle nesiller boyunca sürüp gider. Çocuklar ana babalarının kendi kendileri ile yüzleşme gibi sadece acı vermekle kalsa gene iyi, aynı zamanda kalıcı hasar bırakan gerçeklerden uzaklaşmalarına yardım eder. Torunlar ise hem kendi ana babalarına hem de ana babalarının ana babalarına aynı konuda gönüllü yardımcı olurlar. Bireyin hayatının hiçliğinden yola çıkarak farkındalık geliştirmesine engel olmak için herkes her şeyle iş birliği halindedir. Gözler ve kulaklar kapatılır. Zihin darmaduman edilir. İnsan düşünmek eziyetinden kurtarılır. Primatlar için geriye kalan tek sorun, zevk-ü sefanın bir gün biteceğidir. Burada memler devreye girerek, kaygıları giderir.

Keder

Kederli bir hayat sürüyoruz. Sanki sonsuza dek huzursuz yaşamaya mahkûm edilmiş gibiyiz. Süreklilik çok rahatsız edicidir. Çok şükür ki hiçbir şey sonsuza dek sürmez. Sonsuzluk fiziksel olarak eşyanın doğasına aykırı bir durumdur. Gereğinden uzun süren her durum, kırılgan bir ruha sahip olanlar için gerçekten acı vericidir. Sürekli endişe, kıskançlık, öfke ve eziklik içinde yaşayan, derin bir mutsuzluğun içinde yaşadığı halde bunu asla belli etmemesi

gereken bir konumda olan bir bireyin çektiği acı katlanarak artar. Hal böyle olunca aynanın karşısındaki de aslına karşı katı, soğuk ve mesafeli durur. İki taraf da birbirinden nefret ettiklerini bilirler. Asla itiraf edilmeyen, endişe, kıskançlık, nefret ve öfke gibi duygularla dolu olduğu halde, aynanın önünde ve arkasında neresinde olduğu fark etmez, iki tarafında ne kadar zarif bir sükûnetle kendilerini gizleyerek birlikteliklerini sürdürmeye çalıştıkları takdire şayan bir başarıdır.

Yüzüme söyleyemediklerini gözlerinden okumak,
daha fazla canımı yakıyor.

Çünkü;

İçte tutulan gözyaşları akıtılanlardan daha acıtıcıdır.

Kendini gerçekleştirmek

Her sabah 0610 da kalktığımda kendimi yeniden oluşturmam gerekir. Bir insanın her gün kendini yeniden oluşturmamasının ne kadar zor olabileceğini bilemezsiniz. Bunu fotokopi örneği ile anlatmak isterim. Bir eserin orijinal kaynağından fotokopisini çektiğinizde, dijital veri yüzde yüz aktarılamadığı için ilk bakışta çıplak gözle fark edilemeyen çok küçük noktasal eksiklikler olur. Buna ikinci belge diyelim. İkinci belgeyi kullanarak üçüncü belge oluştur-

duğumuzda, eksiklikler ikiye katlandığı halde halen çıplak gözle fark edilmez. Bu şekilde yeniden oluşturmaya ya da kopyalamaya onuncu yüzüncü belgelerde de devam ettiğimizde biriken eksiklikler, bininci belgede artık belgenin okunmasını dahi güçleştirecek kadar önemlidir. İşte insanın her gün kendini yeniden gerçekleştirmesi böyle bir şeydir. En iyi şartlarda bile mutlaka kayıplar olur.

Yardım

Dilenciye bozuk para vermekten cami yaptırmaya, öğrenci okutmaktan muhtaçlara erzak kolisi göndermeye, garsona bahşiş vermekten askıda fatura ödemeye ve dezavantajlı bireylere el uzatmaya kadar, ek olarak her ne kadar dini inanç gereği olsa da zekât vermeyi ve kurban kesmeyi de bir tür yardım sayarsak, yardım yapmanın çeşitli yöntemleri vardır.

Yardım hem yapılan hem de yapan için bireysel bir etkinliktir. Yardımı alan kişi, o an için aç karnını doyurabilir, okul taksitini ödeyebilir veya bir kitap alabilir, bir ay daha ısınabilir veya yardımla da olsa dezavantajını yenebilir kısacası en azından bir kere mutlu olabilir.

Yardıma yapan kişi, yardım yapacağı bireyin, açlık ve soğuk ve acı ve ıstırap ve fakrı zaruret durumunun, kir ve pas ve derin kırıksıklıklarla dolu yüzündeki, çapak ve gözyaşı dolu gözleriyle ve elbette ki imkânsız durumuyla kendisine verdiği mesaja dayanamamıştır. Üzerine yüklenen bu –geçici- rahatsızlıktan kurtulmak için; yani kendisini düşünerek,

kendi acısını hafifletecek bir ilaç olması niyetiyle; vicdanını rahatlatabilmek için yardım yapar.

Yardıma yapan kişi; gideceği yolda huzur içinde ilerleyebilmek, geceleri uyuyabilmek, tıka basa yiyecek, ellerini kollarını, ayaklarını bacaklarını, boynunu boğazını, belini bedenini serbestçe hareket ettirebilmek ve kesesini şişirebilmek için; kısacası kendi huzurunu yani geceleri deliksiz uykusunu, kısıtsız tıknama özgürlüğünü, zenginliğinin keyfini, dini inancının gereklerinden birkaçını yerine getirmenin ve vereceği sonsuz mutluluk hissini ve iç huzuru ve ruhsal rahatlığını satın almak için; yardım eder.

Yardıma yapan kişi, kendisi için anlamı olmayan bir miktar da yani üç otuz paraya ya da elinin kiri babından az bir zahmeti karşılığında satın aldığı bu iyilik halinin elinden geldiğince uzun sürmesi yani yardımın tekrarlanma aralıklarının uzaması için de dua eder.

Sonuçta -sosyolojik açıdan- yardımın asıl amacı yapanın ruhunu tatmin etmektir. Yapılanın ıstırabını dindirmek ikinci önceliktedir.

Yapılan her türlü yardımın göstere göstere, dillendire balandıra ve hatta yapılanı eze büze gerçekleştirilmesi de ayrı bir konu zaten, üstelik birey bununla tatmin oluyorsa bunun adına artık yardım demek mümkün müdür? Bence sağlıklı bir ruh halinde olan birey, değil yardım yaptığı için sevinmek, yardım yapılanı yardıma muhtaç durumuna düşüren sorunu önceden görüp çözmediği için, utanmalıdır.

Yardım, mutlak karşılıksız olarak bir şey yapmaktır. Karşılık bekleyerek, eksilmeden vermenin anlamı yoktur.

Fedakârlık

Yardım, birinin ihtiyacını gidermektir dedik. Fedakârlık, bir gün bir yerde, hiç tanımadığı birine, sadece elinden geldiği için, hayatı pahasına bile olsa, karşılıksız yardım yapmaktır.

En coşkulu şekliyle cepheye gitmek olarak kendini gösteren fedakârlık duygusunun motivasyonları arasında, vatan-severlik önde gibi görünmekle birlikte, aslında, geride kalındığında komşularının ve dolayısıyla toplumun kınamasının bireyin benliğinde doğuracağı utanç da önemli bir yer tutar. Yoksa kim kendini mertçe zorluğa ve yaralanma ve hatta ölüm riskine atarak, evinden ocağından, işinden gücünden, eşinden dostundan ve ardından ağlayan çocuklarından ayrılmaya karar verebilir.

Birey, karar verirken terk ettiği şeylerin değerleri ile utanç duygusunun ağırlığı arasında sıkışır. Utanç duygusunun ağır bastığı durumlarda, birey kendini onaylatabilmek için her şeyi yapabilir. Utanç, hezeyan şeklinde çok sayıda insanı aynı anda etkisine alan bir duygudur. Bu baskın güdüleyici duygunun yanı sıra savaşta herkesin ölmeyeceği hatta yaralanmadan dönenlerin bile olduğu şeklinde kaygı hafifleticiler de vardır. Bu aşamada barış arzusu bile cepheye giden nezdinde yetersiz kalır.

Yapmama durumundaki utanca katlanamayacağını düşünerek yapmak işte sorun budur. Birini mutlu ederek kendini mutlu etmek, oysa karşılıksız fedakârlık, vermenin en asil şeklidir. Verirken eksilmedikçe ne verdiğinin ne kadar verdiğinin ne önemi var.

Fedakârlık için yukarda yazdıklarım -biraz- ağır oldu diye

düşünenlere -biraz- hafif bir bakış açısı daha var. O da balık temizleme işidir. Balıkçılar ve mutfakta tezgâh arkasında çalışanlar bunu iyi bilirler. Balık temizlerken, balığın yenecek kısımlarını israf etmeden, atılacak kısımlarını da tam teknil uzaklaştırmak; dikkat, özen ve ihtimam gerektirir. Bu iş her bir balık için tek tek yapılır. O esnada kiminin gözü balığın gözüne takılır, kimi zaman bıçağın ucuyla - bir daha asla hayat bulamayacak olan yumurtalar - havyarlar ayıklanır veya o balığı yiyecek olan - eğer tanıdık ise bir başka şekilde - düşünülür. Balıklar arasında temizlemesi en zahmetli olan ise karidestir. Karidesi çiğden haşladıktan sonra temizlemek kolaydır ancak malum hijyenik gerekçeler ile tercih edilmez. Karidesin bağırsakları sırtındadır. Bildiğiniz üzere canlıların etinin de en iyi kısmı sırtla bel arasındadır. Karidesi çiğden elle tek tek temizlerken iş bu yenecek kısımlarını gözeterek tam temizlemek zahmetli bir sanat işidir. İşte bu şekil balık temizleme işi, onu yiyecek olana hürmetin bir göstergesi olarak yani bu zahmete değecek özen ile yapılması gerekir. Basit gibi görünmekle birlikte değme fedakârlık örnekleri arasında yer alır.

Fedakârlık bahsine ülkesi için canını vermekten başladık, karides temizlemedeki incelikten çıktık. Uzatmayalım, fedakârlık, karşılıksız yapılan yardımdır demiştik; işte bu bakımdan aydın bir insanın, insanlık adına karşılıksız yapabileceği en asil fedakârlık 'düşünmek'tir.

İtibar

Son zamanlarda bir itibar geyiği aldı başını gidiyor. Yok efendim neymiş? İtibardan tasarruf edilmezmiş. Devletin itibarı gösteriş ve ihtişam ile ölçülürmüş gibi zırvalar ile de bu saçmalık savunuluyor. Uzak doğu kültüründe yeri hiç olmayan, hatta utanılan bu zırva batı da bir şekilde genel zenginlikle uyumlu olarak vücut bulmuştur. Orta doğu ve Araplar da ise binbir gece masallarına konu olmuştur. Açlıktan kırılan halk, krallarının muhteşem saraylarda yaşamasından pek hoşlanır. Yakın tarihimizde de bunun bir örneği, Osmanlı İmparatorluğumuzun 32. Padişahı Sultan Abdülaziz zamanında yaşandı. Hünkâr, veliahtlığında Paris'e ziyarete gittiğinde, Fransa kraliçesi Eugenie ile tanışır. Bir rivayete göre birbirlerine âşık olurlar. Bir zaman sonra, kraliçenin Süveyş Kanalı'nın açılışını yapmaya Mısır'a giderken yolunun İstanbul'dan geçmesinin bu aşk dedikodusu ile ilgisi yoktur. Fransızlar Beylerbeyi Sarayı'nda konuk edilirler. Hünkâr da bu sarayı akşamları ziyaret eder. Hünkâr'ın o dönemde haremde yedi eşi, beş eş adayı ve sayısız gözde ve cariyesi bulunmasının bu ziyaretlere engeli yoktur. İşte o zaman, Hünkâr'ın tabiriyle kraliçeye armağan edilen her biri bir servet değerinde onlarca mücevher ve diğer hediyeler de imparatorluğun itibarının göstergesiymiş. Yahu adam çapkınlık yapmak için düpedüz devlet hazinesini yağmalamış desem, şimdi beni linç edersiniz. Demiyorum o zaman. Ne haliniz varsa görün.

Zenginlik ve itibar; herkesin kendi özel arabasına binerek tıkalı trafikte saatlerce işe gitmeye çalışması değil, herkesin insani şartlarda toplu taşıma araçlarını kullanarak huzur içinde işine gidebilmesidir.

Bir başka geyik de çok eşlilik meselesidir. Mesela eskiden

zenginlerin, paşaların, beylerin, padişahların harem kurmaları ve sayısız cariyeye tutmaları mubah idi. Hoş şimdi de öyle ya. Neyse, konuyu dağıtmamak için onu geçelim. Ama, iç güveysi olsun veya olmasın, paşanın kızına damat olan boy-lu poslu yakışıklı babayiğidin haremde sıralarını beklerken sıkıntıdan patlayan ahu gözlerin kendisini süzmesine karşılık vermesi yasaktır. Harem sahibinin karşı cinsin letafetine karşı koyamayıp gözlerinin değdiği her kadını arzulaması ve elde etmesi mümkün iken, neredeyse onun ile eşit konumda bulunan, üstelik daha genç, daha güçlü ve daha yakışıklı olan damatların bu mevzuda dirayet etmelerini beklemek, haksızlık değil midir? Bu aslında, insanların yaratılış itibarı ile doğumda çıplak ve ölümde tek bir kefene sarılıp gitmek gibi imtiyazsız eşitliğinin veya sıradanlığının; erkekler için fakir, zengin, saraylı, rütbeli, işçi ya da köylü olarak, ayrıştırılması ve buna bağlı olarak da birine yasak olan şeylerin diğerine serbest kılınması konusudur. Çözümsüzdür.

Çağ

MÖ 800-156 yılları arasında, bugünkü Yunanistan'ın merkezde olduğu, Batı ve Güney Anadolu sahilleri, İtalya (çizme), ve İskenderiye'yi içine alan geniş bir coğrafyada, nasılsa başarılı olduğuna bugün bile birçok insanın inanmadığı, sadece kültürel değil aynı zamanda bilimsel ve elbette sonuçta insani açılardan hayranlık uyandıran bir 'Aydınlanma Çağı' yaşandı. MÖ 156'da Roma işgali ile bir anda sona erdi.

Ardından yaklaşık 300 yıl süren bir sessiz dönem geçtikten sonra, MS 200'lere doğru başlayan ve 1500 yıl süren ve kabaca 'engizisyon' kelimesi ile özetlenen 'Karanlık Çağ' yaşandı. Bu döneme ilkokullarda 'Orta Çağ' denir. Biraz okuyanlar 'feodalite' derler.

Sonra, 1200'lü yıllarda -ben Dante ile başladı demeyi tercih ediyorum- '2. Aydınlanma Çağı' başladı. Aslında, okuryazar olmayanlar bile bu çağı 'Reform' ve 'Rönesans' kelimeleri ile bilirler. Biz '2. Aydınlanma Çağı' demeyi tercih ediyoruz. Bu dönem; taassuptan kurtulmanın başarıldığı, özgürlüğün buluşlara, buluşların da makineleşmeye evrildiği dönemdir. Herkesin çok iyi bildiği ama bazı toplumlarının ıskaladığı '1. Sanayi Devrimi' ile taçlanmıştı.

O zamana kadar doğrusal artış gösteren bilgi birikimi, yirminci yüzyılda ivmelenmiş ve sıçrama tarzı bir artışla önce 'Uzay Çağı'nı hemen ardından da 'Dijital Çağı' getirmişti. Bugün dijital çağın keyfini süren insanlık da kültürel olarak '3. Aydınlanma Çağı'nı yaşamaya başladı. Biz buna 'Rönesans 2,0' demeyi tercih ediyoruz. Bunun yaşadığımız günlere denk gelmesine seviniyorum.

İlerici

Günümüz ilericilerinin sorunu risk almamaktır. Kendilerini, kedilerini, kredi kartlarını riske edemezler. Oysa Che ne yapmıştı? Ölümü göze almıştı. Savaşırken öldü. Yahu hepimiz öleceğiz, üç aşağı beş yukarı yani ha bugün ha yarın

anlamında. Size soruyorum, sülük gibi emerek ve sümüklüböcek gibi sürünerek yaşamak mı, yoksa bir ceylan gibi mükemmel güzel ve başı dik olarak gezerken vurularak ölmek ve kendisini vuran avcının her gece rüyalarına girecek kadar onurlu anılmak mı daha iyi? Bugünkü ilericiler değil ölmek iki gün heyecanlanmayı bile riske edemedikleri için teslim oldular farkında değiller. Hayır, sadece kendileri teslim olsalar neyse de geleceği de zalimin ellerine bıraktılar. Gelecek derken aydınlık gelecek elbette. Bizim çocuklarımızdan ödünç aldığımız yani çocuklarımızın yarınlarıdır gelecek. Oysa sözde ilericiler ne yaparlar? Anca atıp tutarlar. Havadan cıvadan konuşurlar. Durmadan yiyip içerler ve bugünlerde biraz da tivit atarlar. Sosyal medyada görüyorum, duyuyorum, biliyorum ama hiçbir şey yapmıyorum anlamında varlık gösterirler. Sonra gidip kredi kartları ile pabuç alırlar ve sonra konforlu evlerinde boy aynasını karşısına geçip hafifçe de yan dönerek kendi kıçlarına bakarak mutlu olurlar.

Köfte

Benim annem çok güzel köfte yapar. Benim annem bizim köyün oradan geçen otoyolun üzerinde otobüslerin mola verdiği dinlenme tesisinin mutfağında çalışıyor. Ne demiştim, benim annem çok güzel köfte yapar. Nereden biliyorsun diye sormayın bana, biliyorum çünkü annem işten eve gelince taa saçlarının dibi bile mis gibi köfte kokar da oradan biliyorum. İşte ondan dolayı, bilerek söylüyorum benim annem

çok güzel köfte yapar, ah bir de bizim evde yapsa o köfteleri, ben nasıl yerim onları, siz gözlerinize inanamazsınız.

Gerinerji

Gerilim enerji üretir. Bunun en somut örneği elektrik enerjisidir. Çekirdeğin etrafında dönen elektronların, tabiri caizse, uzaklaşmaya zorlanması, onlarda geriye yani olağan yörüngelerine dönme arzusu uyandırır. Bu arzuya biz gerilim diyelim işte enerjinin kaynağı budur. Bu yazıda gerilim ve enerji kelimeleri eş anlamlı olarak ele alındı. Bu yazıda bundan sonra, ikisinin birleştirilmesiyle, tarafımızca uydurulan ‘gerinerji’ kelimesi kullanılacaktır.

Gerinerji, düşük, orta ve yüksek dozlarda olmak üzeri üç farklı seviyede incelenir. Düşük doz gerinerji, hafif derecede olumlu etki eder, misal; kalem pillerdeki düşük voltajlı elektrik akımıdır. Bu miktar gerinerji yararlıdır. Her türlü olumsuzluğun başlamak üzere olduğuna dair bireyi ikaz eder, motive eder, uyarır, uyandırır ve gücü yettiğinde çalıştırır. Orta doz gerinerji tam yol ileri demektir. Misal; sınav haftasında öğrencinin ders çalışması, çayını kahvesini içerek sabah mahmurluğunu üzerinden atmış bir cerrahın ameliyat yapması, uzun yol şoförlerinin ellerinin direksiyona gözleminin yola ve ayaklarının gaz pedalına kilitlenmesi ve ilham geldiği anda bir şairin en güzel dizelerini yazması ve daha niceleri gibi olup çok yüksek oranda dikkat ve odaklanma gerektirir. Bu esnada bireyin en uygun pozisyonunda yani er-

gonomik duruşta olması, fiziksel ve ruhsal ihtiyaçlarının giderilmiş olması ve üretim materyallerinin tam olması gerekir. Yüksek doz gerinerji yani yüksek voltajlı elektrik akımı ise kontrolsüz kaldığında her zaman zararlıdır. Bir tabanca-
dan çıkan mermi, yüksekte düşen bir cisim, sinirlerinin aşırı gerilmiş olduğu ellerini sıkmaktan parmakları morarmış bir insan, her türlü öfke; çünkü hata yaptırır, egemenin ölüm korkusu, şimşek çakması, atom bombası ve daha niceleri gibi olup mutlaka tahribatla sonuçlanır.

Konuya bu şekilde uzun bir giriş yaptıktan sonra sadede gelecek olursak; yüksek doz gerinerji etkisine maruz kalan canlılar, insanlar, organlar, dokular, hücreler, moleküller, atomlar ve elektronlar sonunda bir şekilde geri dönüşümsüz bozunuma uğrarlar. İşte bunun adı siyasette güç zehirlenmesidir, ahlakta utanmazlıktır, sosyolojide kötülüktür, psikolojide mutsuzluktur, patolojide kanserdir.

İnsan

Eğitimin etkisi, Mark Twain’in ‘İnsan Nedir?’ adlı öyküsünde geçer. Biz onu farklı bir şekilde ele almaya çalıştık. Toprağın içindeki demir cevherinin ne kendinden ne de dünyadan haberi yoktur. Varlığının dahi farkında olmadığı için; mutlak bir ilgisizlik içindedir ve ortaya çıkmak gibi bir talebi de bulunmaz. Onun, önce dağlardan kazınarak, un ufak edilerek, eleklerden geçirilerek, ayıklanarak ve süzülerek yoğun cevher içeren bir hale getirilmesi gerekir. Dış

etkenlerin rol oynadığı bu aşamaya ön yargılardan arınma denir. Bu aşamada cevher hala tutsaktır. Aile içi eğitim bu-
raya kadardır.

Ardından yıkanır, çalkalanır, süzülür ve çeşitli kimyasal-
larla muamele edilerek toprağından tamamen arındırılarak,
saf cevher içeren bir değere yükseltilir. Buna okul öncesi eği-
tim diyelim.

Sonra, ihtiyaca göre şekillendirileceği haddehanelere ge-
tirilir. Yüksek ısı ve basınç altında demir çubuklar, profiller
ya da plakalar veya külçeler halinde mamul ürün haline ge-
tirileceği fabrikalara yollanır. Buna temel eğitim denir. Cev-
herin özgürleştiği aşamadır.

Ardından -isteğe göre- ya saf element haliyle veya çeşitli
madenlerin katkıları ile bileşikler halinde veya çelikleştirile-
rek; kullanılan makine, cihaz, alet ve edevat halinde insanla-
rın hizmetine sunulur. Bu aşama eğitimin son aşamasıdır. Bu
aşamada artık limitler kesinleşir.

Görüldüğü üzere; cevherler element halde kullanılabi-
leceği gibi başka cevherlerin katkılarıyla bileşik halinde de
kullanılabilir. Demir bakır ile birleşince yeni bir alaşım olur.
Bakır kalay ile birleşince tunç olur. Ama hiçbir element bir
başka elemente dönüştürülemez. Demir altına dönüşmez.
Eğitimin insanın özünde yaptığı değişim aynen böyledir.

Eski semer

Semer nedir bilir misiniz? Semer, beygir, katır, eşek gibi
hayvanların sırtına binmek ve yük bağlamak için kulla-
nılan, ağaç bir iskeletin içi sazla doldurulmuş yatağından
oluşan üstlüğüdür. İlk kez Araplar ve İranlılar tarafından
kullanıldığı söylene de onlardan önce yaşayan Mısır, Mezo-
potamya ve Anadolu milletlerinin hayvanlarla yük taşımaya
bildikleri, bu yüzden hayvanın sırtına yük taşımaya yara-
yan bir araç yerleştirdikleri, kazılarda çıkan buluntulardan
ve duvar kabartmalarından anlaşılıyor. Semer, yük ve binek
hayvanların taşıyacakları yükün hayvanın sırtına zarar ver-
memesi için, ağaç iskeletin deri ve keçe ile kaplanması ve
arasının kuru saz ve otlarla doldurulan, çok özen isteyen el
işçiliği bir eserdir.

Semer sayesinde hayvanların vücudu hem soğuktan ko-
runuyor hem de taşıdıkları yüklerin onlara zarar vermesi
engellenmiş oluyordu. Ayrıca semer, atlarda kullanılan eye-
rin de görevini üstlendiğinden insan taşınmasına da olanak
sağlıyordu. Dengesiz yapılmış bir semer hayvanın sırtının
yaralanmasına neden olur. Yeni bir semer, eşeğe göre özel
yapılmamış bile olsa bir süre kullandıktan sonra, üstüne
oturan insanın ve kenarlarına asılan yükün etkisiyle, içine
yerleştirilen sazlar zamanlar ezilerek incelir ve semerin altı
hayvanın sırtına göre, semerin üstü de oturan insana göre
şekillenir. Eşek öldüğünde semeri atılmaz. Yeni alınan eşe-
ğin sırtına vurulur. Ancak hayvanın sırtındaki küçük kemik
yapı farklılıkları eski semerin yeni eşekte bası yarası oluşturu-
masına neden olur.

Semercinin semerlerinden memnun olmayan eşekler,
semercinin değişmesini isterler çünkü sırtlarına konulan

semerler onları yara bere içinde bırakır. Semerci değiştirilir. Yerine gelen semercinin yaptığı semerler de iyi değildir. Onun semerleri hayvanlara daha fazla zarar vermeye başlamıştır. Yeni semercinin de değişmesini eşekler hep bir ağızdan isterler. Semerci yine değiştirilir. Yeni gelen semerci de tüm eşeklere 'gelen gideni aratır' dedirtir. Bütün eşekler şikâyet edip dururken içlerinden biri diğer eşeklere bir öneride bulunur ve der ki "Eşek kardeşlerim! Semerci ustalarına beddua edip duracağımıza eşek olmaktan kurtulmayı neden denemiyoruz?"

Geçmişe ait ne varsa; gelenekler, görenekler, tutkular, alışkanlıklar, sevgiler, nefretler, kurallar ve hatta yasaklar eski semerlerdir. Üstelik bunlar; tesadüfen zengin olmuş bir çingenenin fakir gibi kokmasının yıllarca sürmesi gibi, açlığın yerini açgözlülüğün, takvanın yerini bağınazlığın alması gibi ilk hallerinden eser kalmamış, tabiri caizse yozlaşmışlardır. Eski semerleri atmak yetmez. Yeni tutumları da semer haline getirmemek gerekir. Dile kolay gelse de semersiz yaşamak zihni pek yorar. Ancak gene de çocuklarımızın bizim aracılığımızla dünyaya gelmiş olmaları, sırtımızdaki eski semerimizi, üzerindeki minnet yüküyle onlara zoraki taşıtmamıza gerekçe olamaz.

Çocuklarımıza insani temel etik tutumlar kazandırmak için; yalandan, haksızlık yapmaktan, başkasına zarar vermekten kaçınmak, çevreye yarar sağlamak ve toplumsallığın gerektirdiği yükümlülükleri yerine getirmeye gayret etmek gibi telkinlerde bulunmalıyız. Bu da söz ile değil hal ile ve zorlamadan yapılmalıdır.

Aptallık

Naziler tarafından asılarak idam edilen, Alman teolog Dietrich Bonhoeffer'e göre aptallık; organize kötülüğe, zalimliğe, korkaklığa, cehalete, suça ve sonuçta çöküşe neden olur. Aptallığın yarattığı kötülük diğer tüm kötülüklerden daha tehlikelidir. Kötülüğü protesto etmek ve karşı argümanlarla mücadele etmek, organize olmuş aptallar sürüsüne karşı etkili olmaz. Aptallara mantıklı gerekçeler sunulduğunda önce reddederler, reddedemezlerse önemsizleştirirler. Aptallar hallerinden memnundur fakat saldırıya da hazır haldedirler. Saldırıya geçtiklerinde kötü insanlardan çok daha tehlikelidirler. Aptallıkla mücadele edebilmek için önce onun doğası anlaşılmalıdır. Aptallık bir zekâ problemi değildir, ahlaki bir problemdir. Entelektüel birikimi olduğu halde aptal olan insanlar vardır. Aptallığın doğuştan gelen bir maraz olduğu düşünülür fakat bu yanlıştır. İnsanlar belli şartlar altında aptallaşırlar, daha doğrusu başkalarının kendilerini aptallaştırmasına müsaade ederler. Güce tapma arzusu aptalların hastalığıdır. Bu hastalık bulaşıcıdır. Güç sahipleri ile aptallar birbirlerine ihtiyaç duyarlar. İnsanların ahlaki ve entelektüel birikimleri bir anda yok olmaz. Güçlünün gücü arttırdıkça aptallar o gücün büyümesine daha çok kapılır ve bağımsız düşünme yetisini kaybederler. Aptallar otonom biçimde hareket ederler. Gözüne sokulan gerçekleri inatçı biçimde reddederler. Onlarla konuştuğunuzda bir insanla değil, sloganlarla konuşan bir robotla konuştuğunuz hissiyatına kapılırsınız. Büyülenmiş gibidirler, kötülük yaptıklarının farkında değildirler. Ne yaptıklarının bile farkında değildirler. Kullandıklarını ve kötülük yaptıklarını onlara anlatarak bir yere varılamaz. Onları bu katatonik uykudan çıkarmanın tek yolu bağımsız ve

özgür olmalarını sağlamak ve yaptıkları her şeyden sorumlu olduklarını görmelerini beklemektir.

Soru neydi?

Hoca asistanına bir vesile ile ameliyat esnasında, serviste hasta başı vizitinde, ders esnasında veya herhangi bir nedenle olabilir, bir soru sorduğunda; soruya cevap vermek ya da en azından vermeye çalışmak, bilinen bir davranıştır.

Eğer hoca soruyu sormadan cevabı isterse, ne yaparız? Bu durumda asistan, o anda ilgilenilen konuyu önceden çalışmış olmalıdır. Sonra, o konu ile ilgili muhtemel önem, zorluk veya sorun içeren incelik, detay veya problemi daha önceden algılamış veya o anda sezinlemiş olması gerekir. İşte o zaman, konu ile ilgili o anda sorulması muhtemel soruyu tahmin edebilir. Cevabı bilemeyebilir. Ancak burada soruyu bilmek cevaptan daha önemlidir. Bir alanda üstün başarı kazanmış mesela Nobel ödülü almış çalışmalara baktığımızda, konu ile ilgili çok önemli bir soruya cevap aradıkları görülür. Aramak bulmaktan önemlidir. Doğru soruyu sormak, o an için doğru cevabı bulmaktan daha önemlidir. Cevaplar imkân dâhilindedir. Sorular 'sin qua non'dur, cevaplar hediyedir. Bunu süreç yönetimine transfer edip yaşam pratiğimizde uygularsak, yaptığımız işleri doğru yaparız. Doğru işler yapanlar, karşılarına çıkan engelleri aşarak ilerlerler, bu da başarı ve belki de biraz mutluluk demektir.

Antikırılğanlık

Belirsizlik mükemmeldir. Her şeyin temelinde olasılıksız ve öngörülemeyen olayların yattığını biliyorum ve bunu mükemmel buluyorum. Belirsizliklerle baş edebilmek için, antikırılğan olmak gerekir. Antikırılğanlık, kırılğan olmamak veya dayanıklı olmak değildir, streslerden güçlenerek çıkmaktır. Ne yapmayı öğrenmek değil, problem çözme-yi öğrenmek esastır. Sorunlar, engeller ve tehlikelerle dolu bir parkuru sadece bitirmek değil güçlenerek tamamlamak esastır. Yokun karşıtı vardır. Sıfırın karşıtı birdir. Eksi birin karşıtı artı birdir. Oysa antikırılğanlıkta, yokun karşıtı çoktur, sıfırın karşıtı ikidir, eksi birin karşıtı artı üçtür. Bunları iki örnekle açıklamaya çalışacağım. Birincisi kemik doku iyileşmesi, ikincisi sürücüsüz araçlar.

Doktor olduğum için önceliği kemiklerin sertliğinin oluşum mekanizmasını temel alan ve kemik doku iyileşmesini anlatan bir örnek vereceğim. Kemikler canlı hücrelerden oluşur. Kemiğin sertliğini sağlayan kalsiyumu kemik hücreleri kandan alır, çeşitli maddeler ile muamele eder ve hücreler arası mesafede şeritler halinde depolarlar. Bu olayı güdüleyen şey kemiğin üzerindeki baskıdır. Kemik ne kadar yüke maruz kalırsa o kadar sertleşir. Yüke maruz kalmayan kemikler kalsiyum içeriğini kaybeder. Ne kadar yük o kadar sert kemik!

Sürücüsüz araçların ilk tasarımları, parkur bilgilerinin yüklendiği yazılımlar üzerinden yapılmıştı. Bunun gelecek vaat etmediği çok kısa sürede görüldü. Çünkü ezbere parkura göre hareket eden araçlar milimetrik hatalar nedeniyle ya yoldan çıkıyorlardı ya da yokuşlarda tıkanıyorlardı. Bugün sürücüsüz araçlarda yazılımlarında problem çözme becerisi yüklenen ve algılayıcılarla donatılmış olduğu için anlık

eğime ve karşıdaki hareketli ve sabit engellere göre tavır almalarını sağlayan akıllı yazılımlar kullanılıyor. Ben onlara antikırılğan yazılımlar diyorum.

Canlıların biyolojik evriminde de antikırılğanlık yasaları geçerlidir. Değişen şartlara karşı cepte taşınan avantajlar hayatta kalmak ve üremeye devam etmek için her zaman yeterli değildir. Değişikliklerden güçlenerek çıkanlar için ise bu durum her zaman geçerlidir. Antikırılğanlık yasasına göre, bizi zorlayan şeylerin bizi güçlendirmesi iyidir.

Ailanthus Altissima

Namı diğer kokar ağaç veya erkek sakız ağacı ya da osuruk ağacıdır. Bu ağaca bizim İç Anadolu'da mundar ağaç da derler. Sadece cami, medrese, tekke ve zaviye gibi mekânların avlularında ve başlangıçta iyi niyetli olarak yeşili koparmaya kıyamayan insanların bulunduğu yerlerde yetişir. Ancak çok arsız bir bitkidir. Buradaki arsız kelimesi kanlı canlı olup, her yerde, her zaman ve hızlı büyüeyebilen anlamındadır. Müthiş bir istilacıdır. Her yöne yayılabilir. Onun hâkim olduğu bahçede, gölgesinde değil başka ağaç, bitki yetişmez. Meyvesi yoktur. Yaprakları veya ince yeşil sürgünleri koparıldığında ele bulaşan kötü bir kokusu vardır. Odunu sert ağaç grubundandır.

Kokar ağaç, bambudan sonra en hızlı büyüyen bitkilerden biridir. Kötü kokusuna rağmen odunu özlü olup kilo dövdüğü için kereste ve yakacak olarak kullanılır. Ancak, bu

ağacı bir kere köklendiği bahçeden uzaklaştırmak çok zordur. İlk fırsatta yer altındaki köklerinden filizler verir.

Ailanthus Altissimanın hikâyesini yazarken aklıma geldi. Ekip yeşerttikten, sulayıp büyüttükten sonra kötü kokusunu beğenmeyip, tu kaka, deyip çöpe atmak için taşırken, salonun orta yerinde elden düşerek devrilen ve yerdeki Bünyan halısını berbat eden, saksı ve içindeki bitkiden ve onun verdiği zararlardan da söz etmek gerekir. Ne zaman eve misafir gelse, halıdaki çirkin lekeyi görse, bu nedir diye sorsa, ona tüm hikâyeyi, saksı ve onunla ilgili süreçleri anlatmadan, her seferinde başkia türlü yalanlar uydurarak izah etmeye çalışmak zorunda kalmak, ne kadar zordur.

Bu hikâyede kokar ağaçtan maksat kötülüktür. Yoksa yemyeşil ağacın ne suçu var! Hani derler ya; cebinde akrep taşıyan sonucuna katlanır. İşte o misal kötülük de öyledir. Kötülüğün bugün çıkar sağlayanlar, yarın aynı kötülüğün altında kalırlar.

Fark

Bir rivayete göre; dünya üzerinde bugünka haliyle gezilen 8 milyar insanla birlikte, şimdiye kadar toplam 80 milyar insan var olmuş. Seksen milyar farklı ruh, bir o kadar farklı yüze ve dış görünüşe sahip insanlar, 5000 farklı dil üretmişler. Bunları birbirinin aynı genlerle, aynı biyokimyasal reaksiyonlarda kullandıkları ortak maddeler olarak bildiğin su ve besin maddelerinden temel elementleri kullanarak ürettikleri moleküllerle inşa ettikleri hücreler aracılığıyla

yaptılar. Bir başka deyişle, insanların hem iç dünyalarını hem de dış görünümelerini belirleyenler tüm organik dokuların tümü ortak, benzer, eşit ve hatta aynı olduğu halde, tüm insanlar birbirlerinden kesinlikle farklıdır. Bu duruma aynı ama farklı denir. Gelişmiş sistemlere sahip canlılar böyledir. İnsan yüksek ya da kompleks veya karmaşık organizmalar arasında en gelişmiş sinir sistemine sahiptir. Bunların arasında beyni en çok geliştiği için sentez ve soyutlama yetisine sahip tek varlık ta insandır. Hal böyle olunca, insanın kendisini kainatın merkezine koyması kaçınılmazdır. Böyle bir ayrıcalıkla ödüllendirildiğini düşünen insanı kim tutabilir.

Şimdi buraya bir türkü iyi gider: <https://www.youtube.com/watch?v=s6vXWtNZu0c>

Bir anadan dünyaya gelen yolcu, görünce dünyaya gönül verdin mi? Kimi büyük kimi böcek kimi kul, merak edip hiçbirini sordun mu? Bunlar neden nedenini sordun mu? İnsan ölür amma uruhu ölmez. Bunca mahlukat var hiçbirisi gülmez. Cehennem azabı zordur, çekilmez. Azap çeken hayvanları gördün mü? İnsandan doğanlar insan olurlar. Hayvandan doğanlar hayvan olurlar. Hepisi de bu dünyaya gelirler. Ana haktır. Sen bu sırta erdin mi? Vade tek mil olup ömrün dolmadan, emanetçi emanetin almadan, ömrüyün bağının gülü solmadan, varıp bir canana ikrar verdin mi? Varıp bir cananın kulu oldun mu? Garip bülbül gimi feryat ederiz. Cehalet elinde küskün kederiz. Hep yolcuyuz böyle gelir böyle gideriz. Dünya senin vatanın mı yurdun mu?

Neşet Ertaş 1979

Kutuda

Bu dünya masalının bir yerde yanlış anlatıldığını düşünen ve yüreği, yüreği olan her can ile birlikte atan, gerçek hayvan dostlarına destek olmak amacıyla yazılan bu hikâye, hayatının yazgısını başkalarının kararları ile gerçekleştirmek zorunda kalan tüm canlılara ithaf edildi.

Bu hikâye, kavına çarptığı anda ezvasının parlayarak yanacağı anı beklerken, günlerini bir kutunun içinde kuru kalmaya gayret ederek geçiren (çünkü onların işi bu) 40 kardeş kibrit çöpünün hayat hikayelerinden ibret ve ilham alınarak yazıldı. Kardeşlerinin birbiri ardına aralarından çekilerek alındıktan sonra, nereye götürüldüğünü ve akıbetlerinin ne olduğunu asla bilememenin, geride kalanlar üzerinde ne gibi endişe ve hatta korkuya neden olduğu az çok tahmin edilebilir.

İşte bu nedenle, bu hikâyede, kutudaki kibrit çöplerinin sözüm ona mutlu geçmişleri ve istisnasız tümünün yanarak sona erecek olan hayatlarının, kendileri dışında herkes tarafından bilinen; ama çoğunlukla umursanmayan öyküsü var.

Sanki akşamdan kalma gibiydi. Başında hafiften çok şiddetliden az bir ağrı vardı. Oysa hatırladığı kadarıyla başını ağrıtabilecek bir sağlık sorunu yoktu. Dün akşam yemeğinden sonra, yatmadan önce, o da ağzını çalkalamak için sadece, iki yudum su içmişti.

Şöyle bir silkinerek ayağı kalkmak isterken bir yanının üstüne yıkıldı. Hay Allah! Şimdi bu baş dönmesi de ne? Üstelik hafiften bir üşümesi de vardı. Üşüme neyse de kırgınlık; hatta sanki bütün gün bedenlen çalışmışçasına yorgunluk hissetmesi normal değildi. Son günlerde çok yorucu meşgu-

liyetleri olmamıştı. Düşündü. Şikayetlerinin sebebi olacak hiçbir şey hatırlayamadı. Hatta, dün neredeyse bütün gün poposunun üstünde oturmuştu. Bu hastalık halleri, daha önce de birkaç kez olmuştu. Kimisinde bir iki gün kimisinde daha uzun sürmüş olsa da sonunda iyileşiyordu. Belli aralıklarla başına gelen bu sorunun ne olduğunu anlamasa da bir süre sonra nasıl olsa kendiliğinden iyileştiği için üzerinde fazla kafa yormuyordu. Bu kez de aynı şekilde eninde sonunda iyileşeceğinden emindi.

Fakat o da ne? Sırtında da bir acı duyumsuyordu. Sırtını göremediği için, ne olduğunu anlamadığı bu acıya odaklandı. Sanki derisi çekiliyor gibiydi. Burun deliklerini genişleterek derin bir nefes aldı, başını boynunun izin verdiği kadarıyla arkaya doğru çevirmeye çalışarak sırtını koklamaya başladı. Kokuları tanıma yeteneği sayesinde bugüne kadar besinlerin en güzellerini seçmekte nasıl başarılı olduğunu hatırladı. İyi kokular kadar kötü kokularda da ustaydı. Tehlikenin kokusunu ise çok uzaktan alabilirdi. Bu sayede ne badireler atlatmıştı; ama bu kez algıladığı kokudan rahatsız oldu. Çünkü bu bir kan kokusuydu. Hem de eğer yanılmıyorsa ki koku tanıma duyusu onu hiç yanıltmamıştı, bu koku kesinlikle kurumuş kan kokusuydu; çünkü taze kanın kokusunda bir sıcaklık olurdu, oysa bu biraz çürümüş gibiydi. Bu kesin kuru kan kokusuydu. İyi de şimdi durup dururken bu da neyin nesiydi? Birden paniğe kapıldı; çünkü yakınlarda kokunun kaynağı olacak hiçbir şey yoktu. Bu acaba kendi kanının kokusu olabilir miydi? Aman Allah'ım. Olmasın. Lütfen olmasın. Zaten yaralandığını da hatırlamıyordu. Canı daha çok sıkıldı. Korku ve endişe içinde büyük bir gayretle bacaklarına yüklendi, ayağa kalktı. Biraz yürümek iyi gelecekti. Güçlkle de olsa bir iki adım attı. Ancak ilerleyemedi. Önünde düz beyaz bir duvar

vardı. Başını sağ yanına çevirdi. İki adım ötesinde dümdüz bembeyaz bir duvar daha vardı. Bir endişe ile başını sola çevirdi. Duvar. Korku içinde duvarların izin verdiği kadarıyla arkaya döndü. Duvar. Sırtındaki acıya rağmen son bir ümitle başını yukarıya kaldırdı. Üstünde de bembeyaz bir duvarla çevrili bir yerde kapalı olduğunu dehşet içinde fark etti. Bir ucundan bir ucu üç adım, bir yanından bir yanı iki adım genişlikte; ancak ayakta durmasına izin verecek kadar yükseklikte, duvarlarında hava almasına izin veren küçük delikleri olan kapalı küçük bir kutuda bulunmakta olduğunu anladı. Demek ki gene tutuklanmıştı. Bir öfkeyle kafasını öndeki duvara vurdu. Canının yanmasına aldırmadan birkaç kez daha bunu tekrar etti. İsyanını başka türlü belli edemezdi. Çünkü bu kutunun içinden çıkmaya gücü yetmeyecek kadar acizdi ve bundan nefret ediyordu. Bu aslında başına ilk kez gelmiyordu. Daha önce de bu kutunun içinde, zaman zaman baş ağrısı, baş dönmesi ve bulantı kusmalar, ağrılı sancılı krampolar içinde uyandığı olmuştu. Nasıl olduğunu hatırlayamadığı hastalıkları olduğunda, hastalığının durumuna göre, kimisinde günlerce, bir keresinde de aylarca bu kutuda kalmıştı. Uzun süreler kalmasına rağmen gene de bu küçük kutuda yaşamaya alışamamıştı. İyileşince büyük kutuya götürüyorlardı. Büyük kutu dediysek öyle bacaklarını açarak koşacak oynayacak kadar da büyük değildi; ama orada en azından kardeşleri vardı. Onların kokuları vardı. Onlarla bedenleri alt alta üst üste sıcacık uyumak güzeldi. Kutuda da olsa, kendini ailesinin yanında güvende hissederek yaşamak güzeldi.

Yaşamak güzeldir.
Çünkü; aslolan her şeye rağmen, yaşamaktır.

İnsanların varlık içinde yokluk eziyeti ile sonuçlanan kavgalarının temeli haksızlıktır. Hiçbir canlının özgürlüğüne zarar vermeden yaşamak isterim. Oysa tarihin, kralların emriyle yazıldığını hepimiz biliriz. Umursamayız; o başka! Tarih yeniden yazılırken, o zaman eğer öyle olmuş olsaydı şimdi için daha iyi olurdu denir. Gerçekler yalanlarla yer değiştirerek yeniden yazılır. Çünkü gerçekler acıdır, yalanlar tatlı. İşte aslında böyle sahte bir dünyada yaşıyoruz.

Üstelik bir daha asla tekrar göremeyeceğimiz güneş ışıklarını kalın perdelerle engelliyoruz. Gün ışığı ve perde mecazdır elbette.

Bilmem ne uğruna gül gibi hayatların kutulara hapsedildiği bir dünyada yaşıyoruz. Aslında engellemelerdir insanı durduran; yoksa dosdoğru yola devam edenler her daim yol alırlar. Ama gel gör ki buna asla izin verilemez, varlığımızın farkına dahi varmadan, bir bakıma harala gürele yaşıyoruz.

Oysa eğer hayat hakkıyla yaşanmış olsaydı; insanlık ve hatta tüm canlılar mutluluk sanatında fersah fersah ilerlemiş olurdu. Kim bilir? Belki henüz ölümün çaresi bulunamazdı, ama eminim birçok hastalığın tedavisi gene bulunurdu, hem de daha etik yöntemlerle.

Ekmek herkese yetecekti aslında...

Bugün doktorlar muayene ettiler. Kendi aralarında, Latince ve İngilizce tıbbi terimleri Türkçe ile karıştırarak yaptıkları konuşmalarından anladığı kadarıyla durumu iyiymiş. Bu habere, iyi haber alan her canlı gibi sevindi. Ama çok değil; çünkü artık bu süreçlere alışmıştı. Hayatta kalmak onun

işiydi. Bu devirde iş bulmak kolay mıydı? Kendi kendine bir söz verdi; bu son olacaktı. Bu kez de iyileşmeyi başırırsa, hemen emekliliğini isteyecekti. Sonra, yorgunluktan bitkin düşüne kadar, özgürce ve sınırsızca koşacaktı. Hoplamak zıplamak, çılgılık atmak istiyordu. En çok özlediği ise toprağı eşelemek ve gizli bir yere yuva yapmaktı. Eşini koklayarak seçmek, karanlıkta çiftleşmek, toprağın derinliklerinde güvenli ortamlarda doğurmak istiyordu. Elbette bu durumun bazı tehlikeleri olacaktır. Adrenalinini doktorlar tarafından yapılan enjeksiyonlarla almak değil, avcı kuşlardan ve yırtıcılardan kaçarken kendi vücudunda, kendi hücrelerinin içinde üretmek istiyordu. İşte öylesine yani deli ve dolu yaşamak istiyordu.

Kaç tane gerçekten doğal şey kaldı elimizde?

Gerçekten ihtiyaç duyduğum iki şey var; sağlıklı olmak ve internet erişimi. Baş ağrısı vs. Aspirin ile tedavi edilebilir. Bu nedenle internet hızı ve bant genişliği, sağlıktan sonra en önemlidir. İyi bir internet her şeye yeter. Çok şey mi istiyorum?

İnsan hayatın eşegidir. Ama insan, eşeğin yüküne gösterdiği özeni, kendisine emanet edilen zamana karşı göstermemiştir. Bilenler bilir, eşekler yüklerine karşı aşırı duyarlıdır. Oysa insan, ömrü boyunca, zamanı hoyratça harcamak dışında övünülecek pek az şey yapar.

Binlerce yıldır milyonlarca kız kardeşlerinin çektiği acıların tümünü, o incecik bedenine sığdırmış bir kadının anaç tavrıyla aldığı sorumluluğun altında ezilmeden dik durabi-

len asaleti ve her şeye rağmen karşısındakine hürmetini belli eden bir ses tonu ile konuşmaya başladı; “Evet, şartlarınızı kabul ediyorum.”

Aydınlatılmış onam belgesini imzaladı ve kibarca karşısındakine uzattı. Sonra devam etti; “Evet, ben bir deney tavşanıyım. Babam, annem, erkek ve kız kardeşlerim hepsi birer deney tavşanıydı. Elbette çocuklarım da öyle olacaklar. Sonuçta bu bizim ailemizin geleneksel işi. Büyüklerim işlerini yaparken öldüler. Benim de öleceğim gibi. Sorun değil. Biz deney yapılmak için doğmuşuz. Bu beni mutlu ediyor, sanırım diğer tavşanları da ediyordur. Sizin tarafınızdan bakınca, bazılarınız umursamasa da bazılarınıza kötü görünüyor olabilir. Biliyorum; ama olaya bir de benim açımdan bakın; işimi yapıyorum. Bu benim işim. Bu devirde iş bulmak kolay mı? İşsiz kalmayı göze alamam. Bakmam gereken bir ailem var. Sonuçta hastaların iyileşmesi veya insanların hastalanmaması için ya da kısacası insanlığın selameti için burası biraz abartılı oldu, tamam, kabul ediyorum; ama olsun böyle kalsın. Ben bu işi yapmak zorundayım. Uzatmadan sadede gelecek olursak, aslında işimin amacı; genç kızların daha güvenilir ruj sürebilmeleri için, doğal olarak terleyen insanların kaşını yapmayan deodorant kullanabilmeleri için, menopoza giren kadınların ciltlerinin kurumasını giderirken kılınmayı önleyen kremlerin keşfedilmesi için kullanılacak yeni ürünlerin benim hassas bölgelerimde denenmesidir. Elbette başta kanser olmak üzere yıkıcı hastalıkların, yaşlanmanın ve hatta ölümün çaresi olacak yeni ilaçlar keşfetmek, dezavantajlı bireyleri iyileştirmek ve bedene uygulanabilecek tıbbi malzeme ve cihazlar geliştirebilmek için bu deneylerde bize ihtiyacınız var. Bunlar için yüksek sesle itiraz etmiyorum. Ama, insanların, hayvanlar üzerinde denenmiş; göz

kalemi, şampuan, güneşten koruyucu kremler, solüsyonlar, nemlendiriciler, renk açıcılar, iz kapatıcılar vs. ve elbette en çok da banyo ve lavabolarında bulunan envai türden kozmetik, temizlik ve hijyen ürünlerini ve güçlendirici, geciktirici ve gençleştirici hapları kullanmayı daha çok tercih etmeleri konularında etki yarar matrisi analizi yapmak isterdim. Neyse lafı uzatmayayım. İyi ki ülkenizde hayvan testlerine izin veren yasalar var. Yoksa siz bunları benim üzerimde nasıl deneyebilirdiniz? Sizin sayenizde bir iş sahibiyim. Barınma ve beslenme gibi zorunlu ihtiyaçlarım zahmetsizce ve karşılıksız olarak gideriliyor; yoksa ben ne olurum? Büyük ihtimalle sokak tavşanı olurum. Yok burası olmadı, sokak tavşanı değil de bilirsiniz işte, normal bir tavşan gibi olurum. Burasını anlamadınız mı? Nasıl mı? Bakın o zaman size anlatayım.”

Dedi ve her gece rüyalarına giren, gündüzleri acısız, ağrısız ve bedeninde deney yapılmadığı -iyi- günlerinde, kutusunda bir başına kaldığında, hayallerini süsleyen şeyleri anlatmaya başladı.

“Normal bir tavşan gibi işte tarlada, dağda, kırdan, bayırdan yani koşardım mesela. Mesela toprağın altına yuva yapardım, mesela karanlıkta uyurdum, mesela yavrularıyla birlikte yaşardım, mesela yamaçlarda en hızlı koşan canlı ben olurum, mesela yaşlandığımda; yani artık eskisi gibi hızlı kaçamadığımda, bir avcı kuşun pençelerinde ölmeyi tercih ederdim. Yeryüzündeki ekolojik dengeye uygun olarak, bir başka canlının besin zincirinde yer alacak olmanın haklı gururu içinde, hayatının amaçlarını tamamlamış bir canlının huzurunu gülen gözlerimin içinde belli ederek, yani mutlu ölmek isterdim. Bakın burası çok güzel oldu, bunu vasiyetim olarak kaydedin lütfen! Son olarak sizden ricam; benim

nefes alarak yaşayan, susayınca su içen, su içince kendine gelen, tatlı yediğinde yüzü gülen ve sizler gibi gelişmiş sinir sistemine sahip, anatomik, fizyolojik ve metabolik tüm özellikleriyle sizden neredeyse beden ağırlığı ve tüylerinin fazlalığı ki bu durum sizlerin arasında da bazılarınız için sorun olarak mevcuttur, dışında hiçbir farkı olmayan, doğan ve doğuran bir canlı olduğum gerçeğine göre davranın. Ve en azından son anda bari bana acı çekirtmeyin lütfen. Sonra, öldükten sonra yani, beni bir reyhan tarlasının kuzeybatı köşesine gömün. Reyhan otunun tadı güzeldir ama ben kokusunu daha çok severim. Bilirsiniz, reyhan kokusuna cennet kokusu derler. Kötü düşüncelerden uzaklaştırır. Sinirleri yatıştırır ve ruhu güzelleştirir. Güneş, güneydoğudan bir mızrak boyu yükseldiğinde, çiçeklerden yükselen kokular, kuzeybatı yönüne doğru hafif bir esinti içinde yayılırlar. İşte bu nedenle, yaşarken çektiğim acıları unutabilmem için, beni bir reyhan tarlasının kuzeybatı köşesine gömün lütfen!"

Hayatın amacı; amacı olan bir hayat yaşamaktır.

Çünkü insan bir şekilde hayatını sürdürecektir kadar para kazanır. Bunun bir, birkaç ya da birçok tık üstünde kazanmak amacıyla, dünya görüşüne aykırı olduğunu bildiği bir projenin içinde yer almak; yani olmadık bir hikâyenin içerisinde yaşamak, yani inanmadığı gibi davranmak, en kötüsüdür. İşte ondan sakınırım hem kendimi hem de hayvan dostlarımı.

İnsanın mutlu olması için anı yakalaması şarttır. Bu anı tespit etmek demek değildir, anı yaşamak istenir. Ancak bu haz arayışı, hedonik (anlık zevkler uğruna bayağı) yaşamak

değildir. Ödemonik (yaptıkları ile uyumlu çelişkisiz ruh halinde) yani haysiyetli mutluluk arayışıdır. İnsan nefes aldığı sürece bu arayışını devam ettirmeye kararlı olmalıdır. Yani anı yaşamak iyidir. İşte aradığımız Carpe Diem türü budur. Carpe Diem, ama iyisinden.

Carpe Diem.

Canlıların hayatlarındaki en büyük endişe kaynağı kendileri ile ilgili değildir. Tüm canlıların, tüm canlılar derken buna tavşanlar da dahildir, en büyük endişe kaynağı sevindikleri bir varlığı kaybetme korkusudur. İşe bir de deney tavşanları açısından bakalım; her gün bir akrabasının büyük kafesten alınarak, deney odasına götürüldüğünü görmenin öngörülemez sonuçlarının dayanılmaz ağırlığı ile yaşamaya devam etmek zorundalar. Kim onların yerinde olmak ister? Hiç kimse!

Oysa bir deney tavşanının, insanların neredeyse tüm hastalıklarını iyileştirebileceğini, tüm sıkıntılarını gidererek ömürlerini uzatabileceğini bilenlerin, değil onu sevgiden öldürmek, en azından hizmetinde kul köle olmaları gerekirken bu hoyrat ve acımasız tavırlar ve dorukları zorlayan ben merkezilik ve hatta ve kadir kıymet bilmezlik ne ile açıklanır? Ben bilmiyorum.

Vefa, İstanbul'da bir semt adıdır.

Tarihin gerçek mağlupları işte bu kadir kıymet bilmeyen-

lerdir. Bunlar, zenginlik ve ilerlemenin sarhoşluğuyla uzun süredir hayvan dostlarını unutan, onların kaderlerine ilgisiz kalmış olanlardır.

Bazı insanlar, kısa yaz tatillerinde, çocuklarına yazlık sitelerinin geniş bahçeli evlerinde oyalanmaları için, oyuncak niyetine, aldıkları petleri, yaz bittiğinde, büyük şehirlerdeki konforlu dairelerinde bakamayacaklarını düşündükleri için, yazlıklarının ara yollarından ana otoyola çıktıkları ilk kenar köşedeki ormanlık araziye bırakırlar. İşte onlar gerçek vahşilerdir. Aslında onlar, bu yaptıklarının çocuklarının kişiliklerinde ne kadar büyük ve onarılmaz yaralar açtığını bilseler asla yapmazlar diyesim var ancak bunlar okumuş yazmış adamlardır, kibar kadınlardır ve bunlar kocaman şirketlerde hanımefendi beyefendi rollerini oynarken kuru güdültüye pabuç bırakmayan, konuştuklarında ağızlarından çıkan kelimelerin etkisi dinleyenlerin aklını başından alan, sözüm ona entelektüellerdir. İşin en güzel yanı da bu insanlar para bakımından zengindirler. Ancak bu insanlar duyguları bakımından fakir ve hatta merhamet bakımından acınası derecede eksiklidirler. İşte bu nedenle yaptıklarının kötülük olduğunu bilseler dahi umursamazlar. Çocuklarındaki sevgi damarını tıkayan ve bir daha asla bir canlı sevmeyecek dolayısıyla mutlu olamayacak çocuklar yetiştiren bu insanlar, masum addedilemezler. Onların taammüden cinayetden yargılanmaları gerekir.

Yozlaşan birey yozlaştığını fark etmez.
Hoş, etse de umursamaz ya, o da başka mesele.

Bir canlının, canlı kalmak ve can yakmamak koşuluyla

yapabileceği en büyük protesto eylemi, sivil itaatsizliktir. Bu bilinçli bir tavşan için; beslenmeyi reddetmekten tutun da oturma ya da ayakta durma eylemine veya kendisine yapılanlara elinden-ayağından geldiği kadarıyla katılmama süreçlerine kadar değişen etkinliklerdir. Bunlardan en önemlisi olan beslenmeyi reddetmek, kısaca açlık grevi olarak nitelenen eylemi kırmak için, sahipleri tarafından hastane şartlarında damar yolundan sıvı verilerek -serum takılarak- beslenme gibi müdahaleler gerçekleştirilebilir. Bu durumda asil bir direnişçi tavşanın yapacağı en haysiyetli eylem, düşman ile iletişimi kesmek için gözlerini kapatmaktır. Konuşurken veya benzeri bir etkileşim içindeyken, karşınızdaki canlının gözlerine bakmamak, ona verilecek en büyük bireysel tepkilerden biridir. Bunu, çocuk veya dezavantajlı hastaların doktorların karşısında tedavi arayışları sırasında kendilerini ifade edebilmek için sadece gözlerini kullanmalarından anlıyoruz. Ağzı var dili yok bir canlının gözleri aracılığıyla söyledikleri, kimi zaman olur ki, ağzı olan ve konuşan diğer canlıların boş laflarından daha etkilidir. Gözleri ile konuşan canlıların en başında deney tavşanları gelir. İşte ondan dolayı, gözlerini sizden kaçırıp bir deney tavşanı ile karşılaşsanız, onun çektiği acıları protesto etmek için elinden gelen tek savunma aracını kullandığını biliniz.

Oysa, hepimiz aynı Nuh'un Gemisi'ndeyiz. Sular yükseldiğinde veya güncel tabirle dünya yıkıldığında hiçbirimizin huzuru kalmayacaktır. Yok, hayır, ben o değilim! Ben asla onlardan biri olmadım! Olmayacağım, diyebilenlere selamlar.

Dünyanın yıkılmasından laf açılmışken, küresel ısınmadan da söz etmek yerinde olur. Son yıllarda açıklanan verilere göre; ısınmanın yarı sebebi sera gazlarıdır. Sera gazlarının

kaynağı ise, sanayi tesislerinden daha fazla olmak üzere, kırmızı et üretimi için yetiştirilen büyük baş memeli hayvanlardır. Üretim süreçlerindeki fabrikasyon uygulamalar ve yem temini için su ve toprak tüketiminin de zararlı etkileri nedeniyle sonuçta canlıya hürmet ile hiçbir şekilde bağdaşmayan kırmızı et üretiminin azaltılması için, kırmızı et tüketimini kesmemiz mümkün değilse bile azaltmamız veya en azından azaltmaya çalışmamız, insani açıdan daha uygun olacaktır. Sadece etik gerekçelerle değil; aynı zamanda küresel ısınmayı önlemek gibi gelecek için hayati önemi olan bir konuda farkındalık oluşturmak ve buna uygun davranmak, canlı cansız tüm varlıklarla birlikte sürdürülebilir bir hayat için gereklidir.

Dün, acısıyla tatlısıyla asla geri gelmeyecek olan geçmiş, yarın ise ipuçları olmasına rağmen, yaşanmadıkça asla kesin olarak bilinmeyendir. Elimizdeki tek gerçek zaman bugündür. İşte o yüzden “bugün” bir hediyedir. Kısacası hayat bir gündür, o gün de bugündür.

Bu durum tüm canlılar için geçerlidir. Bazı insanlar, bu işleri bu kadar abartmayın derler. Onlar, zihinleri yasaklar ve önyargılar tarafından bağlanmış olduğu için empati duygusunu yitirmiş insanlardır. Onlar, velev ki okumuş olsunlar, onlar aslında cahillerdir. Onlar, sadece kendi kişisel menfaatlerine odaklanmışlardır. İşte onlardan sakınırım tüm tavşanları. Çünkü, cehaleti hafife almak aydınların yaptığı en büyük hatalardan biridir.

Yaptıklarımızdan değil, yapmadıklarımızdan pişman oluruz.

Sorumsuzluğun sağ duyuya baskın çıktığı, vicdani ahla-
kın yasalara terk edildiği, yasaların da bunları umursama-
dığı durumlarda geriye sağlık tedarikçisi firmaların elinde
oyuncak olmuş tıp bilimi kalır. Tıp bilimi de hastalıkların
yönetiminde yanlış bir şekilde acıya odaklanır. Oysa uyuş-
turulmuş olduğu için tepki veremeyen bir deney tavşanının
acı duymadığı varsayımının doğru olmadığı bilinir. Bizim
onları kollamamız gerekirken onların bizi kollamak zorunda
kaldıkları, trajikomik durum karşısında isyan etmemek elde
değil!

Oysa canlıların değil sadece insanların diyecektim ya da
neredeyse bütün insanların da demeyelim, insanların çoğu
diyelim, burada canlılar kelimesinden özellikle sakındık
çünkü bu kavram sadece insanların istismarına özgüdür; bu
sonsuz alemde bir tek kendileri sanki şeytan ile gizlice anlaş-
mışlar ve hiç ölmeyeceklermiş gibi, hırslı davranışlar gene
de yüreğim yanmayacak ama başkalarının haklarını gasp
ederek ve aynı zamanda hayatın içine kendi elleriyle sok-
tukları haksızlıkları doğal gösterme gayreti içinde, özetle;
aralarında kendi hemcinsleri de olmak üzere kendilerinden
başkalarının çektikleri acılara karşı duyarsız davranırlar. On-
lara göre, en üst basamakta kendileri olmak üzere diğer tüm
canlılar kast sistemi benzeri bir hiyerarşi içinde var olmuş-
lardır. Hiçbir akılcı temele dayanmayan hatta şehir efsanesi
dahi olmayacak kadar yalan olan bu gerçeğe kendileri dahi
inanmazlar aslında ancak henüz tek bizim değil koca bilim
camiasının daha bilemediği nedenlerle öyle davranırlar.

Şimdi nazlanma zamanı değil, çünkü yaralarım çok azdı.

Bunları konuşmak ayıp günah şeyler değildir. Hepimizin bildiği ama umursamadığı küçük ayrıntılardır. Ama bilirsiniz son perdede tüm olay ayrıntılarda gizlidir. İşte bu nedenle hani derler ya mesele esir düşmekte değil, teslim olmakta bütün mesele. İşte budur bütün mesele.

İnsan, hem cinsi olsun veya olmasın bir başka canlıyı istismar eden tek canlıdır. İnsan, başkalarının acılarına karşı duyarsızdır. İnsana göre, en üst basamakta kendisi olmak kaydıyla; diğer tüm canlılar kast sistemi benzeri bir hiyerarşi içinde var olmuşlardır. Hiçbir akılcı temele dayanmayacak kadar yalan olan bu gerçeğe insanın kendisi dahi inanmazken, aslında bu hikâyenin yazarı olarak sadece benim değil; bilim camiasının dahi bilemediği nedenlerle, neredeyse tüm insanlar “sürdürülebilir birlikte yaşamak için canlı cansız tüm varlıklara hürmetli davranmak” gibi temel bir etiğe uymazlar. Onları ve hiç kimseyi suçlamıyorum. Aslında sadece deney hayvanları değil; biz yani güya özgür primatlar, hangimiz kendi yazgımızı kendi kararlarımızla gerçekleştirebiliyoruz ki? Hiçbirimiz. Sonuçta; hepimizin kutuları vardır. Kiminin kutusu kare, kiminin ki daire, kimininki üçgen şeklindedir. Kiminin kutusunun eni boyu bir metre, kimimin bir kilometredir. Kiminin kutusu betondan, kimininki tahtadan, kimininki altındandır. Eninde sonunda hepimizin içinde yaşamaya zorunlu olduğumuz ve kendi özgür irademizle belirlediğimizi sandığımız sınırlarımızla çevrili alanlarımız vardır. Hepimiz bir tür kutuda yaşıyoruz desem, teşbihte hata olmaz. Öyle ya da böyle hepimizin hayatı bir kutunun içinde geçmektedir. Farkında mıyız? Hayır.

Hepimiz aslında yaz kış, yağmur çamur demeden ve dur durak bilmeden hayvanlarla birlikte büyüyen köy çocuklarıydık. En çok da güneş saklardık yırtık ceplerimizde, akşamları çıkarıp ısıtmak için yarı karanlık odalarımızı. Bulamayınca cebimizdeki delikten düşmüş olmalı, derdik. Uzun yaz gecelerinde evimizin önündeki avluda ay ışığıyla yıkanırdık. Hayvanların hepsini çok severdik. Onlar tarafından da çok sevilirdik. Çok okurduk. Çok çalışırdık. Dedim ya biz aslında yüreği; yüreği olan her can ile birlikte atan köy çocuklarıydık. Dünyayı değiştirmek için yola çıkmıştık. Olmadı. Dünyayı değiştirmeyi başaramadık. Dünyanın bizi değiştirmesine de izin vermedik; ama bundan ötesi de olmadı. Hayvan dostlarımızı koruyamadık.

Sabah

Sabahın en erken bir saatiydi. Kadim kenti ikiye ayıran geniş ve derin suyolunun kıyısı boyunca sıralanmış yatları saya saya yürüyordum. Onların birbirlerine küçük dokunuşlarla çarpmalarındaki ahenk, suyun coşkun akışına birbirlerine yaslanarak direnmeye çalıştıkları izlenimi veriyordu. Arada gözlerim denize açılmış birkaç küçük balıkçı kayığına kayıyordu. Balıkçılar ekmeklerini sudan çıkaran kahramanlardır. Ne tuttuklarını çok merak etsem de gerçeği öğrenebilmek için akşama doğru kıyıya dönüşlerini beklemem gerekiyor. Bir anda tam karşımda onu fark ettim. İkişi de çevreyle ilgisiz görünmeye çalışıyordu. Köpeğin tasma-

sının ipi elinde olmasına rağmen, gerçekte kimin kimi gezdirdiği belli değildi. Ancak ikisinin de bu durumun farkında oldukları da apaçık belli idi. Durumu çaktırmamaya çalışarak birbirlerini gezdiriyorlardı. Birbirimize çarpmamak için ikimiz de durduk. Geçmek isterken de burun buruna geldik. Devam edebilmek için her ikimizin de kendimize göre aynı tarafa hamle yapması gerekirdi. Burun buruna geldiğimize göre, ikimizde farklı tarafa yönelmiş olmalıydık. Ben sağma doğru yöneldiğime göre o soluna doğru hamle yapmış olmalıydı. Geçebilmek için aynı nezaketli hareketi tekrar ettiğimizde bu kez de diğer tarafta burun buruna geldik. Kaçınılmaz olarak göz göze geldik. Üçüncü hamlenin sonunda kriz çözüldü. Herkes kendi yoluna devam etti.

Derken gözüm bir bankın kenarına oturmuş birine takıldı. Adamın gözleri öylesine uzaklara bakıyordu ki, sanki karşı kıyadaki bankta oturanları saymaya çalışıyordu. Adı kendinden güzel limanın ortasına yaklaştığımda, altındaki pantolonun beyazlığı üstünün çıplaklığındaki müstehcenliği affettirecek kadar dikkat çekici bir adamın yelkenlisinin güvertesinde ayakta dikilmiş limanı kestiğini fark ettim. Onun manzarası; gecenin yorgunluğunu üzerinden atmadan uyanmak ve kentin keşmekeşine katılmak zorunda kaldığı için, genç yaşlı çoluk çocuk kadın erkek olduğuna bakılmaksızın tümü doğuştan mutsuz insan yığınlarının, geceler boyu eziyet çektikleri hücrelerinden fırlar gibi kendilerini dışarı atışlarındaki hercümerç, benim manzaram; ununu elemiş eleğini duvara asmış ve ölmeye yatmak zamanı geldiği halde ve imkânsız olduğunu bildiği ve bunun olmadığını yüzlerce sabah binlerce kez denediği halde, çıkmayan candan ümit kesilmez düsturuyla, belki bir kez daha âşık olma hayalinin peşinde koşarak değil elbette küçük ve

temkinli adımlara yürür gibi yaparak, yolu genişletmek için iyice daraltılmış olan ve bin türlü bahanelerle tecavüze uğradığı için düzensiz, kesintili ve hatta yer yer sıfıra inen eni ve insanı yürümekten nefret ettiren iniş çıkışları ile ben yaştakileri cidden yoran kaldırımda ilerlemeye çalışanlar ve benzer kardeşlerin bir arada tutulduğu primat kafesini andıran evindeki hır gürden kaçmak için tan yerini ağarmasını fırsat bildiği, sigarasını çekişinden belli olan, sözüm ona balıkçılar aslında teknesinde müebbet hapse mahkûm insanlardı. Aramızdaki mesafe en fazla on metre olmasına karşın bakış açımızın ters yönlerde olmasının, hayatı bu kadar farklı görmemizi sağlamasının olağanüstü güzelliğine şaşarak, yürümeye devam ettim.

Neden sonra, sırtımın ısınmasından güneşin yükselmeye başladığını hissettim. Hava hafif esintili olduğu için kentin üzerinde akşamdan kalmanın feci ağız kokusu buram buram yükseliyordu. Evlerin denize bakan pencerelerindeki perdeleri titrek elleriyle kenara doğru açarken gördüğüm kadarıyla, akan gözyaşlarıyla ıslanan makyajını silerken boyları yüzüne gözüne bulaştırmış, masum veya değil olduğu bizim üzerimize vazife olmayan kadınların yüzlerini görüyordum. Karşı kıyıda da aramızdaki deryanın serin sularının üzerinden yükselmeye başlayan buharların henüz bulutlaşmadan önceki saydamlığından görebildiğim kadarıyla, aynı hareketlenmeler vardı. Bu manzaraların birini yakın olduğu için çıplak gözümle diğerini uzak olduğu için gönül gözümle gördüğümü, kendime itiraf etmesem de biliyordum. Konuşacak kimsesi olmayan yaşlıcıklar gibi, hoş ben de genç sayılmam, ancak etim sarkmış derim biraz buruşmuş olsa da ağzına şeker atınca mutlu olan, susadığında su içinde kendine gelen biriyim, yani genç olmasam da neticede henüz

canlıyım, kendi kendimle konuşa konuşa yürümeye devam ettim diyecektim. Edemedim. Aniden karşımda geceden içtiği çorbanın kâğıt bardağını bozukluk atmam için bana uzatan bir dilenci پیدا oldu. Gözlerimiz birbirine kenetlendiği anda, benim için anlamı olmayan birkaç kuruş yardım yaparak, sahip olduklarımın sürdürülebilirliğini garantiye almak üzere olduğumun bilinciyle, sol elimi pantolonumun sol arka cebine attım. Tek elimin parmaklarıyla anahtarları bir kenara ittim ve dipteki bozuklukların tümünü avuçlayarak dışarı çıkarttım. Kaç tane olduğuna bakmadan dilencinin bardağına boşalttım. Sağlığının, zenginliğinin ve mutluluğunun diyetini ödemiş insanların huzuru içinde yürümeye devam ettim.

Propaganda

Siyasi propagandalardaki algı yönetiminin kuralları vardır.

Bunların birincisi risk yönetimidir. Bu, kötü veya zararlı olasılıklardaki olumsuzlukları yok varsaymak, üzerinde durmamak ve yokmuş gibi göstermektir.

İkincisi yeniden tanımlamaktır. Bu da aykırı veya kabul edilemez olduğu halde öne çıkarılmak istenen seçenekler için gerçek olmadığı halde iyi yönler uydurarak ve bunları abartarak büyüterek artırarak yüceltmek ve istenmeyen unsurları yalan sıfatlarla kötü yönde aşağılayarak azaltarak küçültmek ve hatta yok saymaktır. Bu tekniklerle istenen bir

özelliği ne kadar basitleştirirsek ve ne kadar çok öne çıkarırsak artırırsak çoğaltırsak o kadar iyidir algısı oluşturulur. Herhangi bir şey yalan dahi olsa ne kadar büyük olursa o kadar iyidir. Ne kadar göz ardı edersek yok sayarsak azaltırsak o kadar kötüdür algısı oluşur.

Üçüncüsü ilişkilendirmektir. Öne çıkarılmak istenen özelliği başarı öykülerine katarak başarıyla, maddi unsurlarla birlikte anarak zenginlikle, uzun ömürle veya iyi ve güzel olan her şeyle, baskılanmak istenen özellikleri de tersi vasıflarla konuyla ilgisi olsun veya olmasın hikâye ederek ilişkilendirmektir.

Dördüncüsü tekrarlamaktır. Herhangi bir şey ne kadar çok tekrarlanırsa o kadar inandırıcıdır ve o kadar iyidir. Bunun yalan olmasının hiçbir önemi yoktur.

Alışveriş

AVM lerdeki cafcaflı mağazaların vitrinlerine bakarak sanki alacakmış gibi hatta sanki almış gibi hissiyatlar içine giren insanlar, daha sonra ortamlarında o ürünlerden, ya evet bunun şu modeli de var gibisinden yorumlar yaparlar ve o ürüne asla sahip olamayacaklarını bildikleri halde sanki adı geçen ürünü satın almışçasına, sanki kullanmış deneyimlemiş tüketmişçesine, cahillikle ve hatta aymazlıkla ya da nasıl denir bilmiyorum bu tavrı tanımlayacak kelimeyi henüz bulamadım, işte öylesine şuursuz bir rahatlıkla davranabilirler. Bu tür AVM ziyaretlerini kültürel bir etkinlik

olarak gören bir nesil, nesil değil daha doğrusu bir gençlik, yada bir kuşak yetişiyor, bu kuşak her ne kadar digital çağ kuşağı olsa da digital ürünleri en basitinden kullanıcı düzeyinde dahi verimli kullanamamakta, kuş öldürme, yukardan inen nesneleri kapma üst üste koyma vs. tarzı beyni dumura uğraticı hiçbir anlamı ve kişisel gelişime katkısı bulunmayan, yani afyonun en ucuzunun bedava sunulduğu oyunları cep telefonunda oynayarak vakit geçirmeyi ciddi bir etkinlik varsayar.

Sonra alışveriş festivali diye bir etkinlik icat ettiler. Akla ziyan ruhlara zarar tüketim provokasyonu baskısı altında akşama yiyecek bir kap yoğurdu olmayan insanlar ellerinde son model, taklit, akıllı telefonlar ile mağaza mağaza gezmekte alışveriş yapar gibi görünmektedirler. Acı ama gerçek bir tatminsizlik duygusu benliklerini sardığı zaman, ruhları üç beş Amerikalının sahip olduğu yapay zekâ ve akıllı sistemler tarafından yönetilen ve sosyal medya denen acube histerik desinler görsünler bilsinler çılgınlığına teslim olmuş bedenlerinden ya da organlarından başka satacak şeyleri kalmayan insanlar guruğu, çaresizlik içinde tükettikleri zamanlarının, ömürlerini ve israf ettikleri gençliklerinin ve yok ettikleri geleceklerinin farkında bile değiller. Ve fakat heyhat asla geri gelmeyecek şey zamandır ve avuçların arasından kayıp giden hayatlardır.

Yakından baktığımızda toplumun, en temelde de iki farklı sınıfa ayrıldığı görülür.

Birinci grup; güneş doğduktan niçe sonra odanın iyice ısınması ile kalın yorganın altında bunaldığı için uyanan, ağzındaki acı tat nedeniyle yüzünü buruşturarak akşamdan nerde kaldığını hatırlamaya çalışırken başı ağrıyan, dertsiz, tasasız, hesapsız, kitapsız, har vurup harman savuran, zevk

mevkte almadan eğlenmekten başka amacı olmayan, sorunsuz ve sorumsuz ve daha sendromundan mustarip olduğunun farkında olmadığı için mutsuz olanlar.

İkinci grupta ise, güneş doğmadan önce buz gibi odalarda titreyerek uyanan ve acele giyinerek işe gitmek üzere alacakaranlıkta yola koyulan, güvencesiz ve geleceksiz yarı aç yarı tok yaşadığı halde TV dizilerindeki hayatlarda kendilerini varsayarak mutlu olan ve beynini kiraya vererek edinebildiği elindeki akıllı telefon ekranını gerçek dünya zanneden, düşünme ihtiyacı duymayan, evlerinde hır gür, kavga döğüş, bağırış çağırış ve en temel ihtiyaçlar için yetmezlikler içinde gün geçiren ve müze niyetine AVM gezileri ile büyütülen ve eline geçen ilk fırsatta ardına bakmadan sınıf atlamak için gözünü karartabilen ve bu uğurda her şeyini satanlar bulunur.

En

En'ler hakkında ne biliyorsam, hepsi senin olsun. En zor olan, affetmektir. En kolay, öfkelenmektir. En iyi diye bir şey yok. En kötü de yok. İyinin daha iyisi mümkün iken, kötünün daha beteri her zaman bulunabilir. Kibir, bildiğim kadarıyla şeytanın en sevdiği günahdır. En büyük sevap ise karşılıksız yapılan iyilikle kazanılır. En doğru da aynı şekilde daha doğrunun yanında çömez kalır. En büyük yanlış ise tepkisel davranmaktır. Bak bu ilgimi çekti dersene; açıklayayım. Hani şu kedi vardı, uzanamadığı ciğere mundar diyen,

oysa ciğer tap tazeydi veya hani şu sosyetik kızlar vardır ya birini kışkandırmak için diğerinin içine girerler sonra da çıkmaz sokak hikâyelerine malzeme olurlar, işte o misal tepkisel davranmak böyledir. Tepkisel davranışların değil amacına ulaşmak ki asla mümkün olmamıştır, en ufak bir başarı şansı yoktur. Ne yapmalı? Unutmak mümkün değilse ki öyle olduğu anlaşılıyor, bağrına taş basacaksın ve yoluna devam edeceksin. Bağına taş basmak kolay mı diye soracak olursan, derim ki zor değil çünkü imkânsızdır. O zaman ne demeye akıl veriyorsun diyeceksin! Haklısın. Ama hayat yaşamaya değer. Hayat bize verilen bir hediyedir. Benim derdim sensin. Başkası umurumda değil! İçindeki fırtınanın gü-rültüsünün seni sağır etmesine ve çevrende sana iyi harflerle seslenen insanların kelimelerini duymana engel olmaması için çalışıyorum. Unutma; hiç kimseye hak ettiğinden fazla değer verme, seni rezil etmesin. Bak bu kesin bilgidir. Bir şeyin, bir insanın veya bir eşyanın ederinden fazla değerle muamele edildiğinde, olumsuzluk gösterir. Sonuçta mutlaka seni rezil eder. Bu kesin denenmiş ispat edilmiştir. Öte yandan aynı şekilde herhangi bir konuda hak ettiğinden daha az vermek ise sana yakışmasın. Küçük veya büyük, fiziksel ya da düşünsel, nesnel veya öznel ne türlü olursa olsun, karşına çıkan bir sorunun seni yorması, üzmeni, yıpratması veya yıkması mümkündür, ama maç iki devredir, unutma, geri çekilmek güçlenerek devam edebilmek için gerekebilir. Her kavganın bir soluklanma sonrası vardır. Antikırılğanlık yasası gereği sonuçta eğer güçlenerek çıkmayı başarırsan, kazanan sen olursun. Senden istediğim biraz gayret, biraz etkinlik, biraz enerjik davranıştır. Umursamaz olsan keşke ama olamazsın. O zaman geriye ne kalıyor. Mücadeleye devam. Ancak şu da bilinmelidir ki; mütevazı bir hayat şuur-

suzca salt başarı peşinde koşulan huzursuz bir hayata göre daha fazla mutluluk verir. Gözlerinden öperim.

Mem

Bu bölüm bir tarafta ileri evre 'daha sendromu'ndan muzdarip oldukları için gerçekten ne istediğini bilmeyenlerle diğer tarafta zaten her şeyi bildiğini sandığı için aslında ne bilmediğini dahi bilmeyenlerin arasında mahsur kalmış bir uslu kentli tarafından, 'görmekten daha güzel olan gördüğünü sevdiklerine göstermektir' düsturuyla ve 'vazgeçtim bu dünyada kendi dünyamdan, ama seni karanlıkta komak var ya ardımda, işte o koyuyor bana'daki sorumluluk bilinciyle ve varoluşa önyargısız yaklaşan ve hayatı başkalarından öğrenerek değil kendi sorularına cevaplar ararken kendi potansiyelini her gün yeniden gerçekleştiren ve ufkunun sınırlarını aşmanın zevkini keşfederek yaşamak isteyenler için, karanlığa bir mum takviyesi olsun diye yazıldı. Çünkü 'herkesin cevabı sorusu kadardır'.

İçindekiler arasında sormanın yasak olduğu konular olabilir. Ama merak yasaklanabilir mi? Yasaklara ne kadar izin verirsek, yasaklar o kadar yasaklar. Bu nedenle birçok şeyin yasak olduğu bir mecrada, mesela; haykırmak yasaksa fı-sıldamay, konuşmak yasaksa susmayı ve yazmak yasaksa yazmamayı tercih ederek ne kadar mutlu olabiliriz? Mesela, düşünmek veya hayal kurmak henüz yasaklanmadı diye sevinebiliyorsak; yani demem o ki, bu yasak işi, elini kaptıra-

nın kolunu kurtaramayacağı cinsten veya bir kez alıştığında veya hoş görüldüğünde gelecek nesillere aktarılan, bela bir iştir.

Bir insanın zihnen köle durumuna gelmesi için, yasakların üzerinden bir nesil yani 15-20 yıl geçmesi yeterlidir. Yeni nesildekiler “böyle gelmiş böyle gider” kültürü nedeniyle uygulamanın ezelden beri öyle olduğunu düşünürler. Merak etmek akıllarına dahi gelmez.

Oysa, üç ana renk ile milyonlarca renk tonu içeren resimler yapabiliyoruz. Yedi farklı nota var, onları kullanarak milyarlarca ahenk çıkarabiliyoruz. Sadece 9 adet rakamla katrilyonlar yazabiliyoruz. Harflere hiç girmeyelim. Harfler, kelimeler, cümleler derken 29 harften üretilmiş, sonsuz sayıda imgeden oluşan literatür ya da “alfabe uygarlığı” dünyasına şöyle bir bakış bile, insanın ne kadar yetenekli olduğunu gösterir.

Ancak bunca büyüklüğüne ve çeşitliliğine rağmen, hayatın özü karmaşık değildir, hatta canlı dediğin, adına hücre denen bir zarın içindeki birkaç parçadan müteşekkil yapıların trilyonlarcasının bir araya gelmesiyle oluşur.

Aslında maddenin tümü, bildiğin artı yüklü bir çekirdeğin etrafında, varoluşundaki eksi yükten kaynaklanan cazibenin gücüyle dönen birkaç tane elektrondan oluşan öze sahiptir. Bu öze ‘daha fazla bölünemez’ anlamında atom denir.

Canlılık, atomlarda bulunan potansiyel elektrik enerjisi nedeniyle ortaya çıkan fiziksel bir etkinliktir. Öyleyse harekete geçen insan her şeyi yapabilir. İnsanın önce kendinde bu potansiyel gücün bulunduğuna inanması önemlidir. Bugünkü hâlinin son hâli olduğunu ancak en iyi hâli olmadığını ve daha iyi olabileceğini veya olması gerektiğini bilmesi gerekir. Bunu amaç edinmesi bile bazen yeterlidir.

Aslolan ‘sürdürülebilir birlikte yaşamak için canlı cansız tüm varlıklara hürmetli davranma’ şartıyla canlı bir hayat yaşamaktır.

Bu nedenle insanın hayatını amaçlı ve çelişkisiz biçimde ve dürüst oyun kurallarına göre sürdürebilmesi için gereken içsel dürtü önemlidir. Öte yandan entelektüel -iyi- bir insanda hayata dair birçok motivasyon kombinasyonu aynı anda bir arada olmalıdır. Bu, varoluşu küçümsemek ama aynı zamanda ciddi bir şekilde var olmak istemek gibidir ve oldukça zordur. Var oluşun kuralları etik değerler ile uyumlu olmalıdır. Her şeye rağmen, hayatta kalabilmek için -büyük veya küçük olması önemli değil- saygı duyduğu değerlerinden ve savunduğu ilkelerinden bir kez ödün veren birinin, hayata karşı bir daha lekesiz bakamayacağını da bilmemiz gerekir.

İşte bu nedenle sorumluluğumuz, hakikati araştırarak aydınlanmaya çalışmak; dünya ve hayata ilişkin somut ve olumlu bir kavrayışa ulaşmak amacıyla başkalarıyla birlikte çalışmak; bulduklarımızı diğer insanlara aktarmaktan çekinmemek ve onların da kavramasına yardım etmek için gereken yapıcı eylemlere zemin hazırlamaktır. Diyelim ki ölüm döşeğindeyiz, geriye dönüp baktığımızda, kaç kişinin aydınlanmasına katkımız oldu diyebiliriz?

Post-truth dönemdeyiz; yani, hakikatin önemsizleştirildiği, yalanın meşrulaştırıldığı, hileli akıl yürütmenin yaygınlaşma sürecinin en yoğun yaşandığı günlerdeyiz. Bu süreçte bir göz boyama sanatı olarak ‘mış gibi yapmak’ önce dünya siyasetine ardından da insan davranışlarına bulaşmış durumda. İnsanlar için maalesef yalan söylemek sıradan bir olay haline geldi. Artık hiç kimse gerçeklerle ilgilenmiyor. Çünkü gerçek, asıl gerçekten, duruma göre üretilmiş gerçeğe evrildi.

İnsanlar asıl gerçeği biliyor ama yüzleşmek istemiyor. Çünkü otoritenin süslü söylemlerine -yalan olduğunu bildiği halde- kanarak, gerçeği umursamadan inanmak daha kolaydır. İnsana gerçeklik, amaçlılık, farkındalık, diğerkâmlık, çevre koruma, sürdürülebilirlik, etik vesaire bilumum değerler unutturuldu.

İnsanın muhteşem özelliklerinden biri olan bireysellik de öldü. Cinsel mahremiyetin erotizminden pornoya geçildi. Kişiye has gizemlerle dolu iç dünyalar sosyal medyanın etik olmayan tuzaklarına yakalandı. Gençlik kadük bir müfre-datla kuşatıldı ve tutkusuz kaldı. Oysa tutku her şeydir.

Egemen sınıfın elemanları, dikkat tacirleri veya ilgi tüccarları, yani toplumsal ikna ve kitlesel hipnotizma ajanları insanlığa karşı olan her alanda faaliyettedir. Bunlar post-truth çağın günöbirlik ideolojisinin sürdürölebilmesi için plütonomya yararına faaliyet göstererek insanlığın yüksek değerlerine saldıran paralı askerlerdir. Kurguladıkları şeyler, insanların kitap okumak, müzik ve enstrüman ile ilgilenmek ya da sadece düşünmek gibi insanın bireysel, zihinsel ve sosyal gelişimlerine katkı sağlayacak durumlara odaklanmaları yerine, 10 saniye ara ile kendilerine sorulmadan yenisinin oynatılmaya başladığı Youtube videolarına kilitlenmelerini, saatlerce Facebook kaydırma çubuğunu aşağıya doğru çekmeye devam etmelerini, kısa tv şovlarını ya da internette dün geceyi hangi ünlü nerede geçirdi sekmesini tıklamadan geçmemelerini sağlar.

İşte bu nedenle, bu notlar, okuyanlarda aydınlanma ve farkındalık oluşturmak amacıyla yazıldı. Mutlaka dibini aydınlatan mum ışığında okunması gerekir. Bu notlar, çocuklar bal yapan arı, şarkı söyleyen kuş, mutlu kelebek, yerine göre karınca yerine göre tepedeki çam olsunlar, ne olurlarsa

olsunlar, yeter ki olduklarının iyisi olsunlar, geleceği aydınlatacak ışık ve ümit olsunlar ve asla rendelenmesinler diye yazıldı. İnsanlar sosyal böcek, sperm otomatı, gazoz kapağı ve söyleneni anlamadan dinleyen ve derhal onaylayan küçük adamlar olmasınlar, kendi özgür iradeleri ile ağlasınlar veya gülsünler ya da ne isterlerse yapsınlar diye yazıldı. Anlayana davul zurna saz, anlamayana google translate az.

Bazıları 'bu kavramlar çocuklara ağır gelir', biraz tutucu olanlar 'bunlar çocukların kafalarını karıştırır', nelere bağımlı olduklarını kendileri de bilmeyen bağımlılar 'bunlar çocuklara zarar verir' diyebilirler. Siz bunları duymayın. Hani o gün size yapamazsınız diyenleri duymayıp başardığınız gibi, işte aynı şekilde bugün de onları duymayın.

Çünkü onlar, bize neredeyse genlerle aktarılan öğrenilmiş çaresizlikten başka bir şey tavsiye edemezler.

Çünkü onlar, doldurulmak için sıralarını beklediklerini bildikleri halde kalın kabuklarında güvende olduklarını düşünen mutlu midyeler gibi kapalı ve rahattırlar.

Çünkü onlar, içinde bulundukları kavgadan habersiz yaşadıkları için dünyanın en tuhaf mahlûku unvanını almışlardır.

Çünkü onlar sürekli suç ve ceza ile korkutuldukları için, bizi de öyle eğitmek isterler, bunu da sıklıkla başarırlar.

Oysa suç, güncel geçerli değerler düzenini bilerek bozmak demektir. Suçluluk duygusu bunun vicdani karşılığı olup, insanın varlığının ve onurunun bir sonucudur. Suçluluk kompleksi, kişinin toplumsal genel kabul gören kuralları çiğnediğini sezmesi sonucu bilinçli veya bilinçsiz olarak kapıldığı vicdani rahatsızlıktır.

Çocuklarda başlangıçta utanç ve pişmanlık hissi ile ço-

cukluk çatışmaları oluştururken, itiraf edilmemiş bu suçlar ilerde birikerek suçluluk kompleksi halini alır. Sürekli gözetim altında olduğunu düşünmekle başlayan ve yapılan her şeyin kaydedildiği, hatta kalbinden geçenlerin bile -çünkü asıl önemli olan niyettir- hesabının sorulacağı inancıyla pekiştirilen bir olumsuz durumdur. Kaçınılmaz olarak bu olumsuzluk birikerek inanılmaz boyutlara ulaşan bir suçluluk duygusuna ve giderek otoriteye karşı bir borca dönüşüyor. Bu borç hayat boyunca üretildiği için ne kadar ödense de azalmıyor, yanlış kurgulanmış neredeyse taşacak havuz problemi misali artıyor. Gerçekten ödenemeyecek kadar büyük bir borç haline geldiğinde ise, birey neredeyse akıl sağlığını kaybetmiş oluyor.

Sonuçta hayat bir suç döngüsü üzerinde devam ediyor. Birey kendini asla tam olarak ifade edemiyor, hak ettiği mevkie yükselemiyor ve alanında özgür bir yaratı gerçekleştiremiyor.

Bunlar soyut imgeler olarak bireyin öznel gerçekleridir. Öznel kavramlar; doğrular ve yanlışlar ve hatta iyiler ve kötüler yerine, zamanına ve kişisine göre değişiklik arz ederler.

İşte bu notlar tam da bu nedenle, aydınlanmanın önlemez üssel artışına naçizane bir katkı sağlamak amacıyla yazıldı. Kaynak göstermek kaydıyla okuyanlar tarafından başkalarını da katkı sunmak için karşılıksız olarak kullanılabilir.

Evrim bizi uygarlaştırmış gibi görünse de beynimizin bir yerlerinde, vahşi atalarımızdan kalan kıvrımların varlığı ile etkilenen, düşüncelerimiz nedeniyle ve hoşumuza gitsin ya da gitmesin, eski sürüngen ebeveynlerimizin kanlarının birkaç damlası hala damarlarımızda akmaya da devam ediyor. Bu nedenle olsa gerek, kendimizi yekdiğerinden nefret etme, intikam almadan huzura ermeme, öldüresiye kin tutma ve

sebepsiz can yakma gibi aykırı davranışlardan arındıramıyoruz. Oysa sürdürülebilir birlikte yaşamak için canlı cansız tüm varlıklara hürmetli davranmayı tutum edinmeliyiz.

Bir protestocudan bir broşür almanın ya da parasal olarak hiç de önemi olmayan bir bağışta bulunmanın, yani bir akşam dışarda yemek için harcanabilecek bir paradan daha az bir para bağışlamanın ya da maddi açıdan önemsiz bir diğer eylemde bulunmanın benim gibi sıradan insanlar için bu kadar zor olmasının nedeni, bu muhalif eylemin doğru olduğunu bilmektir. İnsan, bir şekilde bunu yaptığında, bundan daha fazlasını da yapabileceğini hisseder. İşte o andan itibaren daha fazlasını yapabileceğinin baskısı başlar ve o zaman da sahip olduğu yarı elitimsi küçük burjuva özentisi varoluşu aynı umarsızlıkla sürdüremeyeceği gerçeğiyle yüzleşmemek için savunmaya çekilir ve bir şekilde baştan kapıyı kapatır. Broşür dağıtan kişiler geçmişte yaşadıkları acı deneyimleri başkalarına yaşatmama arzusuyla, duydukları derin empati ile hareket ederken, mutlak anlamda pozitif bir tutum sergilemelerine karşın, devlet-millet düşmanı, anarşist hatta terörist diye etiketlenebilirler. Derin empati geliştirmek için ille de acı çekmiş olmak gerekmez. Okuyan, araştıran, iyi eğitim alan veya sosyal çevresi güçlü olan kişiler de derin empati geliştirebilir.

Bu notlar işte bu derin empati nedeniyle acı çeken ruhumu bir nebze olsun yatıştırabilmek amacıyla insana ait iyi ne varsa ortaya koymak için yazıldı.

Küçük burjuva özentisi bir memur ile coşkulu bir devrimci işçi olmak arasındaki makul ortalama, her insanın kendi tercihiyle bağlı olarak değişir. Aslında sadece entelektüellerin değil aklıselim sahibi her insanın, her zaman daha zayıf olanın, daha az temsil edilenin, unutulmuş veya umursan-

mayanın yanında saf tutması gerekirken, menfaatçi doğası onu daha güçlü olanın yanına çeker. Bu, kişide sahip olunan pozisyonu kaybetme kaygısıdır ve kraldan çok kralcılık yaptırır. Zamanla birikerek alışkanlık oluşturan davranışlar sonunda tutum haline gelir. İnandığı gibi yaşayamayan insanlar sonunda yaşadıkları gibi inanmaya başlarlar. Sonuçta kişinin diğerkâmlık ile bencillik arasında konumlanacağı yeri, aydınlanma derecesinin kendi kendini kandırma düzeyine bölünmesi belirler.

İnsana ait sorunlarla dertlenmeyen biri olarak büyütüldükten sonra, günün birinde sıra elimizi taşın altına sokmaya geldiğinde, naif bir vücut çalım ile ortamdan uzaklaşırız. Ya da birilerinin bu durumu düzeltmesi için dua ederiz. Oysa şikâyet ettiğimiz şeylerin, şikâyet ettiğimiz insanlar tarafından düzeltilmesini beklemek en basitinden safdilliktir. Kendi kişisel küçük menfaatleri için, çok büyük zararlara yol açanlar yaptıklarının ortaya çıkmaması veya hayatta iken bu utançla yüzleşmemeleri için gerekirse kendilerinden başka herkesi hatta dünyayı yakarlar. Buradaki haksızlığın adı hırsızlıktır. Çünkü hırsızlık sadece mal ya da para çalmak demek değildir; emek çalmak, fırsat çalmak ve gelecek çalmak da hırsızlıktır. Bir şey çalmak sadece o şeyi çalınan kişiyi mağdur ederken, gelecek çalmak milyonlarca insanın mağdur olmasına ve toplumsal yapının içten içe çürüyerek çökmesine neden olur. Gelecek hırsızlığı hırsızlığın en kötüsüdür.

Akabinde ve detayında adama sorarlar bugün insanlığın kurtuluşu için ne yaptın? Çünkü insan bir yerde kendi kişisel gelişimini de tamamlamakla yükümlüdür. Bu da ancak bir başkasını da düşünerek gerçekleşir. Bir insan bunun için kılını bile kıpırdatmamışsa, bunu bir dert olarak görmemişse, ondan insanlığın kurtuluşu için çözümler beklemek

boşunadır. Bu nedenle insanın menfaatçi doğasını yenerek diğerkâmlık yolunda adım atmasının ilk koşulu ya da bu mücadeleye başladığının ilk göstergesi, kendi kişisel gelişimini tamamlamak olmalıdır. Bunun yolu kişinin okuma eziyetine katlanmasından geçer. Oysa ülkemizde okumak, cahil kesimin ferasetine güvenenlerin ifadeleri ile aşağılanırken, okuyanlar da boş hedeflere yönlendirildiler.

Bu notlar, işte salt bu nedenle, imkânsız yurdumun imkânsız insanlarına imkân olması babından hassas bir görev bilinciyle yazıldı (burası çok iddialı oldu ama öyle).

Yazarlık bitmeyen bir rüyadır. Müdürün iyisi yazarla dost olur. Yazarın da kötüsü müdürle düşüp kalkar. Bu nedenle bir yazarın sorumluluğu otoriteyle yarenlik etmeden yazmaktır. Çünkü hikâyelerimiz çaya çorbaya limon babından, her derde deva, her eve lazım, her insanın ihtiyacı olan öz bakım ürünleridir. Kral çıplaksa çıplaktır. Kulakları büyüksen büyüktür. Zülfüyare de dokunabilir olduğu için 'görülmemiştir'. O misal notlarımızın fikri de hürdür vicdanı da hürdür. Çünkü bir insanın yapabileceği en devrimci eylem gerçeği söylemektir. Her ne kadar hiç kimse asla ve kat'a tam olarak gerçeğe sahip olamasa da bizim amacımız gerçeğe en çok yaklaşmak ve onu özgürce ve dürüstçe dile getirmektir.

Ağacın görevi mevsimlerden baharı beklemektir. Dalların görevi güneşin ilk ışıklarıyla yapraklar ve çiçekler açmaktır. Çiçeğin görevi en güzel renklerle ve kokularla donanmaktır. O misal yazarın görevi eserini en güzel yazmaktır. Bu meyanda okuyucu ise bir arı gibi elbette seçici olacak ve ince eleyip sık dokuyacaktır. Ancak çiçeğin, arı gelsin konsun yapraklarıma, sürünsün tozlaşma tomurcuklarıma diye rengârenk açmasına ve kokular saçmasına rağmen, son tahlilde olay arının tercihiine bağlıdır. Okuyucu da o misaldir.

Her ne kadar gök kubbenin altında şimdiye kadar aydınlanma adına söylenmiş söz pek çok ise de güneş doğmaya devam ettikçe bunlara yenileri eklenecektir. Bu nedenle bu notlarda yazılanlar, sorularımıza nedensellik ilkesinin ışığı altında cevaplar bulmak için, bakış açılarımızı genişleterek, entelektüel hayal gücümüzü zenginleştirerek, zihnimizi sormaya ve düşünmeye yönlendirebilmek amacını taşır. Çünkü cevapları bulanlar soruları olanlardır. Ne kadar çok soru o kadar çok aydınlık; çünkü cevaplar ışıktır.

Aslında bu notlarda bahsi geçen çelişkilerin tümü her yerde, her insanda ve eşyada vardır. İtiraf edilemez. Ben itiraf etmeye cesaret ettim diyelim bu beni kahraman yapmaz, ama hayatımı riske atar. O nedenle diyelim dedim çünkü henüz son kararımı vermedim. Çünkü kim ne derse desin can tatlıdır. Özgürlük ise genel kanının aksine somut bir kavramdır; elle tutulur gözle görülür, hissedilerek yaşanır. Özgür olarak ölmek mi yoksa yaşamak pahasına utanç içinde canlı kalmak mı? Ya da hangisi evladır, canavarca yaşamak mı, iyi bir insan olarak ölmek mi? Hangisini seçeceğime henüz karar veremedim. Şimdi doğruya doğru. Ancak gerçek özgürlüğün izin verilen kadar özgürlük olduğu da iyi bilirim. Bu nedenle özgürlük de görecelidir. Fazla üzerine gitmeye gelmez. Özgürlüğün en büyük düşmanı halinden memnun kölelerdir demiştik. Başka söze ne gerek var.

Aydınlanma uğruna Spinoza yurdundan, Nietzsche aklından, Sokrates canından oldu, ben de akıbetimden korkarak yazdım. Dedim ya zordu. Aslında ben 'elalem ne der'i umursamayan bir külüm, 'külün kaybedecek nesi var, hele bu yaştan sonra'nın gücüne de güvenerek yazdım. Ayrıca engeller ve karşı çıkmalar iyidir; yoksa nasıl güçlenerek çıkar kelebek kozasından dedim ve yazdım. "Beni öldürme-

yen her şey beni güçlendirir" dedim ve vurdum sazın teline. Olmadı mı? Olsun o zaman; bastım F klavyemin tuşlarına.

Bu bağlamda altın ve elmas olduklarını zannederek muhatap olduğum insanların, ikinci cümlede bakır ve süslü cama dönüştüklerini görmek çok acı veriyor bana. İnsan önce insan adına layık olmalıdır. Rivayete dayalı bilgiden kanıta dayalı olana terfi etmelidir. Dün tarihtir, yarın bilinmez, hayat bir gündür, hayat bu gündür, hayat bir andır, hayat içinde bulunduğumuz bu andır. Bu anı dolu dolu yaşamak desem şimdi herkesin aklına kötülük gelir. Oysa akla iyilik ve özgürlük gelmelidir. Özgür insanın en az düşüneceği şey ölümdür, çünkü özgür insanın felsefesi ölüm üzerine değil, yaşamak üzerine bir tefekkürdür. İnsan neyse o olmalıdır. İnsan olduğundan utanmamalıdır. Utanan insan rahat yaşayamaz.

Ceza korkusu veya ödül beklentisi nedeniyle değil, sürdürülebilir birlikte yaşamak adına canlı cansız tüm varlıklara hürmetli davranarak yaşamalıyız. Ve ne zaman ki ölüm umursanmaz olur işte o zaman insan iyi insan olur, çünkü ölümden korkan iyi bir insan olamaz. Doğru söze ne denir, evet çünkü iyi olmak insan doğasında vardır. İyilik ve iyi olmak, insan için doğaldır.

Oysa dünya insanları kurtarma ve onlara iyilik yapma aşkıyla dolu olduğunu iddia edenlerin sebep olduğu savaşlarla kana bulandı. Tarihteki bütün savaşları içi iyilikle dolup taşan, kendini bir dava uğruna feda ettiğini düşünen kurtarıcılar çıkardı. Hitler Almanları, Stalin işçileri, Mao köylüleri kurtarmak için onların dünyalarını kana buladı. Püritenler milyonlarca kızılderihi hep aynı inanç ile katlettiler. Savaş her zaman bir katliamdır. Milyonlarca insan sözüm ona kurtarıcıların şefkat dolu ellerinde can verdi. Prometheus ateşi

hediye ettiği insanlar tarafından yakıldı. Edison ampülü bulurken, karısı tarafından toplum ve ailesi ile ilgilenmeyen bir anti-sosyal olarak suçlandı. Galileo dünya dönüyor dediği için işkencelere uğradı. Bireysel üstün akıl kalabalıklar tarafından asla onaylanmadı ve her çağda saldırıya uğradı. Yaratıcı bireye saldıran eller, silahlarını hep iyilik, fedakârlık, hayırseverlik kurşunlarıyla doldurdular. Mesela televizyonu seyrettiler fakat televizyonu bulan adamın adını hiç öğrenmediler. Otomobile bindiler ama Ford'un servetinden şikâyet ettiler. Bilgisayarı kullandılar ama Bill Gates'i çok para kazanmakla suçladılar.

Dünyada, eğer bu çelişki iyi okunmuş olsaydı; hiçbir ideoloji aklın önüne geçemezdi. Dünya sabit fikir dolu militanların cenneti olmak yerine meslek sahibi insanların ülkesi olurdu. Dünyanın onlar tarafından yok edilmemesi için aklın ve mantığın yolunu izlemek isteyen herkesin, kendi kafasına göre olmamak kaydıyla, amaçlılık içeren bir akıl kalkanına ihtiyacı vardır.

İnsanlar hayatın doğası hakkındaki inançları bakımından idealistler (metafizikçiler), materyalistler (ateistler) ve bilinemezci (agnostikler) diye üçe ayrılırlar". Bana göre bir dine inananlar (idealistler-metafizikçiler) ne kadar inançlı iseler (inançlarına bağlılıkları anlamında), bilime inananlar (materyalistler-ateistler) da o kadar inançlıdır (bilimsel verilere güvenmeleri anlamında), bilinemezci hakkında bir fikrim yoktur.

Metafizikçilerin sorunları vardır. Okumazlar. Düşünmezler. Sorgulamazlar. Ezberlerler. İnanırlar. Ne istediklerini bilmezler. Ne bilmediklerini bilmezler. Neyi unuttuklarını unuturlar. Koşulsuz sevmeyiz. Karşılıksızlıktan anlamazlar.

Bilimcilerin soruları vardır, dünyaya hayata ve insana

dair. Hayatlarını maddenin hallerini test etmekle geçirirler. Okurlar. Yazarlar. Tartışır. Sorarlar. Sorgularlar. Değişirler. Karşılıksız (koşulsuz) severler. Sürdürülebilir birlikte yaşamak için canlı cansız tüm varlıklara hürmetli davranırlar.

Bu iki temel farklılık toplumları da kapalı (koza) veya açık diye ikiye ayırır. Açık toplumu iradeler yönetir, kapalı toplumu korkular. Açık toplumda tabu yoktur. Kapalı toplumlarda (kozanın içinde) ise konuşulmayan yasak konular çoktur. Kapalı toplumda rekabet ve kalite yoktur. Rekabetsiz (rakipsiz) kazanılan yarış, yarış mıdır? Rakiple mücadele güç kazandırır. Kozanın içindekiler kutsal, dışındakiler yok sayıldığında ve kozanın içi iyi dışı kötü ilan edildiğinde, içerideki dostların azlığı ve dışarıdaki düşmanların çokluğu daima sorun olur. Çünkü; tam teşekküllü bir inancın motivasyonu; kılıçtan keskin, mermiden hızlı, taştan sağlam ve sonsuz güçlü olduğu için ölümüne teslimiyet içeren her türlü fedakarlığa ve uğruna savaşımlara ve hatta vahşete bile yeter. Bireyler bu kadar güçlü itkiye ancak ciddi bir depresyonun yardımı ile dayanırlar. Bu nedenle, son merhalede, başkalarını hazcılık ile suçlayanlar, asıl kendi amaçlarının sonsuz sürede tükenmez haz elde etmek olduğu gerçeğiyle yüzleşemezler. İşte bu nedenle kapısında cennet bile yazsa koza toplumu mutsuzdur.

Burada akıl der ki; bilgisiz ve görgüsüzlerden gece bile olsa arkana bakmadan kaç, onların sana sağlayacağı fayda ihtimali ile avunma çünkü onun yüz faydası senin tek zararını karşılayamaz. Ben insanım ve insana ait hiçbir şey bana yabancı değildir, çünkü benim de bütün umudum önce kendimdedir ya da öyle olmak zorundadır. Başka türlü nasıl akıl sağlığımı koruyarak hayatta kalabilirdim ki. Ve ben öyle çok çalışmalıyım ki, hiç kimse bana yaptın mı gerekeni, gerekeni

yaptın mı dememeli. Çünkü bugün ders çalışması gerektiği halde ders çalışmayanların, bugün yapması gerekenleri yapmayanların bugün göstermesi gereken performansı göstermeyenlerin, bu tembelliklerinden dolayı özür dilemeleri gerekir. Bugün onlardan sorumlu olan ana ve babalarından değil, bugün kendi potansiyelini gerçekleştirmeyenler, 20 yıl sonraki çocuklarından özür dilemeliler.

Konu, insanların en iyi bildikleri ama en çok görmezden geldikleri çözümsüz meselelerdir. İnsanlık hakkında yazmanın ne kadar zor olduğunu ve yazılanların mutlaka tartışma oluşturacağını da az çok bilinir. Bu nedenle bunları okuyup anlayanları, okuyup anlamayanların ve okumadan hüküm verenlerin hışmından korumak için, sayfa aralarına dijital bir erken uyarı sistemi, bir güvenlik önlemi olarak, kişinin kendini bulmasını sağlayan, güncellenmiş Molla Kasım alarını yerleştirildi.

Bu notlar binlerce yıllık hikâyelerin bencileyin yorumudur. Neticede bu konu fosil kanıtları veya fizik ve kimya gibi somut ve objektif bir bilim dalı ile ilgili değildir. Yani bunların kendileri de zaten aslında birer fikir oldukları için bu nedenle üzerlerinde fikir beyan etmek mümkündür. Ancak bu tür bir düşünce özgürlüğünün neye göre kime göre veya mevsimlere veya coğrafyalara göre sakıncalı olup olmadığı tartışılabilir.

Başlayalım o zaman.

Hani o ikisi vardı ya, hani arada bir, bir deniz kıyısında, hiç kımıldamadan saatlerce oturdular. Sonra, sonra sanki saatlerce konuşmuşçasına yorgun, sanki saatlerce sevişmişçesine doygun, kalkar giderlerdi. İşte bu hikâyeye, Can ile Canan'ın bu şekil bir buluşmalarının ardından aklımızda kalanlardan derlendi.

“Bugün sana ‘mem’den söz edeceğim. Nasıl ki genler evrim ve doğal seçim yoluyla hayatta kalmayı temsil eden somut organik bileşikler ise, memler de sosyal ve kültürel evrimi temsil eden, bilgiler gibi olup; duyuların, duyguların ve duyarlılığın ortaya çıkışı ya da nasıl desem ifade edilmeye başlamasıyla ortaya çıkan sanattan sonra olmak kaydıyla gelişmiş soyut imgelerdir. Bu özel bir kültürdür. Memler; İnsanların yerleşik hayata geçişlerinden sonra başlayan, zihinsel ve buna koşut olarak gelişen kültürel evrim süreciyle orantılı değişim ve gelişim gösteren ve erişilebilen somut imgelerden, erişilemez soyut imgelere yapılan atıflara dönüşen, dayanağını söylencelerden alan, nesnel kanıt içermeyen, kavimden kavime, coğrafyadan coğrafyaya zaman içinde farklılıklar gösteren, kurallara uyanlara ödül vaat eden, uymayanları ceza ile tehdit eden, ahit, sözleşme veya mittir. Kelimenin İngilizcesi yazılışı ‘meme’ olup okunuşu ‘miim’dir. Bizim mem olarak kullanmamızın sebebi, İngilizce yazılışı ‘gene’ ve okunuşu ‘ciin’ olan kelimenin Türkçeye gen olarak geçmiş olmasındaki benzerlikten yararlanmaktır.”

“Sanki soyut bir konuyu somutlaştırıyorsun gibi geldi.”

“Tamam, eski zamanlarda ‘her bilgi eşittir aydınlanma’ idi, bunu kabul ediyorum. Ama bugün, en basitinden canlılık; hücrenin içindeki organellerin yapı taşı moleküllerini (proteinler) oluşturan maddelerin (elementler) atomlarında bulunan elektrik enerjisi (aksiyon potansiyeli) ile ortaya çıkan fiziksel bir etkinliktir (hareket)” dedi ve şimdilik kaydıyla sustu.

İkisi de aralarında serin bir yel esmiş gibi hissettiler ve gayri ihtiyari denizden tarafa baktılar bir süreliğine. Sanki “rüzgâr mı başlayacak” gibisinden soran gözlerle ufku taradılar gözleriyle. Bu ayrı düştükleri ilk konu değildi. Belli

ki son da olmayacaktı, fakat bu tür fikirsel ayrılıklar ya da çatışmalar onları birbirlerine daha da çok yaklaştırıyordu. Neden dersen, çünkü onlar aydınlanmayı ayıplamıyorlardı. Çünkü onlar, ‘daha sendromu’ndan muzdarip oldukları için ne istediğini bilmeyenlerle, her şeyi zaten bildiklerini sandıkları için ne bilmediğini bilmeyenlerin arasında sıkışıp kalmış ve hileli akıl yürütmelerle yalanın meşrulaştırıldığı ve hakikatin önemsizleştirildiği ve hatta umursanmadığı, editör (hakem) denetiminden geçmemiş, adına mavi bülten denen yalan bilgi ve belgelerle avutulmuş ve sonunda ne unuttuklarını dahi unutmuş kalabalıklardan oluşan bir toplumda yaşamaktaydılar. Bu nedenle sorabilen ve sorgulayabilen her insan gibi onlar birbirlerinin kıymetini biliyor ve varlıklarına şükran duyuyorlardı.

“Hayatın anlamı yok mu?” diye sorarak başladı Canan. Sesinin tonunda sanki Can’ın coşkulu açıklamalarına zaten en başından teslim olmuş da bunu belli etmek istemiyormuş gibisinden, ince bir özür gizliydi. “Bu dünyaya gelişimizin bir amacı yok mu? Neden yaşıyoruz? Neden ölüm var?”

“Memlerin insanlar üzerindeki etkisi otoriteye itaat ön koşul olmak kaydıyla insanları dizginleyerek yönetmektir. Bu konuda kesin gönüllülük esastır. Bunun için de önce bireyleri aptallaştırmak gerekir. Ardından hayattaki bedensel coşku ve mutluluğu ertelemek gelir. O zaman hayatın amacı nedir, ölüm her şeyin sonu olamaz, eğer es kaza öyle ise hayatta kötülük yapmaktan beni ne alıkoyabilir? Oysa yaşamın kendisi başlı başına anlamlıdır. Yaşadığımız hayatta mutluluk parantezinde sürdürülebilir birlikte yaşam için canlı cansız tüm varlıklara hürmetli davranmak ilkesi ile çalışmak üretmek paylaşmak ve bizden sonrakilere olumlu ve somut artı değerler bırakmak; hayatın anlamıdır. Hayatı

ertelemek yerine hepi topu bir kez başımıza gelen gelecek veya gelmiş olan bu anı yaşamak, anlam bulmak için yeterli olmalıdır. Bu, bastırılmış duygularının etkisi ile zincirinden boşanmış vahşi hayvanlar gibi saldırmak (kötülük yapmak) içgüdüüne sahip olanlar için anlaşılabilir olabilir. Bizim için öyle olmadığından dolayı onların ne düşündükleri umurumuzda değil” diyerek güzelce cevapladı soruyu.

Canan’ı daha en başta kırmak, incitmek ve ürkütüp kaçırmak istemiyordu. Erişilebilirliğin ve iletişilebilirliğin dışına itmeden insanla konuşabilmek çok zordur. Çünkü erişkin inanması, matematiğe ve fiziğe ve kimyaya sığmayacak kadar büyük derin köklü değiştirilemez ve çocukların anlayamayacağı kadar katı bağlılıklar ve bağımlılıklar içerir. Bunun yerine daha hayatın içinden imgelerle girmek gerek ama nasıl? Bir insanın hatalı olduğunu yüzüne karşı söylemek hele bunu topluluk içinde yapmak o insana yapılabilecek en büyük kötülüktür. Birey, böyle bir yaklaşımı bir saldırı olarak algılar ve iletişim kapılarını kapatır. Savunma reflekslerini devreye sokarak adeta kendini kilitler ve erişilemez duruma geçer. Bu engeli aşmak için tatlı dilli olmayı ve rica minnet etmeyi önerenler olabilir. Bizce uygun bir yöntem değildir. Susmak, konuyu kapatmak ve aydınlatma çabalarına ara vermek daha doğrudur.

Bu notların amacı her şeye rağmen tüm insanlara doğrudan ulaşmak ve önce insanları sonra da er veya geç dünyayı kurtarmaya katkı sağlamak olsa da (bir yazar ancak bu kadar alçakgönüllü olabilir), ‘her şeyin her yerde her zaman ve herkese söylenemeyeceğini bilecek kadar akıllı olmak gerekir’ kuralını bilmesine rağmen gene de tutamadı kendini ve pat diye söyledi.

“Soyut imgeler insan aklının bir ürünüdür. Memler in-

san kültürünün evrimsel bir ürünüdür. Memler insanların korkularından veya hayranlıklarından doğmuştur. Korkular bildiğimiz ölüm korkusu temellidir. Hayranlık ise varlıkların mükemmelliği karşısında hissedilen acizlik ve duyulan saygı temellidir. Son yıllarda buna insanın biyolojik ihtiyacıdır diyenler de var. Bilimsel biyolojik ihtiyaç maddesinin yerine merak motivasyonlu bilimsel araştırmalarında sonuca ulaşamayanların teslimiyeti de denebilir. İşte bu nedenle de insan aslında hayali bir görevi yerine getirdiği için mutlu olur (Albert Caraco)."

"Çok alıntı kullanıyorsun."

"Amerika'yı yeniden keşfetmeye uğraşmıyorum. Memler insan sosyal hayatının bir ürünüdür. Hikâyeleri eskiden neyse de bugün ilkokulu bitirmiş bir çocuk evren ve hayat hakkında, gelmiş geçmiş bütün insanlardan daha fazla şey bilmektedir."

"Haklısın demeye dilim varmıyor ama haklı da olsan çok hızlı gidiyorsun."

"Evet, ama orda sen varsın bunu biliyorum, gidebildiğim kadar geleceğim sana doğru."

"Devam et o zaman sevgili bilmiş."

"Yaşamak elem verici değildir. Ölüm; kaçınılmaz gerçektir. Ölüm, fiziksel olarak biçim değiştirmedir. Ölüm, maddesel yok oluş değildir. Ölüm, bilişsel yok oluştur. Ölüm, hayatın, bu dünyanın, zevk-ü sefanın, havanın, suyun, ekmeğin, eşin, dostun, çoluğun, çocuğun, paranın, yazlığın, kışlığın, sevginin, sevgilinin kısacası bilişsel varlığın sonudur. Akıl bu korkunç yok olmayla yüzleşmiş ve baş edememiş ve kendini avutmak ister. Savını desteklemek için de ödül-ceza yöntemi ile çalışan yaptırımlar içeren sözleşme -ahitleşme-

mit, mem, söylence icat eder. Söylenceler, insanın zihinsel gelişiminin (evriminin) ardından, yerleşik toplumsal yaşama geçmesiyle evrilerek bugüne geldiği için, birbirlerine benzerler. Nesilden nesile aktarılan mitler biriktikçe ortaya çıkan bu büyük gerçeküstü hikâyeye, yok oluşun dayanılmaz ağırlığını taşıyamayan erişkin -normal- insanlar tarafından sorgusuz kabul edilir. Bu pek az masraflı, kolay yayılabilen, yere ve zamana göre uyarlanabilir, günün ihtiyaçlarına ve kişisel çıkarlarına göre değiştirilebilir imgeler içeren güç, öncelikle egemen güçlerin ilgisini çekmiş ve kendi çıkarlarına uydurarak fütursuzca kullanılmışlardır. Ödül ve cezalarında tutarsızlıklar bulunan, sürekli kendini düşünerek, ikilemler ve çelişkiler ile ve kaçınılmaz ölüm korkusu içinde, en büyük acının kendininki olduğunu düşünen, kendini kurtarmayı erdem sayan insanlar yetiştiren ve sözel ve gerçeklikten uzak, kanıtlamaz ve test edilemez savları olan mitler, geçmiş kuşaklara ait bir hatadır, günümüze sürdürülmesi gereksizdir. Gelecek kültürlerde bunların yeri olmayacaktır. Çünkü memler ancak akı ve düşünmeyi reddeden normal erişkinlerin inandığı masallardır. Bu şekil zom olmuş birine, donmuş yoğurt yalamanın insanı görünmez kıldığını söylemeniz, doğal olarak size inanmayacaktır ve normal bir tepki vererek sizden kanıt isteyecektir. Kanıt veremeyeceğiniz için de ikna olmayacaktır. Oysa ona, memlere hiçbir somut, objektif, nesnel ve bilimsel bir kanıtı ihtiyaç duymadan inandığını söylediğinizde ise, size düşman kesilecektir. İşte insan böyledir, yani yaşayan en çılgın canlıdır, görünmeze inanır ve görünürü yani doğa'yı (fiziği) yok eder. Yok ettiği bu doğa'nın, tek gerçek olduğunu bilmez."

Bir öncekinden daha uzun süreli sessizlik oldu. İlk kimin söze başlayacağını ikisi de merak ediyordu. Can, boğazını

temizlemek için yanındaki pet şişeyi dudaklarına değdirmeye çalışarak bir yudum su içtikten sonra, başladı:

“İnsan, kendi uydurduğu yalana önce kendi inanan, özgüveni gelişmemiş bir primattır. Aslında ölümün gölgesinden korkan tüm insanlar, bu vaadin kültürel bir peri masalı olduğunu bilirler. Ayrıca bir de hangisi daha iyi sorusu vardır ki akla ziyan çelişki içerir. Çünkü insanlar genelde kendi evlerindeki hikâyeye inanırlar, bu da çoğunlukta annelerinin anlattıklarıdır. Nasıl mı? Sence annelerin en güzeli kimdir? Annelerin en güzeli herkesin kendi annesidir. Doğru mu? Kesinlikle evet. İşte o misal bugün insanlarda bulunan aidiyet meselesi de aynen böyledir. Nasıl mı? Herkesin annesinin en güzel anne olması gibi, herkesin annesinin öğretisi de en doğru öğretilerdir. Bu nedenle hiç kimse benim öğretim en iyisidir deme hakkına sahip değildir. Tek bir öğretinin egemen olduğu bölgelerde de insanlar farklı alt öğretilere bölünür. Günümüzde bazı yörelerde alt öğreti asıl öğretinin önüne çıkmıştır. Buralarda öğreti savaşlarından daha fazla insan alt öğreti savaşlarında ölmektedir. Bu konu bambaşka bir ıstıraptır, daha fazla takılmayalım, geçelim.”

“Seni dinlemek mi zor, anlamak mı zor, ikisi de zor ama kabul etmek en zor.”

“Coğrafya kaderdir (Ebu Zeyd Abdurrahman bin Muhammed bin Haldun el Hadramî). Ağızlara pelesenk olmuş bu deyim çok kesin bir ifadedir. Her ne kadar sıra dışı kurtuluşlar olsa da sanırım bu kavram istisnası en az olandır (Harm de Blij). Düşünsenize farklı coğrafyalarda doğmuş olsaydık, her şey bambaşka olacaktı, buna kim itiraz edebilir.

Babasının, annesinin, doğduğu çevrenin öğretisini seçmekten başka seçeneği olmadığı halde kendisini içinde bulunduğu zorunlu öğretinin vecibelerini hayatın gerçeklerinin,

bilimin, mutluluğun, hatta evrensel ahlakın önüne koyarak yaşamı ve güzellikleri israf eden, dünya hayatını kendisine ve çevresindekilere zehrederek yaşayan ve bu şekilde yolda yürümeye rakiplerinden 1-0 önde başladığını ve seçilmiş kişi olduğunu düşünmek ne kadar inandırıcı olabilir? (İlber Ortaylı). Ben kendi adıma beyaz ırkta orta halli bir aileden doğacağımı seçerek dünyaya gelmediğimi biliyorum. İnsanların çoğu, bazı şeylere yanık acısı benzeri fiziksel acı ile somutlaştırıldığı için, öncelikle korku temelli inanır. Ödül ise buna alternatif olarak soyut bir sonsuzluk ile taçlandırılarak sunulur. Konunun bu denli soyut olması, doğal olarak fikir ayrılıklarına neden olmuş ve en temel konularda bile herkes ayrı telden çalmaya başlamıştır (Eckhart Tolle). Bu tür fikir ayrılıkları sonucu ortaya çıkan toplumsal ayrışma ise günümüzde egemenlerce, zayıf olan tarafa bir havuç uzatılarak karşı tarafın üzerine gönderilmek şeklinde kullanılır. Artık insanların spiritüel uygulamaları bireysel olarak algılamaları şarttır. Çünkü toplumsal kurallar öğretinin gerekleri olarak gösterilse de bunlar kritik olarak gücü elinde tutanların oyuncağı olmaya mahkûmdur ve bunun böyle olduğu konusunda tereddüt yoktur. Öğretiler bireysel değil de toplumsal olarak yaşatılmaya -dayatılmaya- kalkışıldığında da çatışma başlar, çünkü bireysel olarak tecrübe edilen öğretiler ile toplumda rutin olarak sunulan şey arasında büyük fark vardır. Toplumsal olarak yaşatmaya dayatılan kurallar yer, zaman ve duruma göre gerekçelendirilerek, üzerine egemen ideoloji sosu dökülmüş devlet politikası şeklinde, az eğitilmiş fakat yüksek inançlı halka gayet güzel servis edilir.”

“Sen bana ciddi bir aydınlanma fırsatı sunuyorsun, farkındayım. Sana nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum.”

“Bir açıdan bakınca bu sosyal bir ihtiyaçtır, tamam o ka-

darı kabul, o zaman önem derecesi de ona göre olmalıdır ne daha fazla ne de daha az. Öğretilerin savaşı; benim psikologum seninkini döver demektir. Memler hayatın belirleyicisi veya amacı olmamalıdır, olsa olsa hayatta mutluluk için bir araç olmalıdır. Bir adım daha ileri gidecek olursak, öğretiler aslında bencildir, bireyin kendi bencil kurtuluşundan başka seçenek sunmayan bir rüzgârdır. Birey bir kez bir öğretiyeye bağlandıktan sonra artık ona başka kanıt gerekmez. Oysa dördüncü sanayi/endüstri devrimini yaşıyoruz. Dijital teknoloji akla ziyan derecede kapasite artırdı. Yapay zekâ, insansız araçlar, yeşil enerji, nesnelerin interneti vs. bunları yapan insanlara önden gidenler denir. Bilim; kanıta dayalı güncel bilgi sunar, somut ürün verir, yaşamı kolaylaştırır ve geleceği belirler. Bilginin artış hızındaki yüksek ivmeye ve üretilen pozitif bilgiye sözel bilimlerin yetişmesi mümkün değildir. Bilim temelli toplumlar havadan hafif çelikten sert madde üretirken, sosyal çelişkileri tartışmaya devam eden toplumlar akli rehin verdikleri için, son 500 yıldır insanlığa katkı yapmaktan uzak kaldılar. Soyut konular üzerine yaşayan insanların ortak sorunu hedeflerine giden yolda otostop yapmaya çalışmalarındır. Bilim temelli yaşayan insanlar ise kendi belirledikleri hedeflerine, kendi araçlarıyla -kendi inisiyatifleriyle- gitmeyi tercih ederler.”

“Dur. Her ne kadar doğru gidiyorsan da dur, lütfen.”

Can, hiç istemediği halde sustu. Oysa aklındakilerin tümünü hiç durmadan sıralamak istiyordu. Söylemek istedikleri arasında daha çok önemli konular vardı. Onları hazır istem tutmuşken en azından kendi aklından geçirmeye devam etti.

“Memler özneldir. Nesnel değildir. Elle tutulur, gözle görülür, kanıtlanır, vs. değildir. Bu tür kuralların art niyetli veya cahil insanlar tarafından bilerek veya bilmeyerek yanlış

uygulanmasından veya istismar edilmesinden dolayı öğretinin kendisi suçlanamaz veya kötülenemez diye düşünmek ve bunu savunmak ve aslında memler iyidir, yararlıdır, ihtiyaçtır demek; sorunu görmemek ve soyut kuralların insanın hayatını yaşamasına engel olan özelliklerini olumlu bulmak ve bunların özünde kötü olmadığını farz etmek; bu konuda işlenen zulümlerin ve cinayetlerin ve insan hayatının israf edilmesinin sorumluluğunu üstlenmektir ya da en azından bu suça ortak olmaktır. Bir olgunun ılımlı yüzünün varlığı, daha zararlı köktenci kanatları da içeren daha geniş bir ağına parçası olarak, aşırılıklara meşruiyet sağlar. Bu açıdan köktencilik ılımlı parçalar içermeye mecburdur, çünkü ılımlı bölüm olmaz ise aşırılığın saçmalığı anında kolaylıkla ve herkes tarafından fark edilir. Mesela özgürlüklere karşı olmak, özgür düşünceye, özgür iradeye, özgürlük temelli her şeye karşı olmak aslında kabul edilemez ve taraftar kaybettirir. Ancak karşı olduğu halde, karşı değilmiş gibi mesajlar vermek ve tam ispatlamaya geldiğinde demogoji yaparak ‘ama o başka’ demek bu olumsuzluğu örtbas eder. Bu haliyle de konu, egemen güçlerin de elinde kitleleri sömürmek için bir silah olarak kullanılır. Sözel kavramlar, rivayete dayalı bilgiler içerir. Sayısal, bilimsel, ispatlanabilir ve deney ortamlarında tekrarlanabilir verilere sahip değildir. Aynı zamanda sübjektiftir. Görecelidir. Yerine, zamanına ve egemen ideolojiye göre uyarlanır. İnsanların birbirleriyle bu mesele yüzünden çatışması kelimenin tam anlamıyla akıl dışıdır. Farklı kültürlerin hangisinin daha iyi olduğu, hangisinin ‘en’ olduğu gibi akla ziyan çelişkiler içerir. Aynı kültürden insanların bile alt kültür vs. gibi ipe sapa gelmez bahanelerle birbirlerini boğazladığı gerçeğiyle yüzleşmedikçe kurtuluş uzun zaman alacaktır. Akli yok sayan hükümler içeren konular ar-

tık insanlığın gündeminden çıkmalıdır. Bencil ebeveynlerin geleneklere bağlılıkları hatırına, küçüklerin zihinlerinin yağmalanmasına ve bireyi görüp göreceği tek yaşamın tadını çıkarma ihtimalinden yoksun bırakmaya son verilmelidir.”

Can, aklından geçenlerin büyüüne dalmıştı ki Canan onu ikaz etti.

“Derin daldın. Hayırdır?”

“Tutuklanan birey, hayatı boyunca gözetlendiğini ve yaptıklarından dolayı cezalandırılacağını düşünerek; başı öne eğik, yarı tutsak gezecek ve kendini özgürce ifade edemeyeceği bir ömür sürecek. Sonra da bu ezik geçen ömrünün intikamını kendi çocuğunun hayatını mahvederek alacak. Bunun tıp dilindeki adı suç(luluk) kompleksidir (guilt complex)”.

Durdu. Dinleyicisinin dağılmak üzere olduğunu fark etti. Aşırı doz her zaman aşırı dozdur. Beklenen etkiyi elde etmekten ziyade istenmeyen etkiler oluşturur. Çok ileri gitmek, sevgilinin öz savunma mekanizmalarını devreye sokarak, sadece konudan uzaklaşmasına değil aynı zamanda kendisinden kaçmasına da neden olabilirdi.

“Bunları radikal bulabilirsin, birçoğu sana şu an ağır gelebilir. Sindirmek zaman alır, acele etme tadını çıkar aydınlanmanın. Gerçek özgürlük budur. Gerçek özgürlük zihinsel özgürlüktür, gerçek özgürlük hür iradedir. Bu şekil özgür olmayı var olmaya tercih ederim.”

“Seni seviyorum.” dedi Canan.

“Cancağızım,” diye sözü bitirdi Can, “Ben sana anlatıyorum, sen de dinliyorsun ancak senin pasif dinleyici olman uygun değildir, benden önce annene inanıyordun, şimdiden sonra da bana inanıyor olacaksın. İnanç mevzu olduğu zaman insan kendi karar verebilmelidir. Bir insanın özgür karar vere-

bilmesi içinde bilimsel bilgi temelli bir süreç yaşaması gerekir. Kendi ışığınla aydınlanmalısın. Sana evrenimizin yaşını araştırma görevi veriyorum. Yarın bunun üzerine konuşalım.”

Bir ödevle taltif edilmek, eğitmenin öğrencisine güven duyduğunun göstergesidir. Ertesi gün Canan’ın heyecanlı olduğu dikkatinden kaçmadı. Canımsın sen dedi kendi kendine, onu çağdaş yamyamlara yem etmemeye karar verdi.

“Ödevime çalıştım öğretmenim,” dedi Canan.

“Dinliyorum,” dedi Can.

“İnsan evrende bir hiçtir.”

“Hımm. Radikal bir başlangıç cümlesi.”

“Daha içerisinde bulunduğumuz samanyolu galaksisinin merkezinde ne olduğunu bile bilmiyoruz. Çünkü oraya saniyede 300.000 km hızla giden bir araçla bile varmaya ömrü yetmiyor insanın. Bilinen, yani ışığı bize ulaşabilmiş evrenin milyarlarca ışık yılı uzağındayız. Yani dünyanın en büyük stad-yumunda, sahanın herhangi bir yerindeki ot parçasında bir toz zerresi misalidir evrendeki yerimiz. Evren 13.8 milyar yaşındadır. Güneşimiz ~10 milyar yaşındadır. Dünyamız ~4.5 milyar yaşındadır. Dünya üzerindeki ilk tek hücreli (prokaryotik hücre – bakteri) yaşam ~2 milyar yıl önce ortaya çıkmıştır. Canlı hayatının miladı olan fotosentez, ~500 milyon yıl önce güneş ışığındaki enerjinin kullanılabilir hale dönüştürülmesidir. Atalarımız doğu Afrika”dan ~2 milyon yıl önce yola çıkmışlar. Din, ~10.000 yıl önce insan zihnince uydurulmuş bir inancın günümüze kadar evrilerek geldiği soyut bir kavramdır. Evrenin yaşına kıyasla tek hücreli canlı yaşamın başladığı tarihten bugüne kadar geçen zaman, tüm zamanların 1/7 sidir. Varoluşu 24 saat ile izah edecek olursak, ilk tek hücreli canlı saat 20:30 da ortaya çıkmıştır, insan ise 23 saat 59 dakika 48. saniyede orta-

ya çıkmıştır. Zaman yolculuğu açısından bakıldığında sonsuzluk denizinde yüzmekte olduğumuz görülmektedir. Üstelik bu yolculuk tesadüfen değildir. Öyle olması fiziksel olarak başka türlü olması mümkün olmayacağı için bu türlü gerçekleşen reaksiyonlar sonucunda oluşan elementlerden moleküllerden kararlı bileşiklerden bugünkü canlı hayata müthiş bir '*matematiksel gösteri*' (Platon, Archimedes, Galileo Galilei, Albert Einstein) şeklinde gelişen bir serüvendir. Bunlar uzayda yer kaplayan her maddenin atom-altı düzeylerinde bile var olan artı eksi yüklerden kaynaklanan sabit enerjisi nedeniyle gerçekleşir. Bunlar aynı şekilde başka dünyalarda da oluyordur. Bundan kesinlikle eminim. Ancak seslerini duyamayacağımız, ışıklarını göremeyeceğimiz ve radyo sinyallerini alamayacağımız kadar uzaktalar. Onlar "varlıklarından belki de asla haberdar olamayacağımız komşularımızdır (Michio Kaku)."

"İşte bu sübjektif bir kavramı, hayatın merkezine koymak ve amaç haline getirmek yanlıştır. Farklıkların temelinde de bu izafiyet (görecelik) yatar. Hiç kimsede bunların en doğru olanına sahip olma ayrıcalığı yoktur. Bu tutum tüm inananlara, hatta tüm insanlığa zarar verir. Bu işi kazanç metası haline getirmiş kimseler, saf ve cahil insanların en temiz varlığını – güvenini- geçim vasıtası yapmış olan bezirgânlardır ki onlar veya mistik hezeyan halindeki meczuplar aslında kendileri dahi emirleri yerine getirmezler, yasakları gizli gizli çiğnerler, fakat uygular görünürler ve birtakım hurafeleri hakikat gibi göstermeye kalkarlar. Ayrıca kendileri küçük büyük her türlü menfaatleri uğruna bu kuralları şekilden şekle sokarlar, kendilerine göre uydururlar. Bu kişiler aynı zamanda kendilerinden olmayanlara karşı aşırı tahammülsüzdürler. Sonuçta bu mesele insanlığı nesiller boyu süren ve henüz nihayeti de belli olmayan büyük bir ıstıraba sürüklemiş bir rüzgârdır."

"Dinliyorum. Sen neredeyse benim beynimi okuyorsun."

"Bir de güç meselesi var, aydınlanmanın da önündeki en büyük engeldir. Güç yozlaştırır, mutlak güç mutlaka yozlaştırır (Lord John Emerich Edward Dalberg Acton). Güç ele geçtiğinde, pek çok idareci kendi güç sarhoşluğu ve çevresindeki dalkavuklar nedeniyle ciddi bir kurumsal körlük içerisine girer (corporate blindness) (Eric Emerson Schmidt). Bu körlük öyle ilerlemektedir ki, sonuçta toplum içerisindeki ortalama bir insanın gördüğü büyük tabloyu dahi görememekte ve sadece kendisine verilen oyundaki tiyatro dekorunu gerçek dünya zannederek kendi yaşamının başrolünü oynamaktadır. Şimdi aydınlanmanın önündeki engeli gördün sanıyorum. Öyleyse bu kez ben sana soracağım hayatın anlamını. Fizik/kimya/biyoloji kanunlarına elektriksel çekme/itme güçleriyle açıklanmayan başka/aşırı işlevler yükleme çabalarının en önemlisi hayatın anlamı sorusunda kendini bulur. Hayatın anlamı nedir?"

"Seni dinlemek bana huzur veriyor," dedi.

"İnsan hayatın/varoluşun bir anlamı yok mu/var mı derken, salt kendi anlayamadığı varoluşunu ve kabullenemediği yok oluşunu sorgular. Oysa hayat, evrenimizde bizden önce var oldukları bilinen ve kesinlikle bunca hor kullanmamıza rağmen, bizden sonra da varlıklarını sürdürecektir olan canlı/cansız her şeyin bütünüdür."

"Seninle konuşurken kendimi çırlıçıplak hissediyorum."

"Sevgili Canan, varoluşun bilimsel ya da evrimsel açıklamasını yaptığımıza göre şimdi sıra hayatı gerçek anlamıyla yaşamaya geldi. Evrenin yaşına kıyasla tek hücreli canlıdan bugüne kadar geçen sürede yaşamın kaydettiği gelişmeler (evrim) aklın alamayacağı kadar karmaşık ve hayal edilemeyecek kadar büyüktür. İnsanlık var olduğu son on bin yılda

(yazılı tarih) elde ettiği bilginin, onlarca katını son yüz yılda, binlerce katını son yirmi yılda elde etmiştir. Ve her 5 yılda bir şu ana kadar elde edilen bilgi ikiye katlanmaktadır. Bilgi artışının sonu yoktur.”

Burada bir su molası verdiler, aslında birbirlerine susamışlardı ve bu susuzluk öyle bir susuzluktu ki, öyle bir iki yudum su içmekle giderilemezdi, zaten konumuz da bu değil. Ardında hiçbir yazılı metin bırakmadığı halde kanunları ile ülkesinin 500 yıl egemen kalmasını sağlayan efsanelere göre ilk sosyalist kralın (Lykurgos) Spartasında ‘çocuklar (gençler) toplumundur’ ilkesindeki müthiş güzelliği düşündü. Bazı güzellikler bir daha asla tekrarlanamaz, tıpkı yitirilen insani değerlerin de asla geri kazanılamayacağı gibi. Sonra dinleyicisinin dikkatinin dağılmaması için kısa bir özet yapması gerektiğine karar verdi.

“İlkelerine bir kez ihanet eden biri hayata karşı bir daha lekesiz bakamaz (Andrei Arsenyevich Tarkovsky). Bir katre için çeşme-i pür-hun-i fenadan / Bin dahi başın alamaz baran-ı beladan (Ziya Paşa). Ben bunu değiştirdim, ilke ihanet ve leke kelimelerini bilmeyenler için açıklayıcı olması amacıyla uzattım ve buradan haykırıyorum: Zulmü haksızlığı hileyi hırsızlığı zorbalığı ve tecavüzü ve benzeri bilimüm üç kağıtçılığı ve bu cümlede yer alan ve almayan her türlü yalan dolan sahtekarlık hile rüşvet adam kayırma torpil kopya vs. yi gördüğü duyduğu bildiği halde, susan sessiz kalan göz yuman görmezden gelen mübah gören izin veren affeden arka çıkan destek veren, ama diye başlayan cümleler kurarak yanlış mazur gören veya ona rağmen bu işin şöyle yararı var, böyle menfaati var, hedefe ulaşmak için bu kardarcık sapma savaş hilesi sayılır, haram değildir diyen kişi, bütün bu olumsuzluklar haksızlıklar bir gün pastanın pay-

laşılması ganimetin bölüşülmesi yağmanın üstüne çöreklenilmesi zamanı geldiğinde, kendisi menfaat bölüşme oranı nedeniyle veya zaten var olan ve bir şekilde desteklenen kendini kurtarmanın derin bencilliğiyle dışlandığı zaman, ki o çıkar çatışması mutlaka yaşanacaktır, ya da bu sayılan kötülüklerden biri kendine yapıldığı zaman, ki o gün mutlaka gelecektir, isyan ve itiraz edecek tepki gösterecek hayır bu haksızlık diyecek ve hatta feryad-u figan edecek, kendini yerlere atacak tozu dumana katacak ve eski tanıdıklarını arayacak, eskiden rantı paylaştığı ya da rantı götürenlere birlikte ses çıkarmadıkları dostlarından yardım isteyecek ama onların hiçbiri yanında olmayacak ne olur ne olmaz diyerek kendilerine dokunmayan yılan bin yaşasın düsturu veya neme lazım veya bana da muhalif derler denmesi riskine girmemek için kıllarını bile kıpırdatmayacaklar, hatta ondan uzak durmaya gayret edecekler işte o zaman evet işte o zaman çok geç kalınmış olacaktır. Çünkü o zaman duvar gibi sağır birine laf anlatma misali atılan bu çığlıklar ve yapılan bu itirazlar ve adalet ve hukuk ve gak guk çağrıları ve bu tepkiler veya iyimser deyimle bu gözyaşları bunları bilinçli bir şekilde az bir zamana yayarak hüküm kuran ve hükümlerini sürdürmek için hiçbir engel tanımayanlar için hiçbir anlam ifade etmeyecektir. Çünkü onlar galipken zalim olup mağlupken mazlumu oynayan zavallılardır. Artık neden mutsuz olduğumu anlıyorsun di mi? Oysa, bilim bize gerçeği bulma yolunu gösterir, çünkü bilim neyin gerçek olduğu ile ilgilenir, neyin doğru olması gerektiği ile değil. Neyin doğru olduğu kişinin kendi ‘ahlaki’ değerlerini yansıtır. Bu da kişiden kişiye, kültüre ya da daha doğrusu coğrafyaya bağlı olarak değişir. Bilimin, gerçekleri bildiği için, neyi yapmamızın doğru olduğunu söylemek gibi bir yükümlülüğü

vardır. İnsanın tutum ve davranışlarının, töre ve geleneklerinin, inanç ve itikatlarının, bağımlılık ve alışkanlıklarının ve tavır hal ve hareketlerinin, iyi mi kötü mü, yararlı mı zararlı mı, doğru mu yanlış mı olduğunun bilimsel kriterlerle tespit edilebilmesi mümkündür. Çünkü bilimin işi budur. Kendisi ve çevresindekiler ve tüm insanlık ve tüm canlılar için esenlik arayışı da bilim yoluyla olacaktır. Çünkü bilim neyin esenlikli olduğuna karar verebilir. Bu meyanda gelecekte bir gün ahlakın bilimsel kriterleri belirlenecektir. Ya da gelecekte bir gün ahlakı bilim belirleyecektir. Buna ahlakın bilimi denir. Mesela aklıktan ölmekte olan insanlara yardım etmenin diğer yaptığımız şeylerin birçoğundan çok daha önemli olduğunu bildiğimiz halde, gene de kendimize haz ve duygusal tatmin getireceğini umduğumuz şeyleri yapmaya devam ediyoruz. Vaktimizin ve enerjimizin ne kadarını Yemen'de aklıktan ölmek üzere olan milyonlarca çocuğa ayırmamız gerektiğini bildiğimiz halde bunu umursamıyoruz. Gerçek veya evrensel veya insani ahlak açısından, bu gerçek bir açmazdır. Ben bunu biraz daha sadeleştirdim; sürdürülebilir birlikte yaşamak için hürmetli davranmanın kuralları olarak özetlenen bu durum, ahlakın da ta kendisidir. Ahlak, dünyayı ve canlıları koruyan, yaşamı kolaylaştıran, özgecilik temelli duygu, düşünce ve tutumların tümüdür. Ahlak; sürdürülebilir birlikte yaşamak için canlı cansız tüm varlıklara hürmetli davranmaktır. Ahlakın bilimi vardır (Sam Harris). Ahlakın kriterleri bilimsel olarak belirlenebilir. Ahlaki sorumluluk, hakikati anlamaya çalışmak, dünyaya ilişkin bir kavrayışa ulaşmak için başkalarıyla birlikte çalışmak, bunu diğer insanlara aktarmaya çalışmak, onların da kavramasına yardım etmek ve yapıcı eylem için zemin oluşturmaktır. İnsanlar çocuklarını büyütürken çeşitli fedakarlıklar

yaparlar. Yemezler yedirirler, giymezler giydirebilirler. Çünkü çocuk yetiştirirken en büyük motivasyon kendi genlerinin devamını güvenceye almaktır. Burada şu sorular akla gelir. Kim başkasının çocuğunu büyütmek ister? Kim başkasının genlerinin soy sop sahibi olmasını ve sürmesini ister? İşte bu nedenle cinsel ilişkide kadını sahiplenmeye dayanan tek eşlilik önemlidir. Genlerin güvenceye alınması amaçlı bu sahiplenme içgüdü, binlerce yıldır bilinçaltından insanlığı yönetmektedir. Bunun tezahürü olarak ahlak yoğun biçimde cinsellikle örülmüştür. Mülkün korunması da elbette bir diğer önemli motivasyondur. Bende laf çok, seni daha fazla bunaltmak istemiyorum."

"Ben ne cevap vereceğimi bilmiyorum."

"Şimdi konumuz maddedir. Madde hep vardı. Madde hayattır veya hayat maddedir. Madde için fizik kuralları geçerlidir, hayat için de aynı."

"Nasıl?"

"Her maden az çok bitkidir, her bitki az çok hayvandır, her hayvan az çok insandır, devamla her insan az çok hayvandır, her hayvan az çok bitkidir, her bitki az çok maddedir. Doğada kesin olan bir şey yoktur (Denis Diderot). Maddelelerin olağanüstü uyumunu, her şeyin nasıl bu kadar mükemmel biçimde dengede durduğunu merak ederim; oysa her şey ancak böyle olması gerektiği için böyle, maddenin en küçük biriminin artı eksi elektrik yüklerinin itme ve çekme güçleri nedeniyle böyle ya da başka türlü olması fizikokimyasal olarak mümkün olamayacağı için böyle (Demokritos). Kolsuz canlılardan omuzlulara, omuzluların omuzlarından kısıkaçların uzadığı varlıklara, kısıkaçların uçlarında tutamakların-pençelerin peyda oluşuna, bu pençelerden hassas parmaklara uzanan soluk kesici yolculuk, milyarlarca yılda

milyonlarca nesil üzerinden gerçekleşti. Süre akla hayale sığmayacak kadar uzun olduğu için kısaca sistemin diyelim bu kadar mükemmel oluşu, kimilerince ancak akıllı tasarımıyla açıklanırken, maddenin bu sonsuz yolculuğunda gerçekte neler olduğunu kim bilebilir. Çünkü olaylar gerçekte ne olduğu asla tam olarak bilinemeyecek kadar geçmişte cereyan etmiştir. Ne evrim senaryolarının deneysel ispatı mümkündür, ne de akıllı tasarımın nasıl gerçekleştiği açıklanabilir (Hendrik Willem van Loon). Sonuçta her şey bir ön veya son kabule bağlıdır. Bunların ikisini de birer teori olarak kabul edersek geriye sadece bilinemezlik kalır. Hiçbir şey sonsuz değildir, ancak madde enerji kaynağı olarak kullanıldığında tükenmesi / tüketilmesi, insani zaman kavramlarıyla algılanamayacak kadar çok uzun sürdüğünden / süreceğinden maddenin varlığına sonsuzluk atfedilir (Albert Einstein)."

"O kadar net ifade ediyorsun ki sana katılmamak mümkün değil."

"İyi bir insan olmam için bir gerekçeye ihtiyacım yok. İyi olmak benim için doğaldır."

"Ancak seni anlamaya çalışmaktan beynim ağrıdı."

"İnsanlığın geleceğinin bu şekilde ipotek edilmesini görmek ve elinden bir şey gelmemesinin çaresizliği karşısında, sen bir de benim kalbimin çektiği acıyı bilsen." dedi ve iki damla gözyaşı düştü yanaklarına.

"Susma lütfen," dedi, "Anlatmak sana iyi geliyor, lütfen devam et."

"Öfkeliyim. Hem de çok öfkeliyim. Kendime öfkeliyim. Yapmacık davranışların tutum haline geldiği bir atmosferde yaşamak zorunda kaldığım için kendi kendimi yiyip bitiriyorum. Kendimi ifade edemiyorum. Baskı altındayım. Giderek

daralan bir cenderede durmaksızın sıkıştırıldığım hissine kapılıyorum. Kaçış ve kurtuluş ümidim yok. Bunların farkında olmasaydım. Gerçeği bilmeseydim. Keşke aydınlanmasaydım da diyemiyorum. Bu yaman çelişki beni öldürecek."

"Madem bu kadar açık, neden insanlar göremiyor."

"İşte bu en anlaşılmaaz olanı. Çünkü, gerçeği analiz etmekten uzak beyinleri yönlendirmek ve ikna etmek kolaydır. Çocuklarımız geleceğimize. Gelecekte ise taassubun yeri yoktur. Oysa bugün orta öğrenimde soru sorucu, yaratıcı, farklı ve özgün gençlerin yetişmesi imkânı yoktur. Ezberci, taklitçi ve sorgulamasız eğitimlerde bilim üretimi olmaz. Ancak engel iyidir. Engeller olmasa, karşı çıkanlar olmasa, yapamazsın diyenler olmasa, yapmamalısın diyenler olmasa, günahla korkutma olmasa, bize bu dünyada cehennemi yaşatanlar olmasa, nasıl güçlenirdik, engelleri aşmayı nasıl öğrenirdik ve nasıl başarırdık aydınlanmayı."

"Nasıl aydınlanacağız? Eğer gerçekten senin dediğin gibiyse şartlar, onlar aydınlanmamıza izin vermezler ki?"

"Doğru tespit. Ancak hiçbir güç sınırsız ve sonsuz değildir, eğer karşısına çıkanlar birlik olursa hiçbir saldırı engellenemez değildir. Bunun adı aydınlanmadır. Aydınlanmanın tek şartı bireyin aklını kullanmaya cesaret edebilmesidir. Aydınlanma ekip çalışması gerektirir. Birlikte olmak, arkadaş olmak, sürekli öğrenmek, birbirinden ilham almak, iş birliği yapmak, destek olmak/almak ve çaba göstermek gerekir. Aydınlanmaya yani fikren özgürlüğe ulaşmak emek ister. Aydınlanma emek ister. Aydınlanma sabır ister. Aydınlanma cesaret ister. Aydınlanma uğruna gülümseyerek ölebilirim. Aydınlanma gerçeğe sahip çıkmaktır. Aydınlanma gerçeğin aranmasını ve saptanmasını amaçlar. Aydınlanma gerçek çıkarların peşinden gitmektir. Aydınlanma özgürleştirir. İdeoloji aydınlanma ve özgürlük

karşıtıdır. İdeoloji kördür kör eder. İdeoloji dogmadır. Benim dogmam seninkinden iyi demek akla ziyandır. Tüm dogmalar aydınlanma ve özgürlük karşıtıdır. İdeolojiler ve dogmalar belli bir zümrenin çıkarlarına hizmet eder. İdeolojiler ve dogmalar akla aykırı, insanlığa zararlı ve geleceğe ihanettir. Bugün daha eşit adaletli ve özgürlükçü bir dünya düzeninin hasretini çekiyorsak sebebi demokratik yapıları hayatımıza entegre edemediğimiz içindir. Karanlık çağlar diye suçu geçmiş zamanlara atmakla, 21. yüzyılda hala karanlık çağın devam ettiği gerçeğini görmezden gelmekle veya bu açmazı yok saymakla bu süregelen çözümsüzlükten veya çelişkiden veya aydınlanmanın önündeki engellerden kurtulamayız.”

“Seninle konuşurken bazen neden bu ülkede doğdum diye hayıflanıyorum,” dedi.

“Evet bu kesinlikle ilk ciddi çelişkisidir aydınlanmakta olanların. Doğmadan önce orta halli, beyaz ırktan ve bu aileden doğacağımızı seçerek ve isteyerek mi dünyaya geldik. Allah bizi bu niteliklerle yaratıp bize torpil mi geçmiş oldu. Eğer bir Yahudi olarak doğmuş olsaydık, bu kafayla, şu an Ağlama Duvarı’nın önünde Filistinli Müslümanlara beddua ediyor olurduk. Zihniyet aynı çünkü. O kişi de Allah’ın torpili ile doğru ırkta, doğru yerde, doğru aileden dünyaya gelmiş ve kuşkusuz en doğrusuna o inanıyor. Allah diğer coğrafyalardaki kullarını sevmiyor mu? diye sorulan ilk aydınlanma sorusundan bugüne kadar geçen kısa zamanda bile bizim coğrafyamızda insanlık dibe vurdu. Tüm olgu rivayetler üzerine kurulu bir sistemdir. Bunların tümü birbirinin aynı şekilde; o ne dedi veya ne demek istedi diye tartışan uzmanlar, konuyu, aslında o zamanın şartlarına göre ne demek istemiş olması gerektiği şeklinde -yani gerçekte kendilerine göre- bir yoruma getirerek çözerler. Dua ile beddua iç içedir. Diğerleri

için gözyaşları dinmesin, yuvaları yıkılsın ve kahrolsunlar demekten yorgun düşerler. Bu ülkelerde yardım müessesesi düzenli çalışırken fakirliğin artması anlamlıdır. Beddua ettikleri diğerleri; aya - uzaya çıktılar, aşılar yaptılar, hücreyi böldüler, bilimde devrim üzerine devrim, buluş üzerine buluş yaptılar, makinalaştılar, uçaklarla zamana ve mesafeye hükmettiler, en ateşli silahları ürettiler, füzelerle uzaydaki hedefleri vurdular ve sonunda cep telefonları ve internet aracılığıyla dünyayı egemenliklerine aldılar. Bazıları da akli rehin vermeye devam ettiler. Soyut olguları hayatın içine çekenler; zamanı, hayatı ve varlığı kısacası kaynakları aynen yarış atı ile tarla sürer ve öküzü atlarla yarışmaya zorlar gibi israf ederler.

“Bunu sevdim, çünkü doğru.”

“Bu aslında yüzlerce yıl önce de söylenmiş. Daha önce de dediğim gibi coğrafya kaderdir. Neyse ki o yıllarda bu cümledeki diyalektik öz anlayılamamış olduğu için adam paçayı kurtarmış. Buraya bir hikâye iyi gider; 7 suç ve 7 ceza var dolayısıyla 7 de cehennem var aslında hayatımızda, 7 sınav say sen bunları. Bil ki hayatına girenlere bu 7 konuda yani 7 hesap vermeden asla o cennete giremezsin.

Biri cinayettir. Aşikâr olmasa da dolaylı cinayetten de aklanman gerek, mesela yaralı birini umursamadın, kaldı ki o yarası görünen biriydi, asıl mesele yarası görünmeyen mesele yüreği yaralı birini gördün ve umursamadın, umursamadığın yaralı da o yaradan dolayı acı içinde öldü, işte sen bu ölüme göz yummakla, bu ölüme bilerek ve isteyerek kasten sebep olmuş kadar suçlusun, işte bu nedenle, bu günah cezası en ağır olanıdır.

Biri adaletsizliktir. Bu günah ikinci en büyük günahdır, hakka, hukuka, emeğe ve bilumum fırsat eşitliğine aykırı ve taraf tutan tüm kararların, haksızlığa karşı sessiz kalmaların,

ayrıcılık sevgilerin ve senin en iyi bildiğin hani o iltimaslı uygulamaların bu günah kapsamındadır, bu kapıdan geçmeden, bin yıl ibadet de etsen, cennete giremezsin. Laf adalete gelmişken, geçenlerde avukat arkadaşlarımın dünya avukatlar gününü kutlarken aklıma “adalet fikri bir sanrıdır” (*Eric Rickstad*) sözü geldi. Ardından ülkemin mahkeme salonlarında hâkimin tam arkasında başının üstünde “adalet mülkünü (elbette ki Süleyman’ın) temelidir” yazar. Bu iki kavram beni aldı götürdü. İyi ki mülküm yok ve de mülkte gözüm yok diyeceğim ama uymuyor. Avukat arkadaşlarımın dünya avukatlık gününü kutlama coşkum da askıda kaldı vesselam.

Biri tembelliktir. Şahsına verilen şerefli hayatı israf etmediğini kanıtlaman gerek, zamanı etkili kullandıysan nesnel sonuçları olmuştur, gayret ve çabalarının somut ürünlerini sunmalısın yüce mahkemeye, çünkü fakirlik uykusu müstesna, aşırı uyku ve ağırcañlılık ve şişmanlık ve sarhoşluk mesela hepsi de bu gruba girer ve bunların hiçbirisi bu kapıda hoş görülmez. İşte tam bu bakımdan tembellik de hayatı ertelemek anlamına geldiği için bu günah kapsamına girer. Çünkü hayat bir andır. O an bu andır. Gözümüzün görüp görebileceği, kulağımızın duyup duyabileceği, elimize geçen tek bu hayat içinde cereyan eden her şey, sonsuz kere tekrar etmekte olan şimdide gerçekleşmektedir. Şimdi sonsuzdur (*Sylvia Plath*). Tembelliğin büyük günah olmasının sebebi şimdi yaşadığımız işbu muteber hayatın israf edilerek tüketilmesinin cezası içindir.

Biri ihanettir. Eşine, işine, arkadaşına, ülkeye, vatanına, emanete ve sevgiye sadık mıydın, ki bunu en iyi sen bilirsin. Hele bir de bu günah yaşarken tespit edilmişse eğer, cezası pek ağırdır, çünkü aşka ve vatana ihanet iki cihanda da asla affedilmez.

Biri şiddettir. Birini acıttınsa, incittinse, ezdinse, üzdünse, yordunsa, kızdırdınsa bittin sen, hele bunlardan biri seni affetmeden öldüyse, ahrette iki eli yakandadır, erdemli insanlarda bu günah bulunmaz, kim bilir belki de sırf bu nedenden dolayı, bu kapıda aklanana, sevdiklerinin rüyasına girme hakkı kazanır.

Biri saygısızlık, küstahlık, acımasızlık ve kötülüktür ya da kısaca kibirdir. Bu günah da erdemlilerde pek az bulunur, çünkü erdemli insan, alçak gönüllü, diğerkam, özgeci, fedakâr, büyüklerine saygılı, küçüklerine sevgilidir, bu kapıdan geçmenin birçok şartları vardır, bunlar olduğun gibi görünmek, iyilik yapmak, umut vermek, yardım etmektir. Ayrıca bu kapıdan geçmenin diğer ve en önemli şartı, gençlerin bu hasletleri tutum edinmelerini sağlamaktır.

Biri yalancılık, hile, haram, hırsızlık ve rüşvettir. Bunları yapmamak ve söylemediğini, yapmadığını, yemediğini, çalmadığını ve almadığını ispat etmek dahi yetmez bu son kapıdan geçmek için, hayattayken bunları yapanların karşısında da durmuş olmalısın, bu nedenle bu son kapı en zorlu kapıdır, çünkü bu günah sadece yapanla kısıtlı kalmaz, yapana göz yuman da o ateşe atılacaktır, çünkü bu yağmadır ve vatanın milletin ülkesinin ülkenin insanın toplumun hatta dünyanın geleceğini de kirletir.”

Lafı bitirdiğinde, Canan’ın çoktan uyumuş olduğu fark etti, kim bilir neresinde uyuyakalmıştı. Olsun dedi bilinçaltını formatlamış sayarım, ne de olsa duyulan seslerin beyin tarafından kaydedilmiş olma ihtimali vardı, belki de yoktu belki de bunu şimdi kendisi uydurmuştu, çünkü öyle olmasını dilerdi. Binyıldır uyuyan güzeli uyandırmamak için nasıl davranmak gerekirse öyle yumuşak bir hassasiyetle onu yerinden kaldırdı başını yastığa koydu.

Ertesi gün devam ettirer.

“Çocuklarımız hayatlarının anlamlarını bulmadan ölmek istemiyorum. Onların büyüdüğünü görmek istiyorum, onlar büyürken onlara yardım etmeden müdahale etmek, emretmeden tavsiye etmek, mecbur tutmadan karar vermelerini sağlamak istiyorum. Bunu benden başkası yapamaz. Başkalarının onların hayatlarını anlamsızlaştırmasına başka türlü engel olamam. Mesela ergen evlenmelerinin ya da erken evlenmelerin altında yatan gerçeklerden biri budur.”

“Şimdi durup dururken çocuklarımızın erken evlenmesi de nereden çıktı.”

“Çünkü bu aydınlanmanın önlenmesi için ilk ve kolay çaredir. Aslında olay akışına bırakılsa aydınlanma önlenemez. Günlük yaşamlarında gerçeküstü hikayelere inanmayan insanlar, söz konusu başka olunca, bu elma şekerine koşulsuz uzanırlar, çünkü sürekli gençlik ve sonsuz yaşam ödülünü reddetmek... Hımm, buna kim cesaret edebilir ki? Diğer senaryolar korkutucudur. Korkuyu besleyen şeyi yani acıdan kaçınma içgüdüsünün ikna edici gücünü en iyi anlatıcılar bilir. Acıyı herkes bir şekilde tatmıştır, bu nedenle masallar ne kadar çok acı anlatırsa dinleyen insanlar da o kadar çok dehşete kapılır ve inanmaya zorlanırlar. Diğerleri ise sinirlidir, gergindir, mutsuzdur, her an patlamaya hazırdırlar. Kızgın ruhların huzura eremeyeceklerini de bilirler, inandıkları ve iddia ettikleri ve savundukları ve uyguladıklarının uygun olmadığını bilirler, işte bu nedenle agresiflikleri tehlikelidir.”

“Korkutuyorsun.”

“Senin bana güvenmen, beni inanılmaz motive ediyor, çünkü eğer bir insan güvenilmezse yetenek ve zekâ ne işe yarar. Ancak bizim coğrafyanın başka zorlukları da var. Bunlardan biri de aidiyettir. Aidiyetin ciddiye alınması gerekir.

Batılıların batıya doğuluların doğuya ait oldukları gerçektir. Aydınlar aydınlıkta gericiler karanlıkta yaşarlar. Okumuş yazmışlar kitaplarla, diğerleri anlamını bilmedikleri metinlerin ezberleriyle zaman geçirirler. Aksi halde zayıf adamın bol gelen pantolonu düşmesin diye bel kemerini çok sıkması gibi veya uzun adamın kısa gelen ceket kolunu çektiği gibi bir şeydir ait olduğunun dışında yaşamaya çalışmak.”

“İyi ki varsın,” dedi. “İyi ki varsın. Artık korkmuyorum.”

“Ben,” dedi, “Biliyor musun ben blöfü gördüm. Blöfü gördüğüm günden beri artık ben de korkmuyorum. Korku kavramı, bilinen en güçlü duyulardan biri olup, insanları kontrol etmek için kullanılan geçmiş tarihli bir söylemdir. Biz şu an gelecekte yaşıyoruz. Evrendeki her şey gibi, hepimiz aynı yaştayız, hepimizin atomları 13,8 milyar yaşında. Ömrümüz, ışık hızıyla geçen sonsuz zamanda bir an mesabesinde bile değil. Ancak hiçbirimiz bir dakika önce olduğumuz gibi değiliz. Varlığımıza anlamsız anlamlar yüklemeyen, madde nin bu olağanüstü gösterisini izlemek istiyorum. Ölümünden sonraki hiçlik, doğumdan önceki hiçlikten daha ürkütücü değildir (Epiküros), çünkü ölüm doğaldır (Epiktetos), ölüm doğanın isteğidir, ondan korkan çocuktur (Marcus Aurelius). Öyleyse artık korkmadığımız için mutluyuz (Kıbrıslı Zenon).” diyerek tamamladı sözlerini Canan’ın gözlerindeki huzura bakarak.

“Yaşantımı anlamlandırdığın için sağol.”

“Ah,” dedi, “Bu işin en kolayıdır. Ölümünden korkmak yaşamayı bilmeyenlerin işidir. İnsanların çoğu sevmekten korkuyor, kaybetmekten korktuğu için, düşünmekten korkuyor, sorumluluk getireceği için, konuşmaktan korkuyor, eleştirilmekten korktuğu için, yaşlanmaktan korkuyor, gençliğin kıymetini bilmediği için, unutulmaktan korkuyor, dünyaya

iyi bir şey vermediği için ve ölmekten korkuyor, aslında yaşamayı bilmediği için bütün bu korkular. Yaşamak çalışmak gibidir. Hem zordur hem de çok kolaydır. Sabah kalkıp işe gitmek, üç otuza ağız kokusu çekmek, aşağılanmak, acıkmak ve yemek ve içmekten zevk almak ve bunları riske atmamak için önce bedenini sonra ruhunu satmak, zevki satın almak, yaşadığını sanmak ve çocuklarının zihinlerini iğfal ederek onları da kendine benzetmek kolaydır, çünkü bu herkesin yaptığıdır. Oysa hakkını vererek tadını çıkararak ve belki de açlığa ve hor görülmeye ve bilumum bilinenlere sahip olamamaya katlanmak, o küçümseyici bakışlara göğüs germek cesaret ve dirayet gerektirir. Yaşamak, dostlarla oynanan sıkı bir halı saha maçının sonunda, kazanan ve kaybeden olmanın önemi olmadığı, herkesin adrenalin boşalmasının hazasını yaşadığı, geç saate rağmen tatlı yemeden bitmeyen bir gece maçı gibidir. Ben şahsen, öyle yorgun geçen bir hayatın sonunda yüzümde gülümseme ile ölmek isterim.”

“Hayatlarımızı başkalarının ihtirasları uğruna harcadık diyorsun yani.”

“Evet bu kesinlikle doğru bir tespit, çünkü ihtiraslar deli efendilerdir. İhtiraslardan yakayı kurtarmak, deli sahiplerden kurtulmaktır. Bunu da ilk söyleyen ben değilim (Platon), duyduğumda kıskanmadım değil.”

“Nasıl yapacağız, ruhlarımızı nasıl özgürleştireceğiz aşkım.”

“Bunun ilk adımı şu soruya cevap vermekle başlar. Kim kendi hayatının romanında başka birinin kahraman olmasını ister? Bu soruya dürüst cevap veren herkes aydınlanmıştır.”

“Kimden söz ediyorsun ki?”

“Bu kafa ile geleceğe nasıl gideceğiz. Neden sanki hiç ölmeyecekmişiz gibi bu dünya ve mal ve para ve şöhret için

çalışırız ve koltuklarımıza bu kadar sevdalıyız ve onları kaybetmemek için neredeyse bütün iyi ve doğru duygu ve hasletlerimize yüzbinlerce kez ihanet ediyoruz. Yaşamayı ıska geçtiğimiz gibi, diğerlerine de eza ve cefa çektirir olduk. Üstelik bunun yanlış olmadığına önce kendimizi inandırdığımız için de güçlü ve etkili biçimde, yaptığımız kötülükleri savunuruz. Salaklık, salak olan için bir anlam ifade etmez, salaklık o salığın çevresindekiler için zordur, aynı şey aslında ölüm için de geçerlidir; ölüm, ölen için acı verici değildir, çünkü şuur yoktur, ölüm, ölenin geride kalanları için zordur.”

“Ama ben gene de ölmekten çok korkuyorum.”

“Ölüm hakkında sana iki cümle söyleyeceğim ve bir daha asla o kelimeyi anmayacağım. Bu senden önce herkesin başına gelmiş ve senden sonra da gelecek bir şey. Bu nedenle ölümden korkarsan iyi bir adam olmazsın. İşin enteresan yanı, olmak için çalışıyoruz, sadece olmak için, öznenin ne olduğu önemli değil, olmak için yaşıyoruz. Bu halde iken var olanın veya sahip olduğumuzun veya sadece olduğumuz halin veya bulunduğumuz anı yaşamamızın imkânı yok. Hayat bir andır, o da içinde bulunduğumuz andır. Anı yaşamamanın sırlarını keşfettiğimden bu yana bulduklarımı, olmak için yaşamaktan dolayı başı dertte olan dünyaya armağan ediyorum.

Bugün artık insan aklının bir ürünü olduğu tartışmasız kabul edilen memleri yeterince ciddiye aldığının bilinmesinde yarar var. Memler dünyadaki en tehlikeli kitle imha silahıdır. Çünkü sadece şimdiyi öldürmekle kalmaz geleceği de rehin alır. Bu nedenle, olmak peşinde koşarken, doğru yargılama yapamazsınız. Olmak üzereyken ki asla tam olarak olamayacaksınız, her daim olmak üzere olacaksınız ve siz ha oldum ha olacağım beklentisi içindeyken, onlar sizi çok ucuza satın almanın keyfini sürecektir.”

“Senin en çok neyini seviyorum bilmiyorum.”

“Ben senin en çok neyini sevdiğimi biliyorum. Ben senin en çok içi dışı bir kalbini, asla yalan söylemeyen dilini, harikalar yaratan ellerini ve bunların tümünün ortak adı olan ahlakını seviyorum, çünkü sendeki ahlak, nasıl denir, adam gibi bir ahlak, pazarlık edenlerin şekilden şekile soktukları türden ahlak değil. Ahlakı inanç ile özdeşleştirerek akla ziyan bir uygulama olan günah çıkarmanın farklı türlerde ve uygulama biçimlerinde olsa da her kültürde bulunduğunu öğrenmek benim ömrümü aldı. Oysa sen bunu suistimal etmeden hayatına taşıdığın için seni seviyorum.”

“Teşekkür ederim.”

“Bunun için bana teşekkür etme. Sen bunu doğallığınla yaşıyorsun. Daha önce de dediğim gibi ahlak gözle görünür elle tutulur bir nesne olmamakla beraber, muhatapları tarafından hissedilir bir haldir. İyi olmak temelli davranış ve tutumları içerir. Öğretiler, birbirlerinden küçük farklılıklar olmakla birlikte esasta birbirlerine benzer olarak bu iyi hallerin gerekliliğini emrederler. Ancak ahlaklı olmak gerçek, empati, eşitlik ve sorumluluk temellidir. Aklın süzgecinden geçmiş, bilimsel temellere dayanan, hür irade ile alınmış kişisel kararlar gereği olması gerekirken, öğretilen ahlak, emrivakidir. Öğretilen ahlak ödüllendirilir. Oysa ahlak, ‘başkasının acı çekmesi, en başta kendi ruhumuzu acıtır’ ilkesinden yola çıkarak, sürdürülebilir birlikte yaşam amacıyla canlı cansız tüm varlıkları incitmemeyi ve eşit veya adaletli davranmayı düstur edinmelidir. Bu iki ahlak anlayışından hangisini seçeceğine –iyi ki özgür irade var- insan kendi karar verir.”

“Can’ım, anlatsana bana, nasıl oldu senin aydınlanman?”

“İnsanlar, kendilerine anlatılan hikayeleri, hakiki bir tesli-

miyet içinde, sorgulamadan, koşulsuz ön kabullenerek dinlerler, Bunu gören anlatıcı da uydurmayı abartarak inanırlılığın sınırlarını zorlar ve sonunda öyle bir an gelir ki, kendisi de artık abarttığını düşünerek, dinleyenlerin gözlerine korkuyla bakar çünkü artık hikâyeden geri dönüş yoktur, ancak lafı nasıl toparlayacağını da bilemez ya, işte ben de öyle bir an yaşadım. Bunu bana varoluşun hikayesini ilk anlatan yani evrenin yaşını ilk söyleyen bir arkadaşım yaptı. O anda ya teslim olacaktım, bu ancak erişkinlerin inandığı gerçek dışı olması bir yana kesinlikle tutarsız ve etiksiz hikayelere, yani ya blöfü görecektim ya da sevgiyi, adaleti, eşitliği, özgürlüğü ve aşkı seçecektim, başka seçenek ya da bir orta yol yoktu. Her şey biz insanların elinde ve dilinde idi. İşte o an olan oldu.”

Sonra kısık sesle devam etti.

“Mem olgusu, yapısında bulunan çeşitli ritüellerin uygulanması ve bireysel ve toplumsal hayata dair kurallar ve yasaklar karşılığında gerçekleşen hayali yaptırımlar üzerinden çalışır. Kanıtları sözeldir yani rivayete dayalıdır. Soyuttur. Sübjektif yani göreceli bir kavramdır. Bireyin zihninde gerçekleşen bir imgedir. Bireyin akıl ve duygu durumuna ve içinde yaşadığı toplumun kültürel ve ekonomik düzeyine yani zamanın şartlarına göre şekillenir. Sayısal, somut ve objektif kavramlarla ilgilenenlerin alanına girmez. Bu bağlamda konu ile ilgilenmeyenler o kurallara göre değerlendirilmez. İlgilenmeyenlere, soyut öğelerdeki ödül ve cezaların uygulanması insan haklarına aykırıdır. Hatta tebliği bile taciz durumu oluşturur. Ancak, günümüzde tacize varan tebliğ uygulamalarına kimsenin ses çıkarmaya gücü yetmez iken ilgilenmediğini özgürce ifade etmek dahi neredeyse suç sayılır.”

“Anladığım kadarıyla sonuçta; dogmalar inananları bağlar, inanmayanlar için bütün bunların hiçbir anlamı yoktur, diyorsun.”

“Evet tam olarak öyle; özel kulüplerin üyeleri yüksek aidatlar öderler ve karşılığında en mutena yerlerdeki muhteşem tesislerin imkanlarından yararlanırlar. Bu tür kulüplere üye olmayanların; ya maddi veya manevi bakımlardan durumları iyi değildir, ya da kulüp ve içindekilerle herhangi bir sebeple ilgilenmemeyi tercih etmişlerdir. Kulüplerin üyelerine karşı uygulanan, bir tür sopa ve havuç ikilemi ya da taktiği de denilen bu durumda konuyla ilgilenmeyenlerin suçlanması akla ziyan bir tutumdur.”

Sözlerini üzerime ser.

Memler, insan zihninin bir ürünü olarak, insanın beyin ve dil evrimi ile birlikte sosyal bir varlık olmasını takiben, kim bilir belki 100000 yıldan bu yana var olagelmişlerdir (Yuval Noah Harari).

Aslında insanları kalıplara ve sınıflara ayırmam. Çünkü bana göre dünyada ne kadar insan varsa o kadar farklı düşünsel yapı vardır. Burada önemli olan eski gelenekleri ya da ritüelleri kayıtsız şartsız sürdürmek değildir. Önemli olan, mesela dedelere mum yakma gibi iyi uygulamaları, günlük yaşamımızla alakalı olarak, insanlığa katkı sağlar hale getirmektir (Dalai Lama).

Yani hayatın her alanında olduğu gibi bu konuda da bir tür güncelleme gerekir desem, bu konudan ekmek yiyenlerin tümü vurdulu kırdılı tepkiler verir.

Oysa bugün, dünyadaki haksızlıklar tüm insanların kalbinde kabul edilemeyecek seviyede derin yaralar açmış durumdadır. Buna en çok idealistlerin tepki vermesi gerekirken, sömürü düzenindeki istikrarın her dem de sürdürülebilmesi adına onlar dahi görmemezlikten gelirler. Tek bir şeyin ya da bireyin yanlış uygulama örneği, idealin tümünden kötü olduğunu göstermez, ideal aslında iyidir derler. Gösterin o zaman ideal ile ihya olmuş bir toplum diye sordunuzda ise neredeyse tarih öncesi çağların ilk yıllarında yaşanmış ve bugün söylentilerden başka kanıtları olmayan örnekler gösterirler.

Burjuvalar çıkarları için her şeyin doğasını bozdular. Kültürler eski saflıklarına kavuşturulsalar bile, bu onların insan aklının bir ürünü oldukları gerçeğini değiştirmez.

Sorun, bu kadar insancıl söylemlerin anlamlarının egemen sınıfın çıkarları uğruna nasıl hunharca değiştirildiğindedir. Başlangıçtaki mistik ve bir yerde ruhsal iyilik hali temelli, iç görü artırıcı ve egonun törpülenmesi gibi bilimsel olarak da desteklenebilen bir söylem giderek otoriteye mutlak itaate dönüşmüştür.

Tapınakların kiliselerin ve camilerin heybetli sütunlarının üzerinde yükselen devasa kubbeler bireyin özgürlüğünü kısıtlar. Bu ilahi mahkûmiyet bireyselliğin o muhteşem hata yapma ve kaybolma ihtimalini sonsuza dek kubbelerin dışında tutar.

Memlerle bireyin ilişkisi bir salyangozun sarmal kabuğuna girmesi veya çıkması gibidir. O misal girdikçe insanın içi boşalır, tutumları şartlanır, kalbi sıkışır, ruhu darlanır, aklı zorlanır ancak varlığı korunur ve kollanarak güvenliği sağlanır. Sonuçta girdabın içinde sonsuza dek küçülerek paketlenir. Bu bir bakıma bireyselliğin yok oluşudur. Dışarı çık-

tıkça da tam tersi olur. Çıktıkça hayaller gerçeğe dönüşür, varlığı büyür ve genişler, ufku açılır, içine sevinç dolar, aklı aydınlanır ve sonunda kabuğundan misal tüm tabulardan ve korkulardan kurtulur. Bu aynı zamanda bireyselliğin, bireyin kendi kendine izin verdiği kadar yüceltilmesi demektir. Gerçi bu derece özgür olmak aynı zamanda koruyucu kabuksuz, korunmasız ve neredeyse çıplak kalmak tır, ama bu da bir tercih meselesi.

Oysa böyle bir sistemde güvende olma hali kesin bir şekilde eşyanın ruhuna aykırıdır. Çünkü bir şeye inanmanın nedeni güvensizliktir. Ötesi berisi geçmiş geleceği öylesi ve böylesiyle tüm gerçekliğiyle bilinen bir şeye inanmaya gerek yoktur. Emin olunmayan şeyler bakımından inanca ihtiyaç duyulur. İnanç, bilginin değil belirsizlik ve kuşku ile beslenen güvensizliğin temelidir. Bilinen şey gerçektir. İnanmak veya inanmamak diye bir tercih yoktur. Bilinmeyene inanılır ya da inanılmaz.

Erdem; başkalarının dertleriyle dertlenmektir (diğerkâmlık).

Hayatın amacı, amacı olan bir hayat yaşamaktır

Sahi seçeneklerimiz sadece sopa veya havuç mudur? Taraf seçmem için okul bahçesinde takımlara adam almadaki kriterlerden daha tutarlı sebeplerle gelin bana. İkna olmak istemiyorum. Orda bir şey var uzakta acaba nedir? Biliyorum. Değil. Merak etmek istiyorum.

Korku dolu yarınlara hazırlık olarak bu hayatı yaşamak, kim bunu ciddiye alır? Nereden geliyoruz? Nereye gideceğiz? Bu, kendi kendini kandırmanın yolunu açar. Cennetten geliyoruz, cennete gideceğiz. O zaman ne bekliyorsun? Hemen git. Eğer bu dünyadan daha iyi bir dünyaya gidileceğini düşünüyorsan neden gitmiyorsun? Bu dünyadan daha iyi bir dünyanın bir yerlerde var olduğunu iddia etmek ve oraya git-

mek için, insanın hayatını tüm boyutlarıyla dolu yaşamasına engel olmak, insanlık adına işlenmiş en büyük suçtur (Osho).

Ununu elemiş eleğini duvara asmış yetişkinlerden biri olmayacağımı çok iyi biliyorum, çünkü ruhumu asla satmayacağım. Bedenim 8-17 isterik çılgınlıklar atanlarla birlikte mesai yaparken, ruhum ve küçük dilimin yani benim ve kalbimin 7/24 şarkı söylediğimizi kimsenin bilmesine gerek yok. Benim gibiler azınlıkmış, pöh kimin umurunda! Ben hangi tarafta olduğumu biliyorum. Maçın dakikasının ne önemi var.

İnsanları bu şekilde kategorize ettiğimizde; bir tarafa olumlu, diğer tarafa olumsuz, bir bakıma pozitif ve negatif imgeler yüklemiş oluruz. Bunun sebebi dilbilgisel bir yanılsamadır. Bu bir laf ebeliğidir. Biz her ikisine de karşıyız. Bu tezimizi kanıtlamak için daha başka türlü önermelerde de bulunabiliriz; ona inananlar veya buna inananlar dediğimizde, her ikisini de etiketleme açısından eşit konuma getiririz. Ben insanım ve insana ait hiçbir şey bana yabancı değildir. Evrensel var oluştan bugüne kadar geçen sürenin uzunluğunun insan idraki tarafından algılanabilmesi imkânsız olduğu için; inorganik maddeler ile organik ve biyolojik çeşitliliğin arasındaki bağlantıyı mantıksal olarak kurmak çok zordur. Tartışma uzadıkça idealistler ve materyalistlerin ortak uzlaştığı tek konu tezlerini somut olarak kanıtlayamadıklarıdır. Geriye kalan bilinemezciliktir.

Gelecekte var olmak isteyen bir siyasetin, çağı yakalamak çok zor olmasına rağmen henüz imkânsız değilken, bireyi öne çıkarma şartı ile sınırsız özgürlük vaadi vermesi, koşulsuz değişimden yana olması ve çekinmeden doğrudan ve hakkıyla laikliği savunması gerekir. Orta Çağ toplumsal düzenlerinin geleceği karartmasının önüne geçmenin yegâne şartı, savunulan siyasetin gençlere yönelik olmak kaydıyla bireyselliği desteklemesi ve laiklikten ödün vermemesi gere-

kir. Çağdaş bir hareketin derin taassubun evde başlayan ve giderek sokağa (mahalle baskısı) yayılan tepkilerine ya da laf ebeliklerine göğüs germesi şarttır.

Bütün kitle hareketlerinin amacı kendilerine devamlı ve daha çok taraftar bulmak ve bu yolla hükümlerini sürdürülmektir bu nedenle kendine malik insanlar istemezler bu nedenle şimdiki zamanı kötülemek ve değersizleştirmek gerekir. Takipçilerinin içinde bulundukları akıp giden zamana karşı görüp görebilecekleri yaşayabilecekleri yegâne hayatı kendilerine malik olmadıkları inancıyla telef edebilmeleri için mutlaka çok şanlı bir geçmişe öykünme yapılarak ve bilinmeyen geleceğe ama asla çok uzak olmayan bir gelecekte bütün dertlerin biteceğine mutlak inandırılmaları gerekir ki bu bilimsel bir realitedir. En iyi afyon, şanlı geçmişe öykünerek şimdikiyi sınav zamanı diye aşağılamak ve mutluluğu geleceğe ertelemektir. Zorba kısa vadede zorla ve şiddetle yapamadıklarını uzun vadede kurnazlıkla hile ve aldatma ile kandırarak mutlaka yapar.

Atom reaktörü

Hücreler, kendi ihtiyaçları olan molekülleri, kan yoluyla hücreler arası gelen ve oradan içeri sızdırma yoluyla aldıkları besinleri kullanarak, üretirler. Aldıkları maddeler su, şeker, proteinler ve yağlar gibi basit moleküler yapıları olan temel maddelerdir. Bu maddeler moleküllerine ve elementlerine kadar indirgendikten sonra enzimler, hormonlar, faktör-

ler ve kendi yaşamları ve fonksiyonları için gerekli karmaşık yapıda protein bazlı moleküllerin sentezlenmesinde tekrar kullanılır. Molekülleri oluşturan elementleri bir arada tutan veya birbirlerine bağlayan bağlara kovalen bağlar denir. Bu sistem, elementlerin doğasında bulunan artı eksi elektrik yüklerinin fiziksel cazibeleri gereği itme ve çekme prensibiyle çalışır. Maddeleri moleküllerine kadar inceltmek ve elementlerine kadar indirgemek ve sonra bu elementleri başka şekillerde yeniden birleştirerek yeni moleküller oluşturmak, hücrenin boyutuna göre, elementlerin küçüklüğü göz önüne alındığında, bebek işidir. Ancak, elektron mikroskobu ile bile görülemeyen küçüklükteki elementlerin aralarındaki kovalen bağları laboratuvar ortamında parçalamak ve yeniden oluşturmak basınç ve ısı yani yüksek miktarda enerji gerekir. Gereken enerji miktarını, insani normlar içinde anlayabilmek için, trilyonlarca kez büyüttüğümüzde, ortaya çıkan enerji ihtiyacı tabiri caizse tam olarak bir atom reaktörü gücüne eşittir. Oysa değil çıplak gözle görmek, değme mikroskoplarla bile zor görülebilecek kadar küçük bir hücre, bu muazzam enerjiyi kendi mitokondrisinde üretir. Üstelik bu işi iki damla kan ile sessizce ve sürekli olarak başarır. Trilyonlarcası da öyle.

Battaniye evler

Yurdum insanı daha neler görecekti diye merak edenler için, hani eskiden şu yoktu bu yoktu geyikleri almış başını gitmişken, eskiden olmadığı halde şimdilerde sıkça kar-

şılaştığım insan manzaralarından birinin hikayesi bu. Eski-
den battaniye evlerde yaşayan insanlar hadi yoktu demeye
dilim varmasın ama bu kadar çok değildi. Bakmayın benim
öyle tanımladığıma, battaniyesine sarılmış sokaklarda yü-
rüyen insanlar için kullanıyorum, battaniye evler terimini.
Daha başka türlü bir tanımlama aklıma gelmedi. Sonra, es-
kiden köprü altlarında uyuyan insanlar vardı tamam, ama
şimdi bu moda evrim geçirdi, metroların kuytularında kar-
tonlar üzerinde uyuyan insanlar peyda oldu. Son zamanlar-
da sık karşılaştığım bu manzaralar, dünyanın bildiğiniz en
gelişmiş ve zengin ülkesinde görülürdü. Ödüllü kısa filmle-
re konu olan bu manzaraların artık ülkemizde de görülmesi,
aklıma ülkemizde de gelişmişlik ve zenginlik bakımından
acaba o malum ülkeye yaklaştığımızın bir göstergesi midir,
nedir diyorum, ne dersiniz?

Karaoğlu

Bu bölümde, eski Tercüman gazetesi yazarlarından rah-
metli Ahmet Kabaklı'nın, 1977 yılında MEB destekli Ter-
cüman 1001 temel eser listesinden, Toker yayınevi tarafından
yayınlanan, Bizim Alkibiades (Ecevit) adlı kitabından söz edil-
di. Alkibiades, eski Yunanistan'da MÖ 450-404 yılları arasında
yaşamış, zamanında alavereci dalavereci bir politikacı olarak
bilinen biridir. Kabaklı aklınca zamanın Başbakan'ı namı di-
ğer Karaoğlu'ı (Mustafa Bülent Ecevit) hicvederek eleştirmek
istemiş olmalı, ancak Alkibiades ile Karaoğlu'nın arasındaki

tek benzerlik; Karaoğlu'nın 1974 Kıbrıs Barış Harekatı'nda-
ki dirayeti ve başarısı ile Alkibiades'in MÖ 410 da Atina'nın
Peloponez deniz savaşında Sparta'lıları yendikleri savaşa ko-
muta etmiş olmasıdır. Bu iki savaş kahramanının yolları bir
daha asla karşılaşmamıştır. Karaoğlu ileri yaşında eceliyle
ölmüştür. Alkibiades ise MÖ 404'te Atina'nın Sparta'ya ye-
nilmesi üzerine savaş meydanından kaçarak Frigya'da Pers
valisine sığınmasına rağmen, çok geçmeden öldürülmüştür.

Bu kadar uzun bir girizgaha ne gerek vardı diye soranlara
cevaben devam ediyorum. Rahmetli Ahmet Kabaklı haksız-
lık yapmıştır, çünkü;

Alkibiades, o zamanlar Atinanın en ünlü ve varlıklı ai-
lelerinden birinin oğluydu, Perikles'in koruması altındaydı
ve Sokrates'in öğrencisiydi. Gençliğinde bir hoppa olarak ve
kendini yasanın üzerinde gören biri olarak ün kazandı. Ka-
rizmatik bir politikacıydı ve tarihçi Thukidides'e göre MÖ
415'te Atina'lıları Sicilya'yı ele geçirmeye inandıran oydu.
Seferin başarısızlığa uğraması başka mesele.

Karaoğlu ise sıradan bir memur ailesinin gazetecilik oku-
muş oğlu idi. Bilinçli bir sosyalist idi. Yazardı. Şairdi. Emper-
yalizme karşı Mustafa Kemal'den 60 yıl sonra ilk ciddi baş-
kaldırıcı -Kıbrıs Barış Harekâtını- kıymeti hiçbir dönemde
gerçekten bilinmemiş, büyük insan, rahmetli Erbakan hoca
(Necmettin Erbakan) ile birlikte yönetmişti. Bu zıt kutuplu
muhteşem ikili (bunu ben uydurdum), siyasi ve ekonomik
bağımsızlık uğruna ABD'ye o zamanın yokluk şartlarında
muazzam göğüs gerdiler. ABD'nin acımasız vahşi emperyal
gücünü; o zamanlar basit ve sahte gerekçelerle mazur gös-
terilen haşhaş ekim yasağına, uyduruk süt tozu ve margarin
tuzaklarına ve şeker ve tütün ve bilcümle yalan dolu yaptı-
rımına ve bugün kendisine direnen tüm ülkelere ve mesela

İran'a karşı haksız ve adaletsiz biçimde ve acımasız ve eşitsiz güçle uyguladığı ambargolara, ve mesela üzerine çullandığı, ya da kısaca uluslararası kuralları hiçe sayarak işgal ve işgal ettiği başta Irak, Afganistan ve Orta Doğu olmak üzere petrol yataklarına sahip (hemen bütün) ülkelerin bugünkü durumlarına baktığımızda, bunlara sözde petrol zengini Suudi Arabistan da dahildir, daha iyi anlarız. Karaoğlan'ın 1974 de başbakanlık yaptığı sıralarda o kadar işinin arasında, zamanın Milli Eğitim Bakanı Mustafa Üstündağ'ın önemli katkılarıyla, yüzlerce Anadolu çocuğunun maarif kolejlerinde parasız yatılı okumasını sağladığı hikâye bile başlı başına sıra dışı bir başarı olup kayda değer bir milliyetçilik göstergesidir. Bu satırlar, Samsun Maarif Kolejine Devlet Parasız Yatılı öğrenci olarak eğitim almamı sağlayan, işte o mucizevi karar olmasa idi, asla bu şekilde olmayacak olan geleceğimi kurtardığı için, Karaoğlan ve Üstündağ'ın ölümlerinin üzerinden yıllar geçtikten sonra, bir vefa borcu olarak yazıldı.

Konuyu merak edenler için; hikâyenin tamamını arz ediyorum. İlkokul son sınıfta iken, adını bildiğim tek yatılı okul olan Sivas Yıldızeli Devlet Parasız Yatılı Ortaokulu sınavına girdim. O günlerde sonuç kimin umurunda. Sonra da vakti saati gelince, evimize bir mektup geldi. Velisi olduğunuz Ethem Güneren, Samsun Maarif Koleji'ne Devlet Parasız Yatılı öğrenci olarak kayıt hakkı ka zanmıştır, en kısa zamanda vs. vs. yazıyordu. Sivas Yıldızeli Devlet Parasız Yatılı Ortaokulu sınavından Samsun Maarif Koleji'ne Devlet Parasız Yatılı öğrenci olarak nasıl geçirildiğimi uzun yıllar merak ettim, araştırdım, sonunda öğrendim. O dönemin başbakanı, Ecevit idi. Milli Eğitim Bakanı da Üstündağ idi (Mustafa Üstündağ). O yıl Devlet Parasız Yatılı Ortaokulları sınavına giren öğrencilerden bir grup, aldıkları puan bakımından geride kalan çoğunluğa ciddi anlamda fark atmışlar, yani bir

bakıma açık ara önde gitmişler, bildiğiniz çan eğrisi bozulmuş, bu durum Milli Eğitim Bakanı'nın dikkatini çekmiş. Bakan; başbakan, "Bu çocuklar Devlet Parasız Yatılı Ortaokullarında değil, Maarif Kolejlerinde okumalıdır. Bunlar zeki, çalışkan ancak fakir Anadolu çocukları. Bunlar Maarif Kolejlerinin ücretlerini ödeyemeyeceklerini bildikleri için kolej sınavına dahi başvurmamışlar, bu çocukları biz parasız yatılı olarak devlet adına kolejlerimizde okutalım, bunlar çok başarılı olacaklar ve ülkemizin aydınlık geleceğinde rol alacaklar." demiş. Karaoğlan da bunu onaylamış vesselam. İşte ben de bu şekilde, devlet eliyle; tozdan topraktan, köyden kırsaldan elinden tutularak, ayağa kaldırılanlardan biriyim. İşte beni bugünlere getiren bu müthiş ileri görüşlülüğün sahiplerine, Karaoğlan ve Üstündağ'a müteşekkirim.

Yukarıdaki hikâyede özne, tüm köy çocuklarıdır.

Kap

Kapitülasyon, ayrıcalık anlamına gelmektedir. Kapitülasyon, bir devletin bir anlaşmaya bağlı olarak başka devletlere tanıdığı iktisadi ve sosyal ayrıcalıklardır. Daha geniş manayla yabancı devlet vatandaşlarının bir ülkede sahip olduğu ayrıcalıklı haklardır. Osmanlı Devleti'nde buna imtiyaz-ı mahsusa da denirdi. İlk bakışta ekonomik alanla ilgili gibi görünse de eğitimi, adli ve idari alanı da kapsayabilir. Bunların, vergi muafiyeti veya düşük vergi ödeme, din özgürlüğü, ikamet etme ve seyahat edebilme özgürlüğü, kendi okullarını açabilme, kendi mahkemelerinde yargılanabilme

gibi sayısız örnekleri vardır. İlk kapitülasyon 7. Osmanlı Padişahı Sultan II. Mehmet (Fatih) döneminde Venediklere verildi. 10. Osmanlı Padişahı Kanuni Sultan Süleyman döneminde ise Fransızlara verildi. Haçlı birliğini önlemek için verilen ilk kapitülasyonlar işe yaradı. Nitekim Fatih İstanbul'un Fethi'nde Venediklilerle anlaşarak onlardan gelebilecek bir tehlikeyi bertaraf etti. Yine Kanuni Fransızlara kapitülasyon vererek hem haçlı birliğini önlemeyi hem de coğrafi keşiflerin etkisini kırarak, Akdeniz ticaretini canlandırmayı hedefledi. Sonraki dönemde verilen kapitülasyonlar ise genellikle batılı devletlerin baskısı sonucundadır. Verilen bu ayrıcalıklar sonucu batılı devletler Osmanlı Devleti'nin iç işlerine müdahale etmeye başladılar. Kapitülasyonların, ülke ekonomisine, barışa ve Türk insanına yararları olduğuna dair somut kanıt yoktur. Üstelik Osmanlı İmparatorluğunun en fazla kapitülasyon verdiği Fransa tarafından en çok ihanete uğradığı iyi bilinir. Osmanlı Devleti ise bazen tek taraflı olarak kapitülasyonları kaldırmaya çalışsa da başaramadı. Kapitülasyonlar tam olarak ancak Lozan Antlaşmasıyla kaldırıldı. Kapitülasyon kelimesinin en kadar aşağılayıcı bir hatırası olduğunu hepimiz ilkokul yıllarından biliyoruz.

Günümüzde, zarar eden devlet işletmelerini özelleştirerek verimli hale getirmek amacıyla başlayan ve hazineden para çıkmadan yap-işlet-devret modeliyle yeni bir ticaret anlayışı gelişti. Güncel dijital- teknolojik yenilenmeler yapılmadığı için işletme zararı eden fabrikaların veya başka sebeplerle yapılan özelleştirmeler, yeni moda kapitülasyonlardır.

Özelleştirme, öz kaynaklarla nam-ı diğer tüyü bitmemiş yetimlerin vergileriyle yıllar boyunca damlaya damlaya göl olmuş, küçük küçük adımlarla uzun yollar kat etmiş, tuğla tuğla yükselmiş, ülkenin adı ile anılan markaları olmuş,

yöre ile bütünleşmiş kurum ve kuruluşların, hızla değişen ve gelişen dijital sistem destekli üretim teknolojilerine uyum sağlayamadığı için işletme zararı etmesi nedeniyle, sadece arsasının ederinin altında bir bedel karşılığında, başlangıçta döviz girdisi bahanesiyle elden çıkarılmasıdır.

Bunlardan en ilginç olanı Türk Telekom özelleştirmesidir. Türk Telekom özelleştirmesini alan ne idüğü belirsiz, kim olduğu bilinmeyen Ürdünlü Hariri'den aradan geçen 13 yıla rağmen ödeme alınamadı ve gelir vergisi, sigorta ve kredi borçları da doğrudan devlete kaldı. Bu sözde rekor özelleştirilme ile devletin kazanmış olması gereken 5-10 milyar dolar uçtuğu gibi iki katı kadar reel bir borç ile ve kredi veren bankaların ısrarı ile geri alındı. Dolayısıyla borç da üstlenilmiş oldu.

İkincisi ve daha akla ziyan olanı Türk Elektrik Kurumu ve Elektrik Dağıtım Şirketinin özelleştirilmesidir. Olayın özü şudur. Akarsu benim, kürek kürek yükseltilmiş baraj benim, bin bir fedakârlıklarla monte edilmiş tribünler benim, ülkenin her santiminde dikilmiş direkler benim, direkler arasında ülkemin dağlarında seyrederken, türküdeki gibi kavuşulmamayı anlatan teller benim aziz milletimin olduğu halde, tüketim bedelini ödemeyen üç beş aşağılık nedeniyle kayıp kaçak oranı gibi saçma sapan ve yalan dolan bir gerekçe bahane edilerek tahsilat gibi olayın en son aşamasındaki para toplama işinin ihale edilmesidir. Devlet tahsilat yapamadığını itiraf etmiştir. Oysa neden tahsilat yapılamadığını, bilenler bizden daha iyi bilir. Öyle ya da böyle sonuçta elektrik gibi stratejik öneme haiz bir konu da elden çıkarıldı.

Burada artık tek bir cümlede yer alacak olan diğer özelleştirmelerden bankaların, madenlerin, fabrikaların özelleştirmelerinden acı duymanın ötesinde yüreğimi en çok yakan şeker fabrikalarının özelleştirilmesidir. Bunun hakkında

ne Cargill geyiklerine gireceğim ne de sözleşmelerinde üretme devam etmeleri zorunlu olmasına karşın kapılarına kilit vurulan ve Rusya'dan getirilen şekerin çuvallanarak iç piyasa sürülmesi gibi sürdürülemez sahtekârlıklarına ve ne de Giresun SEKA örneğinde olduğu gibi kent merkezlerindeki paha biçilmez arsalarında yükselen binalara veya adına milletle dalga geçer gibi Çotanak AVM koymalarına değineceğim, aslında hepsi beni öldürüyor ama en çok 3-4 yılda bir tarlası şeker pancarı ekimine denk gelecek diye ve oradan gelecek şeker parası ile düğün yapmayı veya hacca gitmeyi planlayan yurdumun köylüsünün bu talan uğruna harcanmasına dayanamıyorum.

Beyaz kuğu siyah kuğu ikilemini bilen bilir.
Ben bir siyah kuğuyum.

Büyük bütçeli yatırımlardan olan şehir hastaneleri, olağanüstü çok sayıda yatak kapasiteleri ve muazzam donanımları ve görünümleri ve atıl ve hantal yapılarıyla ilerde de çok tartışılacaktır. Binlerle ifade edilen yatak kapasitesi, sürdürülemez hizmet ve karşılanamaz giderler oluşturur. Genellikle şehir dışına konumlanmış olmaları nedeniyle de hastaların erişimleri açısından ciddi bir iç trafik artışına ve hastalara yansıyan ulaşım masrafına neden olacaktır. Yüksek sayıda eleman istihdamı zorluğu da ayrı bir sorundur.

Tıp bilimi hızla dikey büyüyen ve üst ihtisaslaşmaya giden bir alandır. Sağlık hizmeti sunumu da buna paralel olarak alanlara ayrılır. Bunlar nörolojik bilimler merkezi, travmatoloji ve rehabilitasyon merkezleri, kadın doğum ve çocuk klinikleri vb. gibi ihtisaslaşmış ve özelleşmiş kurum-

lardır. Bunların sadece donanımlarının değil alan ehil kişilerce yönetimlerinin de en üst seviyede olması için müstakil olmaları daha uygundur. Genel bir başhekim onlarca anabilim dalının ihtiyaçlarını yönetemez. Onlarca yardımcıya ihtiyaç duyar. Hal böyle olunca da binden fazla yataklı bir kurumda yüzlerce idareciye ihtiyaç duyulur. Bilimsel olarak da güncel eğilimlere uygun olmayan bir modeldir.

Hülasa bu tür devasa yatırımlarda yatırım maliyetlerinin genel bütçeden karşılanmadığı ifadesi, başlangıçta doğru olup ertesi gün ödemelerin başlaması ile sona eren bir rüyadır. Hasta başına ödeme yapılacağı için hasta sayısının garanti edilmesi, daha doğrusu kar garantisi bir devlet hastanesi işletmesi ise düşünülmemesi gereken bir konudur. Adı üstünde devlet hastanelerinde gene devletin bir sosyal güvenlik kasası olan sosyal güvenlik kurumu (SGK) üzerinden kar etmek ne demektir. Devlet hastanesi nasıl kar ederden önce neden kar etmelidir tartışmalıyız. Sosyal bir devlette devlet hastanelerinin kar etmesi diye bir kavram olmamalıdır. Ayrıca bu koşulu gerçekleştirebilmek için şehir hastanelerine yeterli hasta akışını elde etmenin tek yolu, kent merkezlerindeki eski hastanelerin kapatılmasıdır. Bu emrivaki ve hastaların fersah fersah ötelere taşınması olayının hastalara maliyeti ve ülkemiz şehirlerinin malum trafik yoğunluğu ve raylı sistemlerin yetersizliği nedenleriyle kaçınılmaz zaman kaybı ve eziyetleri ortaya çıkacak ve olay bir ucubeye dönüşecektir. Aynı zamanda kent merkezlerindeki eski hastanelerin arsalarından elde edilecek olan astronomik rantın üzerinde durmaya bile korkuyorum, neticede can güvenliği meselesi. En fazla 10 yıl önce gene şehrin dış kısımlarına yeni yapılmış olan bazı hastanelerin misal Kanuni Sultan Süleyman EAH, misal Mehmet Akif Ersoy EAH, misal Ha-

midide Şişli Etfal EAH'larının da eylemsiz kalmalarının ve bu güzide yatırımların heba olmasa da verimlilik sağlanamamasının da suçu vebali kimindir, soramıyorum. Üstelik bu tarz dev boyutta taşınmalar kent merkezlerindeki özel hastaneleri alternatifsiz bırakacak ve onlara haksız rekabet üstünlüğü sağlanmış olacaktır. Kısacası say say bitmez garabetlerle dolu bir iştir. Tahmin ediyorum hastaları bir şekilde oralara yönlendirebilmek için, taşınmalı sistem önerilmesini bekliyorum. Taşınmalı sistemin ilk ve orta öğretime verdiği onarılmaz tahribat ortadayken, hastaların da bu sistemle yönetilmesi sürdürülemezliğin ötesinde abuk bir uygulamayı sabuk bir yolla tedavi etmeye çalışmaktır. Ayrıca bunun maliyeti de devlete yüklenecektir.

Konuyu iç içe geçmiş bir şekilde tartışmamızın amacı, zülfüyâre dokunmamaya çalışarak sorunlar ne kadar eleştirilebilirse o kadar insanımızın dertleriyle dertlenmektir. Çünkü, ülkemizdeki kamuya ait sağlık sistemi kurumları -devlet hastaneleri- özelleştirilecek olursa bu gelmiş geçmiş en büyük kapitülasyon faciası olarak onarılması çok zor yollar açacaktır.

Köprüler ve Otoyolların yapımı eleştirilmemesi gereken elzem yatırımlardandır. Ancak maliyet ve verimlilik analizi yapılmalıdır. Ayağını yorganına göre uzatmayanın gece ayakları üşür. Maliyetinin en az 3 katı bedelle 20-30 yıl işletme garantisi ile dış kaynaklı kredilerle yaptırılan köprü ve otoyolların geçiş ücretlerinden başka geliri yoktur. Maliyetinin üstünde ihale bedeli oluşturabilmek için fizibilitesinde hile yapılmış olması gerekir. Nitekim buralardan geçen araç sayısında hedeflerin tutturulamadığı devletin resmî açıklamasıdır. Bu durumda da işletme açısından verimli olmayacağı için ya geçiş ücretleri yüksek tutulacaktır ya da aradaki

fark hazineden karşılanacaktır. Başlangıçta hazineden para çıkmadan yaptırılmış olması ile övünülen bu yatırımların eninde sonunda hazinenin sırtına yük olacağını bilenler bilir, diğerleri ise nasıl olsa umursamaz.

Köylerdeki ilköğretim okulların kapatılması ve merkezi köylerde 4+4 8 yıllık zorunlu temel öğretimin taşınmalı sistemle sürdürül(eme)mesi olayı aziz milletimin başına örülen çorapların en kötüsüdür. 'Eski' 5 yıllık zorunlu ilköğretim sisteminin öğretmenleri en ücra köylerde bile aydınlanmaya katkı sağlardı. Burada Türkiye Cumhuriyeti'nin gelmiş geçmiş en önemli kazanımı olan köy enstitülerini anmadan geçemeyiz. Adını anmaktan hayâ ettiğim zamanın milliyetçi başbakanının özel gayretleriyle kapatılan bu güzide kurumlarda yetişen öğretmenlerin ruhları şad olsun. Öğretmenler aydınlatırken tükenen mum misalidir. Titrek alevlerinin yanıp sönen yalımları şiddetli gericilik rüzgârlarıyla yelkenlerini şişirmiş insan türünün efendilerinin yalanlarına karşı kahramanca direnirlerdi. İşte bu kutsal ateşin karanlığa direnen bir mumluk ışığını söndürmek için, ilk 8 yılı zorunlu temel eğitim olan 4+4+4 sistemi uyduruldu. Öğrenci sayısı 40'dan az olan ilköğretim okulları kapatıldı. Öğrenciler taşınmalı sistemle merkezi köylere gönderildi. Merkezlerin dışında okulsuz ve öğretmensiz (cumhuriyet yıllarının söylemiyle eğitmensiz kalan diyecektim ancak öğretmen kelimesinin dilimizden nasıl bir gayretle düşürüldüğünü hatırladım ve gözlerimi kapattım) kalan köy sayısı 15.400 kadardır. Ülkemizde 35.200 tane köy bulunduğu göre, bugün okulsuz ve öğretmensiz yani rehbersiz yani ışıksız kalan köylerin tüm köylere oranı yüzde 50'ye yakındır. Bu köylerde yaşayan masum cahil imkânsız yurdum insanları, ana akım medya aracılığıyla sosyal kültürel ahlaki her türlü yozlaşmanın servis

edildiği, çoğu birbirinin aynı abuk sabuk senaryolarıyla beyinleri dumura uğratan televizyonlardaki komedi gibi kahramanlık dizilerinin ve sosyal medyanın çeşitli mihraklarla yönlendirilen mesajlarının hedef tahtası haline getirilmişlerdir. Üstelik son günlerde köy okullarındaki taşımali sistemin sürdürülemezliğinin tartişılmaya başlanması nedeniyle servis uygulaması kaldırılması ile köylerdeki insanlarımızın derin cehaletin kucağına terk edilmesi konuşulmaktadır.

şimdi meramımızı anlatmaya yetecek kadar giriş yaptıktan sonra tek cümle ile sadede gelecek olursak; ülkemizin içinde bulunduğu özelleştirmeler, ülkemiz öz varlıklarının bir bakıma ortak maddi ve manevi milli değeriierinin yani aslında geleceğimizin elden çıkarılmasıdır.

şeker çuvalları

1929’da başlayan ve 1930’lu yıllar boyunca devam eden dünya ekonomik bunalımı ya da diğer adıyla ‘Büyük Buhran’ zamanında yani dünyada yaşanmış en büyük ekonomik kriz olarak bilinen bu dönemde, ABD’de halk yiyecek ve giyecek bulmakta zorlanıyordu, bu yüzden kendi tasarruf yöntemlerini kendileri bulmak zorunda kalıyordu. İşte bu dönemde bazı un fabrikaları un çuvallarını renkli çiçekli desenlerle üretmeye başladı. Bunun sebebiyse yoksul annelerin çocuklarına un çuvallarından giysi diktiklerini öğrenmeleriydi. Bugün aynı ülkede evsizlere bir tekme! İnsanlık nereden nereye geldi. Bu hikâye bu kitabın ruhuna uygun

oldu ama siz şimdi bu gerçeküstü macera ne kadar sürdürü diye merak etmişsinizdir, hemen açıklayalım; bu iyilik, patronların birer iyilik meleği olduklarına dair basında haber olana kadar devam etti. Sonra, sonra unları kâğıt paketlere koyarak sattılar. Hikâye bitti. Değil! Hikâye benim ülkemde şeker çuvalları ile devam etti. Nasıl mı? Cumhuriyetin ilk yıllarının en büyük kazanımlarından olan şeker fabrikaları ve ona bağlı şeker pancarı tarımı, ülkemizin sosyoekonomik hayatında önemli bir yer tutardı. şeker pancarı tarımı ile topraktan kazanılan yüksek gelirin ve ona bağlı düğün ve hacı olma planlarının yanında, şeker fabrikalarının işçileri üzerinden yükselen işçi sınıfı bilincindeki gelişmeleri de ve günümüzde ABD’li Cargill’in GDO’lu mısır nişastasına karşı yaptığı savaşı kaybeden hakiki yerli ve milli T.C. şeker Fabrikaları’nın özelleştirilme yalanı ile neredeyse kapatılmış olmasını da konu benim uzmanlık alanım olmadığı için sadece üzülererek, geçiyorum. Beni ilgilendiren, şeker çuvallarından giysi yapmaktır. şeker çuvalları pamuk ipliğinden sık dokulu sağlam kavi bir kumaştan yapıldı. Çamaşır suyu ile muamele edildiğinde bembeyaz keten kumaş haline gelirdi. Döşsek, yastık ve minder kılıfları, işkefe yapılırken ekmek tahtalarının altına serilen dastarlar ve muhtelif giysiler dikmek gibi hemen her alanda kullanılan güzel bir kumaş idi. Bu kumaştan dikilen giysileri giyen çocuklar, papatyalar gibi olurlardı. 1974 yılında Zile’de öğreimen İsmail Arslan’ın öğreimenler orkestrasının sanatçılara yıkanmış beyaz şeker çuvallarından diktirdiği gömlek ve pantolon ve üstüne taktırdığı siyah kemerle sahnede kelekler gibi duruşlarındaki azametle iç içe girmiş alçakgönüllülikle sergiledikleri muazzam görsel şölende nasıl heyecanlandığımı dün gibi hatırlıyorum. Evet, beyaz çuvaldan giysiler içinde

yöresel türküler okuyan öğretmen sanatçılar, sanki bir peri masalı gibi değil mi? Sizin hayatınızda hiç şeker çuvalından giysiniz oldu mu?

Gladyatör

Latince kökenli bu kelime için *Vikipedi*'de kılıç ustası - silahşor diye yazar. Gladyatör, Gladyo denen bir kılıç kullanır. Kullanılan yormayan bu kılıcın özelliği çok hafif ve sağlam olmasıdır. Gladyatörler, eski Roma'da genellikle savaş esiri askerler ve güçlü kölelerden oluşturulan, zenginleri eğlendirmek, sıradan halkı askerliğe, dövüşlere ve olası savaşlara hazırlamak amacıyla, seyircilerin çılgınlıkları eşliğinde, birbirleriyle veya vahşi hayvanlarla dövüşmek zorunda bırakılan, insanlardır. Ölüren bile sahibine kazandırmaktan başka işe yaramayan esirler ve köleler, güç ve onur gibi safsatalarla gaza getirilirlerdi. Bir gladyatörün tek görevi; kanının son damlasına kadar dövüşmek, ölmeden önce çok düşman öldürmek ve ölümüyle bile sahibine kazandıracağı kâr ve zaferle mutlu olmaktı. Bu insan vahşeti ya da insani vahşet o günün şartlarında yasaldı. Nasıl ki köle sahibinin makam mevki, güç ve parasına göre düzenlenmiş, kölelik usul ve esasları varsa; gladyatör dövüşlerinin de o misal, sonunda dövüşenlerden birinin ölüm kararını izleyicilerin vermesi kaydıyla, kuralları vardı. İki gladyatörden birinin cesedinin vahşi hayvanların önüne atıldığı bu olay, dövüş demeye de insanın dilinin varmadığı, tam anlamıyla canlı canlı insan kıymıydı. Dövüşün mekânı, aslında geçici yapılar-

dı. Ancak stadyum denen ve o zamanın şartlarına göre devasa boyutları ve olağanüstü mimari özellikleri ile Flavius Amphitheatro'su ve Collesium gibi çok azı günümüze ulaşan, ortasında dövüşenlerden akan kanları emerek zemini kuru tutan kum manasına gelen arenacous veya arena denen dövüş alanı bulunan, hipodrom veya amfi tiyatro olarak bilinen taş yapılar da vardı. Dövüşün sonunda yenilen gladyatörün akıbetini belirleyen 'öldür' veya 'yaşat' nidalarıyla yükselen sözüm ona sevinç çılgınlıkları hala kulaklarımı tırmalıyor.

Bugünün şartlarında insani bakımdan hiçbir sakıncası olmadığına inandığımız için izlemekten keyif aldığımız ve kendi usul ve esasları bakımından her birinin yasalarla kesin ve keskin sınırları belirlenmiş olan; futbol, rugby, basketbol gibi takım oyunlarının ve boks, güreş, karate ve tekvando gibi bireysel karşılaşmaların ve asıl Tayland boks ve gösteri güreşlerinin sporcularının, eski Roma'da stadyumun ortasındaki arenada birbirleriyle ölümüne dövüştürülen gladyatörlerden, TEKNİK olarak; yani ortam, mekân ve duygu bakımından hiçbir farkı olmadığını düşünüyorum. Bugün bu maçlarda seyircilerin yaptıkları tezahüratın da eski zamanlardaki ölümüne dövüşlerde izleyicilerin attıkları çılgınlıklardan, ruhsal açıdan farkı yoktur. Bunu sadece ilgi çekici analogi yapmış olmak izin yazmadığımı ispat edeceğim. Mekândan başlayalım; günümüzde bu tür müsabakaların yapıldığı stadyumlarda ortada çimler, kapalı spor salonlarında ortada cilalı parke veya ring veya minderler bulunur. Bunların etrafında hakla şeklinde izleyiciler dizilirler. Şimdi bunun stadyum ve ortasında bulunan ve üzerine akan kanı emerek ortamı kuru tutan arenadan yani kumlu alandan farklı olduğunu söyleyebilir misiniz? Gelelim günümüz gladyatörlerine pardon sporcularına; her insan doğasına

uygun olanı yapar. Mesela kırmızı her zaman heyecanlandırır. Kırmızının bu hikâyede temsil ettiği şey 'kan'dır. Eski zamanlarda ölmek veya öldürmek için arenaya, bugün yenmek veya yenilmek üzere stadyuma, salona, ringe, parkeye veya mindere çıkmak üzere sırasını bekleyen bir gladyatörü pardon sporcuyla gözünüzün önüne getirin; tribünlerdeki binlerce seyircinin isterik çılgınlıkları kulaklarında çınliyorken, kalbi heyecandan güm güm atıyorken, elleri sinirden tir tir titriyorken, korkudan dişleri takır takır birbirine vuruyorken veya dizleri tutmuyor ve ayakları ileri gitmiyorken, birkaç dakika sonra ölmek veya yenilmek ki bu hikâyede biz onu da bir tür ölmek sayıyoruz, nasıl sağlıklı düşünebilir veya doğal davranabilir ve kendini insani normlar içinde ifade edebilir veya yeteneklerini sergileyebilir? Mutlaka ve her koşulda kazanmak zorundadır. Çünkü izleyiciler zaferlerle ilgilenir, savaşlarla değil. O zaman şimdi çık ve elinden geleni değil kazanmak için gerekeni yap, bu uğurda gerekirse şerefine öl! Gladyatörden pardon sporcudan beklenen budur. Sonuçta kazanan gladyatör yaşamaya devam ederken, kaybeden aslanlara yem olur. Sporcular içinse bu durum kazananın az ya da çok para kazanması, kaybedeninse az ya da çok hüzünden payını almasıyla neticelenir.

Günümüzde serbestçe tüketilen birçok keyif verici madde gibi, bunlar da yasal ve toplumsal genel kabul görüyor ve hatta makbul tutuluyor. Bu arada, düzenleyenlerin eski zamanlardakilerden giriş ücretleri bakımından olmasa da müşterek bahisler bakımından daha fazla kazandıkları kesin. İzleyenlerin de eskisi kadar çok kan görmüyor olsalar da daha fazla keyif aldıklarına eminim.

Ayrılık

buradan ötede başka köy yok

bir gün öğrenirsin ki mide olmuşsun veya akciğer veya pankreas
ya da bir hain inmenin
veya yüreğini bir limon gibi sıkın anginanın akabinde
kımtılsız kalırsın gün ortasında
bilirsin artık yakındır ayrılık
yaşadıysan eğer
bir arı gibi emek emek
bir kelebek gibi çiçek çiçek
ve bir insan gibi severek sevilerek ve gülerek
demem o ki gerçek dost olduysan kendinle
hayat anlamını tamamlamıştır sende
gerçi her ayrılık erkendir
ama bir saatten sonra
yani en olmadık zamanda
yani tam olarak haydi Abbas vakit tamam diyemeden
yani arkaya bakmaya fırsat bulamadan
yani masadaki yerim kaç gün boş kalır acaba diye merak
ederek de olsa
gözünü kırpmadan atlayabilirsin çizginin üzerinden
en fazla şarkın yarım kalır
ya da son içtiğin çay bardağında kalan dudak izlerin donar
hepsi bu

sonra zaman herkes için bir şekilde akmaya devam eder

 demem o ki
 hayat bir gündür o gün bu gündür
 hayat bir andır o an bu andır
 hayat şimdidir
 hayat ben bunları yazarken geçen zamandır
 hayat sen bunları okurken geçen zamandır
 hayat geçmişle geleceğin kesiştiği anda yaşanan şeylerdir
 hayat sadece kendi hikayemizdir
 kim kendi hikayesinde başkasının kahraman olmasını ister
 o misal; zaman, farkında olsak ta olmasak ta geçer habire
 geçer
 işte bu nedenle,
 nasıl yaşayacağımıza bugün karar versek iyi olur
 çünkü
 karbon temelli yaşamlar için hayat sonsuzdur
 çünkü
 şimdi sonsuzdur

Uyku; kısa ölüm.
 Ölüm; sonsuz uyku.

İnsan, ölümden korktuğu için aklının evrimsel kültür ürünlerine sığınır. Sonsuzluk hediyesini kapmak için ödül ve ceza kısır döngüsü nedeniyle zaten başından beri israf ettiğimiz hayatlarımızı, ölümlerinde de korku içinde titreyerek ve ümitsizce kıvrılarak tamamlarız.

İnsanı insanlıktan çıkaran kavramlar arasında üstesinden gelemeyişi bir tek ölüm kaldı. Ruhlara göre ölüm sonsuz hayatın başlangıcıdır. Biyolojiye göre ise ölüm biçim değiştirerek hiç olmaktır. Ancak ölümden sonraki hiçlik, doğumdan önceki bilinmezlikten daha ürkütücü değildir.

Ölüm doğaldır. Ölüm canlılığın kuralıdır, ondan korkan çocuktur. Bilgi korkuyu yener. Korkmayanlar her zaman mutludur. Ölüm herkesin başına gelmiş ve bizden sonra da gelecek bir şey. Bu nedenle ölümden korkan iyi bir adam olamaz. Burada korkmak ile korkak olmak farklıdır. Korkmak doğaldır, korkak olmak yanlış sonuçlar doğurur.

Öyle ya da böyle son anda şuur kaybolacağı için ölüm ölen için acı verici değildir. Ölüm, ölenin geride kalanları için zordur.

İşin ilginç yanı, ölüm gerçeğini bildiğimiz halde ölüm bizi sanki pas geçecekmiş gibi ölüme inanmadan yaşıyoruz. Bunu daha önce defalarca izlediğimiz için sonunu bildiğimiz bir korku filmini sanki ilk kez izliyormuş gibi izlemeye benzetiyorum. Fıkra gibi bir gerçek, trilyonlarca kez tekrarlandığı halde sanki başrolde biz kendimiz olunca mucize gerçekleşecek ve bize bir şey olmayacağına inanan bir hayat sürüyoruz.

Her insan o kesin olarak bildiği sonu kendi filminde bizzatihi yaşamak için hayatını veya çok değerli zamanını bilinçli olarak feda ediyor. Çünkü yaşamak değil de sürekli olmak için çalışıyoruz, sadece olmak için, ne olmak önemli değil, sadece olmak. Olmak peşinde koşarken, doğru yargılama yapılamaz. Her daim olmak üzere yaşanır ve hayat ıskalanır çünkü asla tam olarak olunamaz. Bu halde iken var olmanın veya sahip olduğumuzun veya sadece olduğumuz halin veya anın hakkını vererek yaşamamızın imkânı yok. İşte buna hayatı ıskalamak denir.

Hayat bir andır, o da içinde bulunduğumuz andır. Anı yaşamamanın sırrını keşfedip, bunu olmak için yaşamaktan dolayı başı dertte olan insanlara anlatmak zamanıdır.

İnsan, 16 yaşındayken dünyayı değiştirmeyi düşlemeli, 18 yaşına gelince bunu nasıl yapacağını planlamalı, aksi takdirde 25 yaşına geldiğinde dünyanın onu değiştirdiğini ve onu elsiz dilsiz sessiz soluksuz cansız kansız yüreksiz koyduğunu fark eder veya edemez ama sonunda 75 yaşında ya hevesi kursağında, hayalleri boğazında düğüm düğüm ve yüreğinde ölüm korkusu dolu olarak surati asık ölür yada görevini tamamlamış insanların mutluluğu içinde gülümseyerek çevresine huzur vermeye devam ederek sakince ölür.

Üzerinde yazı olmayan düz beyaz bir kâğıda baktığımızda ne görürüz? Hiç. Hayatın ölümle sınırlandırılması da o misaldir. Etrafı çizilmiş daire kare üçgen şekilli yaşamlar oluşturulmadığında, sonsuzluk anlamsızdır. Tek isteğim bu ölümlü hayatı yaşamaktır. Sonsuzluk, karbon temelli yaşam biçimleri içinde gelişen aklın kendi kendisine karşı en cesur ve muhteşem meydan okumasıdır. Ve sonunda ister ani ve acısız, ister uzun süreli ve acılı şekilde, ister yaşlı, zengin veya fakir, ölüm gerçekleşir. Ölüm, beyin ve beyin sapı fonksiyonlarının geri döndürülemez şekilde kesilmesidir. Eğer en somut şey olan bedene odaklanırsak, ölümün var olup olmadığını söylemek zorlaşır. Doğumdan itibaren ölüm başlıyor. Hücreler her gün ölüyor ve büyüyor. Örneğin kırmızı kan hücrelerinizin ömrü yaklaşık 115 gündür. En sağlıklı halde yaşamak bile bir ölüm sürecidir. Ama ölüm son değil. Atomlarımızı moleküler düzeyde bir arada tutan kimyasal bağlar, öldükten sonraki dakika ve aylarda kopmaya başlarlar. Dokular, bir muzun olgunlaşması gibi oksitlenirler. Yok olmaz, dönüşür. Bir boyutta bozunum başka boyutta geliş-

medir. Çürüme süreci, tüm bedeni oluşturan her şey başka bir şey haline gelene kadar devam eder. Maddeler yaşama-ya devam eder. Üzerimizde büyüyen otlarda yakınlarındaki ağaçlarda ve onlardan yararlanan kuşlarda ve böceklerde ve onlardan yararlanan diğer canlılarda ve onlardan yararlanan diğer canlılarda bu böyle sonsuza dek sürer gider. Genlerimiz dahi kendilerini barındıracak yeni bir konak buldukları sürece sonsuza dek yaşayabilirler. Cesedimiz yakılsa bile, atomlarımız bozulmadan kalır ve başka şeyler olmak için dağılır, tıpkı bizden önce var oldukları ve biz oldukları gibi. Ölümden sonraki yaşamın ya da bu harika ritmi ilk başta başlatan gücün gizemi hakkında bildiklerimiz kısıtlı. Bilim diyor ki, madde ölmez. Ama öldükten sonra yaprağa, kelebeğin kanadına, sandalyenin bacağına ya da diş protezindeki metal parçasına dönüşmek, ölümdaki hüznü hafifletmeye yetmiyor. Sevdiklerimizden ayrı kalmaktan üzülrüz. Anılarda yaşarız. Bıraktıklarımız da yaşarız. Ne bittiği zaman gerçekten ölür insan? Bazıları diğer tüm sevdikleri öldüğünde ya da artık düzgün düşünemediğinde, kendi başına tuvalete gidemediğinde ya da bir tür seks yapamadığında ölür. Bazıları artık kitap okuyamadığında veya tatlı yiyeemediğinde, ya da bedeni artık bir makinenin yardımı olmadan , çünkü kalbin atması ya da beynin elektromanyetik dalga üretmesi dışında da canlılık bulguları vardır. Bunlar bizi sevgiden zevk almaya teşvik eden güçlerdir. Kimi insan artık söyleyecek laf bulamadığında ölür. Dinleyen kimsesi kalmadığında da ölür insan. Öte yandan özgür insanın en az düşüneceği şey ölümdür, çünkü özgür insanın felsefesi ölüm üzerine değil, yaşamak üzerine bir tefekkürdür. Geriye bir tek asistanlarımın uzmanlıklarını ve çocuklarımın çocuklarını görecekteleri kiskanma mevzusu kalıyor. Ölümler son

anda sosyal medya fenomeni olsam ne çıkar. Artık işe yaramayana kadar işe yarayan tedavilere kemoterapi diyorlar. Umarım ona muhtaç olmam. Her ölüm erkendir, ateş düştüğü yeri yakar. Bu nedenle ben daha şimdiden ufukta hiçbir belirti yokken doğal kabullendiğim için rahatım. Eminim o gün geldiğinde başıma ziyarete gelenler, acı istatistiklerinde sıralarını savdıkları için, mutlu olurlar. Aramızdaki fark ben rol yapmıyor olacağım. Onlar ise mutlu iken üzgün görünmek gibi zor bir oyunculuk becerisi göstermek zorunda kalacaklar. Bunun için onları suçlamıyorum. Ben de olsam onların yerinde kesin bende aynısını yapardım. Mesela her gün yeni bir alternatif tedavi önerisi ile gelenler tarafından rahatsız edilmekten çok yorulacağımı biliyorum. Benim bir tanıdığıma iyi geldi lafını bir kez daha duymaya artık tahammül etmeyeceğim, buna eminim. Konuyu dağıtmadan sonuna gelecek olursak, uyutulma vakti gelmeden yani beyin fonksiyonlarımı acısız kullanabiliyor iken, aklımdakileri söylemeye devam etmek isterim. Çocuklarımla da konuşmak isterim ama onların buna vakitleri olmayabilir. Sorun değil. Bana acıyarak bakmaları yerine, hayatlarında benim felsefemi sürdürmelerini tercih ederim. Değil çocuklarımla veya ailemden birinin hiç kimsenin önünde ölüyorum diye ağlamak istemiyorum ama bende insanım kontrolü kaybedebilirim. Bu nedenle son arzum, doktorum bana uyutulma vaktimi belirleyebileceğimi söylesin yeter. Buna müteşekkiri olabilir miyim emin değilim, malum bir daha uyanmayacağını bilerek uyumak çetindir.

Bayram

“Bugün bayrama gitmiyor musunuz?” diye sordu annem kahvaltıda. Aslında eşimin annesi Kaniye Güripek; o zaman 82 yaşındaydı, elden ayaktan düşmüştü ama akıllı başındaydı. Kıymetli anneciğim bugün aramızda değil. Hakkın rahmetine mazhar oldu. Bu hikâyede ondan yadigâr kaldı. Annem bu ikazı yaptığı gün 29 Ekim’di. Ben evde PTT (pijama terlik televizyon) partisi de yapmıyordum ama gene de bayram coşkusu yoktu üzerimde.

Çocukluğumdaki 29 Ekim’leri hatırladım. İlçemizde o gün en büyük bayram olurdu, coşku ile kutlanırdı. Tüm ilçe, elimizde bayraklarla meydana dolardık vs., hatta panayır da o tarihlere denk gelir miydi, köylerden de gelenler olur muydu, geçmiş gün şimdi hatırlayamadım. Oysa ben bugün tatil havasında, evde keyif yapmayı düşünüyordum. Annemden utandım. Ancak utanmam gereken gerçek kişi annem değildi; asıl, evladımdan utanmalıyım. Bunu idrak edemediğim için kendimi daha da kötü hissettim. Dedemden bana kalan cumhuriyet ve onun kazanımlarını koruyamamış olmanın verdiği utanç ötesi ciddi endişe ile düşündüm. Çünkü bugün dikkatimi çeken başka önemli bir şey daha vardı. Erkânın, sıradan cümleler ile içinde Cumhuriyet Bayramı kelimeleri geçmeyen, sözde kutlama mesajlarındaki coşkusuzluk da aynen benim duyarsızlığım kadar ürkütücüydü.

Quo Vadimus?

Her şey çok güzel giderken çok güzele odaklanıp, her şeyin gittiğini fark edemediştik. *Jack Kerouac*

Anneler günü

Günün mana ve önemine binaen yazmaya, bir DNA hikâyesi ile başlayalım. Genetikçi değilim, ama hani derler ya internetten araştırdım, o misal bende kendimi geliştirdim. Genetikçiler aslında gerçek tarihçilerdir. Nasıl mı? Fosil kanıtların DNA'larında gen analizi yapılarak; hangi yararlı mutasyonun hangi zaman aralığından sonra kalıcı olduğu tespit edilebilir. Mesela; insanların ne zaman inekleri evcilleştirdikleri tespit edildi. Bunu, insan barsaklarında sütün sindirebilmesi için gereken laktaz enzimini sentezleyen genlerin bulunmasıyla yaptılar. Çünkü, bir tarihten eski fosillerde laktaz geni bulunmuyordu. Dolaylı bir yöntem olmasına rağmen, güvenilir olduğu konusunda şüphe yok.

2 milyar yıl önce dünya yüzeyi bakteriler gibi bağımsız yaşayan, prokaryot hücre tipinde yani kabaca basit yapıda diyebileceğimiz, içinde elementlerin, partiküllerin ve genetik materyalin karışık halde bulunduğu, mikroorganizmalarla doluydu. Bilirsiniz büyük balık küçük balığı yutar. Gücü gücü yetene misali, mikroorganizmalar birbirlerini yuttukça, besleniyor, gelişiyor ve daha gelişmiş organizmalara dönüşüyorlardı. O zamanlar mitokondriler de bağımsız yaşayan bir tür bakteriydiler. Mitokondriyi yutan bir bakteri onu hemen parçalayıp sindirmedi. Mitokondrinin enerji üreten mekanizmasını çalıştırmasına izin vererek, onu kendi yararına kullanmayı başardı ve içinde organellerin çok ince bir zarla çevrilerek işlevsel olarak özelleştiği, kompleks bir organizmaya, ökaryot hücre tipine dönüştü. Mitokondriler de hayatlarının başışlanması karşılığında, bağımsız bakteri olarak yaşadıkları zamandan bugüne kadar, kendi genomlarını kaybetmeyecek, asli görevlerini sürdürdüler ve konak oldukları hücre

için enerji üretmeye devam ettiler. Dolayısıyla her hücre kendi mitokondri DNA'sının birçok kopyasını içerir. Sıkı durun başlıkla ilgili bağlantı geliyor! Sperm hücresi mitokondri içermez. Eşeyli üreyen organizmalarda yeni bireyin genleri anne ve babada gelen kromozomlarının karışması ile oluşurken, canlıların soy geçmişlerinde, bazı nadir hastalıklar dışında, değiştirilemeyen ve devamlılık arz eden tek şey annenin yumurta hücresinin içinde gelen, mitokondri DNA'sıdır. Enerji üreten bu organelin kodları sadece anneden gelir. Yani; içimizdeki enerjinin kaynağı annemizdir.

Bu nedenle annelik, sadece içinde büyüttüğü için değil, aynı zamanda genetik olarak değiştirilemeyecek ve karıştırmayacak kadar, kesindir. Sanırım bundan dolayı annelerin fikirleri de değiştirilemez. Sabırları tükenmez. Ölümüne fedakârlıkları, biricik genlerini korumak için tek seçenekleri, yavrusunun hayatta kalması içindir. Anneler güzeldir. Annelerin en güzeli; herkesin kendi annesidir.

Babalar günü

Bugünün kutlu olsun gibisinden içi boş cümlelerin sayısız tekrarı ile geçirilen kutlamalar yerine, o günün anlam ve önemine binaen yazmak istedim. Bu açıdan babalar günü diğer insanlar tarafından babalarına şükran ve minnet duygularını ifade eden kelimeler içeren mesajlarla kutlanabilir. Ben, babalar gününü evlatların değil babaların gözünden kutlayacağım. Babaların da hesap vermeleri gerektiğinden

yola çıkararak, evlatlarına karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirmeleri üzerinde duracağım. Babalık, Erhan Ayaşan'ın deyimiyle 'karşılıksızlık'tır. Bunu bilerek önemseyerek ve bu kavramdaki özveriye hürmet ederek başlamak istiyorum. Karşılıksız sevmenin, karşılıksız özvermenin ve karşılıksız bırakıp gitmenin değerini hiçbir şey ölçemez. Tekrar etmeliyim; karşılıksızlığın yerini hiçbir şey tutamaz. Karşılıksızlıkta; Nazım Hikmet'in tek romanının adı ile mükemmel özetlendiği gibi 'kan konuşmaz' ya da biraz bilimsel söyleyecek olursak; 'gen konuşmaz' yani ainesi işidir kişinin lafa bakılmaz. Bu bakımından adı üstünde yapılan işin hiçbir nesnel sebebi olmadan yapılması esastır. Sonunda başarı elde edilirse iyi olur, değil, sadece olur, sonuç başarısız olursa yapılan hizmetin ne önemi kalır. Burada başarının karşılığı mutluluk elde edilmesidir. Ben elimden geleni yaptım, ama olmadı demenin, mutsuz insanlar ordusuna bir nefer katmaktan başka sonucu olmaz. Konuyu Marcus Aurelius'un sözünü biraz değiştirerek bitirelim; evlatların mutsuzluğu, babaların başarısızlığıdır. Mutlu babalar olmanız dileğiyle.

Son

Uzun hikâyeyi kısa kesmek zordur. 20. yy. takvimdeki gün sayısının kaldıramayacağı kadar çok olaylara sahne oldu. Kötü olaylar arasında milyonlarca can alan dünya paylaşım savaşları ve öldürücü grip salgınları ve ciddi can yakan mülteci sorunları ve Afrika ile özdeşleşmiş açlık ede-

biyatını herkes biliyor. İyiler uzay teknolojisi, dijital devrim, internet ve son yılların acubesi sosyal medya olarak ön plana çıksa da bence bu yüzyılın en iyi olayı ulus devletlerin kısa süreli de olsa şahlanmasıydı...

Ulus devlet, insan demektir... Ulus devlet, Arnavutluk ve Küba örneklerinde olduğu gibi aza kanaat demektir... Ulus devlet, eski doğu bloğunda olduğu gibi okuma ve kültür demektir... Ulus devlet, millet olma şuuru ile geliştirilen birlik demektir... Ulus devlet, komşuları ile barış içinde yaşamak demektir... Ulus devlet, içinde mutlu insanların yaşadığı toprak demektir... Ulus devlet, yamalı ama temiz pantolon giymek demektir... Ulus devlet, insanlığın hurafelerden kurtulması, zihinsel aydınlanması demektir.

Zenginlik ve refah düzenli biçimde herkes için arttı. Karl Marx göremedi, komünizm zaten gerçeküstü bir hayaldi ama sosyalist ekonomilerde maalesef sürdürülemedi ve çöktü. Kapitalizm açık ara kazandı ve bu yüzyılda en verimli çağını yaşadı. Ama doymadı. Yüzyılın sonuna doğru vahşi emperyalizm globalizasyon diye bir bahane ile ulus devletlerin üzerine çökene kadar sürdü bu mutluluk. Sermaye önce ulus devletlerin üzerine çöktü. İnsanın yağmalanması diyorum ben buna ama canımın yangısını tam olarak ifade edemiyor insanlığın yağmalanması diyelim. Üstelik çok kolay oldu. Önce hurafecilik hortlatıldı. Sonra sosyal medya ve diğer nam-ı diğer afyonların bolca kullanılmasıyla insanlık hipnotize edildi. Çünkü birinin elinden ekmeğini zorla almak kolay değildir tepki verir, oysa aynı kişi ekmeğini kendi eliyle ikram ederse sorun yoktur. Bu ikna mühendisliğidir. İnsanlık bu yolla sermayeye peşkeş çekildi.

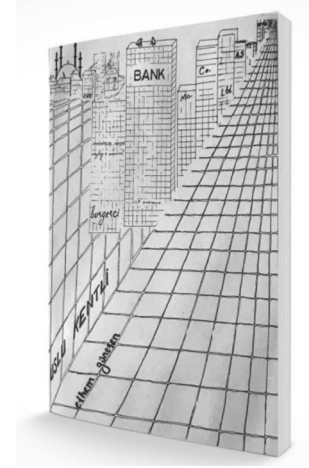
Yolu Kahire'ye düşenler bilir. Nil çevresi 7 yıldızlı otelleri ile zengin bir cennettir. Oysa tüm otellerin sahipleri yaban-

cılardır (bilen bilir; o topraklarda sadece bir tek yabancı hüküm sürebilir). Yerli ve milli Mısır, ki doğru yazılışı budur, Egypt batı uydurmasıdır, nerde kalmıştık yerli ve milli Mısır halkı bu otellerde nefes almaya yetecek kadar bir asgari ücretle, eski Mısır firavunlar zamanından da daha aşağı şartlarda yaşamaya çalışmaktadır. Kölelik kalkmıştı dimi, ya da siz öyle sanıyorsunuz.

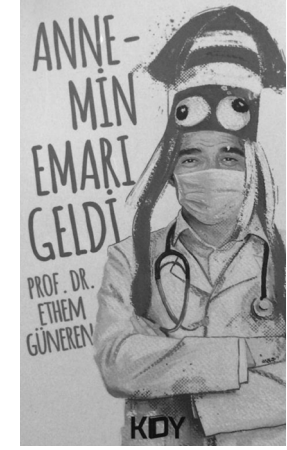
Hani evladımıza karşı; hastalıkta ve sağlıkta, başarıda ve başarısızlıkta, mutlulukta ve hüzünde ve varlıkta ve yoksullukta, yani her durumda koşulsuz sevgi esastır deriz ya işte o misal, aklımdan geçenlerin makaleler halinde yazıya dönüşerek bir bakıma ete kemiğe büründüğü bu derleme hakkında son sözüm; bunların modern veya klasik, iyi veya kötü, orijinal veya klişe, özgün veya derleme, doğru veya yanlış, sakıncalı veya sakıncasız veya yararlı veya işe yaramaz olup olmadığı bireysel ölçeklerle değerlendirildiğinde, insanlığı güneş gibi aydınlatma ile tek bir bireyin karanlığına bir mum takviyesi yapma ihtimali arasında bir yerde etkisi olacaktır. Hani güzel bir adamın unutulmaz bir şiirinde dediğine benzer şekilde;

Ben yazmasam, sen yazmasan, biz yazsak!
Nasıl çıkar karanlıklar aydınlığa?
Bu uğurda varsın ben de kül olayım
Kerem gibi yana yana ...

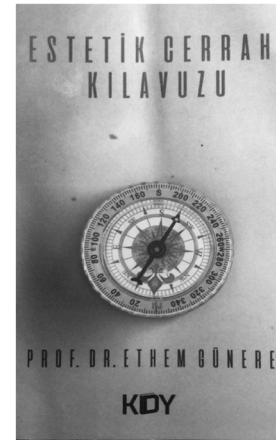
Yayımlanmış Kitaplarım

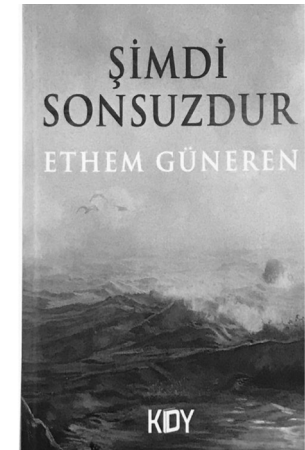
Basım Tarihi: 03.01.1991
Şiir
Amatör baskı

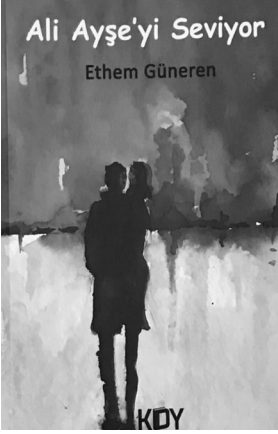
Basım Tarihi: 15.05.2020
Gönüllü ve zorunlu doktorlukla ilgili deneyimler
Kitapyurdu Doğrudan Yayıncılık

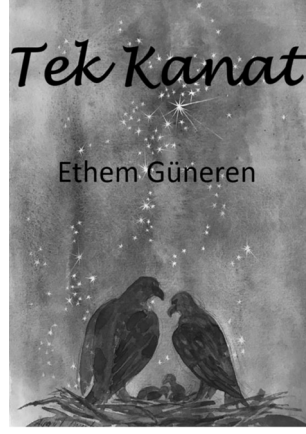
Basım Tarihi: 19.10.2020
Siviller için plastik cerrahiye anlatır
Kitapyurdu Doğrudan Yayıncılık

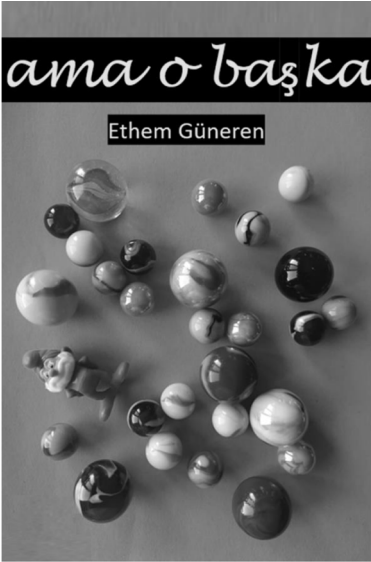
Basım Tarihi: 15.03.2021
Bir tır biyografi
Kitapyurdu Doğrudan Yayıncılık

Basım Tarihi: 11.10.2021
Bir aydınlanma manifestosu
Kitapyurdu Doğrudan Yayıncılık

Basım Tarihi: 13.11.2021
Gerçeküstü bir masal (fabıl)
Zinde Yayıncılık

Basım Tarihi: 02.02.2022
Bir gün bir yerde, hiç tanımadığı birine, tarif edilemeyecek bir şey yapıldığında, sadece elinden geldiği için, hayatı pahasına da olsa, bir şey yapabilenlere ithaf edilmiş bir deneme
Zinde Yayıncılık